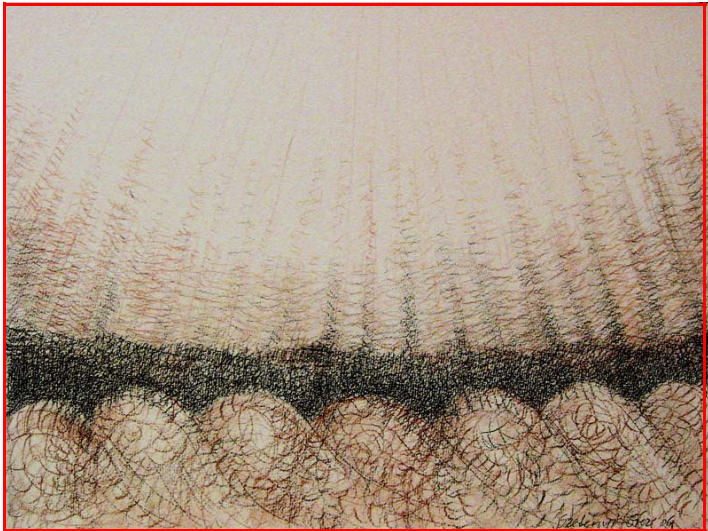

AGHEGY

SKANDINÁVIAI MAGYAR IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI
LAPFOLYAM

Szerkeszti:
Tar Károly

Munkatársak:
Békássy N. Albert, Kasza Imre (képzőművészeti rovatvezető),
Kovács Ferenc (szerkesztőhelyettes), **Lőrinczi Borg Ágnes**
(szerkesztőségi titkár) **Maros Miklós, Molnár István, Sulyok Vince,**
Szente Imre.

23-24. szám (2947– 3166) ● 2008

Tartalom

Tanító Bélára emlékezve
Ághegy Könyv a Biblia évében

Irodalom

Kovács katáng Ferenc versei
Tar Károly: Pánik – regényrészlet -
Havasi-Krasznai Erzsébet gyermekversei

Észak hírnökei

Kalevala – Sente Imre fordítás -
Sulyok Vince: Göran Sonnevi, az *Oceanen (Óceán)* költője
Kortársaim - Molnár István rovata - Johan Nordgren
Hendi Péter: Mindent a svédéért!
Bernhard Nordh: A hódtavi újtelepesek (Nybyggarna vid Bäversjön)
Veress Zoltán: Svéd lépések magyar költők felé

Rügyek

László Noémi és Tóth Krisztina versei Horváti Eszter norvég fordításában
Jan Sonnergaard: Netto és fakta — Kunszenti-Kovács Dávid fordítása

Akik előttünk jártak

Egy agyonhallgatott költő

Zene/szó

Négy színész, egy vonósnégyes és egy svéd író
Maros Miklós: Láng István 75. Születésnapjára

Képtár

Szelényi Lajos, Flessner Lajos, Kosik József

Járkáló

Út a magányos tüntetésig: Tóth K. Antal interjúja Adorjáni I. Istvánnal

Megjegyzések

Az Ághegy IV. kötetének bemutatója Budapesten. Az Ághegy Rádió. Az Ághegy Rádió első CD-lemeze

Könyvek

Malgot István: A cigány hold / Sigøynermåne. Fordította Horváti Eszter
Szabó Magda: Az ajtó / Døren. Fordította Kemény Kari
Tar Károly: Itt és ott - versek a Magyar Elektronikus Könyvtárban

A skandináviai országokban élő magyar alkotók

Képtár melléklet

Az első oldalon Szelényi Lajos krétarajza. E számunkat Csanádi Ibolya festményével Forsman (Toma) Attila grafikáival és Lulich György fotóival díszítettük.

Tanító Bélára emlékezve

Kolozsvár, 1942. augusztus 18
Tampere, 2008. január 20

Folyóiratunk barátja, mindenben önzetlen segítője volt. A Finn Kodály Társaság vezetőségének tagja, elnökhelyettese, a Magyarok Világszövetsége Szabályzat-felügyelő Bizottságának elnöke, a Szövetség kétszeres kitüntetettje, a Finnországi Magyarok Egyesületének alapítója és elnöke, az emberi jogok finnországi követe, Tanító Béla, hosszantartó betegség után, 2008. január 20-án elhunyt.

Kolozsváron született, 1942. augusztus 18-án, akkor, amikor a „kincses” város Észak-Erdéllyel együtt visszakerült Magyarországhoz. Családja Felvidékről származott. Egyik dédanyja révén Lehel vezér le-származottja volt. Rokonsága Szenczi Molnár Borbáláig bizonyítható, Károlyi Zsuzsanna, a bibliafordító lánya szintén ősei közé tartozik.

Tanító Béla Debrecenben végezte zenei tanulmányait, majd ugyanitt a Kossuth Lajos Tudományegyetemen neveléstudományt hallgatott. Hegedű-tanárként és zenekari muzsikusként Tamperében (Finnország) dolgozott. Feleségével, Hunyadi Viktória zongoraművésznővel 1979 óta tanítottak együtt a Pirkanmaan musiikkikoulu -ban.

Közel harminc évig egyengette szívvel-lélekkel a Finn Kodály Társaság munkáját. Rendkívül fontosnak tartotta, hogy a finn zeneoktatást Kodály szellemében támogassa. Emiatt vállalta a sok-sok hosszú utazást a Társaság vezetőségi üléseire Tamperéből Helsinkibe, ahol finn kollégáival a finn zenetanárok továbbképzésének munkálatait, koncerteket, a Társaság folyóiratának számait tervezgették. Már a 80-as években jelentős szerepet játszott a Társaság működésében. Nem hiányzott egyetlen értekezletről sem. Az ügy érdekében szoros kapcsolatokat épített ki az Erdei Péter vezette kecskeméti Kodály - Intézettel.

Tanító Béla nem feledkezett meg Finnországba települt honfitársairól sem.

1993-ban alapította meg a Finnországi Magyarok Egyesületét, illetve 1997-ben a Finnországi Magyarok Gyülekezetét. Az itt végzett tevékenységéért a Magyarok Világszövetsége kétszer is kitüntette.

Az újjászervezett Magyarok Világszövetsége munkájában részt vett, mint a Választmány tagja, majd a Szabályzat-felügyelő Bizottság elnöke.

Az utóbbi időben anyagi gondjairól panaszkodott, egészségi állapota miatt sem vehetett a korábbi erővel részt a közösségi munkában.

Hiányozni fog.

Nemcsak Finnországban és a skandináv országokban, hanem a magyar művelődés európai területein, az Ághegy–Liget Baráti Társaság tevékenysége kiteljesítésének sziszifuszi munkájából is.

Nyugodjék békében!

**Egy Helsinkiben tartott közművelődési esemény megnyitóján
a szervezőtársai körében**

Ághegy Könyv a Biblia évében

Ághegy Könyvek -3

Szakács Ferenc Sándor: Kettéhasadt lélek, Ághegy Könyvek, KÖZDOK Kiadó

Svédországban rengeteg a liget. Helységnevekben, családnevekben elő- vagy utótagként gyakran találkozunk a *lund* kifejezéssel. Az ország második nagy egyetemi városa a dél-svédországi Lund. Az itt megjelenő magyar lap, a Magyar Liget is innen kapta a nevét. A családi lap *Lélegkondozó* című rovatában, még római tartózkodása idejétől kezdve, amikor doktori dolgozatához végzett tanulmányokat a Vatikán közeli Collegium Germanicum et Hungaricum lakójaként, aztán évekig küldte rend-

szeresen, és küldi a magyar fővárosból jelenleg is, tömör bibliamagyarázatait Szakács Ferenc Sándor.

Írásainak kötetbe szerkesztését és az Ághegy Könyvek sorozatában való megjelenését doktori értekezésének sikeres megvédése és közlése: *La migrazione degli ungheresi dalla Transilvania in Romania verso l'Ungheria. Scenari possibili. (Az erdélyi magyarok migrációja Romániából Magyarországra. Lehetséges szcenáriók)*, valamint az idei *Biblia éve* teszik különösen időszerűvé. Merthogy szerzőnk, többek között olyan, mindig időszerű erkölcsi kérdéseket feszeget írásaiban és a szociológiai felmérések alapján összeállított dolgozatában is, mint a szeretet, a lélek, az idő, a hatalom, a meghasonlás, a társadalmi értékek, a kapzsiság – csupa mindennapi életünk minőségét fémjelző kategória, amelyeket jó, ha naponta ütköztetünk, a régmúlt bölcsességekkel, a bibliában foglalt tudással, hogy az egyre sodróbbá váló élet fogas kér-

déseit a magunk és a közjó javára folyamatosan megválaszolhassuk.

A különféle időszakokban, különféle okokból az északi országokba települt magyarok hiányos lelki gondozásának pótlására hoztuk létre és jelentetjük meg ma is Szakács Ferenc Sándor rovatát. Az, hogy az idén indult Ághegy Könyvek sorozatában, írásait egybegyűjtve ajánlhatom, nemcsak a skandináviai magyaroknak, hanem az otthoniak figyelmébe is, örömmel tölt el, hiszen a bibliamagyarázatok, akármennyire is számálhatatlanok, mindig meglepően új tanulságokkal szolgálnak.

Eszembe jut például, Kiss János Botond ornitológus barátom, egykori református lelkészédesapjának a teljes bibliára kiterjedő, több ezer oldalas, bibliamagyarázata, amelyet négy évtizedes munkával, a jobbítás igényével, a híres cseresznyetermelő marosdélcei híveibe nem hiába csöpögtetett istentiszteleteik alkalmával. Óriási művével, ha kiadatlan maradt is, faluközössége lelki életében máig erően hagyott felbecsülhetetlen értékű nyomokat.

A fiatal, pályája elején buzgólkodó Szakács Ferenc Sándor, felső fokú teológiai tanulmányai végén, a mostanában állandósuló ökumenizmus gyakorlatával, az anyaországban dülő, fergeteges politikai csatározások erkölcspróbáló világában forgolódva, önvizsgálatra biztat.

Az írásainak kiinduló pontjául választott bibliaidézetek, minket, akiket a nyugati régióba tartozónak mond a politika, de valójában egy országban, az Európai Unióban, egymásra hatva, egymást segítve, hazagondolva élünk, arra ösztönöz, hogy a saját gondjainkhoz való bölcseségek forrását keresve egyre mélyebbre ássunk.

Érintettek vagyunk többek között az idegenek befogadásáról, a bevándorlók magatartásáról, a megfelelő viselkedésről tudni valók alaposabb ismeretében. Szent István intelmeit keressük és megtaláljuk például a svéd törvényekben és szokásokban ahhoz, hogy elégedett polgárrá váljunk ennek a vendégszerető országnak.

„Mert amiként különb-különb tájakról és tartományokból jönnek a vendégek, úgy különb-különb nyelvet és szokást, különb-különb példát és fegyvert hoznak magukkal, s mindez az országot díszíti, az udvar fényét emeli, s a külföldieket a pöffeszkedéstől elrettenti. Mert az egynyelvű és megszokású ország gyenge és esendő. Ennél fogva megparancsolom neked, fiam, hogy a jövevényeket jóakaratóan gyámolítsad, és becsben tartsad, hogy nálad szívesebben tartózkodjanak, mintsem másutt lakjanak.” Így az Imre hercegnek ajánlott szöveg.

Mózes Könyveiben pedig több helyen is (Mózes II.22.21, Mózes II.23.9, 3 Móz.19.33-34, 5 Móz.10.19) ilyenformán szól a tanács: „A jövevényeken ne hatalmaskodjál, és ne nyomorgasd azt, mert jövevények voltak Egyiptom földjén.” És: „Olyan legyen néktek a jövevény, ki nálatok tartózkodik, mintha közületek való bennszülött volna, és szeresd azt, mint tenmagadat...”

Ezeket a tanácsokat mai cselekedeteink nyelvére fordítva alakíthatunk ki emberséges létet bárhol a földön, ahol a közerkölcs szabályai fontosak, ahol a lélek nemcsak van, hanem gondozzák is. Hiszem, hogy erre szükség van és lesz, egy családi lap pedig e nélkül nem lehet teljes.

Shakespeare Ferenc Sándor kötetbe szedett írásait éppen ezért üdvözljük a közszolgálat sokféle teendőire figyelő nemes tettek sorában.

És ezért ajánlhatom teljes bizonyossággal az olvasó figyelmébe, mert szerzője Carl Gustav Jung következő idézetére támaszkodva, szilárd meggyőződéssel vallja:

„Az ember szempontjából így hangzik a döntő kérdés: vállalod-e a végtelent vagy sem? Ez életének kritériuma. Csak akkor nem vesztegetem érdeklődésemet semmiségekre, és csekély jelentőségű dolgokra, hogyha tudom, hogy a határtalan a lényeg. Ha ezt nem tudom, akkor ilyen vagy olyan tudatosság kedvéért, amelyet személyes javamnak tekintek, ragaszkodom hozzá, hogy a világban számítsak valakinek. Tehát mondjuk a tehetségem vagy a szépségem miatt. Minél erősebben ragaszkodik vélt tulajdonságaihoz az ember, és minél kevésbé érzi meg a lényegét, annál kevésbé elégíti ki az élete. Korlátozva érzi magát, mivel korlátozottak szándékai, ez pedig irigységet és féltékenységet szül. Megváltoznak a vágyak és a beállítódás is, ha megértjük és érezzük, hogy már ebben az életben hozzákapcsolódtunk a határtalanhoz. Végső soron csak a lényeg révén számít valakinek az ember, és ha nincs a birtokában, akkor elrontotta életét. A másik emberrel való kapcsolatában is az a döntő, vajon kifejeződik-e benne a határtalan vagy sem?”

A határtalan pedig mindenekelőtt maga az élet, amely egyszeri ajándékként mindnyájunknak megadatott. Egymást segítve boldogságkereső utunkon, európai szeretettudatunkat kiteljesítve juthatunk el emberi létünk tudatosan vállalt céljaihoz.

Tar Károly

Kovács katáng Ferenc

DÍSZDBOZOK

Lisa Charlotte Baudouin Lie-nek ajánlom

1.

Olvastam valahol, halottaink visszajárnak, külsőn adják fölös testrészeiket, hasznukra már úgy sincs, jól jön az utódoknak egy még viszonylag használható lábszár, egy könyékben könnyedén hajló kar, reuma nem szaggatta váll, no és inkább rövidlátó, mint semmilyen szem. Halottaink, ha álmunkban is, de visszajárnak, s ha úgy ébredünk, hogy sajog mindenünk, csak megmosolyogjuk a hiszékenységenket. Hogy is hiheztük el, hogy a halottaink pont velünk tesznek jót. Annyi szent, visszajárnak. Mivel magyaráznánk, hogy reggelre eltűnt a Déditől örökölt csésze, s Anya kedvenc abrosza, amit ha jól forgatok, nem feltűnő a gyertya égette lyuk. Biztos lehettem benne, hogy előtte nincs titok, bosszúból magával viszi, s az erkélyen csak a csipeszek őrzik hűlt helyét, pont, amikor keserves munkával, szegésből kihúzott saját szálával stoppoltam meg.

2.

Anya nagyon ért hozzá, mikor álljon bosszút. Elvitte az öcsköstől elkuncsorgott étkezészetet is, nem használták, ott porosodott, s anyám csak azért tukmálta rájuk, mielőtt még kórházba vonult, hogy borsot törjön az orrom alá. Folyton engem nyaggatott, ha nem is használtuk, pakoljam ki a tálalóából, havonta mossam át gondosan, s az erre

szánt damasztkendővel töröljem foltmentes szárazra.
Anya, ha egyenként is, de megdézsmálja. Kinevetsz,
ha mesélem, igaz, nem is úgy kell érteni, hogy Anyám
szelleme éjszaka megjelenik, láthatatlan keze elfordítja
a tálaló kulcsát, kiemeli a legfelső tányért, s ha időközben
felébrednék, láthatnám még a sötétben is, hogy egy tányér
átlebeg a szobán, valaki ajtót nyit, majd eltűnik vele.

3.

Sokkal ésszerűbb magyarázat, mosogatás közben
Anya könyéken billent vagy szűrős szemével
tarkómat fikszirozza. Fogy a készlet. Anya egyesével
viszi magával a túlvilágra, holtában is keserít.
Keresztanyu sosem szerette, porfogó az az átkozott
sok könyv, az olvasásból még senki sem gazdagodott
meg, dohogta ritka látogatásait megkeserítve.
S bizony, bizony, az elátkozott könyvek időről-időre
eltűnnek a polcról, hiába keresem megszokott helyükön,
minha föld nyelte volna el őket. A hézag ott van,
mutatom, láthatod te is, Kereszt megint elvitt egyet,
s a párom jó, ha csak nevet rajtam, de újabban már
csipkelődik, heccel, hogy megszálltak a halottaim.
Hát nem ezt hajtogatom, a fülén ült idáig?
S a kedvenc hálóingem, talán én szaggattam
saját kezüleg cafatokra? A mosógépben találtam rá,
kevéssel azután, hogy a párom macsó s felettébb
hevesen nyomuló barátja megjavította benne a szivattyút.
Isten nyugosztalja, egy ködös reggel frontálisan ütközött,
de legalább nem szenvedett sokat. Viszont megtépte
a hálóingem, tiszta sor, ha még életében egyszer sem
bújhatott alá, hát ne parádézzak benne mások előtt.
Fogy az erőm, éjszakánként le sem hunyom a szemem,
jönnek a halottak, rémisztgetnek, megrabolnak.

KÖZTES ÁLLAPOT

Pedro Carmona-Alvarez-nek ajánlom

1.

Az a bizonyos gyermekkor,
unos-untalan ezek a nosztalgikus
visszapillantások, ha nem jut
épkézláb ötlet az ember eszébe,
irány a múlt, kis szerencsével
retinára feszül valami kieröltetett
emlék. A háttérben Anya és Apa.
A kerben. Nem fogják
egymás kezét, reggel
fojtott hangon veszekedtek,
a hálósobából csak foszlányok
szűrődtek át hozzánk. Én elfutnék
de a tesót nem lehet ilyenkor
egyedül hagyni, mert bepisil
s naná, hogy én kapok ki megint.

2.

Anya szomorú, őt viseli meg
jobban, napokig szavát sem venni
álmatagon jár-kei, elfelejt mindent,
a beígért játszóteret, a tortasütést,
az esti mesét s még a szidást is.
Apa minden vita után ellazul,
mintha gyónt volna egy nagyot,
jó darabig megint elvan magával,
bevonul a dolgozóba, püföli
az írógépet, időnként felnevet,
hangosan olvas magának, élvezi

hogy szabad, nem háborgatja senki,
kijön hozzánk, mintha érdekelné,
beszáll a játékaikba, elhitei
hogy jól érzi magát velünk vagy
mégsem, visszaroan a saját világába,
s nem látjuk, csak halljuk, s neszt
sem ejtünk, nehogy elszálljon ez a
varázs. Apa itthon, a családban
dolgozik és boldog. Anya nem csinál
semmit és boldogtalan, ő akkor van
elemében, ha Apa napokra eltűnik,
ha minden felelősség Anya
vállát nyomja, ettől megkeményszik
talpra áll, sűrög-forog a házban,
minden a helyére kerül, sorakoznak
a frissen mosott, vasalt ruhák a polcon,
finom ebédeket főz, kényeztet
bennünket – szegény, Apátlan árvák,
mondja nevetve, de szeme sarkában
megesillan valami, magához ölel.
Lapozgatunk a receptkönyvben,
kedvünkre való dolgokat sütünk.
Megírjuk közösen a házit, moziba megyünk
nagyot sétálunk a tengerparton. Lopva
mindhárman gyors pillantást vetünk
a kikötő egy bizonyos pontjára.

3.

Apa vitorlása még nem futott be, így
az esti párnacsata nem marad el, de
nem tudunk igazán örülni, hiányzik.
Majdcsak felbukkan egyszer, hoz
valami nagyon különös dolgot,
amivel nem tudunk mit kezdeni

bámuljuk, körbejárjuk, majd
Anya eltünteti, hogy ne emlékeztesse
Apa távolléteire. Így szoktuk meg.
De vissza a kertbe!
Öcsém hintázik, néha meglendítem,
ne nyafogjon, még felhívja ránk
a figyelmet. Kényes pillanatok
állnak egymás mellett némán,
Anya még nem bánatos,
Apa nem kezdett el írni.
Bármikor fellobbanhat a vita
szikrázik a levegő, sötét az ég,
az öcskös vagy bepisil vagy nem
mindegy, én leszek a bűnbak.

4.

Köztes állapot. Apa napok óta itthon,
de se nem dolgozik, se nem veszekszenek.
Kerti partira készülünk, ünnepelni
csuda jó, már régen volt ilyen, Apa
összecsődít mindenféle hóbortos alakot
új könyve jelent meg. Nyomdaszagú.
Anya repdes, süt, főz,
de leginkább azt élvezzi, hogy Apával
közösén csinálnak végre valamit.
Nélkülünk bújják a receptkönyvet, vásárolunk
mi is, lábatlankodunk a piaci bódék
között, a halas szatyorról lányokat
riogatunk, kutyákat hergelünk.
Apa sátrat állít a szomszédal, aki
a grillezésnél is segíteni szokott,
ilyenkor a gyerekeit is hozza,
kerülgetjük egymást, nem szoktunk
másokkal játszani. Mindig sírás

lesz a vége, a vendégeket
vígasztalják, mi büntetésből nem
nyalakodhatunk a konyhában.

5.

De jó, de jó a kerti parti, nekünk
is hoznak ajándékot. Apának a fa
alatt álló asztalon gyűlnek az italok,
Anya egy halom virággal az ölében
mozdulatlan áll, mosolyog, kézcsókra
nyújtja a kezét. Mi egy kosárba
gyűjtünk mindent. Este bebújunk
az asztal alá s osztozkodunk, mindent
akkurátusan, pontosan elfelezünk.
Az ehetetlen dolgokról mindkettőnknek
megvan a véleménye.
Halk zenére táncolnak, lampionok körben.
Elalszunk az asztal alatt, már csak Apáék
ülnek felettünk, halkan beszélgetnek.
Fél füllel hallom, hogy istenbizony
ez volt az utolsó parti, Apa kiírta magát.
Vége, nem csinálja tovább, keres valami
rendes munkát, nyolctól négyig. Főállású
Apa lesz, a kalandozásoknak vége. Anya
bölcsen hallgat vagy a vendégek
dicsérő szavait idézi. Nevetnek, koccintanak
a gyerekekre, vagyis ránk.
Felrázom a tesót, de lapulunk, azt hiszik
rég az ágyunkban alszunk, a két pocok...

Tar Károly**Pánik**

regényrészlet

Amikor a katolikus leánygimnázium évvégi bálján, az iskola zárt parkjában rendezett fáklyásmenet a végéhez közeledett, az egyik szeleburdi lányka megbotlott a saját lábában, és égő fáklyájával megérintette a sor szélén felügyelő apáca főkötőjét. Az apáca-tanárnőnek, mindenki szeme láttára, meg kellett válnia fejfedőjétől. Pillanatnyi zavarában ezt olyan ügyetlenül tette, hogy fekete szatén ruhájába is belekapott a láng.

A pánik csak néhány percig tartott, mert az apáca közelében tartózkodó mézeskalácsos mester, aki angyal-szőke Gréta nevű lányának iskolai előmenetelért mindenkor minden áldozatra képes volt, gondolkodás nélkül az apácára vetette magát. Testének férfiasan lüktető mentőmunkáját olyan ütemesen pergő hangok kísérték, mint amilyeneket a magukról megfélemedezett házinyulak okoznak pázráskor, az ilyen eseményhez is szűkre szabott ketrecükben. Miután a mester, a tüzes apáca világiásra sikeredett sikongatása és sóhajtozása közepette, izmos teste alá gyűrte a lángokat, munkájába kissé belefeledkezett. De szerencsére, a félelemtől és az irigységtől besárgult jóra való férfiak léptek a park porondjára, és sietve levakarták az önfeláldozó tűzoltásával másféle tüzet gerjesztőt a ruganyos tűzfészekről, s így a lángok további terjedése, mint azt a határtalan képzelőerővel rendelkező szolgálatos újságíró írta, azon nyomban „önön hamvába fűlt”.

Másnap a helyi bulvárlap első oldalán, szalagcímben hirdette és „óriási pánik”-ként szétkürtölte, a kicsi, de a fontos eseményekre mindig óriási érdeklődést mutató városunkban, az elkövetkező generációkban is rendkívüli érdeklődést keltő hírt.

Az igazi szenzáció, amelyért aztán évekig szóbeszéd tárgya lett az apácák bálján történt baleset, a nyomda ördögének munkája volt. Akkor még ölömbetűs nyomdáiban, kézi szedéssel készültek a címek.

A címszedő, feltehetően nem figyelmetlenségből, hanem kaján vigyorral, a pánik szó két magánhangzóját felcserélte.

Kapkodták a lapot, és az üzleti érzékkel megáldott tulajdonos, divatosan hetyke bajuszkája mögé rejtett mosollyal, második és harmadik kiadás-

ban is megjelentette lapját, amely olyan gyorsan fogyott, mint a helyi gyógyszerész hetenként piacra dobott, mindig más és más illatú, egyesek szerint a férfiaságot is erősítő, gumióvszere.

Nem mondhatom, hogy már kisgyerekkorom óta izgatott ez a betűcserés szó. De életem során mindegyre átértékeltem jelentését, tartalomhordozó voltát és bizonyos meglepetésekkel tarkított befolyását, magától érthetően, nehéz sorsom alakulására.

Merthogy férfinak születtem.

Sokan még ma is véletlennek tüntetik fel ezt a ma már csak bonyolult műtétekkel megváltoztatható tényet. Megmosolyogtat minden ilyen feltevést, amikor teljes bizonyossággal állíthatom, hogy nyilvánvalóan a szükségszerűségnek köszönhetem nemiségem sokak által nyíltan dicsért, és női kezek által is jól megmarkolható bizonyítékát. Ugyanis, nemzésem időpontjában, apám idegileg kiborult állapotban leledzett. Anyám nem sokkal, talán néhány hónappal azelőtt tért vissza hozzá, hogy meleg családi körben hozza életre, hűtlen szeretőjétől fogant nővéremet és hű férjét ajándékozza meg az apaság örömeivel.

A természet törvénye mindig a gyengébb nemnek kedvez.

Férfinak kellett születnem, mert apámat a hirtelen rátörő apai érzések idegileg is megviselték. Elgyengülése riadóztatta a természetet, amely végtelen bölcsességének köszönhetően és zseniálisan ismétlődő szabályainak megfelelően, engem fiúként küldött a láthatóan meggyengült férfítábor erősítésére. Ezzel persze az is vele járt, hogy magam sem kerülhettem el a férfisorsot: mindmáig visszatérő elháríthatatlan készséget mutatok arra, hogy a lehető leggyakrabban, kisebb-nagyobb - néha pedig - óriási pánikba kell esnem.

Valójában most, amikor nálam is eljött a férfikor kapuzárási ideje, értetem meg igazán e gyakran szóban forgó elnevezés rejtett értelmeit. Furdal a lelkiismeret, hogy eddig nem tulajdonítottam ennek elég figyelmet. Egyszerűen nem vettem eléggé figyelembe hatását, fontosságát a történelem alakulásában, és elhanyagoltam azokat az alapos tanulmányokat, amelyek csak az igazán megszállott férfiak folytattak kitarító türelemmel és folytonos gyakorlattal a szóban forgó ...

Na itt megakadtam...

Miről is van szó tulajdonképpen?

Mi ezt a dolog, mi ez a micsoda?

Mi ez a női szépségek keretébe ágyazott, selyemfüves völgyek mélyére rejtett, változatosan furcsára alakuló, titokzatos kapu? És mi ez az örökös pánik, amely a nagyvilágra tártan folyamatosan körüllebegi?

Szelényi Lajos: Magna mater (kréтарajz)

Szülővárosomban elmagyarosodott szászok, zsidók, bolgárok, lengyelek és néhány albán család keveredett az elmagyarosodni kész román-sággal. Valamikor ebben a kisvárosban mondták ki először Európában a vallásszabadságot, de az én időmben erről csak néhány értelmiségi tudott, és a főtéri református templom papja emlékezett róla némely ünnepek alkalmával, amikor a toleranciáról kellett szót ejtenie. Ezért aztán az egyszerű polgárok, az örökösen büszkélkedőkhöz és dicsőségre vá-

gyókhöz hasonlóan, leginkább „a három P városa” címmel illették, és dicsérték is szüntelenül, szürke kisvárosunkat.

A három P közül, persze, ki ezt, ki azt részesítette előnyben. Akkor még nem volt divatban a gyakori közvélemény-vizsgálat, a magam rövidnadrágos idejében habozás nélkül a POGÁCSÁT tudtam az első helyen, utána a PECSENYE következett.

A harmadik P-vel még nem tudtam mit kezdeni. Azt sem tudtam még, hogy miért nyúlkálnak olyan láthatóan mennyei élvezettel a fiúk, a házunk mögötti pataokban, kombinéban velünk fürdőző lányok lába közé. Engem akkoriban a patakparti bokrok alján található mély lyukakban való tapogatózás hozott izgalomba, pedig többnyire csak halszagú, üres markomat bámulhattam az azokban való kutakodás után. Pont ezt a szagot éreztem akkor is, amikor a nagyobb fiúk hencegve orrom alá nyomták a melles lányok lába közét simogató kezük.

Helena, akinek gránátmamellek dudorodtak a fürdőruhája alatt, bátorított. Neked szabad, biztatott mosolyogva, miközben trágár szavakkal fékezte a méhként körülötte rajzó fiúk ösztönösen elszabadult és lányok szerint bak szagú hancúrozását. Nem kértem az ilyen előnyökből. Tudtam, hogy Helena engedékenysége a külvárosban előkelőnek számító pogácsás fiának szól, de mert a bajor eredetű pogácsás nem az apám volt, hanem csak nevelőapám, akit rokonaim mostohaapának hívtak, illetéktelennek éreztem az ezzel járó előnyöket. És az is zavart, hogy Helena kisebb, megszámlálhatatlan sok testvére félig pucéran futkározott nádas széli házuk körül, s amikor félénk pofával kimerészkedtek a városba vezető főútra, koszos markukat könyörögve nyújtották az arra járók felé. Helena felkínálkozása menekülés a nyomorúságból, gondoltam sajnálkozva, és ugyanilyen érzések fékeztek vágyaimat, amikor érettebb társaim az akkor még engedélyezett nyilvánosházakba hívtak.

És akkor sem gondoltam a „harmadik P”-re, amikor egy napsugaras délelőtt, rövidnadrágom alól, hirtelen valami színtelen, gyorsan hideggé vált folyadék bugyogott elő. Ijedten szorítottam magamhoz, a velem szemben álldogáló, nálam fejjel magasabb, Annuskát, akit éppen a lóte-tükkel való halászat előnyeiről oktattam nagy elszántsággal, mert ösztöneimtől vezérelve mindig is tanítónak képzeltem magam. Megbabonázottan, kitágult szemekkel figyelt rám, és nem ellenkezett, amikor önkéntelenül magamhoz vontam. Egy pillanatra sem érdekelték a blúzán

átsütő, forró mellbimbói, ölének bársonyos melege, combjainak feszült keménysége. Nem hiszem, hogy érzéktelenségem mutatkozott meg ily módon. Inkább, mert valamiféle felszálló ködben éreztem magam, mintha kiszabadultam volna a földi létből, súlytalanul lebegtem a végtelen űrben, angyalnak vagy Istennek képzeltem magam.

Később ezt az érzést, tudatlanságomban, szerelemnek neveztem. Egyébként most, amikor nyugdíjba vonulásom tízedik esztendejét, pohár sörrel egymagamban ünneplem, ma sem tudom, hogy mi a szerelem.

Nem voltam jó, és nem voltam rossz ember. Jártam az utam, mint mindenki más.

Szülővárosomtól messze kerültem. Azt sem tudom, hogy sok, vagy kevés nővel volt dolgom. Mindeddig nem volt fontos számomra a nyilvántartás. Aki akarta, azt gondolkodás nélkül megketttyintettem. A gyenge nemi erőszakot is mimelnem kellett néha, ha egyik-másik nő szemében félnék kíváncsiságot, netán sóvárgást láttam, s azt, hogy fehér bőrén pirosan hullámzó foltokban kicsapódott a vágy okozta zavarodottság.

Közeleg férfikoromnak az a szakasza, amikor össze kell számolnom azokat a nőket, akik meghódítottak, akik magukra húztak, akik alám és fölém feküdtek, mert bizonyára valami olyat akartak tőlem, amit másoktól nem kaphattak. Nem tudom, mi lehet az. Eddig még nem jutott időm arra, hogy ezen rágódjam. De kellett, hogy legyen valami értelme a dolognak. Na nem azért, mert attól félek, hogy végső elszámoláskor orromra húzzák az elhalasztottakat, hanem mert önzésemmel kell majd szembenéznem. Ha csak magam örömét hajszoltam, és nem figyeltem arra, hogy örömet is adjak, mi értelme volt ágybeli alakításaimnak, tivornyáimnak. Hiszem mindig is arra vágytam, hogy valami olyat nyújtsak, amitől pucérságukat tetézve, tovább vetkeznek a nők, odaadóan feltárják legbensőbb szépségüket néhány pillanatra, amitől a párzók egyszerre dőngetik a mennyország kapuját öntudatlan jóakaratukban.

Nőnek még nem fizettem, és én sem fogadtam el pénzt, még ajándékot sem, szolgáltatásaimért.

Még ma is az a rögeszmém, hogy az az igazán nagy és emberhez méltó érzés, amikor két embert szorosan összefűz valami mágikus erő, de ennek nem feltétlenül testük összeforrottságával kell együtt járnia. Amikor a másik hiányaért, magunkat siratva és ségyellve, időnként akaratlanul is felzokogunk, és álmunkban lucskosra sírjuk a párnánk, és amikor úgy hozza a sors, hogy imádott társunk elhagy, fájdalmunkban ölni is tudnánk. Talán ez az az érzés, amit szerelemnek nevezünk. Mint minden halandó, magam is erre vágytam.

Makacsul hiszem, hogy az én időm még hátra van. Mindenkinek lehet egyféle perpetuum mobile-gondolata, ami magától jár, nem hagyja nyugodni, ezzel fekszik és ezzel kel, ugyanazon apró sárdarabokat alkot szüntelen, amelyeket magában forgat, mint a fecske a fészekrakáskor a maga formálta galacsinokat, amelyből fészket, az ember pedig jövőt épít.

Hiszem, hogy nem léphetek le a térképről anélkül, hogy meg ne ismerném az igazi szerelmet. Gyönyörű, nagy, makrancos vadról álmodom, amelyért érdemes éveket, vagy egész életben, lesben állni, hogy aztán apró figyelmességgel megszeliítsük, kezes báránnyá, dörgölődő cicává formáljuk, hogy szerelmükben felnézzen reánk, egyszerre okozzon paradicsomi kéjt, és hatalomvágyunkat is szelíden kielégítse.

Egyszer távoli faluban járva, vadásztársaságba csöppentem. Valakinek ott engedélye volt őzet löni, meghívtak engem is. Puska is került, és beállítottak a közeli erdő tisztásán, a térdig érő lucernás szélére, ahol másfél órás ücsörgés után, az erdő széli bokrokkal benőtt árokból, tőlem alig háromméternyire, éppen elém szökelt a suta állat. Békésen reám pillantott. És mielőtt fegyverem felemelhettem volna, fehér fenekét mutatva eltűnt a helyi rengetegben. Bosszankodtak a vadászok, s korholtak, amiért nem használtam ki szerencsémét. Magamnak ezt a fiaskót úgy magyaráztam, hogy az a szelíd és ruganyos őzike nem engem választott, másnak tartogatta magát.

Rögeszmém szerint, engem nem szerethetett. Merthogy, valamiért, ami re még nem jöttem rá, engem senki sem szerethet. Ezért hittem, hogy nekem sincs jogom valakit is szeretni. Annyit tehetek, hogy a hajdani

cselédlányokhoz hasonlóan, felmegyek valamely fővárosba, és ott sétálok minden szombat este a folyóparton, ahol, majd valaki belém szeret, ahogyan ezt akkoriban a cselédlányok énekelték olyan elszántsággal, mint a szűz lányok, akik elhatározták, törjön, szakadjon, véget vetnek érintetlenségüknek. Nyegle gondolat volt. Ahelyett, hogy mélyebben kutakodtam volna magamban, ahogyan azt egykor a bölcs görögök tették. De akkoriban már senki sem emlegette a görögöket, Szókratésznek még a nevét sem ismerték osztályharcos környezetemben.

Várnom, türelmesen várnom kell a csodát. Nem fontos, hogy szeressek. Az kell, hogy engem szeressenek.

Az önismeret óvodájában, magamat semminek tudtam, s mint a szél hordozta gyomnövény magja, arra vártam, hogy valahol, valamelyik szempárból, a nekem vetett földpuha élettérben, rám tűzzön a melegen mosolygó napsugár.

Utólag be kell ismernem, hogy végül is felnőttem, gyom között gyommá nőttem, valamennyire emberségessé, és ez nem mehetett végbe valamiféle szeretet nélkül. Ezek szerint vagy ismeretlen felhők mögül süttött reám a szeretet, vagy figyelmetlenségemnek betudhatóan, azt sem vettem észre, amikor időnként zuhogott reám valahonnan a fény, ha melengetett olykor ez a dicséretes emberi érzés.

De azért olykor több volt nekem a kutyám szeméből kiolvasott ragaszkodás, farkcsóváló hűsége, mint valamely bizonytalanságokat magában hordozó, nehezen létrehozható, őszinteséget méricskélő bizonytalan emberi kapcsolatokkal való próbálkozás kilátástalansága.

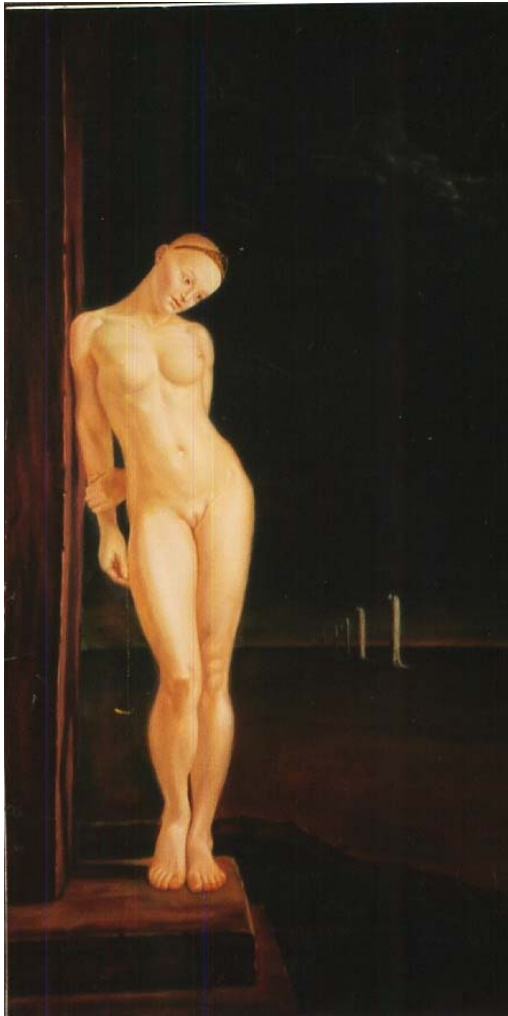
Nem megy ki a fejemből...

április 16

Az este bekopogott hozzám a szomszédasszony. Ez a fiatal, magas, tenyeres-talpas fiatalasszony a napokban költözhetett a mellém. Nem voltam itthon, amikor érkezett, mert minden nyáron, szabadságnyi időre visszatérek szülővárosomba, hogy örökösen ne valahol, hanem éppen ott érezzem magam otthon, ahol a napvilágot megláttam. Közben, ezen

a nyáron valószínűleg éppen távollétemben meghalt az a töpörödött öregasszony, akit azért utáltam, mert minden délután kiült lakása bejáratainak előterébe, és olyan ráérősen cigarettázott, hogy hozzám is átkanyarodott a dohányfüst. Nálam, olykor még télen is, szinte egész nap nyitva áll az ajtó, szellőztetek minden erőmmel, mert amikor tíz esztendővel ezelőtt ideköltöztem, és először benyitottam másfélszobás garzonomba, hirtelen megcsapott az előttem lakó, falakba ivódott savanyú szaga. Bizonyára, ez a régi lakó is olyan összeaszalódott kilencvenkilenc esztendőös banya lehetett, akibe szívesen költözik valamely purgatóriumi levegőt árasztó ördögfióka fertelmes szaga. Mit tehetnék, szellőztetek olykor éjszaka is, hogy feledjem az orromba ragadt utálatos szagokat. Néha a magam szagával sem vagyok elégedett, pedig már igazán megszokhattam volna a reám rakódott nyolcadik évtized után. Néha, amikor önkéntelenül hátra simítom maradék hajszálaimat, és önműködően csöpögő orrom alá kerül a kezem, amely előbb a fülcimpám mögött bolyongott és vakarózott, olyan fertelmes lábszagnál is bűdösebbet érzek, hogy a megdöbbenéstől felugrom. Ilyenkor nagyot kiáltok: Disznó! Aztán a tükör elé botorkálok, hogy lássam, valóban én volnék az, aki a saját szagával sem tud kibékülni.

A dohány illata nekem kimondottan bűdös. Tízéves koromban hagytam abba a dohányzást. Addig dugiban szívtam, naponta tíz volt az adagom. Nevelőapámtól észrevétlenül elemelhettem ennyit, mert rám bízta dűznis Szimfónia cigarettáinak töltését. Pajtásaimnak is jutott belőle, mert másként tekintélyre szert nem tehettem, délutáni találkozásaimon, amikor a kerti filagória félhomályos padlásán rendszeres fűtyi-szemlét tartottunk. Hernyó, minősítette lefitymálóan, fejletlen szerszámomra pillantva a nálam négy évvel idősebb Pati, aki dorongját lóbálva büszkélkedett előtünk. Sejtettük, hogy nagy jövő áll előtte, s nem csalódtunk, amikor a háború utáni fogolytáborok mulattató történetei egyikének messze híres hősként szerepelt. Legendákba illően, azokban a kenyér-adagra menő ráérős kártyacsatákban, Pati, sokak bámulatára, persze hatásvadászóan, hatalmas és felajzott farkával ütötte a bankot...
Mi a fenéket irkálom én itt összevissza?!

Csánádi Ibolya: Candesnuffler, olaj, 151 x 71

Azt magyaráznám, hogy azért nem szeretem a cigarettafüstöt, mert nevelőapán egyszer rajtakapott a dohányzáson, de nem szidott, csak felajánlotta monogramjával cirkalmazott ezüst cigarettatárcáját. Ennek persze rettenetes ára volt. Az kívánta, hogy attól kezdve nyíltan dohányozza. Népes családunk vizslató közönsége előtt kellett elszívnom egy Szimfóniát. Megpróbáltam. Húgom kérdő, anyám sajnálkozó, nagybátyám rosszalló, öcsém vigyorgó, mostohatestvérem kárörvendő tekintete tüzeiben cigarettám elaludott, taknyom-nyálam eláztatta a cigarettapírt, a dohány füstje és íze egész életemre megkeseredett a számban. S amikor ez valamely öregasszony szagával elegyedik... Hát ezzel engem ki lehet kergetni a világból.

Már megint mi a fenéket irkálom én itt összevissza?!

Még hogy érdekelne engem a saját szagom? A fenét!

Kanyargós gondolatim tömkelegéből csakis azt szeretném feljegyezni, hogy az este bejött hozzám Katherina. Csak éppen annyit szeretnék magamnak emlékül legyezni, hogy csak úgy, a világ legtermészetesebb módján becsöngetet hozzám. Le kell írnom ezt, mert úgy tűnik, fontos ez számomra. Olyan fontos, hogy nem bízhatom senyvedő emlékezetemre. Nálam tompán berreg a csengő. Nem szeretem az éles hangokat. Bántják a fületem. Merthogy minden reggel félórát tisztítom belőlük a feketedni, és kemény galacsinná alakulni kész gyanta színű fűlsárt. Fia-talkoromban erre nem kellett gondolnom, soha, egyik szeretőmnek sem kellett megszólnia engem ezért. Bezzeg most... Pedig most sem szoktam elhanyagolni magam, rendszeresen zuhanyozom, savanyúdársra hajlamos izzadságszagomat férfiakra ajánlott izzadság-gátlókkal tompítom. Na de hagyjuk... Apám, gyufaszállal tisztította a fülét, miközben felolvastam neki az Ellenzék fontosabb híreit. Talán így kívánta jelezni, hogy minden szavamra figyel, s biztat, hogy ne lankadjak, ne kámpicsorodjak, mert döcögős olvasásomat tisztátalan füljáratai rovására írja...

Szóval, berreg a csengőm, odacsoszogok, miközben arra gondolok, ki a fene lehet, hiszen még szomszédaim se, csengetnek ajtómon. Ajtóról messzire virít a reklámtiltó felirat, hogy a reklámcédulákkal bagóért

szaladgáló bevándorlók is elkerüljenek. Újságot sem járatok, mert az újsághordók olyan rendesek, hogy minden hajnalban, négy óra tájban érkeznek ajtóm elé, s amikor bedobják az ajtónyíláson a kilónyi helyi lapot, az akkorát puffan, hogy legszebb álmaimból is felriadok. Mert-hogy hajnali négykor, játékos nők lopakodnak az ágyamba, és nem győznek csodálkozni azon, hogy előrehaladott korom ellenére micsoda keménységgel büszkélkedhetem. Én meg, javíthatatlan naiv ember módjára, jól odanyomom nekik. Sajnos csak álmomban. De azért vidáman ébredek, s az sem keserít el, hogy azok a szépek és kívánatosnak képzelt lányok és asszonyok, már sehol sincsenek, és az is csak képzelgés, hogy hajnalonként szinte átfúrom a matracom. A postás pedig csakis délelőtt jár, nem csönget, csak bedobja postaládámba a számlákat, a felekezeti és más ingyenes helyi lapokat, amelyeket a kutya sem kért, de küldik szeretettel, mintha nem sejtjenék, hogy a Metro-ért és a City-ért naponta magam megyek a városba, merthogy ez hozzátartozik egészségügyi sétámhoz. A központba, ha jól kilépek, húsz perc alatt még esős időben is eljutok. Mégsem állítom, hogy a városban lakom, mert egy emeletes házunk valósággal belesimul a körülöttem pompázó parkok, a bokrokkal és fákkal szegélyezett kerékpárutak és az aprólékos gonddal gondozott temető határolta kicsinyke völgybe. Utcánkban az egyik oldalon, az úttal párhuzamosan mindössze három, többnyire öregek által lakott épület áll. A másik oldalon, az utcára kissé ferdén merőlegesen három egy emeletes szalagház, mindenik öt-öt család elkülönített, ultracsöndes lakhelye. A házak között két biztonságos gyermek-játszóhely, a finnek aprólékosan kidolgozott ötletes csúszkáival, mászókáival, hintáival és homokozóival. Arról pedig fogalmam sincs, hogy miért kapta az utca az Országbíró nevet. A temető mögötti parkban, gondozott fák lombjai alatt, a megyeközpont üveg-irodái lapulnak.

Elég az hozzá, hogy az este, amikor az északi országokban annyira sajtós félhomály uralta a tájat és a lelkeket, nyitom az ajtót, hát ott áll Katherina. Mosolyog. Olyan természetesen, olyan nőiesen, olyan bájosan tette ezt, hogy rögtön elhittem, tudja, mit akar. És hogy akkora a hajlandóság benne, mint a macskákból kitüremkedő édes simulékony-ság. Persze, hogy egyből reám ragad a mosolya. Néztük egymás vidáman, mint azok a régi ismerősök, akik mindenféle malacságot kipróbál-

*tak már együtt. Szerettem volna, ha ez a néhány pillanat örökké tart.
Katherina szeme nagy és barna...*

Szóval már kezdem aprólékosan leltározni. Haja dús, kötegben összefogva, zsiráfnyakát is nyugtáztam sietve. Aztán indulok lennebb, széles, gömbölyű vállakat látok és kereknyakú blúzából kikívánckozó erős mellleket...

Minden, de minden ismerős! Nagyon is ismerős!

Az ám!, mondom, köszönését a tőlem telhető férfiassággal fogadva, s látom rajta, hogy érti. Bizakodom, hogy valóban ért engem, felfogja pillantásom. Olyan érzékkel, érzékiességgel áldott nő, aki, mint a bárányfelhők komótosan úsznak, kényelmesen elterülnek vágyaink egén. Rég elfelejtett gyermekkorom karádkatalinos hangján szól. Azt mondja, hogy ő Katherina, a szomszédom.

Kom in, kérem szívélyesen, Úgy teszek, mintha félreállnék az ajtóból, de csak mimelem, hogy belépésekor, feszes testéhez minél nagyobb felületen hozzáérjek. Nem finnyás, belép. Karjában, mint valamiféle pólyában, göngyölt ruhanemű, törülköző.

Szeretnék zuhanyozni, szól és körülnéz a előszobámban, ahonnan a fürdő nyílik.

Rendes, gondolom, és dicsérem magamban. Honnan tudja ez a nő, hogy a tiszta nőket szeretem?

Hű, micsoda formás fenék, nézdelem körbe, s nehezen állom meg, hogy ne simítsak egyet szoknyája képzelt ráncán.

Ma festettek nálam, takarítottam, de a fürdőben csak holnap végeznek a vízszerek, magyarázza Katherina, és újból engedélyt kér arra, hogy használhassa a fürdőt.

Hogyne, persze, csak tessék!, hadarom és tiszta törülközők után kutatok a fürdő felé vezető folyosó szekrényében. Köszönöm, köszönöm, hoztam magammal mindent, int le Katherina, és eltűnik a fürdő ajtaja mögött. Nem zárja magára az ajtót, bizonyára látta, hogy úriemberrel van dolga.

Csakhogy az ajtó nekem nem akadály, látom, amint kibújik ruháiból, zsemlemellei könnyeden himbálóznak hajlongásakor. A víz zubogva öleli körül erős bokáját, s amint ballábbal belép a kádba, hosszú combja megfeszül, villanásnyi időre láthatóvá válik vörösbarna mókuskája. A

*csaptelep felé fordul, hogy szabályosan kerek, pucér fenekét csodálhas-
sam. Behúzza az átlátszó fürdőfüggöny. Körvonalai így még rejtelve-
sebbek. Gyönyörű látvány. Illik az ilyesmit naplóban megörökíteni...*

Nem megy ki a fejemből az az operettbe illő jelenet, amely hasonlatos volt azokhoz a nagyjelenetekhez, amiket városunk jelentéktelen színhá-
zának iskolai bérletelőadásain kellett végignézniem. És amiért szívből
megutáltam minden szirupos szerelmi történetet.

Eleinte azzal áltattam magam, hogy véletlen volt. Már akkor, amikor
megtörtént, jobbik felem kilépett belőlem, és a pubertáskorúak szokásos
ajkbiggyesztésével kívülről szemlélt engem. Láttam magam, amint siet-
ve leszaladok a háború után iskolának berendezett, a magyar időkben
katonai parancsnokságnak magyaros pompával épített épületében, a
bennlakásnak átalakított második emeletről a főbejáratához vezető széles
lépcsőig. A bejárat csarnokba jobbról és balról két lépcsősor kanyaro-
dott az emeletről. A csarnok félmagasságában, kis színpadszerű pihenő-
ben egyesültek a lépcsők, onnan pedig félkörívben, az egyre szélesedő
márványlépcsőn lépegetve lehetett a tágas, szecessziós hangulatot
árasztó, oszlopokkal tűzdelt csarnokba jutni. Valamikor piros plüss sző-
nyeg borította a lépcsőket. A rézből készült rögzítők szidolozás után
áhitóztak.

Szokásos csattogó lépcsőszökdelésem most hangtalan volt. Vászonpa-
pucsban, szürke-fehércsíkos pizsamában, lélegzetemet visszafojtva
igyekeztem lefelé a széles, gondozatlansága ellenére még vajfehér már-
ványlépcsőn. Amikor Ida előbukkant a felszíni folyosó lengőajtaja mö-
gül, hanyag mozdulattal, talán valamelyik operettből ismert Mici grófot
utánozva, csipőre tett kézzel álltam a lépcsősor közepén. Operett nagy-
jelenetében láttam ilyent, amikor a színen, struccotlas kalapban gróf-
nék, libegő frakkban grófok, áriákat rikoltozva tébláboltak. Jobb lábam
elmaradt egy lépcsőfokkal. Tekintetem világítógolyóként csapódott Ida
copfos fejére. Észre sem vett, sietve aprított a kijárat nagy, vasveretes
tölgysajtaja felé.

Khhmm!, ennyire futotta bátorságomból.

Talán ott hibáztam, hogy egész súlyommal a ballábamra nehezedtem.
Ida felpillantott. Sajnálkozó mosollyal érdeklődött, hogy mit keresek

abban a késői órában a fölépcsőn.

Később járt, az iskola kihalt épületében szikrázott a csend. Magamtól is titkoltan azt reméltem, hogy pizsamában mutatkozva döntő hatással leszek Idára, és feltétel nélkül a szeretőm lesz.

Ida apró termetű, szürke kis veréb volt. Iskolánknak, a háború utáni idők szocialista szellemének szülöttjeként, az volt a rendeltetése, hogy a nehézipar előretolt bástyájaként erőltetett gépgyártóipar számára neveljen közép-kadereket. A női egyenjogúság is divatba jött, talán ennek köszönhető, hogy néhány lány is felbukkant a fémipari szakközépiskolában. A fejlettebbeket a fiúk iránt érzett, ellenállhatatlan érzés ösztökélte a felületes felvételi vizsgára, Idát valószínűleg a lakatos apja iránti csodálat. A vizsgáztatók minden lányt felvettek. Így került hetvenvalahány fiú közé négy lány.

A háború és a sűrű tanügyi reformok furcsa helyzeteket teremtettek. A gépipari többnyire tizenöt-tizenhat éves tanulói közé, tanulni vágyó érett fiatalok és néhány hadifogságot is megjárt huszoneves is került.

Hamar kiderült, hogy én voltam iskolánk legfiatalabb tanulója. Az egyik világot látott, jóképű fiatalember, jobb kezének, egy porccal rövidebb, mutatójával reám bökött és elnevezett Kölyöknek. Még nem voltam tizennégy éves, és az elemi iskolai szegények konyhájának sovány kosztján alig-alig növekvő testem, csak akkor szánta rá magát, hogy elhanyagoljam tejfogaimat. A nagyfiúk szokása volt, hogy az órák közötti szünetben, egyik-másik lányos arcú fiút lefógták, a tanári asztalra fektették, és nagyokat röhögve ellenőrizték fityüldőjét. Ha fejletlennek találták, lefitymálón rásercintettek. Tekintélyt csak a tíz centinél nagyobb fitykösök gazdái vívtak ki maguknak. Időnként engem is a tanári asztalra húztak. Szorosan lefogva, jól irányzott ökölcsapásokat mértek megglazult tejfogaimra. Az ütések mikéntjét az akkor divatos Tom Mix-filmek hőseitől lesték el. Nagy tetszésnyilvánítással fogadták, amikor lekászolódva a katedréről véresen kiköptem gyökértelen fogaimból egyik-másikat.

Egyébként is kijárt nekem a figyelmesség. Minden nagyfiú öccsévé fogadott, védettségüket élveztem. Az is gondoskodásukkal járt, hogy a növésben hozzám illő Idával kívántak összeboronálni. Szállj rá, éppen neked való, biztattak. Jó tanácsként hangzott, igyekeztem megfogadni.

Szürke kis egér, gondoltam, amikor Idát közelebről is megnéztem. Kicsit koszos a nyaka, állapítottam meg utalat nélkül, és semmi olyat nem éreztem, ami pajzánabb gondolatokra ragadtatott volna. Akkoriban a háború előttről a poros padlásokon maradt dalok kottáinak fedőlapjáról mosolygó bögyös asszonyok kerítettek bűnös hatalmukba. És egyre gyakrabban orromban éreztem azt a különös illatot, amit szombatonként a nagyobb fiúk próbára tett szerszámjukra kapott, a közeli nyilvánosház melletti elsősegély-szolgáltatás, megnyugtatóként osztogatott papírferőtlenítőjéből áradt. Az internátus nyolevanvalahány vaságyas hálójában én nyugodtan aludhattam. Csillagot velem nem rúgattak. Másoknak tartania kellett attól, hogy ha mélyen elalszik, lábujjai közé papírt húznak és meggyújtják. Engem nem kötöztek ágyamhoz, hogy aztán a fülembe ordítsák: Tűz van! Tűz van! Menekülj!

De a pina szagú fertőtlenítő papirost minden szombaton az orromra húzták. Szagold csak! Ha majd eljön a te időd, így könnyebben rátalálsz!

Idával kapcsolatosan nem éreztem a testiség egyre követelőzőbb vágyát. Ez lehet a szerelem, gondoltam komolykodva. Ha egy fiú nem akar mindjárt ráfeküdni egy lányra, akkor bizonyára komoly érzéseket táplál iránta.

Nem megy ki a fejemből, hogy mégis, mit kerestem ott, mit kerestem azon a márványlépcsőn, csikos pizsamában és nyúlcipőmben. Ida még csak nem is mosolygott.

Jó neked, te már lefekhetsz, mondta az estébe nyúló magolástól fáradtan, és kisomfordált a márványcsarnokból, kínlódva húzta be a nehéz bejárati ajtót maga után.

A következő hétvégén hazalátogattam. Pogácsás nevelőapám utolsó próbálkozásainak idejét élte, izzadva kínlódott, hogy a hiányzó fehér- és rozslisztet máléliszttel helyettesítve valamiféle eladható pogácsát készítsen. A déli ebéd melegítése volt a dolgom. Gyújtóst löktem a zománcos tűzhelybe, petróleumot öntöttem rá. Amíg a gyufát kerestem, a hamu alatt rejtőző parázs gázzá forrósította a petróleumot. Leguggolva vettem a gyufát a tűzhelybe. Robbant és a kicsapódó láng kíméletlenül leégette a bőrt az arcomról.

Hétfőn, az iskolaorvos vazelin-arcpakolása mögé rejtőzve, osztálytársas-

im nem ismertek rám. Amál, az orvosi rendelőbe bejáratos nagydarab zsidó lány, az Ida osztálytársnője sem ismert fel. Naponta többször is kötözésre jártam, hogy tanárain és társaim hányhatnékját távollétemmel mérsékeljem. A jóságos Amál, miközben óvatosan rakta arcomra, nyakamra a vazelint, blúzából kitüremkedő cipómelleivel simogatott. Ez állatian jólesett. Ha ez a szerelem, akkor helyben vagyok, gondoltam. És azután szerelemre vágyva, egyre nagyobb mellű nőket kerestem és bámultam sóvárogra.

A bécsi döntés után az anyaországhoz tartozó város nagy pompával épített, de a háború után készakarva elhanyagolt egykori hadtestparancsnoksági épületében valahogyan nem fogadott állítólagosan forró karjaiba az első, talán az igazi szerelem. Évekkel később hallottam, hogy Ida, egy távoli kisváros gépgyárából érdeklődött utánam.

Nem megy ki a fejemből, miként történhetett az meg velem, hogy amikor tehettem volna, még csak pillantásnyi ideig sem figyeltem az Ida melleire.

Április 18

Megdöböntő, hogy a Katherina mellei mennyire hasonlítanak az Amáléra.

Jó volna erről közelebről is megbizonyosodni.

Majd eljön ennek is az ideje, futott át agyamon, amikor Katherina negyedóra elteltével kijött a fürdőből. Riadva nézegettem, teljes felszerelésben állt előttem, arca kissé babapiros volt, időnként kis gödröcske keletkezett szájszögletében, amikor mosolygott. Nem akartam elriasztani azzal, hogy rögtön lencsevégre kapom, pedig fényképezőgépem, mint mindig, a kezem ügyében volt. Ez nálam már olyan szakmai beidegződés, több mint félszázada művelem ezt a mesterséget, szemem, akár a blende, mindegyre igazodik a külső fényhez, amikor ráállok a témára. Hallani vélem a fényrekesz mámorító zümmögését, amint hirtelen összezáródik, és foglyul ejti szákmányom. Ez az élvezet felér, mit beszélek, túltesz mindenféle nemi érintkezés örömén, amikor oroszlánként zihálva, hörögve felordítok a csúcson: Megvagy! Most vagy igazán az enyém!

Álltam egy percig, bambán, és arra gondoltam, ez a nő, azért nem

olyan hülye, hogy rögtön lefeküdjön egy öregemberrel. Katherina haja kikandikált a nyakát körülölelő nedves törülköző alól, fénye felajzott, egy tincse hanyagul, csapzottan lógott a derekáig, ösztönös vágy hajtott, hogy belekontárkodjam ebbe a rendezetlenségbe.

Megszáritjuk?, kérdeztem mohón, és már léptem a fürdőszoba szekrénye felé, ahol a hajszáritót tartottam.

Nem szoktam, intette le buzgóságomat Katherina, és mindent köszönve indult a kijárat felé. Leforrázva álltam és döbbenet néztem, amint őzikém szép szökelléssel iramlík el nehezen palástolt leszállásom előtt.

Katherina szemében pajkost villant az örök nőiesség.

Mindjárt visszajövök, suttogetta vagy sóhajtotta, rebegte vagy trillázta igéretét, nem tudom már.

Bezsongtam természetes nőiességétől. Megkövülten bámultan a nyitva maradt ajtót. Jó percbe tellett, amíg észbe kaptam. Gyorsan előszedtem titkos pálinkásüvegemet, amelyben otthoni eperfahordómban érlelt szilvóriumomat őriztem. Megkezdetlen üveg büszkeségem konyakszínben pompázott, ha jól számoltam éppen hatéves. Ebből négy esztendő az eperfahordóban, kettőt konyhai szekrényem rejtett zugában várakozott, talán éppen az ilyen nagy eseményre, amilyenek a Katherinával való esti együttlétet képzeltem.

Előkaptam két zöldbarna, körteformájú avokadót, gyorsan kettévágtam, kiszedtem szép gömbölyű, minden bizonnyal titkokat rejtegető magját, és helyébe kiskanálnyi apróra vágott vöröshagymát helyeztem, rányomtam kanálnyi citromos majonézt, tetejébe bőven púpozva kaviárt raktam. Hogy ne csak a szájnak, hanem a szemnek is mutasson a csemege, a tubusból édes paprikakrém pöttyöt nyomtam az antracit ragyogású fekete ikrákra. A világoszöld avocado közepén virító sárga majonéz, s a belőle kikandikáló vöröshagyma aprólék színes terítőjén trónoló vizaikra-korona, az édes paprikakrém vörös ékkövével pompázatos látványt nyújtott. Az italhoz illő ilyen költeményekkel már sikerült néhány nőt levennem a lábáról. Hogy ne tűnjön dicsekvésnek, most utólag úgy rémlik, hogy többségük amúgy is, jó adag hajlamosságot mutatott a szeretkezésre. És az is gyakran megtörtént, hogy mohón, előbb nem a feltálatlányenc falatokhoz, hanem akkor még kiválóan férfias lényegemhez nyúltak...

Mi ez a büz?! Ó én vén hülye! Már megint elfelejtkeztem a konyháról...

Ha csakugyan van idő, és mindenütt, mindenben jelen van, ha megfoghatatlan is, akkor minden valószínűség szerint kaméleon-szerű. A múlt tanít. A jövő életet. A jelen pedig, mint valamiféle lassan ható mérgezől. Tévelygünk, szívesen bolyongunk, önfeladten téblábolunk a megtörténtek és az elkövetkezendők világában. A jelenünket gyilkoló események sűrűségében megfélekedzünk az időről úgy általában, a sajátunkról pedig kiváltképpen. Mintha valóban örökéletre születtünk volna... Pedig tudva-tudjuk, hogy az idő folyása ellen mindössze annyit tehetünk, hogy megpróbáljuk kitágítani minden pillanatunkat. Mert hogy kitágítható. A világegyetemhez hasonló tágulásban aztán mindnyájunk ideje feloldódik a végtelen körforgásban, a nagy egészben, amelynek részeként olyan porrá leszünk, amilyenből vétettünk.

Elképzelem, hogy ott az iskola márványos előcsarnokában, érdemeinek megfelelően nagyobb fontosságot tulajdonítok az Ida melleinek. És úgy bánok velük, mint minden szépséggel, amelyek a semmiből születettek és oda tértek vissza, alaposabban szemügyre veszem őket, és ha csak simogató pillantásommal növeltem volna felbecsülhetetlen értéküket, talán közelebb jutok a szerelem kettőnkön múló érzéséhez. De még ma is abban a tévhitben ringatom magam, hogy az igazi szerelmi érzés messze elkerüli a testiség különös illatokat gerjesztő világát. Merthogy az igazi szerelem, csakis a szellem világában lüktető, mindinkább szorosabban egymásba tekeredő kettős spirál, amelyben örökké fájoan hiányzó másik énünkkel/felünkkel egyesülhetünk. Merthogy a bölcsességig élt eddigi életemben éppen elégszer próbáltam ama másikat, a testiség élvezetes útján bekövetkezett együttlétek alkalmával létrejött egyesülés felől férközni a legszentebb emberi érzésekhez. Be kell látnom, hogy a megélt gyönyörök ellenére, mindannyiszor kudarcot vallottam, mert a belőlem kéjjel távozó magok helyén, az ernyedtség percei után, csupáncsak szívszorítóan elhatalmaskodó és meggondolkozhatóan kongó ürességet éreztem.

Havasi-Krasznai Erzsébet

A budai várban, szombat délután

dongón derengő
dér dörögő
durrongó
doromb
dong

Hópihe-éjszaka

ragyogó,
gyémántos csiga-ló
kicsi tündér fogatával,
kacagón verseng csillagok porával

robogó fogaton,
kicsi tündér,
pici pálcájával
csillámló havat ont

Miki - Mikukás-virgács

krampuszi szong - szong
Gili - gali gong - gong
gong - gong gili - gali
krampuszi szong - szong

Kerti beszélgetés (miniatűr kép)

Láttál már zöld tehenet ?
Én már láttam,
mikor a nap sugarai
keresztül bújtak
a fák
levelein
S zöldellő nyalábok
pásztázták
a pihenő tehenek
testének
tejfehér
körvonalát.

Kalevala

Szente Imre fordítása

Folytatás előző számunkból

HARMINCÉGYEDIK ÉNĚK

Kullervo gyermekkorá

Tyúkanyó nevelt csibéket, fehér hattyú fészékaljat. Csibéit a kertbe küldte, hattyúfiakat folyóra. Jött a ráró, elragadta, jött a héja, messze hordta, szárnyas rabló szerteszórta. Egyet elvitt Karjalába, másikat orosz mezőkre, harmadikat otthon hagyta. (10)

Kit Oroszországba hurcolt, kóbor kalmár lett belőle, kivel Karjalába szállott, Kalervo nevet viselte, akit otthagyt honában, az lett undok Untamoinen, apja átokverte fattya, szülei szomorítója. (18)

Hálót húzott Untamoinen Kalervo halászhelyére; azt Kalervo észrevette, halat hátizsákba rakta. Undok Untamoinen akkor iszonyú haragra gerjedt: tíz ujját tanácsba hitta, tenyerét bíróvá tette, potomságért pörbe szállott, halért háborúba kezdett. (28)

Huzakodtak-háborúztak, ám dűlőre nem jutottak; mit egymás fejére mértek, ugyanannyit visszakaptak. (32)

Másszor, másik alkalommal, pár nap múlva, nemsokára Kalervo zabot vetett az Untamo-tanya tövébe. (36)

Untamolának juhái beleméntek a vetésbe, Kalervo dühös kutyája egyiket agyonharapta. (40)

Fenekedett Untamoinen Kalervóra, testvére, hogy egész nemét kiirtja, apraját-nagyját megöli, irmagostul elpusztítja, ősi házát összedönti. (46)

Övéit övezte karddal, férfiakat fegyverekkel, gyermekkezeket gyilokkal, babamarkokat bicsakkal: indult hadba-háborúba saját édes vére ellen. (52)

Kalervo menye magában üldögélt az ablakuban. Szólt az ablakon

kinézve, maga mondta, fölfelelte: „Mintha sűrű füst forogna, viharfelhő tornyosulna szélin szántóföldjeinknek, közelében új utunknak.” (60)

De nem sűrű köd kavargott, nem fekete füst gomolygott: Untamo hada közelgett, háborúra-harcra készén. (64)

Mégjött Untamo hadával, vérszomjas vitézeivel. Kalervo hadát léverte, minden emberét megölte, házakat halomra döntve, falujukat fölperzsélve. (70)

Mégmaradt Kalervo lánya fájdalmas-feszés hasával. Martalócok őt magukkal hurcolták hazaménőben, takarítani tanyájuk, szobájukat söprögetni. (76)

Pár nap múlva, nemsokára fiat szült szegény menyecske, fiúgyermekét az árva. Nevet kéne néki adni: anyja Kullervónak hitta, Untamo világvitéznek. (82)

Azt az újszülött porontyot, félárva fiúgyerékét beletették bölcséjébe, apró réngő belsejébe. (86)

Ring a réngőben a gyermek, ringatózik, fürtje röpdös. Egy nap, másnap ringatózik, hát a harmadik nap este rugdalózni kezd keményen, minden izmát megfeszítve: pólyaszíját szétszakítja, pólyapárnáját ledobja, bölcső oldalát kirúgja, ruhácskáját ronggyá tépi. (96)

Látták: ember lesz belőle, biztos, hogy helyét megállja; Untamo ugyan remélte: világravaló legény lesz megokosodva-mégérve, félserdülve férfikorba, százatérő szolga válik, ezer emberrel fölérhet. (104)

Két hónapot nőtt vagy hármat, hát egyszer a harmadikban az a térdigérő törpe imígyen motyog magában: „Csak egyszer nagyobbra nőjek, kicsinyég erőre kapjak, megfizetek majd apámért, szenvedésért szülémnek!” (112)

Hallván Untamo e szót, mondogalódott magában: „Végül vészt hoz ez fejemre, új Kalervo lesz belőle!” (116)

Törte most fejét a férfi, asszony egyre arra gondolt: mit kezdjenek e kamasszal, hogy kerüljek el haláluk. (120)

Beletették egy bődönbe, akós hordóba helyezve, belevetették a vízbe, hullámok közé hajítva. (124)

Két-három napot kivárva, megnézték, mi lett a sorsa: belefulladt-é

a vízbe, hordójában lett halála? (128)

Bizony, nem veszett a vízbe, hordóban sē lett halála. Kikászálódván a kádbul, habok hátán üldögéle rezes rúdjaival kezében, rúd végén selymzsinórral, buzgón horgászott-halászott, tengér mélyét mérgette. Érdemes volt mérgetni: volt tán két merőkanálnyi; pontosabban kéne mérni, lehet, harmadfélre rúgna. (140)

Untamoinen tépelődött: mit kezdjenek a kamasszal, hogy nē váljon végzetükre, hogy nē törjön életükre? (144)

Szēdetett a szolgálival erdön minden fajta fábul, tölgyfatuskót és nyírágat, gyantás törzseket tetézve, egy ember elégetése, Kullervo veszése végett. (150)

Szolgák mindent összeszedtek: tölgyfatuskót, nyírfaágat, forgácsot, fenyőfakérget, gyantás törzseket tetézve, ezer szánnal szálfenyőket, százzal kőrisfát köréje. Mikor készen volt a máglya, alágylújtottak azonnal, a gyereket tűzre téve, légyen lángok martaléka. (160)

Égött egy nap, másnap égött, hát a harmadik nap este megnézték, mi lett belőle. Térdig érő hó hamuban, könyékig koromban állva, tűzpiszkálóval kezében, tüzet gerjesztett gamóval, szēnvonóval lángra szítva, turkálva piros parázsban. Még sē égött szőre szála, nem lobbant a fűrtje lángra. (170)

Untamót a mérég erte: „Hova küldjük ezt a kölyköt, hogy s miként légyen halála, mi módon lehet megölni?” Nosza, fölhúzták a fára, egy kiálló kőriságra. (176)

Éjek múltak, kettő-három, néhány nappal tetézve. Monda Untamo magában: „Még kellene nézni végre, Kullervo kimúlt-ē közben, akasztófa lett-ē veszte? (182)

Küldte szolgáját kilesni. Szólt a szolgál visszatérve: „Bizony, Kullervo kibírta, akasztás sēm ártott annak. Fába vés a virgonc gyermek, bugylibicskával kezében: tele már a tölgyfa képpel, tarkabarka -.” (192)

Mit tēgyen most Untamoinen e pokolbeli poronttyal? Hiába akarja ölni, hasztalan tör életére, annak sēm mivel sēm árthat, nincs fortély, mi fogjon rajta. (198)

Végül Untamo megunta törni egyre életére: Kullervót ki kelle bírni, gyermeke gyanánt nevelni. (202)

Így szólt hozzá Untamoinen, komolyan lelkére kötve: „Ha megbécsülöd magadat, meghúzod magad szerényen, akkor elléhetsz minálunk, szolgamunkából megélhetsz. Bérédet is félbécsüljük, érdeméd szerint kiszabva: dэрэkadra díszes szíjat, avagy nyaklevest nyakadba.” (212)

Mihelyt megnőtt egy araszra, Kullervo kicsit nagyobbra, mindjárt munkát adtak néki, befogva belső dologra: csécsemőcsicsijgatásra, bölcsőbéli kisbabához: „Bánj a gyermekkel vigyázva, etesd még s égyél utána! Mosd pélénkáit patakban, ruhácskáit rэндben tartva!” (222)

Эgy nap, két nap gondozgatta, kínozta, szemét kiszúrta, harmadikon holtraverte, gyómőszölte és gyötörte, pólyáit patakba dobta, bölesőkéjét tűzre tette. (228)

Untamo fejét vakarta: „Nēmigen való ez annak: apróságajzgatónak, csécsemőcsicsijgatónak. Nēm tudom, hová helyezzem, miféle dologra küldjem. Tán erdőirtó lehetne. Favágómunkára fogta. (236)

Kullervo, Kalervo sarja mondogalódott magában: „Most már bajnok lesz belőlem, ha fejszét fogok kezembe; szébb még szemre is bizonynyal, különb ember, mint korábban, akár öttel is fölérék, vélem hat sэ vérsényezhet!” (244)

Mэnt a mőhelybe sietve, a kovácshoz kérelémmel: „Эдэс эgykomám, kovácsom! Vasszekэrcét verj ki nékэм, fejszét, illőt férfikézbe, jó vasat munkásmarokba. Mert erdőirtásra mégyék, tölgyfatörzseket tarolni.” (252)

Mэgkalapálta a mestэр, jófajta vasat kovácsolt: fejszét, illőt férfikézbe, jó vasat munkásmarokba. (256)

Kullervo, Kalervo sarja fente fejszэjét sokáig, fente félnapon kэрэsztől, alkonyatkor nyélbe ütve. (260)

Majd az irtásföldre indult, föl a fenyves rэнgetegbe, legszэbb szál-fák erdejébe, eget verdэső vadonba. (264)

Fejszэjét a fába csapta, élével tővön terэмтve; a vastagja эgy csapással, féllal dőlt a vékonyabbja. (268)

Ötöt döntött дэрrel-durral, nyolcat эgyetlen nyeséssel. Akkor száját szóra nyitva morfondírozott magában: „Öрегördөг fáradozzon, Hiisi döntsön эgyesével!” (274)

Fejszóját fatönkbe csapta, maga hujjogott-hahózott, fülsiketítőn sipolva, varázsversit mondogatva: „Annyi erdő düljön össze, forduljon ki annyi fája, ameddig a hangom hallik, kurjongatásom kiterjed!” (282)

„Né fakadjon itt fiatal, szárba szökni egy sē tudjon, amíg a világ világ lesz, míg az égén holdvilág lesz, Kalervo fia fenyérin, erdején erős legénynek!” (288)

„Ha a földben megfoganna, fiatal vetés fakadna, annak szála szárba szökne, s mégolyan magasra nőne, akkor sē légyen kalásza, szárára fejet né szédjén!” (294)

Untamoinen, gondos gazda megtekinteni kiméne Kalervo fiának földjít, új szolgája szűz vetésit, de sēmmit sēm hasonlít, legkevésbé új vetéshöz. (300)

Untamo fejét vakarta: „Nēm való ez ily dologra! Szép erdőmet tönkretette, legszöbb fáimat kivágta. Nēm tudom, hová helyezzem, miféle dologra fogjam. Fogjam bé sövényfonásra?” Kerítésfonásra küldte. (308)

Kullervo, Kalervo sarja nekiállt a kertfonásnak. Hajóbordányi hasábok sövényének léce lettek, szálás százados fenyőket döngölt dúcokul a földbe, fonadékul vont beléje hórihorgas berkényéket; mindēnütt szorosra szötte, kapunak helyet sē hagyva. Száját akkor szóra nyitva varázsversit mondogatta: „Madár légyen az javábul, szárnyain magasra szálljon, aki által akar jutni Kalervo fia fonásin!” (324)

Gondolt egyet Untamoinen: már csak megnézi, miféle Kalervo fia fonása, rabszolgájának szövése. (328)

Hát, kerítése kaputlan, nincsen rése, nincs nyílása, alul mélyen földbe fúrva, fönn a füllegékbe húzva. (332)

Morfondírozott magában: „Nēm való sövényfonásra! Kapu nélkül készítette, ajtónak helyet sē hagyva, fölül égig ér az éle, fúródik a füllegékbe; magasban megmászhatatlan, alulról bebújhatatlan! Nēm tudom, hová helyezzem, milyen munkára mēnesszem. Rozscsépelni megfelelne?” Küldte hát rozst hadarni. (344)

Kullervo, Kalervo sarja verte a rozst veszöttül, magvait morzsára zúzta, szalmáját törekre törte. (348)

Égy nap gondolta a gazda: márcsak megnézi magának Kalervo fia

tévésít, Kullervo rozscsepélésit: hát rozsa ramatyra verve, szalmája törekre törve. (354)

Untamo üvölt dühében: „Sëmmirevaló suhanca! Bármilyen dollogra küldtem, mindën mûvét tönkretette. Oroszországba mënesszem? Avagy küldjem Karjalába, Ilmarinenhëz inasnak, vasverõhöz fújtatonak?” (362)

Kalervo fiát eladta, messi Karjalába küldte Ilmarinenhëz inasnak, mestëreknek mestërehëz. (366)

Mennyér' vette mëg a mestër? Adott ezt is, azt is érte: két ütõtkopott nagy üstõt, három horgot félbetörve, öt kicsorbított kaszával, hat kimustrált rossz kapával vëtt vacak legényt magának, szerzëtt szolgát, rossz cselédët. (374)

HARMINCKETTEDIK ÉNÛK

Kullervo pásztorzkodása.

Varázsigék a legelni küldött nyáj védelmére.

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye, lobogó sörénye sárga, cifra leffentyüs cipõje, a kovácstul elsõ este kërdezte, mi lësz a munka; embërtül ebéd utánra, asszonytul ebéd elõttre: „Jó a munkát mëgmondani, tëndõt nevën nevezni, dolgot adni dolgozónak, robotot robotolónak.” (12)

Ilmari kovácsné asszony mérlegëlte ott magában, mire volna jó a szolgál, új rabja milyen robotra. Csordásnak tëvé cselédjit, barmokat bízott kezére. (18)

Kovácsné, komisz mënyecske, rosszmájú, ravasz boszorka kënyeret sütött, kerekët, tetszetõset pásztorának: zablisztët, búzát beléje, jókora követ közëpre. (24)

Kërgët böven bëzsírozta, héját vajjal vastagítva, pásztoembërnek ebédül, rabnak rágcslálnivalól. Maga lëlkére kötötte, szóval mondta, fölfelelte: në egyék ebbõl, csak akkor, ha a marhát már kicsapta. (32)

Ilmariné asszony akkor barmait legelni küldte, száját szõra is

nyitotta, maga mondta-mondogatta: „Küldöm barmaim berékbe, tejadóimat avarba, szaruszarvút nyárligetbe, görbe szarvút a gaszosba, hogy a hája halmozódjon, zséndüljön a zsenge zsírja méretlen gyöpös mezőben, ligetős lapály fűvétül, nyurga nyírfáknak tövében, völgyi nyárfák védelmében, aranyfényű fenyvesekben, ezüsterdő oltalmában. (48)

„Kísérjed, irgalmas Isten, Teremtő, té támogassad, veszélyek között vezetve, minden rontástul megóva, nehogy buba-bajba jusson, közülük egy is kárba vesszen.” (54)

„Ahogy óvtad itt az ólban, fődélünk alatt fődézted, oltalmazd az óltalanban, födeletlenben fődézzed, hogy csinosodjék a csorda, gazd'asszony gabnája nőjön, kedvére barátainknak, elleneink ellenére.” (62)

„Ha a pásztora mihaszna, bojtára megbízhatatlan, pásztornak fogadd a fűzet, égért ébér gondozónak, berkényét bojtárgyeréknek, zelnicét hazahozónak, hogy nő kellessek keresni, ház népének hajkurászni.” (70)

„Ha a fűzfa félrehajtja, berkénye bitangba' hagyja, égér étlenül ereszti, zelnice tovaazarja, küldjél náluknál különbet: tündérlányaid légyenek gabonámnak gondozói, tehenem terelgetői! Bőviben vagy szolgahadnak, százak hallgatnak szavadra, kik az ég alatt lakoznak, teremtő tündérlányok.” (82)

„Nyártündér, aranyos asszony, Dél tündére, táltos asszony, Tülevél-tündér, té drága, bájos barna lány, Boróka, Berkénye, csinos cselédke, Zelnice, Tapio szépe, Mielikki, piros menyecske, Tellervo, Tapio lánya! Marháim megőrizzéték, gabonámat gondozzátok nyájassággal nyáridőben, míg a lombok lengedeznek, míg levél libég a fákon, földből friss füvek fakadnak!” (96)

„Nyártündér, aranyos asszony, Dél tündére, táltos asszony! Színés szoknyádat terítsed, borítsad bíbor kötényed jószágom fölé fődélnek, csemétéimre cserénynek, szilaj szél elől takarva, védve verdősö esőtül!” (104)

„Nyavalyáktul nyájam óvjad, védelmezd, hogy kárt nő valljon, ingóbingó ingoványtul, locskolódó lápkutaktul, mélységős mocsárvizektül, elnyelő gonosz gödörtül, nehogy buba-bajba jusson, közülük egy is kárba vesszen, sárba süllyedjen a csülke, lába lápkutakba lépjen Isten rendelése nélkül, Teremtőnek terve ellen.”(116)

„Keríts kürtöt másik égrül, kék egeknek köldökérül, mézzel szólót menny-egekbül, márc-szavút a föld szívébül! Fönnén fűjjad azt a kürtöt, messze halljon harsogása, dalold dombjaink virágba, pusztáink piros gyönyörbe, fényéreink fényözönbe, nyíréseink nyájasakra, mo-csarakat mézeseekre, csurgókat csudálatosra!” (128)

„Enyéimet ott étessed, jószágotat jóllakassad, édés étellel étessed, itatgassad friss itallal! Arany szálú szénán tartsad, ezüstös fejű füvekén, itasd tiszta tó vizébül, fölfakadó forrásokbul, csörgedező csermelyékbül, partjain futó folyóknak, méztermő aranymezőkön, ezüst erdőknek szegélyin.” (140)

„Két aranykutat határuul áss az állás két felére: tehenem vizet találjon, gyöngyöző itókát gyűjtsön duzzadt tőgyei erébe, csattanó-feszés csécsébe, hogy áradjanak erei, tejfolyója folydogáljon, tejsurgója csörgedézzén, tejuhataga zuhogjon, tejsatornája csorogjon, tejbaráz-dája buzogjon, hogy bármikor bőven ontsa, adja minden alkalommal, irigyre ügyet sē vetve, fenekédöket feledve; tejem föld alá nē follyon, istenáldás itt maradjon.” (158)

„Bizony, vannak bőven rosszak, kik Manalába mēnesztik, tejet föld alá fēcsérlik, Isten áldását pazalva; kevesebb a jó, a kedves, ki a földbül fölfakasztja, félfalut bejárva érte, más határbul visszaho-za.” (166)

„Égykor éd'sanyám sē esdött fütől-fátul jótanácsot, szomszédba szaladva érte! Tejet földbül visszavette, rossz lélkéktül elragadta, más határbul visszahozta. Messzebrül is mēgszērēzte, távolabb is mēgtalálta: tejét hozta Tuonelából, föld alól, az alvilágbul, éjnek-évdjån lopózva, surranva sötét utakon, hogy a hitvány mēg nē hallja, sēnkiházi mēg sē sejtse, rosszakaró rajt nē kapja, nē irigyélje irigyē.” (182)

„Éd'sanyám szavát idézēm, szólok szép szülēm szavával: hol marad marhámnak haszna, tehenem tejét ki lopja? Elhurcolták más határba, rejtve rosszak udvarába, csavargó lotyók csécsébe, huncutoknak hõnaljába. Vagy tán fõnnakadt a fákon, rejtēzett a rēngetegbe, berkék aljån bõdorogva, pusztában pocskékolõdva?” (194)

„Nē mēnjēn a tēj Manába, tehén haszna más határba, csavargó lo-tyók csécsébe, huncutoknak hõnaljába, nē akadjon fõnn a fákon, nē

rejtőzzön röngetegben, berkékben nē bujdokoljon, puszta földön el nē folyon! Otthon kell a tēj a házban, ott keresi, ott kívánja, gazdaasszony várva-várja, kezében borókarocska.” (206)

„Nyártündér, aranyos asszony, Dél tündére, táltos asszony! Jer, étessed Emtetőmet, itatgassad Ízlelőmet, Bimbóm nedveit buzogtasd, Pannám nedveit pészegtesd, tejjel töltsed Mézelőmet, Almámat folyó arannyal, szőke széna szálaibul, fejébül finom füveknek, életét termő talajbul, zsēnge szénazsombikosbul, mézzel illatos mezőrül, szamáca szagú ligetbül, hangatündérék hajábul, szíromtündérék szērēbül, fēlhők tejtündereitül, églakó léányseregtül: tejet hozzanak hasukban, csattanó feszēs csēcsükben, fejni apró asszonyuknak, húzogatni csōpp cselédnek.”(228)

„Kelj a kátyúból, kisasszony, lēnge lány, a lápkutakbul, nyájasság, a nyirkosokbul, szūzi szendeség a sárbul! Végy vizet a friss erekbül, abbul adj az állatoknak, hogy csinosodjék a csorda, gazd’asszony gabnája nőjön, mielőtt mēgnézni mēnne gazdaasszony-gondozója, az a gyarló gyōnge gyermek, kis űgyefogyott fejőjük.” (240)

„Mielikki, mezők mamája, jószág jószágos dadája! Küldjed legkülönb léányod, legcsinosabbik cselédéd, vetéseimre vigyázzon, vagyonom szívén viselje eme nyár heves havában, istenadta szép időben, míg a jó melegbe’ járunk, Urunk áradó kēgyében.” (250)

„Tellervo, Tapio lánya, vadonerdő vadvirága, lepke-lēnge ködbül inge, sárga sárarany sōrénye, nyájnak nyájas őrizője, asszonygabna gondozója Metsola szagos mezőin, táltosi Tapiolában! Jól vigyázz a jószágomra, gabonámra gondod légyēn!” (260)

„Tapintsd ápoló tenyérrel, bájos ujjaddal bēcézve, simogasd hiúsimára, haluszony-finomra fēsüld, vízisellő-pikkelyēsre, baribundácska-puhára! Este mēg, sötētédéskor, ha a szürkület lēszálla, hajtsd haza a marhanyáját gondos gazdaasszonyához; hátán lápkutacska lēngjēn, lapockáján tejtavacska.” (272)

„Majd a nap ha már mēnőben, énekēl az éj madara, akkor intsd az istenadta szarvas barmokat szavaddal: ’Kajlaszarvúak, karámba, teje-lők, tanyára téni! Van a házban jó helyecske, heverni való alommal; zord az erdő benne járnı, poroszkálni puszta parton. Hazatértētēkre vár

va már a nők tüzet rakának mézzel illatos mezőre, számoça szagú ligetbe.” (286)

„Nyyrikki, Tapio sarja, kék köpönyegés legényke! Tövel tégy öles fenyőket, hosszú szálfákat hajukkal pallónak az ingoványra, rossz föld réseit befödni, hídnak sárra, híg mocsárra, locskolódó lápkutakra! Hajtsd haza a kajlaszarvút, kettőskörmút a karámba, valamennyi épén éjren fejőfüstjének körébe, ingoványba süllyedetlen, mély mocsárba nem merülve!” (300)

„Ha nem hajt a nyáj szavadra, s mégsé jó még éjszakára, Berkénye, csinos cselédke, bájos barna lány, Boróka! Nyess a rétén nyírfaágat, hajlós vesszőt a vadonban, berkényebotot kerítve, jókora borókaágat Tapio tanyája mellett, kutyacserésznyés csalitban: avval hajtsd haza a nyáját befűtött fürdők körébe; házhoz tartozót tanyánkra, erdő vadjait vadonba!” (314)

„Medve, mély vadonnak gyöngye, dombdérékú mézévője! Lépünk kölcsönös kötésre, jószomszédi szerződésre, érvényésre minden korra, örökkön-örök időkre: kettőskörműim kíméléd, tejelőim el nem ejtéd eme nyár heves havában, istenadta jó időben.” (324)

„Nē figyelj kolomp szavára, tülök trombitálására: heverj a hanyak gyépére, szundikálni szénarétre, füled száraz fűbe dugva, fejed zombikosba fúrva! Vagy rohanj a rēnetegbe, vonulj a vadonba vissza, mēnj el messze más heggyekre, más határbeli halomra, hol nem hallani kolompot, hol pásztorok nem neszeznek.” (336)

„Barnuska, arany barátom, mézes mancsocskám-madaram! Nēm rosszallom röpködéséd, nēm bánom barangolásod, csak nyelved nē nyújtogassad, szörnyű szád nē tátogassad, nyájamra fogad nē fenjed, mancsoddal nē markolásszad!”(344)

„Messze járj a marharéttül, kerüld a kövér mezőket, kolomp kongásátul félve, pásztor hangját még sē hallva. Ha a rétén jár a csorda, igyekézz az ingoványra; ha a láposon legelne, vándorolj a mély vadonba! Hogyha a heggyen barangol, tē vonulj a völgybe vissza, ha lēfele lépégetne, húzódjál a heggyetőre. Ha a rétén rostokolna, csavargj csalitosokban, ha még a berékbe ballag, a mezőre mēnj előle! Suhanj, mint aranymadárka, mint ezüstrigó rēpésve, menekülve, mint a márna, víz hala gyanánt vetődve, gombolyag gyanánt gurulva, gyapjúgombócként görögve, karmod karmantyúdba rejtve, agyaraiddat

inyédbe, hogy né rémuljön halálra, barmom még né bokrosodjon!” (370)

„Békét hagyj szegény baromnak, pároskörműt megkíméljed: biztonságban ballagdáljon, lengedezve lépégeszén mocsáron, mezőn keresztül, erdő elhagyott csapásin; medvemancs né háborítsa, medvefog belé né marjon!” (378)

„Jut eszedbe még az eskü, Tuonelára tett ígéret karmos zúgónak zajában, igaz Istennek előtte? Ott megengedék ténéked nyáridőben három ízben kijöni kolomp szavára, csengettyűcsilingelésre. Hanem arra nincs ígéret, arra engedélyt nem adtak: mocskos dolgokat mívelni, vetemédni vétkesekre.” (390)

„Ám ha mégse bírsz magaddal, förtelmes fene fogaddal, vidd dühöd a vadonba, féktelenkedvén a fákkal! Pudvás tuskókat pofozhatsz, nyühetsz nyári nyírfatörzset, hajigálhatsz hullott ágat, bősüzhatsz bogyós mezőben.” (398)

„Hogyha pedig éhéd ébred, és ennivalóra vágyol: ott a gomba a vadonba, bújj belé a hangyabolyba, gyökereket gyűjtögetve, édes mézét Metsolának; békét hagyj az én búzámnak, éngem éltető füveknek!” (406)

„Metsolának mézes kádja mégsavanyodik magában az aranyhalom hegységben, ezüsterdőnek ölében: tölthet a telhetetlen, iszogathat az iszákos, van étel, akárhogy észnek, van ital, akárhogy isznak.” (414)

„Lépünk hát örök kötésre, békeszörződést szerézve, hogy egymással egyetértve nyájasak leszünk e nyáron, közös földekén keresve kiki ételét magának.” (420)

„Ha visszavonásra készülsz, viszálykodni volna kedved, tégyük inkább télidőben, harcoljunk havas határban! Kikeletkor, olvadáskor, mikor a mocsár melegszik, távol tartsd magad e tájtul, kedves nyájamnak nyomátul!” (428)

„Hogyha mégis erre tévedsz, ide ténferegsz e tájra, né lepődjél meg, ha lőnek! Mert ha férfi nincs is itthon, van itt vakmerő menyecske, mind megannyi bátor asszony, akik majd utadba állnak, kedved elvieszik örökre barmaimnak bántásátul és egyéb latorkodástul, mit Teremtőnk is tilalmaz, Isten irgalma nem enged.” (440)

„Világnak ura, nagy Ukko! Hallván, hogy komolyra fordul, marháimat másra váltsad, téve táltosi erőddel kedveseimből köveket, száraz

tönköt szépeimbül, ahol a haramja kullog, vándorol vadon csudája!” (448)

„Ha én vónék barnabunda, mézesmancsúnak születve, nem lábatlankodnék egyre aggodalmas asszonyoknak! Vannak messzi más vadonok, vannak távolabbi tájak, lézengeni léhűtőnek, dőzsölni dologtalanak; akár lábodat lejárhadd, talpadat sebésre törve, kékellő komor vadonban, sötét erdő sűrűjében!” (460)

„Tobozdombokon dobogatsz, homokoson hemperegghetsz, van ösvény, hol vándorolhatsz, szélés partokon szaladhatsz akár puszta Pohjoláig, Lappország lapályaira! Ottan élheted világod, kimulathatod magadat, nyáron bocskorod-nyüvetlen, őszidőben öltözetlen, dágványosokban dagaszthatsz, tocsogósokban topogatsz.” (472)

„Ha nincs kedved arra menni, nem tetszik neked tanácsom, indulj akkor más irányba, más utakon mendégélve: tarthatsz Tuonela tavára, Kalmának halálhégyére, lábolhatsz a láposokban, hangasikokon haladhatsz; ott a Tarka, ott a Tërka, tehenek-tinók csapatja, valamennyi vasba verve, nyolcszorosan nyügbe fogva; a sovány is zsírosodhat, a csontos is húsrá hízhat.” (486)

„Béküljetek, erdők-berkek, légy kégyes, komor bozótos: adj a nyájamnak nyugalmat, békét kettőskörműimnek eme nyár heves havában, istenadta szép időben!” (492)

„Kuippana, vadon királya, erdő ősz szakállú öre! Tartsd kutyáidat keményen, csahosaidat csitítva! Taplót tömj az orrlíkába, málnát dugva másikába, hogy a marhát még ne sejtse, szimatot-szagot ne kapjon! Selyëmkendőt köss szemére, fülére szoros szíjácso, hogy a léptüket ne lássa, haladásukat ne hallja.” (504)

„Ám ha ennyitől nem enged, némigen akar juházni, tilalommal tiltsd fiadat, fattyadat fenyegetéssel! Erdeinkből el-kiüzzed, elparancsold partjainkrul, csekély csordarétjeinkrul, szélés erdőszéleinkrul. Kutyád kényszerítsd lyukába, kötözzed ébed erősen, aranybéklyóba bogozva, ezüstszíjjakkal szorítva, hogy ne bírjon bajt keverni, vetemédni vétkesekre.” (518)

„Ám ha ennyitől sëm enged, némigen akar juházni, Ukko, jó urunk, királyunk, fejedelmek fënye-éke, fordítsad füled szavamra, hallgasd még rimánkodásom! Berkënyebilincset fonva, turcsi orrára tekerjed

Háncsgyűrűd ha gyöngö volna, rézabroncsot rakj reája; ha a rézbéklyó sē bírja, vasabroncsot verj helyette! Ha a vasilincs sē bírja, vashékö hiába volna, döfjél egy aranydorongot állcsontjátul állcsontjáig, végeit feszésre fogva, szorosan körülkötözve, míg az álla sēm mozoghat, fog-sorát sē tudja nyitni, csak vasat közé ha vernek, dugdosnak acéldarabot, kés élével kényszerítik, fejszeéllel fölfeszítik.” (542)

Ígyen Ilmariné asszony, az a gondos gazdaasszony kedves barmait kihajtja, csordáját legelni csapja, bérése kezére bízva, hogy vagyonára vigyázzon. (548)

HARMINCHARMADIK ÉNĚK

Kullervo vérēs bosszút áll gazd’asszonya gonoszságáért.

Kullervo, Kalervo sarja tarisznyába téve étkit, marháit a lápra vitte, maga gázolva a gáton, mēndégéltében morogva, bandukoltában beszélve: „Jaj nekēm, szēgény fejemnek, jaj szēgény lelenc legénynek! Micsoda munkára küldtek, milyen méltatlan dologra: tehén farka folytatónak, bikaborjak dajkájának, dágványok dagasztójának, mindēn kátyúban kukacnak!” (14)

Földre ült, egy fűcsomóra, süttette magát a nappal; ott dudorászta danáit, varázverseit danolva: „Süss, napocska, Isten napja, ragyogjál, Urunk korongja, kovács marhapásztorára, boldogtalan bojtárára! Nē süss Ilmari lakára, félannyit sē asszonyára! Gazd’asszonynak sēmmi gondja: kanyarít a jó kalácsbul, fānkot falhat kétpofára, jó vastagon mēgvajazva. Szolgáját kemény kényérēn, tartja kérégtörmelēkēn; hitvány zabcipót harapjon, rágjon korpával kevertet, szopogasson szalmalángost, fenyőforgácsot fogyasszon; hörpölgessēn háncspohárbul, zombikok mellől merítve.” (36)

„Mēnj, napom, gurulj, galambom, Isten estēje, ereszkēdj, fenyveserdőbe osonva, galagonyásba gurulva, borókaligetbe bújva, szilbokok színére szállva! Hadd mēnjēn haza a pásztor, vāghasson vaját magának, árpalángost tēpēgessēn, jóllakjon tūróslepēnyel.” (46)

Ilmarinennē eközben, míg bojtára így beszēle, míg Kullervo így

kesergött, vágta a vaját magának, tépégetett árpalángost, jóllakott túróslepénnyel. Kullervót hideg habarcsra, vizes káposztára várta; zsírját már ebük lőtte, Buksijuk bekebelezte, Lajkójuk lélafatyolta, Filkójuk fölét lészédte.” (58)

Cserjésből madár csicsérgött, égerésből énekelt: „Enni kéne már a rabnak, megéhezhetett az árva!” (62)

Kullervo, Kalervo sarja fölnézett a messzi napra, száját szóra nyitva mondta: „Itt az étkezés ideje, már valamit enni kéne, bugyromat kibontogatni.” (68)

Csordáját delelni csapta, marháit heverni hagyta, maga még lőült a gyöpre, zsenge zombiknak fűvére; zsákját válláról lővéve, kényerét előhalászta. Nézte, forgatta kezében, szóval mondta, fölfelelte: „Sok kényér kívülről ékes, nagyonis sima a héja, pedig pelyvából van sütvé, jegényefenyődarából.” (80)

Késit tokjából kihúzva, kényeréből vágott volna: kőbe ütközött a kése, sziklába szaladt az éle, pöngéje pedig lépattant, csak kettétörtött középén. (86)

Kullervo, Kalervo sarja nézte késit, nézögette; keservesen sírni kezdett. Száját szóra is nyitotta: „Ez a bicska volt barátom, ez a vas tulajdon vérém: ajándéka jó apámnak, nemzömnek keze munkája. Lám, most kőbe vágtam véle, élit sziklába szalajtva, rontottam ravasz kényérbe, rossz asszony adományába.” (98)

„Fehérnépnek hogy fizessenek, csúfondáros nőcselédnek, kényerért, mit aljas asszony, cipóért, mit céda gyártott?” (102)

Vércse vijjog a vadonbul, vércse vijjog, varjú károg: „Aj, aranygombos galambom, Kalervo fia, kis árva! Mitől oly komor a kedved, mért szomorkodol szívedben? Vágj egy vesszőt a vadonbul, sűrű erdőből suhángot: ganéslábút lápra hajtsd, marhát a mocsárba verve, fele farkasok fogára, fele jusson medvemancsra!” (114)

„Farkasokat összefogva, medvéket mēnetbe rakva, farkasból tehenet téve, medvét marhává avatva hajtsd haza fura gulyádat, tarka nyájadat tanyára: fehérnépnek úgy fizethetsz, boszorkányon bosszút állhatsz.” (122)

Kullervo, Kalervo sarja mondogalódott magában: „Várj csak, várj,

cudar cemende! Apám késit még sirattam: most magad fogod siratni te-
jelő teheneidet!” (128)

Vesszőt vágott a vadonban, sűrű erdőben suhángot, tehenét terelte
lápra, marháit mocsárba verte, felét farkasfogra szánva, más felét még
medvemancsra. Tett a farkasból tehenet, medvét marhává avatta, emezt
Kajlának kiáltva, szólítva amazt Szilajnak. (138)

Már a nap léménőfélben nyugovóhelyére hajlott, fenyőfák szintjére
szállott. Már a marhát fejni kéne. Hát az a pokoli pásztor, Kullervo,
Kalervo sarja medvéivel mēndégélve, toportyánjait terelve, barmaihoz
így beszéle, ordasait oktatgatva: „Tépj az asszony tomporába, lábikrájá-
ba harapva, mikor majd alátok ülne, fejéshez akarna fogni!” (152)

Csontkürtöt csinált magának, tehénszarvbul tülköt gyártott, sípot
marha sípcsontjából, trombitát tulokcsülökből. Fújta furcsa trombitáit,
harsonáit harsogtatta, háromszor a dombra hágva, hatszor házukat elér-
ve. (160)

Ilmari-kovácsné asszony, módos mesterné, nagyasszony türelmetlen
várt a tejre, senyvedt vajtalan sokáig. Hallott harsonát a láprul, kürtölést
kőkenyemzőrül. Száját akkor szóra nyitva, maga mondta, fölfelelte:
„Istennek légyen dicséret, szól a kürt, a nyáj közelég! Hol szerzett sza-
rut a szolgál, hol tett szert a rab tülökre, hogy oly réttentőn ricsajoz, oly
hevesen harsonázik, fülsiketítően fújja, koponyám ketté repeszi!” (176)

Kullervo, Kalervo sarja válaszát így adta vissza: „Lápon lelt szarut a
szolga, tülkét kátyúban találta. Ím, cserényben már a csorda, teheneid
szerűszélén: fogj hozzá a füstöléshöz, aztán a tehenfejéshöz!” (184)

Ilmari neje, nagyasszony szólt egy vénasszony-cselédnek:
„Fejhetnél, anyó, helyettem, ellátva az állatokat! Nincsen mostan
érvézésēm: dagasztatlan áll a tészta.” (190)

Kullervo, Kalervo sarja korholta komoly szavakkal: „Már a gondos
gazdaasszony, minden rēndēs háziasszony maga fog hozzá fejéshöz,
barmait nem bízza másra!” (196)

Ilmari kovácsné akkor maga mēnt ki fūstrakónak, maga is fogott
fejéshöz. Jóságát szemügyre vette, végigvizlatva-simitva, szóval
mondta, fölfelelte: „Szēmre szép kővér a marha, sima és sajog a szőre,
mint vadmacska bőre, villog, erdei baké sē szébben; tőgyeik is
duzzadoznak csattanó-feszēs csēcsekkel.” (208)

Kuporodott is közjük tőgyeik tejét kifejteni. Húzta egyszerű, húzta másszor, hát a harmadik húzásra fene farkas rontott rája, medve böszsen mögrohanta, farkasfog akadt nyakába, medve mancsa vékonyába, tompora húsát harapva, lábáról a húst lemarva. (218)

Kullervo, Kalervo sarja fehérszűznek így fizetett, csúfot üző nőcselédén. rossz boszorkán bosszút állva. (222)

Ilmari neje nagyasszony keservesen sírni kezdett, szóval mondatmondogatta: „Rosszul tetted, rossz cselédem: medvéket hozál a házba, toportyánokat tanyámra.” (228)

Kullervo, Kalervo sarja válaszát így adta vissza: „Rosszat tettem, rossz cselédéd, té sē jobbat, rossz boszorka: kényerembe kődarabot, kavicsot tével cipómba! Késém kődarabba szegtem, kavicsban ketté törettem, mit örökölttem apámtul, egyetlen családi kincsém!” (238)

Ilmariné mondta neki: „Ó, cselédem, jó családom! Állj el szörnyű szándokodtól, vond vissza varázsolásod, végy ki farkasok fogából, ments ki medve karmaibul! Hímés inggel ékésítlek, nadrágot adok alája, étetlek vajas kaláccsal, friss fejésébül itatlak, tétlen tartalak egy évig, munkátalan másik évig.” (250)

„Sürgösen ha nem segítesz, könyörületed ha késik, hamar itt lelém halálom, por s hamu marad belőlem.” (254)

Kullervo, Kalervo sarja így felelt neki szavára: „Még halhatsz ugyan miattam, veszhatsz, ha elér a végzet: té is elférsz ott a földben, jut hely mindén holtnak ottan, még ha mégoly terjedelmes, még ha egy is széle-hossza!” (262)

Ilmariné így kiáltott: „Ó, Ukko, hatalmas Isten! Rémés íjad kapd kezdedbe, erős ívedet emelve, réznyilad idegre nyomva, húrjára hatékony íjnak; lángoló nyilad lövellve, réznyilvesszödet röpítve, hónalja alá hajtva, válla húsát általutve: Kalervo fiát megöljed, haramját halálba küldjed acélos hegyű nyiladdal, rézvessződdel általverve!” (276)

Kullervo, Kalervo sarja Istent sürgette imígyen: „Ó, Ukko, hatalmas Isten! Nyiladat nē rám röpítsed: lőjed Ilmari nejébe, fürd a förtelmes banyába, hogy mozdulatlan maradjon, egy álltó helyébe haljon!” (284)

Ilmariné asszony akkor, neje vasverő kovácsnak fordult hályogos halálba, kotla korma lett belőle saját úri udvarában, oltalmazó otthonában. (290)

Így lön ifjasszony ménése, szép háziasszony halála, kit ugyancsak udvaroltak, oly sokáig ostromoltak, míg Ilmarinak öröme, neje lett örök kovácsnak. (296)

HARMINCNÉGYEDIK ÉNĚK

Kullervo męgtalálja a szüleit. Az árva panaszzkodása.

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye, lobogó sörénye sárga, cifra leffentyős cipője – indult immáron sietve Ilmari kovács lakából, mielőtt a férj fülébe jutna párja pusztulása, s megszorodva szívében verekedésre vadulna. (10)

Hangoskodva męnt a háztul, kurjongatva a kovácstul, földjeiről füttyögetve, rétjeiről réjjogatva. Döng a föld, mezők mozognak, vadonbul verődik vissza Kullervo kurjongatása, garázdának gajdolása. (18)

Męghallotta azt a męstę, mőhelyében csak męgállott, kiugrott az útra végül, męnt a házba męgkęrdęzni, ki zajong a zelnicęsben, hangasíkokon ki harsog? (24)

Szörnyő látvány tőnt szemébe, męgmásíthatatlan átok: szíve hölgyének halála, kedves párja pusztulása saját híres hajlokában, oltalmazó otthonában. (30)

Kovács ott igęn kesergętt, szomorúsággal szívében. Érte jajgat ęjjelęnte, sok sohajtással siratja. Mint korom, sötét a kedve, szíve, mint szurok, fekete. (36)

Kullervo pedig bolyongott, erre-arra bódorogva, ördögerdön őgyelęgve, mély vadonban vąnszorogva. Hogy az este ęjbe fordult, lęrogyott ęgy fücsomóra. Ott kucorgott ęs kesergętt, apátlan-anyátlan árva: „Ęn szęgény, mire születtem, csak bánatra-búra lętem, itten kődorgok kivetve, nincs hová fejem lęhajtsam.” (48)

„Mások męnnek otthonukba, van hálnivaló tanyájuk: ęn erdőben estvélędtem, csak a pusztta földön fekszęm, hajamat a szél zilálja, fejemet eső főrösztü.” (54)

„Teręmtő, nę tégy sohasę valakit e bús világba félrefajzott rosszaságnak, mindęnből kisęmmizęttnek: apja-anyja oltalmából, szülei

szeretetébül, ahogy én vagyok teremtve, Istentől ide taszítva, csérek csőrének kiteve, zajló tengër zátonyára. Fecske fényës napra ébred, verebecske virradatra, ég madarai örömrre: én vagyok csak virradatlan, sorsom mëgmarad sötétnek, örökre örömtelennek.” (70)

„Nëm tudom, ki tett e földre, kitől vettetem világra. Tán ruca rakott a rétre, kácsa költött a mocsárra, vízityúk a pusztá partra, szárcsa sziklarésbe rejtve. (76)

„Apámtul aprókoromban, váltam gyermekül anyámtul. Mind a ketten mëghalának, kiveszett egész családom. Jégcsizma maradt utánuk, örököül hideg harisnya: abban járhatok a jégën, gömbölyű gërendapallón, honnan lábam lábba fordul, mocsár mélyébe merülve.” (86)

Mindazonáltal azonban olyan könnyen nëm kerülök lápra láb alá valónak, kátyúban kepesztetönek; nëm merülök én mocsárba, míg erő van két karomban, összefoghatom öt ujjam, karmolhatok tíz körömmel!” (94)

Akkor az jutott eszébe, kezdte forgatni fejében: mëgy Untamo udvarába apja vesztit mëgtorolni, apja-anyja szenvedésit, maga mëgcsúfoltatásit. (100)

Szóval mondta, fölfelelte: „Várj csak, várj csak, Untamoinen! Várj, családom vérszopója! Ha ellenéd hadba szálllok, hamu lesz hamar a házad, tanyád tüznek martaléka!” (106)

Asszony jött feléje akkor, kék köpönyegës anyóka. Az a száját szóra nyitva, tudakolta, kérdve tőle: „Hova készülsz, Kullervoinen, merre mëgy, Kalervo sarja?” (112)

Kullervo, Kalervo sarja válaszát így adta vissza: „Hát csak az jutott eszëmben, mind azt forgatom fejemben: messzi földre kéne mënnëm, Untamoinen udvarába, népem vesztit mëgtorolni, apám-anyám szenvedésit, házukat hamuvá tenni, porrá përzselni tanyájok.” (122)

Válaszolt neki a néne, maga mondta, fölfelelte: „Nincs a nemzetéd kiirtva, nëm veszett el még Kalervo! Éd’sapád-anyád is élnek, mind a ketten mëgmaradtak.” (128)

„Ó, aranyszavú anyóka, mondd mëg, édës jó anyóka, hol találok rá apámra, szeretö szülöanyámra?” (132)

„Ott akadhatsz rá apádra, szeretö szülöanyádra: Lappföld végtelen

lapályin, határán halas vizeknek.” (136)

„Ó, aranszavú anyóka, mondd még, édes jó anyóka, hogy jutok el én odáig, melyik úton kéne mennöm?” (140)

„Nëm nagyon nehéz az útja, magad könnyen megtalálod. Vágj a vad bozóton által, a futó folyót követve. Egy nap, másnap mendégélve, harmadikon is haladva, egyre északnak-nyugatnak, érsz egy hosszú hegy tövébe. Hegy alatt tovább haladva, hegyet balfeledre hagyva, találsz ottan egy patakra, jobb felől futó folyóra. Aztat fölfelé követve, három sellőt hátrahagyva érsz egy földnyelvnek fokára, hosszú félsziget hegyére. Viskó áll a földnyelv végin, halászházikóra bukkansz: az lakása éd'sapádnak, szerelmetes szép szülédnek, tanyája testvéreidnek, két kisasszonyka-húgodnak.” (162)

Kullervo, Kalervo sarja akkor útrakelt azonnal. Mënt egész nap, méne másnap, harmadikat is haladta, egyre északnak-nyugatnak. Ért egy hosszú hegy tövébe, dombnak déli oldalára. Annak bal felén haladva már a mély folyót elérte. Partja mëntën mendégélve, baloldalán bandukolva, három sellőt hátrahagyva ért a félsziget fokára, hosszú földnyelvnek hegyére. Viskó állt a földnyelv végin, halászház a fok hegyében. (178)

Hogy a házukba belépett, bámulták mint ösmeretlent: „Honnan jó a vízi vándor, tán a tengër túlfelérül?” (182)

„Nëm ismeréd fél fiadat, tē szerëncsétlen szülötted, kit elhurcoltak honukba untamói martalócok, még arasznyi kiskoromban, gyűszünyi gyerekkoromban?” (188)

Szóla akkor asszonyanyja, így beszéle szép szüléje: „Jaj fiam, szegény szülöttem, jaj, aranygombos galambom! Mëgjövél hát mégis épën, elevenën szép szemëddel? Oly sok évig sirtam érted, holtnak hittelek bizonynal.” (196)

„Két fiam is volt valaha, hozzá két kicsiny lëányom, kik közül a két idősebb elmënt tőlem mindörökre: had fosztott még szép fiamtul, lëányomnak nyomát sē leltem. Fiam mëgjött nagysokára, de lëányomhoz nincs reményëm.” (204)

Kullervo, Kalervo sarja mëgkërdëzte, közbeszólva: „Azt a lëányodat mi lelte, hova tűnt szülém szülötte?” (208)

Anyja szólt ezën szavakkal, maga mondta, elbeszélte: „Hogy lëányomat mi lelte, hova tűnt szüléd szülötte? Erdön járt

számócaszédni, málnázgatni mént a málra; odalétt piciny pipécske, méghala szegény madárka szótlan-hírtelen halállal, mélynek még nevét sē tudni. (218)

„Gyermékét ki gyászolhatja? Bizony, csak szegény szülője. Hiányát örökre hordja, őt keresi, őt kutatja. Méntem én, szegény szülője léányom nyomát kutatni; méntem medveként vadonba, nádiban vidraként verődtem. Méntem egy nap, második nap, harmadikon is haladtam. Negyedik napon megálltam, hét is elmúlt, hogy elértem, hágtam egy magas halomra, messze láttató tetőre. Kiabálni kezdtem ottan, szép szülöttem szólogatva: 'Hol vagy, merre vagy, léányom? Jöjj haza velem, virágom!'” (236)

„Hát így hívtam-hívogattam, szölongattam szép szülöttem. Hégyek hangosan feleltek, harsogott a hangapuszta: 'Sosē hívogasd a lányod! Minek hujjogatsz hiába? Odavan az már örökre, soha vissza nem vetődik szülőanyja szállására, atyjaura udvarába.'” (246)

HARMINCÖTÖDIK ÉNĚK

Kullervo otthon is hasznavehetetlen. Tragikus találkozása
húgával

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye hát csak éleéldégéle szülei szērény lakában. Eszēsebb nēm létt eközben, értelmesebbé nēm érētt. Félre volt szegény nevelve, elrontva kicsiny korában rossz nevelői kezében, durva dajkái körében. (10)

Küldték kétkezi dologra, külső munkára mēnesztve. Elindult előbb halászni, húzóhálóval evezni. Kezdte kérdēzgetni akkor, evezőlapát-emelve: „Húzzam-é, ahogy akarom, evezve egész erőbül, vagy ahogy a bárka bírja, mint az alkalom kívánja?” (20)

Kormányos ladik farábul válaszát így adta vissza: „Húzhatod, ahogy akarod, evezhetsz egész erődbül, nēm mēgy tönkre tán a csónak, nēm török lē tán a villa.” (26)

Kullervo, Kalervo sarja mēghúzta, ahogy akarta, evezett egész erőbül: ágasvillákat lēverte, gyökérgyűrűket lētépte, nyárfasajkát őszetörte. (32)

Kalervo fejét vakarta, mondta néki ily szavakkal: „Evezősnek nem vethetlek: ágasvillákat lőverted, gyökérgyűrűket létépted, nyárfasajkám összetörted. Menj amoda, víz-kavarni, halat hálóba zavarni!” (40)

Kullervo, Kalervo sarja mént a halriogatókhoz. Zurbolók helyére érve, kezdte kérdözgetni tőlük: „Vállbul verjem-é keményen, erőmet nekieresztve, vagy csak kipesint kavarjam, ahogy a dolog kívánja?” (48)

Hálóhúzója felelte: „Hogy riaszthat úgy valaki, hogy a vállából nő verje, erejét ki nő eressze?” (52)

Kullervo, Kalervo sarja vállbul kezdte hát kavarni, erejét nekieresztve. Vízet kásává kavarta, hálót kócosra kuszálta, halat pozdorjává pallva. (58)

Kalervo fejét vakarta, szóla hozzá ily szavakkal: „Ném való vagy zurbolónak: hálót kócosra kuszáltad, úszókat törekre törted, hurkokat dirib-darabra. Eriggy el adót lőroni, áréndánkat megfizetni; jobb lészél talán utasnak, ügyintézőnek ügyesebb.” (68)

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye – lobogó sörénye sárga, cifra leffentyűs cipője – mént az áréndát megadni, földadójukat fizetni. (74)

Áréndájukat megadva, földadójuk megfizetve, magát szánjára vetette, elfeküdt fonott kasában, immár visszaindulóban hazája határaitra. (80)

Szánkója suhant sebésen, mérve hófehér mezőket, Väinö puszta parlagait, rég nem szántott rónaságot. (84)

Hajadon haladt feléje, fatalpon aranyfonatos Väinö puszta parlagain, rég nem szántott rónaságon. (88)

Kullervo, Kalervo sarja, ló futását visszafogva, kisléánnyal szólni kezdett, csalogatva-csábítgatva: „Szállj föl, szép léány, kasomba, hátul bundámon heverni!” (94)

Lány a léccéről felelte, hótalpárul válaszolta: „Kórság szálljon föl kasodba, bundádon halál heverjen!” (98)

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye fürgéjét faron legyinti, gyöngyostorával noszítja. Fürge fut, fogyogat útja, ropogva repül a szánka. Szánjával suhan sebésen, mérve hófehér mezőket, tenger téereire térve, beláthatatlan lapályra. (108)

Hajadon haladt feléje, lábolt leffentyús cipővel tengernék jeges mezőin, beláthatatlan lapályon. (112)

Kullervo, Kalervo sarja ló futását visszafogta, száját szóra is nyitotta, igazítva ily igékre: „Gyere szánomba, gyönyörű, kasomba, világ virága!” (118)

Hajadon hevesen mondta, leffentyús cipős felelte: „Halál hágjon föl kasodba, öregördög útitársnak!” (122)

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye fűrgéjét faron legyinti, gyöngyös gyepelővel noszítja. Fűрге fut, utat fogyasztva, szánkója szalad nyomában. Szánjával suhant sebésen, mérve hófehér mezőket északi kopár hazában, Lappország lapos vidékin. (132)

Hajadon haladt feléje, cincsatos léány csapongva északi kopár vidékén, Lappország lapos honában. (136)

Kullervo, Kalervo sarja ló futását visszafogta, száját szóra is nyitotta, igazítva ily igékre: „Gyere szánomba, gyönyörűm, takaróm alá, aranyom! Adok almát kóstolóra, mogyorót ropogtatóra!” (144)

Hajadon hevesen mondta, cincsatos csépülte-szidta: „Köpök rossz kasodra, kódis, szánodra, csaló csibésze! Bundádon fagyos fekünni, szánodon sivár az élet!” (150)

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye hajadont kasába kapta, fektette a szán farába, bundájával bétakarta, takaróját ráterítve. (156)

Hajadon haragra gerjedt, cincsatos léány csatázott: „Eressz el, bo-csáss utamra, hadd fusson a gyöngö gyermek, nő légyen betyár babája, cselédje cudar csihésnek! Szánod szétrúgom különben, léceit léhasogatom, fonatos kasod kidöntöm, rongyos szánkód összerontom!” (166)

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye kincsesládáját kinyitva, cifra pántját fölpatintva ezüstpénzt megmutatta, kelméit kiterégette, harisnyát aranykötővel, öveket ezüstcsatokkal. (174)

Lyány a kelmétől juházott, pénztől párolgott haragja, ezüst fénye engesztelte, arany csillogása csalta. (178)

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye ott a lányt igén igézte, cicérezgette-bécézte, gyepelőt fogva félkezével, másikkal mellét tapintva. (184)

Lábáról a lányt levette, cincsatos övét megoldva, köpenye alá kerítve, bundájával bétakarva. (188)

Meghozta az Úr a hajnalt, másnapot megadta Isten. Lány a száját szóra nyitva, tudakolta, kérve tőle: „Mondd, ki vagy, ki szült világra? Hős legény, hol él családod? Nagy lehet a nemzetséged, fia vagy vitéz atyának?” (196)

Kullervo, Kalervo sarja választát így adta vissza: „Nem születtem nagy családbul, nem nagybul, nem is kicsinybül; középszűrűnek születtem, Kalervo silány fiának, gyámoltalan gyermekének, nagy mihaszna magzatának. De beszélj saját nemedről, híres hősi nemzetedről, hogyha származásod híres, lánya vagy vitéz atyának!” (208)

Válaszolt a lány viszontag, így felelt neki szavára: „Nem születtem nagy családbul, ha nem is nagyon kicsinybül, középszűrűnek születtem: Kalervo silány leánya, vagyok gyámoltalan gyermek, sém mire való mihaszna.” (216)

Égyszer kislánykoromban, szerelmes szülém körében erdön jártam eprészgetni, heggyre mentem málnát szedni. Szédégettem-gyűjtöttem, horhosokban himpéréztem; nappal szédve, éjt pihelve. Szédtem egy nap, második nap, harmadik napon neszűdtem: nem tudok hazatalálni. Ösvény csak az őserdőbe, utak csak vadonba vittek. (228)

Ott kuporogtam, zokogtam, egy nap, másnap sírdogáltam; harmadik napon azonban hágtam egy magas halomra, messzi láttató tetőre. Ott hahóztam-hujjogattam, vadon szómat visszaverte, fenyőerdő ráfelelte: „Mit kiáltozol, tē kerge, ügyefogyott, mért üvöltesz? Hiszén úgyszé hallja sēnki, hangod nem jut el hazáig!” (240)

„Három-négy nap egyhuzamban, tán öton-haton kērésztil néztem a halál szemébe, várva biztos pusztulásom. Mégis megkímélt halálom, nem vadonban kēlle vesznēm.” (246)

„Bár meghaltam volna, árva, én nyomorult, veszttem volna! Már attul a másik évben vagy a harmadik tavasszal füvekké fakadtam volna, virágként virultam volna, lettem vón' szagos számóca, erdei piros bogyóka, ily iszonyatot nem érve, szörnyű szēgyēnbe nem esve.” (256)

Mikor mindezt elmesélte, keserűségét kimondta, lēszőkkent a szánülésről, futott a sebēs folyóba, zajló zúgóba ugorva, habzó örvények ölébe. Halálát ott mēgtalálta, önmagát, szēgyēn, mēgölte;

halálban talált nyugalmat, hullámok között kegyelmet. (266)

Kullervo, Kalervo sarja csak lészédélgött a szánrul, fakadt féktelen sírásra, szívet tépő jajgatásra: „Jaj nekem, szegény fejemnek, hogy saját húgommal háltam, anyám méhét meggyaláztam! Jaj, apám, anyám, szegények, jaj szeréncsétlen szülőim! Mért is hoztatok világra, mért szültetek szörnyetegét? Bizony, jobb lett volna nekem születetlen-serdületlen, világra belévetetlen, létre kénytelenítetlen! Bizony, a halál hibázott, betegség balul csinálta, hogy engemet el nem öltek, akár két-napos koromban!” (286)

Vágta nyaklóját vasával, hámszíjait élés késsel, jó paripájára pattant, lovának lapockájára. Vágtatott, amerre vitte, jobbra-balra bódorogva, végül apja udvarára, ért szülője szerűjére. (294)

Kijött hozzá asszonyanyja: „Jaj, anyám, szerelmes dajkám! Ha a fűrdőházat akkor, miután világra jöttem, fojtogató füstre fütöd, retesszel szorosra zárod, gyermekedet füstbe fojtva, akár kétnapos korában, kendőbe bebagyulálva vízbe rékkenttetted volna, bölcsőjét a tűzre téve, réngőjét piros parázusra.” (306)

„Ha valaki kérte volna, nézve bölcsőm hült helyére: szaunánk mért van úgy bezárva? – válaszoltad volna neki: 'Azt a bölcsőt tűzre tettem, az a réngő rég elégett; fürdők magra füllesztettem, malátacsiráztatásra.'” (314)

Anyja akkor szóhoz jutva tudakolta, kérve tőle: „Mondd fiacskám, drágaságom, mi történt veled, mi szörnyű? Mintha holtaknak honábul, tántorognál Tuonelábul!” (320)

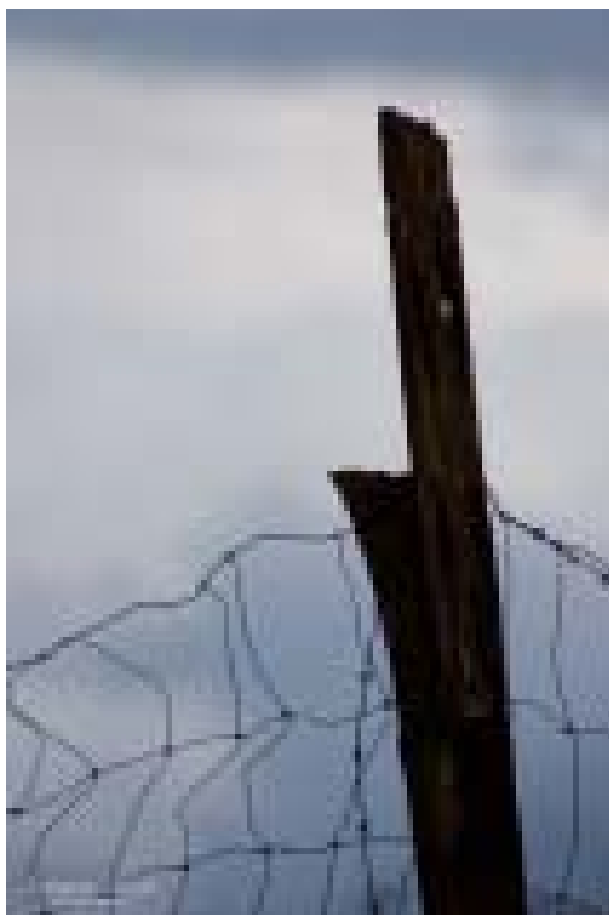
Kullervo, Kalervo sarja szóval mondta, elbeszélte: „Bizony, végzetes a vétkem, iszonyatos dolgok estek, mert saját húgommal háltam, anyám méhét meggyaláztam. (326)

„Jöve áréndás utambul, adópénzünket megadva, találkoztam egy léánnyal, azt a lábáról lévtem. Testvérhúgom volt szegényke, szülötte saját szülémnek.” (332)

„Ő immár magát megölte, meghalt önkéntes halállal, magát a folyóba vetve, forgó örvények ölébe. Hogy magam mitévő légyek, arra nem tudok tanácsot; hol találok még halálom, magamat miként veszejtsem: jussak farkasok fogára, marcangoljon medve mancsa, avagy tengér szörnye tépjén, csuka csontfoga harapjon?” (344)

Asszonyanyja válaszolta: „Në gondolj, fiacskám, arra: në juss farkasok fogára, morgó medvének belébe, tengéri halak hasába, vízi szörnyek prédájára! Élég szélés Suomi földje, hatalmas Savo határa bujdoskolni bűnösöknek, rossztévőknek rejtőkézni, öt-hat esztendőt kihúzni, eltűnni akár kilencre, míg kegyelmet kapsz idővel, évek múlva megbocsátnak.” (358)

Kullervo, Kalervo sarja válaszát így adta vissza: „Nëm mëgyék me nekülönek, bűneimmel bujdoskolni! Elmëgyék halál elébe, pusztulásnak portájára, gyilkos hadba-háborúba, embërvesztő vérmezõre. Áll még Untamoinen háza, gazdájának sëmmi gondja. Apámért bosszút nëm álltam, szüleimért nëm fizettem; nëm juttattam még eszébe, hogyan bánt szëgény-magammal.” (372)

Lulich György fotója

„A fájdalom növekszik a világban”

Göran Sonnevi, az *Oceanen* (Óceán) költője

Göran Sonnevi svéd költő 1939-ben született a dél-svédországi Lundban. 2005-ben „Oceanen” címmel megjelent 420 oldalalt kitevő új verseskötete nem csupán szokatlan terjedelmével tűnik ki. S még csak nem is azzal, hogy hét év telt el legutóbbi jelentkezése óta. Talán inkább azzal, hogy ezt a munkáját mind az irodalmi közvélemény, mind pedig az irodalom fölött ítélő fórumként trónoló kritikusok hada osztatlan és egyöntetű elismeréssel fogadta. Éspedig talán először Sonnevi majdnem fél évszázadot átfogó irodalmi, vagy mondjuk inkább így: költői tevékenysége során.

Első kötete 1961-ben jelent meg *Outfört*, azaz Befejezetlen címmel. Az itt, valamint következő kötetében, az *Abstrakte dikter*-ben (Absztrakt versek, 1963) közölt költeményekre is a modernista, elsősorban szürrealista hatás nyomja rá bélyegét, de következő versgyűjteményével, amely 1965-ben *ingrepp-modeller* (beavatkozási modellek) címmel jelent meg, Sonnevi mintegy költői lovat cserél: politikai költőként lép fel, éspedig a baloldal költőjének szerepében. Kérlelhetetlen határozottsággal ábrázolja és kritizálja a (svéd) társadalmi visszasságokat éppúgy, mint a nagyvilágban föllelhető igazságtalanságokat és ferdeségeket, olykor kérlelhetetlen élességgel és határozottsággal. Legismertebb ebben a témában írt versének az *Om kriget i Vietnamot* tartják, amelyik kétségtelenül formálólág hatott arra, hogy a svéd közvélemény miként ítélte meg az Egyesült Államok szerepét a vietnámi háborúban. Ez irányú politikai elkötelezettségéhez több évtizeden át hű maradt, szüntelen dialógusban a kinti és benti társadalmi és politikai eseményekkel, lebontva a személyes felelősség kérdésére is. 18 eddig megjelent kötetével méltán sorolódik Svédország, sőt egész Észak-Európa legjelentősebb költői közé. Éspedig már hosszú évek óta. Ennek ellenére nem kevesebb, mint hatszor kellett jelölni Sonnevít ahhoz, míg most az *Oceanen* („Az Óceán”) címmel megjelent kötetét végre kitüntették

az Északi Díjjal, az északi országoknak ezzel a „házi használatú” Nobel-díjával.

A kötet verseinek a zömét a norvég határ közelében fekvő Kloster szigetén írta. Közülük sokat naplószerű feljegyzésnek is lehet tekinteni, s a sziget természeti életének elemeit lelhetjük fel bennük, a fákat, madarakat, sziklákat, elsősorban pedig magát a nagy tengert, az Óceánt, vagyis a határtalan vizet. S a mindennapok apró történéseit, valamint a személyes magánélet esetleg aprónak tűnő eseményeit, amelyek azonban valami módon mindig kapcsolódnak a külső és a szigettől távol eső világ állapotához éppúgy, mint a létezés felfoghatatlan titkához.

Bizonyára sokakat meglep az is, hogy ebben a kötetében egyrészt leszámol marxista éveinek tévútjaival és tévelygéseivel, másrészt Isten feltételezett létezésének titkait is költői bonckése alá veszi. A vezérfo nalakat ehhez Dante, Hölderlin és Mandelstam életművében találja meg.

Kloster szigetén egyébként barátja és szomszédja volt a nemrégiben elhunyt jeles svéd regényírónak, Göran Tunströmnek és annak feleségének, a képzőművész Lena Cronqvistnek. Reflexiói, elmélkedései során fontos szerep jut mind a halott Tunströmre és a saját halott szüleire való visszaemlékezéseknek, mind pedig a Lenával és saját feleségével, Kjerstivel folytatott beszélgetéseknek. Tunström regényeinek java egyébként magyarul is elérhető Jávorszky Béla kiváló tolmácsolásában. Ezek a regények és a Tunströmmel Kloster szigetén folytatott beszélgetések jelentős nyomot hagytak Göran Sonnevi „újnak” mondható világszemléletében is.

Sulyok Vince

Göran Sonnevi**Öt vers****(Ezek a szegények...)**

Ezek a szegények Mind ezek a kivertek
akiket látni se bírok anélkül hogy ezzel
megalázzam őket s ezzel magamat is
Sietek el mellettük Arcukra és hangjukra

amely engem keresne nincs semmi válaszom
A körülmények, amíg testem súlyával és a lélek
súlyával mind előbbre nyomakodom-tolakszom
az utca nyüzsgésében Együtt lépve a többi

járókelővel Ez nem egyszeri eset
Folyton megismétlődik
Mi kelti hát föl bennem

e menekülni vágyást, e könyörtelenséget?
Szeretettel nyúlnék pedig hozzád Hát érintsd
kiürültségemet A teljesen sötétet

Vers; 1970. 10. 31.

A tenger
A tenger szeme
ahogy néz
Rád!
Rám! a víz
rétegein át is
Egy este
a tengerparton
áttetszővé vált
mind a víz
azt hittem akkor
hogy mélyebbre látok le mint amennyire
a fény le tud hatolni
mélyebbre a víz
rétegein át
S mit láttam akkor?
Tudom-e?
Láttam lefelé tekintő
arcomat, tisztábban,
áttetszőbben,
vakultabban
a mélyben megpillantott
Halottak
szemeinél –

(Anyád arcát láttam)

Anyád arcát láttam meg
a tiédben amikor
egy kis időre
szemüveged nélkül maradtál ülve
a széken De aztán
ez is tovatűnt
miként tovatűnt
az anyád arca is

(Mintha újból...)

Mintha újból az idő Óceánján
tudnék mozdulni, kifelé
a szigetkoszorúból Láthatár
nélküli tenger s céltalan Sötétség

Fény Színek, túl már mindenem
Az elképzelhetetlen részeként
Miért akkor hát ezek a szavak?
Azért, mert mások nincsenek

Láthatatlan belőlem vérzenek elő
Abból ami jelenként létezik
csupán, ami csak ez a pillanat

valahol másutt Minden különálló
Különben nem létezne semmi sem
Ez itt maga az Óceán

Leningrádi könyv, 1985

Mi számomra az Isten?
A láthatatlan arc,
a nyugodalmas És a láthatatlan
célkitűzés
a mindenütt jelenvaló
Aki megtöri
szívem keménységét
Aki intellektusom
törékeny bilincseit
széjjelzúzza

Isten előtt
az alázat vagyok
s az alázat hiánya
Nem alkalmazkodom

Milyen jogon
beszélek én Istenről?

Nincsen hozzá jogom

Svédből fordította: **Sulyok Vince**

László Noémi

Egy kis romantika

Időnként arra ébredek:
de jó, hogy telik az idő.
Lemegy a nap, hull a levél,
holnap megered az eső,
de jó, hogy vége, lakható
ismét a gépek csarnoka.
A földre ráfekszik a hó,
egyébnek nincs is már hova,
fehér, kék, szürke, fekete,
nincs semmi, ami felkavar,
nyugodt a lélek tengelye:
nem próbálgatja égi kar
s ha zene szól, csak a patak
bolondozik a jég alatt –
időnként arra ébredek:
nem tudom, mit miért szabad.

Et snev av romantik

Det hender at jeg våkner
av hvor godt det er
at tiden går.
Solen går ned og bladene faller,
i morgen vil det regne,
så godt at det er over, enda en gang
har maskinparkene blitt beboelige.
Snøen legger seg på bakken,
ingenting annet får plass,
hvit, blå, grå, svart,
ingenting som forstyrrer,
sjelens aksel er rolig:
den dreies ikke av himmelens drivarm,
og om det kommer musikk,
er det bare bekken
som tøyser under isen –
det hender at jeg våkner
av at jeg ikke vet hva er
lov og hvorfor

Szomorúság

Mindig azt hiszem: más miatt
ereszkedik a felhő,
púpos az aszfalt,
görcsösek a fák.

Mindig azt hiszem: messziről
érkezik lassan,
költözik belém
a szomorúság.

Mindig azt hiszem: várni kell,
elfogy, vagy felszáll,
tenger színéről
téli pára,

ő pedig szelíden lakik
hitem alatt, és
biztonsággal
teríti azt magára.

Tristhet

Jeg tror alltid at det er en annen
grunn til
at skyene daler,
at asfalten krummer seg,
at trærne blir krokete.

Jeg tror alltid at den kommer
langveisfra, langsomt,
og tar bolig i meg:
tristheten.

Jeg tror alltid at jeg må vente,
den blir nok borte, eller fordamper
fra havoverflaten
som vinterdugg,

og imens tar den fredelig bolig
under min tro og
kan med trygghet
bre den over seg.

Levélke

Csak azt tudom, hogy egyszer
megállított a hangod,
hogy volt egy esti séta,
amire nem jött reggel,

hogy most az éjszakában
utak hálója bomlik,
és annyi ismeretlen
tárgyat sodor az áram;

csak azt tudom, hogy élni
csukott szememmel élek,
tanulom a sötétben
a perc hosszát kimérni;

felemelek egy tárgyat,
azzal, hogy majd leejtem –
kitartóan felejttem
a nagy tragédiákat.

Lite brev

Jeg vet kun at en gang
ble jeg stanset av din stemme,
at det var en kveldstur
som aldri fikk sin morgensang,

at nå åpner det seg et nett av veier
i natten, og strømmen
fører med seg
utallige ukjente greier;

jeg vet bare at jeg lever livet
bak lukkede øyne,
i mørket lærer jeg meg
hvordan minutter blir til en time;

jeg plukker opp en av tingene
bare for å kunne miste den,
og glemmer standhaftig
alle de store tragediene.

Megjelent a *Kortárs magyar antológia* (Ungarsk samtidslitteratur) című norvég kötetben a Nordahl & eftf. kiadásában Oslóban, 2008-ban

Tóth Krisztina**Kormorán**

I.

Nem a hőség, a macskák hangja vert föl,
ahogy sikoltva páرزottak a járdán,
vagy az álmodban nyáladhoz kevert föld
szívárgása az árnyékszinű párnán,
visszerek görcse, az ágyékhajlat felől
a térdbe kúszó fájdalom,
nem ez ébresztett: másképp kaptad a
plédet hirtelen össze válladon,
mi az isten, verte a torkod egyre,
mi az isten, hogy nem hallani semmit,
kibámultál az éjszakai kertre
és kinyitottad az ablakot, hogy enyhít
valamit majd a levegő a nem várt,
szívtáji szerelmes szorításon:
öregszel, Chevalier de Seingalt,
hív a legvégső ölelés, barátom.

II.

Eszedbe jutott a tengerparti deszka,
az örületben elkapott tekintet,
hogyan kúszott és engedett a test a
pallón, amikor felgyűrted az inget,
és meglepődtél, hogy szőke volt a szőre,
a csiklója picit, alig találtad,
vajon mért gondolsz most erre a nőre,
mikor összesen háromszor, ha láttad...?
Vagy a spanyol lány, aki rád se nézett,
riszált hanyatt a csipkéből kibontva,
ujjadon körben lüktetett a végzet,

nagy és fekete volt a mellbimbója,
ahogy sejtetted is: vagy az a kis pisze
magyar cseléd, mellén a kék erek...
"Uram, ha holnap indul, majd elvisz-e?
Izenjen, ha befogtak és megyek!"

III.

Nehéz haját csigába fölcavarja,
anyád ujján fénylik a füsttopáz,
tükör előtt a karját kitakarva
próbálgatja, hogy hogyan fest a póz,
hirtelen észrevesz: futás az ágyba!
A parkban kint színészek hangoskodnak,
és még sokáig ébren tart a lárma:
aludj fiam, mert hosszú lesz a holnap!
Aludj fiam, mert én már nem vigyázok,
"Szép a hajad, anyámnak volt ilyen" -
miért vernek föl álmodból az álmok:
"Ugye uram, ha befogtak, majd izen?"
- Miért pont most a kikötői hajnal,
a parton a távolodó kormorán?
Hogy fázol és hogy mit viszel magaddal
en regardant ce pauvre corps mourant.

Skarv

I.

Det var ikke varmen, men lyden av kattene som vekket meg,
der de paret seg skrikende på fortauet,
eller var det kanskje spyttet
som blander seg med jord mens du sover
og renner sakte over den skyggefargete puta,
åreknutenes kramper, fra lyskebuen,
smerten som smyger seg over knærne,
det var ikke dette som vekket meg: du trakk plutselig
pleddet over skuldrene på en ny måte,
hva i huleste, hva var det som slo deg i halsen,
hva i huleste, hvorfor er det ingen lyder å høre,
du stirret ut over hagen i natta
og åpnet vinduet i håp om at lufta skulle dempe
noe av det sterke trykket av kjærlighet
i hjerteregionen:
du eldes, Chevalier de Seingalt,
den aller siste omfavnelsen venter deg, min venn.

II.

Du kom plutselig til å tenke på planken ved sjøen,
blikkene som fanget hverandre i galskapen,
hvordan kroppen smøg seg og gav etter
på brygga, da du brettet opp skjorten,
og ble overrasket over at hårene var blonde,
at klitorisen var så liten, du fant den såvidt,
hvorfor tenker du nå på denne kvinnen,
når det i høyden kan ha vært tre ganger du traff henne...?
Eller den spanske jenta som ikke så på deg engang
men vrikket vilt da hun kom seg ut av blondene,
rundt fingrene dine pumpet skjebnen,
brystvortene hennes var store og svarte,

slik du hadde antatt på forhånd,
eller de blå årene på den spede
ungarske hushjelpens bryst...
”Min herre, hvis De reiser i morgen, tar De meg med?
Send bud på meg når vognen står klar, og jeg kommer!”

III.

Hun fester det tunge håret i en knute,
på din mors fingre stråler topassteinen,
hun holder armen utstrakt foran speilet
og gransker posituren prøvende,
får plutselig øye på meg: marsj i seng!
Ute i parken bråker skuespillere,
larmen holder meg våken lenge:
sov, min sønn, for morgendagen blir lang!
Sov, min sønn, for jeg passer ikke på deg lenger,
”Håret ditt er vakkert, som min mors en gang var” –
hvorfor vekker drømmene deg fra drømmen:
”Min herre, hvis vognen er klar, vil De da be meg komme?”
- Hvorfor akkurat nå, daggry ved brygga,
hvorfor fjerner skarven seg fra bredden?
Du fryser og hva du skal ta med deg
en regardant ce pauvre corps mourant.

Norvégre fordította: **Horváti Eszter**

Horváti Eszter

Kolozsvárott született 1979-ben. Öt éves volt, amikor családjával Norvégiába menekültek. Norvég iskolába járt gimnazista koráig, majd úgy döntött, hogy egy évet magyar földön szeretne tanulni. A debreceni gimnáziumi egy évből három lett. Később, visszatérve Norvégiába, az oslói egyetemen nyelvészeti informatikát tanult, a nyelvészet és számítástechnika ötvözését.

Mindig ott motoszkált benne a vágy, hogy ebből a szerencsés kétnyelvű ajándékból valami kézzelfogható eredményt alkothasson.

Először Malgot István *A cigány hold* című kisregényét ültette át norvég nyelvre, majd 2006-ban, két novellafordítással és jó néhány vers nyersfordításával járult hozzá a Nordahl & eftf. Kiadó magyar antológiájához.

A fordítás és tolmácsolás szenvedélyét reméli, hogy tovább kamatoztathatja a jövőben is.

Molnár István rovata: Válogatás a jelenkori svéd irodalomból

Johan Nordgren

Egyfajta bemutatkozás a svéd poetry slam-mozgalom honlapján:
„Koffeinre épült életforma, 1971-ben látta meg a napvilágot. 24 évvel később ismeretlen okok miatt Stockholm Högdalen nevű külvárosában telepedett le. Olyannyira botfűlű, hogy még egy punkzenekar sem fogadta be. Tévedésből költő lett. Egyszer csak a fejébe vette, hogy a versolvasásban versenyezni is lehet és ezt azóta sem tudja abbahagyni. Makacssága oda vezetett, hogy a Rinkeby-csapattal 1999-ben és a Slam Café-csapattal 2001-ben svéd bajnokságot nyert.”

Megjelent művei: *3 egy árért* -versek ("3 till priset av 1"), *Priscilla problémája*, - versek ("Priscillas problem") *Egy rossz férfi* - versek ("En dalig man") Elérhetőek a Serum.nu internet - kiadónál.

Mor och far (Ha! Ha!)

Anya és apa (Ha! Ha!)

1.
En mor kan
ställas i ett hörn
bredvid en far.
Man kan lämna
området sen.
Man bör stänga
fönstret sa inte
modern fryser
ihjäl. Fadern
drunknar lätt
om han vattnas
för mycket.

1.
Anya sarokba
állítható
apa mellé.
Azután arrébb
lehet menni.
Ablakot csuk-
ni nehogy
anya meg-
fagyjon. Apa
megfullad ha túl-
öntözzük.

2.

En far och
en mor kan dansa
i vänster syn-
fält.

Alldeles lyck-
liga fast alldeles
vanligast. Det är
sällan-
syntast. Jag ko-
mmer sen. Fotot
tog innan.

3.

Det här kommer
inte att v-
ändas. En mor
lämnar rum-
met. Vi tar
allt för givet.
Ja. Vi är sa.
Allt är bör-
jan. En mor
lämnar rum-
met. En far
stod utan-
för. Sa där rätt.

2.

Egy apa és
egy anya táncol
a bal látó-
mezőben.

Rendkívül bol-
dog habár rendkívül
akárcsak. Na-
gyon rit-
ka. Én ké-
sőbb jövök. A fotó
korábbi.

3.

Ez meg
nem för-
dul. Anya
elhagyja a szo-
bát. Mindent
adottnak veszünk.
Igen. Mi olyanok.
Minden kez-
det. Anya
elhagyja a szo-
bát. Apa
odakint ácsor-
gott. Helyesen.

4.

En far och en mor fryser när värmen är borta. Jag tror vi maste elda huset. Det kommer snö och alla blir glada. Värmen blir för alla. Vi till- samman- s. Bredvid alltihopa. Man kan minnas.

5

En mor och far fnissar. Det är bra. Man kan hör- a fran andra rummet. Om man är där. Man ser dom genom fönstret om man star utanför. Man kan se. En mor och en far ser pa varandra. Det ser man genom fönstret.

4.

Apa és anya fázik ha nincs meleg. Úgy hiszem Befűteni kell. Megjön a hó és mindenki vidám. Melegség mindenkinek. Mi valamennyien. Valamennyi mellett. Emlékezni lehet.

5

Anya és apa kuncog. Az jó. Lehet hallani a másik szobából. Ha ott vagyunk. Lehet látni az ablakon át ha kinn vagyunk. Lehet látni. Anya és apa egymásra néz. Látjuk az ablakon át.

6

En far i upp-
förs backe. E-
n bil i diket. E-
n mor i bil-
en. Ensam.
En far med snö-
skyffel. En mor
säger inget. En
san vardag. En
far slut-
ar skyffla. det be-
slutas ga hem.

7

Snön är väl-
l fram- kom-
lig. Fotspar. Till.
Ja. I steget. Mor
först, far efter.
Dom ska i värm-
en. Vi har bil-
der. Man kans-
e snön. Fram kom.

6

Apa az e-
melkedőn. E-
gy autó az árokban. E-
gy anya az aut-
óban. Egyedül.
Egy apa hó-
lapáttal. Egy anya
nem szól. Egy-
féle hétköznap. Egy
apa már nem lapá-
tol. Dönt-
és hazamenetelről.

7

Hóban men-
ni lehetőség-
es. Lábnyomok. Megint.
Igen. Léptében. Előbb
anya, majd apa.
Be a meleg-
be. Kép is ké-
szült. Látju-
k a havat. Idejött.

8

En far vägrar.
Halla! Vad ska
han med d-
et till? Ingen
vet. Han tänk-
er stanna. Jaha.
En mor vägrar
inte. Buss-
en stannar. Av.
Bege. Sig.
En far sitter
hemma. Och
surar. En mor ater-
vänder.

9

En far ställ-
er sig i hörn-
et. En mor ställ-
er sig bredvid.
En far och en mor
i ett rum. Allt
är stilla. Som s-
ig bör. Det är
vanligt. Ingen-
ting under-
ligt. Dom se-
r på varan-
dra. I hus.

8

Apa nem hajlandó.
Hahó! Azzal a
dologgal mit ak-
ar? Nem tudja
senki. Gondol-
ja itt marad. Úgy.
Egy anya nem
ellenkezik. A bu-
sz megáll. Le.
Elő re. Magát.
Egy apa otthon
ül. És
mogorva. Egy anya ha-
zatér.

9

Egy apa saro-
kba áll. Egy
anya mellé
áll. Egy apa
és egy anya
egy szobában. Minden
csendes. Úgy a-
hogy illik. A
szokásos. Cseppet
sem furc-
sa. Egymás-
ra nézn-
ek. A házban.

10.
En far och en
mor. I mör-
ker när ljus-
et slocknar. Vi
kan minnas.
Att. Tänd- a.
Lampan. Mor o-
ch får tyck-
er om ljus. De vill
se varandra. A-
ndra vill hitt-
a hem. Snön är
hjälp-
sam.

10.
Egy apa és egy
anya. Söt-
étben ha a fē-
ny kialszik. Em-
lékezünk.
Hogy. Gyújtan-
i lámpát. Anya é-
s apa szere-
ti a fēnyt. Látni
akarják egymást. Má-
sok haza szer-
etnének. A hó
megseg-
it.

Fordította: **Molnár István**

Jan Sonnergaard**Netto és fakta***Jan Sonnergaard*

1963-ban született Koppenhágában. Irodalomtudományból és filozófiából szerzett magister fokozatot. Első önálló kötete 1997-ben jelent meg Radiator címmel. Ebből közlünk egy részletet. Sex című színdarabját 1999-ben mutatta be az Aalborgi Színház.

Valaha voltak barátaim, és egyikőjük minduntalan ugyanazt a történetet mesélte. Volt katona, és mindig arról a nagyszerű őrmesterről mesélt, aki annyira csodálatosan bunkó volt, hogy az ember nem hitt a fülének. Már az első nap megkezdte a sorkatonák megalázását. Azt kérdezte:

- Kinek van érettségije? – és miután négyen vagy öten feltették a kezüket, vagy kiléptek, vagy mi a nyavalya, amit ott csinálnak, azt mondta:

- Nahát, milyen tehetségesek vagytok! Mostantól ti takarítjátok majd a klotyókat...

Ennek a barátomnak, mint egy makacs kisgyerekeknek, az volt a mániája, hogy újra meg újra elmesélte ezt a történetet. És mikor megkérdeztem, miért éppen ezt a sztorit tartja olyan egyedülállóan mulatságosnak, valami olyasmit szokott válaszolni, hogy jó, ha van, aki helyükre teszi azokat, akik „azt hiszik, hogy valakik”. Ahányszor csak hallottam ezt a hülye sztoriját, mindig arra gondoltam, hogy az kellene már végre, hogy mást tegyenek helyre, mégpedig azt az őrmestert, aki szerintem igenis azt hitte, hogy ő „valaki”. De úgy rémlik, hogy ezt a poént valahogy sose sikerült elsütnöm. Mégpedig azért nem, mert soha semmit sem tudunk elsütni, sem ebben a konkrét esetben a volt katona

ismerősömmel, sem úgy egyébként. Ugyanis csak egy, legfeljebb két lehetőséget kapunk, ha egyáltalán, és akkor sem olyat, amelyet szeretünk volna. Ha pedig választ kapunk, tuti, hogy egyáltalán nem arra, amit kérdeztünk. Ha valami értelmeteset akarsz megtudni, akkor a pokolba is, menj klotyót takarítani!

És nem azért, mint ha nem kapnék válaszokat – rengeteg választ kapok, a leveles részen át minden szombaton, és szerdán, és amúgy egész héten teljesen kiszámíthatatlan időpontokban: vásárlásra hívó reklámok és Direct Mail, ajánlatok nagy kedvezményekről, ha postán megrendelek fél disznót vagy egész birkát. Szenzációsan olcsó közfogyasztási cikkekről a Fredriksund utcai vagy Bispebjerg-i üzletektől. Ajánlatok fura sorsjátékokon való részvételre („Jó hírnünk van az Ön számára, Jesper Nielsen Úr! Részt vehet a Det Bedste nyereménysorsolásának harmadik, döntő fordulójában. A fődíjak értéke 1740000 korona!”), vagy felhívások mindenféle előfizetésre. Kiváltképp a hónap első napja körül, amikor megérkezik a munkanélküli segély.

Nyomatványok ömlenek be felszólítással, hogy ezt vagy azt csináljam, és csak azért küldik ezeket, mert tudják, hogy errefelé *mindenben* hiányt szenvedünk. Feltételezik, hogy bármit megtennék, hogy kikerüljek társadalmi és pszichológiai gettóból. És igazuk van. Csupa olyasmi, amit nagy ívben kerülnék a francba, ha a dolgozó felsőosztályhoz tartoznék, fix fizetéssel, takarékbetéttel, nyugdíjjal és biztos állással, meg mi minden egyébbel, ami azoknak van. És hát határozottan nem ez a helyzet, nincs egy rohadt vasam sem, semmim. Abszolút semmim.

Időnként magam elé képezem Dánia térképét. A kifinomultat és értelmetes Nordsjællandon reklámozzák, a hasznosat Jyllandon, a szórakoztatót Fynen, és a sok szart... azt itt próbálják meg eladni. „Nyerj egy millió koronát és kapj egy ingyen órát az Állami Óriás Sorsjátékon!”

Csak ki kell nézni az ablakon, és tudni lehet, hogy itt veszve minden remény. Az ember ihat sört az utcán, vagy kiabálhat a parkban ülve, és kész. És az üzletemberek tudják, hogy errefelé senkinek sincsen módja másra költeni, mint a legszükségesebbre a NETTO-ban, az Aldi-ban és

a *fakta*-ban, és mi is a nevük azoknak a többi gusztustalan szar üzleteknek?

Csak úgy dőlnek a szórólapok, és szinte mindig OLCSÓ. Mindig OLCSÓ, és mindig lehet SPÓROLNI. És az ISO üzletlánc bizonyára pont nekem és az enyéimnek találta ki szlogenjét, mikor azt írja hirdetéseiben és okádék-zöld nejlonzacsksóin, hogy „JÓ, JOBB, LEGOLCSÓBB”. Az olcsó szarokról szóló kampányaiknak épp *mi* vagyunk a célpontjai, ugyanis ki az ördög más álmodna arról, hogy ilyen rossz élelmiszereket vegyen, ilyen ocsmány ruhát, és egyáltalán ilyen silány árut...

Bár úgy néz ki, lehet, hogy nem *mi* vagyunk az egyetlenek, hiszen akad elég sok tisztességes ember is, aki azzal kérkedik, hogy *ők* is vesznek szemetet. És néha azt hinné az ember, hogy az egész *nemzetet* spórolási láz kerítette hatalmába, mikor még egy olyan nemes és tiszteletreméltó seggfej, mint Schlüter is be találta egyszer vallani, hogy jár a NETTO-ba. A „változatosság kedvéért”, ugyebár. És lehet, hogy igaz, hogy jót tesz időnként szart venni, de tagadhatatlanul más lesz a helyzet, ha az ember rákényszerül, hogy *minden egyes áldott nap* szart egyen, és csak szart.

És amúgy más a helyzet. Valójában senki sem szereti a rossz árut. A többiek csak hébe-hóba veszik. De *mi kénytelenek* vagyunk. Csak minket sújt igazán. A többiek csak játszanak, de nekünk ez halál komoly. Minden nap. Félig rohadt zöldség a NETTO-ból, öreg hús egy tízesért a *fakta*-ból vagy a Fötex-ből, és majonézsaláta tele zsírral, adalékanyagokkal, színezékekkel és tartósítószerrel a Brugs-ből. Szar.

Nap nap után, és igazán a munkanélküli segély kifizetése előtti utolsó két hét az elviselhetetlen. Tizennégy nap, amikor olcsó cikóriakávét veszek és félkész ételen vagy Daddy csirkéjén élek, 15 évig garantált tartós kenyéren, vagy konzerv baked beans-en és szalonnan, amin csak 5 mm a hús, a többi zsír, s csak annyira fehér, mint a kukac. És ketrebben élő tyúk tojta tojáson, nyolc korona fél tucatja.

És ez így megy mióta csak az eszemet tudom. Elseje körül utalják át a pénzt, és akkor következik pár nap, amikor majdnem tisztessége-

sen tudok élni, viszonylag friss húst venni, és még nem teljesen rohadt zöldséget. És minden alkalommal azt képezem, hogy *mostantól* minden újra jó lesz, *mostantól* már nem süppedek olyan mélyre a mocsárban, és okom van egy kicsit ünnepelni. Csak kicsit.

De az eksztázis sosem tart tovább néhány napnál – aztán bezár a kassza, szortírozom a számlákat, és sosem tudom őket egyszerre kifizetni. Így jön a részletfizetés, a halasztás, és a hónap hátralevő része a diszkont üzletek zsíros ételeinek és Harboe vagy Maribo olcsó söreinek jegyében telik. Ha eleget iszik belőlük az ember, alaposan be is rúghat. De utólag fizetheti is az árát, kegyetlenül rosszul lesz. Ott erjed és növekszik a gyomorban, mint valami folyékony daganat. És néha hasmenést okoznak, és akkor az ember folyton rohanhat a vécére kiszarni a rosszul erjedt folyadékot.

És nem ez a gond, hiszen a rendes sörök – Tuborg, Faxe vagy Carlsberg – természetesen ugyancsak megölnének. Csak éppen sokkal kellemesebben. Mindig is jobban szerettem volna szívbénulásban meghalni, mint attól, hogy kilyukad a gyomrom. De a szívbénulás a jómódúak betegsége, nem a magamfajtáé. Ha az alja népnek halnia kell, hát haljon fájdalmas halált!

Ha egyszer kitör rajtam a betegség, meggyőződésemm, hogy a lehető legrosszabb kezelésben lesz részem. Egy filózó orvos majd kiszámolja, hogy esetemben a kezelés pazarlás, hiszen annak alapján, ahogy az életminőség-úrlapomat kitöltöttem, egyértelmű, hogy nincs már túl sok igazán szép óráim hátra, és ha a kórháznak választania kell két élet között – az egyik jó, a másik rossz kilátásokkal –, akkor a Kórháznak természetesen a jó kilátásokkal rendelkezőt kell választania. Elvégre korlátozottak a források.

Így, miközben tudom, hogy sosem fogok új vesét, májat vagy tüdőt kapni, mindent változatlanul folytatok, és az életvitelem garantálja, hogy egyszer majd valóban *szükségem lesz* arra a szervátültetésre, amelyet úgysem hagynak jóvá. Szép kis látvány lesz, mikor egy nap ott állnak majd fölöttem a szakemberek és vizsgálják, aztán cirkalmas szófordulatokban közlik, hogy „NEM”. És amikor „nem”-et mondanak, nem a kis fukar haszonerkölcsök alapján indokolják majd meg, hanem

valami egészen mással, szakmai okokkal. Amikor aláírják halálos ítéletet, nem filozófiai, hanem orvosi érveket hoznak majd föl. 20 kiló túlsúlyom van, mondják majd talán. És tény, hogy 20 kilóval többet nyomok a kelleténél, ha nem egyenesen 30-cal – de aztán megint ott a gond, hogy hogyan is kerülhetném el ezt a bizonyos 30 kiló fölösleget. Napjaink szegényei éhezni éppen nem éheznek, hiszen még a segélyből is futja májásra, húskolbászra és mérgező kenyérre, meg eszméletlenül magas zsírtartalmú, öreg húsrá.

Arra mindig futja, hogy az ember naponta egyen valamit, de arra sosem, hogy valami *rendeset* egyen. Hulladéktermékre futja, ad libitum, és atrazinos burgonyára, meg szalmonellás csirkére és hőkezelt felvágottra. Épp arra futja, amit senki más nem hajlandó megenni – és a súlyom csak egyre nő. Biztos csak néhány év, és allergiás is leszek. Először kirekesztenek, majd tönkretesznek, végül hulladékgyűjtő konténeerekké válunk. Tíz millió légy nem tévedhet. Egyél szart!

A SuperBrugs mostanság bukott le egyik trükkjével. Három különböző baromfifalátát hirdettek: „házi”, „light” és „luxus” változatot. Egy fogyasztóvédelmi csoport tesztelte a salátákat, és pontosan ugyanannyi hús, spárga, gomba, illetve majonéz volt bennük. Teljesen azonosak voltak.

Mikor szembesítették a vizsgálat eredményével, a SuperBrugs sajnálta, röstellte a dolgot, és ígérte, változtat a helyzeten. Változtatott is. Csökkentette a hústartalmat a nem „luxus” salátákban – így a legdrágább saláta tagadhatatlanul jobb a másik kettőnél. Amelyek még rosszabbak lettek.

A méreglerakatok csak duzzadnak szivacsos testemben, és semmit sem tehetek. Semmit. Lassanként olyan súlyossá vált a helyzet, hogy már együttérzést keltek, és nem is ritka, hogy hirtelen mások együttérzésével szembesülök, miután ugyanolyan hirtelenséggel kedvük támadt *jónak* lenni.

Mint amikor most télen Mariannéval találkoztam. Időtlen idők óta először merészkedtem ki apró, klausztrófóbikus lakásomból, és persze az volt az első, hogy Mariannéval futottam össze az utcán. Felhagyott a

jónapot köszönéssel, ezért inkább így szólt:

- Szereztél munkát?

Természetesen nem. A dolognak ugyanis az a mechanizmusa, hogy önmagában diszkvalifikál az, ha mások már diszkvalifikáltak, és persze senki sem akar olyasvalakit alkalmazni, aki hat évig szinte megszakítás nélkül munkanélküli volt. Úgyhogy természetesen nem.

- Ne szomorkodj emiatt – mondta édesen – lehet, hogy van munkám a számodra. Ráadásul feketén.

Felajánlotta, hogy takaríthatok Allerødben a nagybácsijánál, egy finom, előkelő úrnál. Azon fáradozott, hogy jó embernek tűnjön, és a vicc az, hogy annyira szorult helyzetben voltam, hogy *tényleg* hálás lettem, és lelkesen válaszoltam, hogy „nagyon is szívesen”. Heteken át telefonálgattam, hogy beszélt-e a nagybátyával, de mindig kitérően válaszolt, és végül fel kellett adnom. A mai napig meg vagyok róla győződve, hogy a nagybátyja még csak nem is *álmodott* arról, hogy egy takarítót fogadjon fel. És amúgy még abban is kezdtem kételkedni, hogy egyáltalán *van* nagybátyja.

Afelől viszont semmi kétségem, hogy biztos benne, hogy máris segített rajtam. Úgy hiszi, hogy azzal, hogy munkával ámitott, „optimistábbá” tett és „aktivizált”. Ha jól ismerem, teljesen meg van hatódva a saját jóságától, és régi közös ismerőseinknek arról henceg, hogy „helyrerázott”, és főleg neki köszönhető, hogy „motivált” vagyok. És nem akarja belátni, hogy egyáltalán nem vagyok az. Túlságosan el van foglalva glóriája fényesítésével, és természetesen nincsen tisztában azzal, hogy csak *főlényeskedik*.

Bebizonyítja, hogy ő van felül, és én vagyok lent. Megerősítette magát a hitben, hogy nincs mitől aggódnia, a dolgozó felsőosztály tagja, fix munkával az irodában, azokkal az édes, édes kollégákkal. Olyan jól esett neki a szemembe hazudnia, és ezt az ördögért sem vallaná be magának. Sose volt könnyebb az embernek kiegyeznie a munkájával, bármily esztelenség is, hiszen mégiscsak jobb dolga van, mint azoknak, akiknek nem engedik, hogy bármit is csináljanak.

De aztán mégsem olyan magabiztosak ezek a dolgozó emberek, mint amennyire ők azt hiszik. Néhány napja elhagytam apró, undorító

lakásomat egy *kis* élményért. Alig pár saroknyit mentem az utcánkban, mikor észrevettem, hogy ma van a nagy játéknap. A nyeremény és a nagy szociális felemelkedés esélyének napja!

A bódék mellett ember nagyságú plakátok, majdnem *kiáltozták*, hogy a Viking Lottón ma háromszor annyit lehet nyerni, és a fődíj akár a 22 milliót is meghaladhatja. Még az Ekstra Bladet hirdetőplakátjain is ott virított, és ők persze szokás szerint túloztak: „Rekord nyeremény: ezen a héten közel 30 millió!”. A Bordrups Allén több mint 40 méteres sor állt, szinte kizárólag felnőtt, ápolt férfiakból, akik korábban eljöttek gyönyörűséges munkájukból, csak hogy játszhassanak. Álltak szépen sorban, mind a „nagy nyereményben” reménykedve; türelmesen, jól nevelten és arról álmodoztak, hogy hogyan fog épp az *ő* életük megváltozni a fődíjtól.

Gyönyörűség volt látni, hogy még *ők* is egyért vagy másért elégedetlenek a sorsukkal, és örömmel néztem, hogy dobták ki keservesen megtakarított pénzüket egy olyan átverésre, melyen egy ötéves kisgyerek is átlát. Főleg az tetszett, hogy nyilvánvalóan nem voltak teljesen elégedettek az életükkel, a jövedelmükkel. Többet és mást akarnak – még ha mindig azt hajtogatják is, hogy *övék* a boldogság, enyém meg a boldogtalanság.

A sor mellé léptem, nagy szemekkel bámultam és hangosan kinevettem őket. És mikor tovább álltam, egy ici-pici kis diadalézés tört fel bennem, mert egyértelmű volt, hogy velem együtt ők is nyakig vannak a szarban.

De a diadalézés nem tartott túl sokáig, legfeljebb öt percig. Aztán elkezdtem mérgeledni. Minden porcikámat elöntötte a méreg, amiért ilyen szarul megy nekem. A sok idióta megengedheti, hogy bolondot csináljon magából, de nekem még a legkisebb apróság is azonnal fáj. Aztán engem is elöntött a nyerési vágy, és a Strøgetbe siettem, a Szentlélek templom előtti padokon backgammonozókhoz. Itt a játék ideje, gondoltam, és két parti alatt elvesztettem a nálam lévő száz koronát. Még buszjegyre sem maradt.

A hazagyaloglás szörnyű volt, és kimondhatatlanul bosszantott, hogy a pénzemet holmi kis páriáknál és bűnözőpalántáknál hagytam.

Megbántam, hogy egyáltalán eljöttem hazulról, bár igaz, hogy eléggé lehangoló, rút, mocskos és visszataszító. Mégis maradnom kellett volna ott, ahol voltam.

De hát nem így történt, és utolsó százasomat is elvesztettem. Azt gondoltam, az ördögbe is, most már akár ki is vehetem a maradék 210 koronámat, és mikor azt is elköltöttem, már semmim sem lesz, és csak a véletlenül múlik majd, hogy élek-e vagy halok. Végül is éltem már meg rosszabb hónapokat is, hisz csak 11 nap van a következő átutalásig. Rossz, de nem annyira rossz, mint amikor csak spagettin és ketchupon, sült burgonyán éltem, vagy a Hvidovre fogyókúrák során, melytől mindig hányingerem volt és szédültem. Ha visszaváltom az üres sörösüvegeket, lesz pénzem még három-négy adag spagettire, Danablu-re és felettébb zsíros szalonnára meg tejföldre. Korábban már úgyis vettem két kiló cukrot és néhány csomag hosszú lejáratú toast-kenyeret, meg a konyhaszekrényben is kell lennie egy olcsó eperlekvárnak és két csomag lengyel keksznek. Úgyhogy nem fogok kifejezetten éhezni.

Bementem hát a Bikubenbe kivenni az utolsó kis maradék pénze-
met, és amíg szépen, türelmesen vártam a felfestett vonal mögött, újra feltört bennem a méreg, és úgy éreztem, tényleg az vagyok, aminek mindenki más tart. Egy pária. A többiek tekintete fürkész, osztályoznak, mérlegelnek, és kis skatulyákba sorolnak. A magamfajta pedig csak egyetlen dolog jellemzi, a munkanélküliség. Ha már ezt tudni, akkor teljesen érdektelen, vagyok-e valami több, és szinte *soha* senki sem próbálja meg kideríteni, hogy rejtőzik-e esetleg valami emberféle is a szá-
nalmas homlokzat mögött.

Már a bankban közhírré tétetik, hányadán is állunk. *Ha* lenne munkám, nem állnék most itt, mert nem érnék rá, csak csütörtökön, amikor hosszabb a nyitva tartás. De az meg teljesen fölösleges lenne, mert ha volna munkám, adnának csekkfüzetet meg bankkártyát, megengednék a kerettülpést, hitelkeretet ajándékoznának, és mindent megtennének, hogy meg legyenek velük elégedve, ne menjek át más bankhoz.

De ezek egyikét sem szabták a magamfajtakra, ezért már azon látni rossz soromat, hogy egy *bankfiókhöz* kell folyamodnom a pénzemért, nem pedig csekkfüzethez vagy bankkártyához.

Helyzetem még nyilvánvalóbbá vált, mikor kiléptem a bankból a szar 210 koronámmal, mert nem tudtam magamat nem az ő szemükkel látni, és nyomorúságom minden egyes tetteimből leolvasható. Arról, ahogyan végigslattyogok az utcán, a frizurámról, amit egy vén nyanya vágott 50 koronáért, és a ruházatomról. Olcsó Nike és Levis utánzatok, meg használtruhák. Még csak karórám sincs. Ha pedig végre be is szereznék egyet, lerína róla, hogy SZEGÉNY vagyok. Hisz természetesen csak egy igazán olcsóra futná, olyanra, amit kinevetnének. Vagy egy másolatra, de azt is azonnal észrevennék, és akkor aztán pláne jót mulatnának.

De ez még csak a kezdet. Már az a tény, hogy ennyire aggódom csóró kinézetem miatt, tisztán jelzi mennyire szorult helyzetben vagyok. Ha ugyanis rendben mennének a dolgaim, lehetnék olyan kövér és viszsztatásító, amennyire csak bírnék, és mehetnék a létező legrondább ruhákban, cseppet sem zavarna. Mert az az én választásom lenne. De most, hogy *nem* az én választásom, egészen más a helyzet. Kénytelen vagyok a legolcsóbb ócska ruhákban járni, hisz szegény vagyok, és épp ezért vagyok „lapos” vagy „ronda” és stílustalan. De ha jól mennének a dolgok, azt mondanák az idegenek, hogy „józan” vagyok, talán „kissé takarékos”, vagy akár „meggondolatlan”. De tudnák, hogy nem a pénz miatt. És hát akkor rendben.

Fordítva elképzelhetnék, hogy talán egyszer egy csöpp kis pénzt nyerek, vagy talán egy nagy karácsonyi ajándékot kapok anyámtól, és kivételesen lenne elég pénzem, hogy rövid ideig egy kissé, csak *kissé* rendesen öltözködjem. Nem menne. Csak még keményebben ítélnének el. „Felfújt hólyag”, „kontár”, „hamis”, mondanák, hiszen tudják, hogy nincsen pénzem így mászkálni. Ezért tessék csak nejlonban, gabardinban és poliészterben járni. Csakhogy az sem jó – láthatóan bármit is teszek, megvetendőnek és undorítóknak tartják.

Kunszenti-Kovács Dávid fordítása (Megjelent a Nagyvilág c. folyóirat dán különszámában 2008-ban)

Kunszenti- Kovács Dávid

1985-ben született Oslóban. Francia iskolában érettségizett, majd a budapesti ELTE matematika szakán végzett. Matematikai versenyeken kiváló eredményeket ért el, ennek kapcsán bejárta az egész világot. 2008 őszétől doktorandus a Tübingeni Egyetemen. Magyar, francia, norvég nyelvtudása anyanyelvi szintű, angolja, németje kiváló. Szépirodalmat gimnazista kora óta fordít s folyóiratok közlik (fordított dánból, norvégáról, svédről magyarra, izlandiról angolra). Kómolzene rajongó, kórusban énekel.

Veress Zoltán

Svéd lépések magyar költők felé

Nem tudom, figyelik-e Magyarországon, mi jelenik meg évről évre – mostanában egyre ritkábban – svéd fordításban a magyar irodalomból. És persze: figyelik-e, mi jelenik meg máshol is, más nyelveken. És ha igen, jegyzik-e valahol, hogy ki fordította a megjelenő műveket, ki adta ki és milyen példányszámban, volt-e kritikai visszhangjuk és milyen, s ami a legfontosabb és viszonylag könnyen megítélhető, bár nehezen dokumentálható: hogyan viszonyul a fordítás az eredetihez szövegűség, szöveghangulat, stílus stb. szempontjából, más szóval: mennyire reprodukálja az eredetit annak saját értéke szintjén. Őszintén szólva nem hiszem, hogy folyna ilyen tevékenység szervezett formában valamilyen központi intézmény, mondjuk a MTA vagy valamelyik egyetem világirodalom tanszéke, netán éppen a nagy múltú világirodalmi folyóirat keretében. Hősies partizánakciók bizonyára történnek, de ez kevés annak a nagyhatalmi státusnak az elismertetéséhez, amelynek szerencsés birtokosai vagyunk az irodalom, főképpen a költészet területén, amelyről azonban csak mi tudunk – és mi sem becsüljük meg eléggé.

Nem szégyenkezve, hanem boldogan vonnám vissza ezt a megállapítást, ha kiderülne, hogy mégis folytatnak valakik rendszeres vizsgálódásokat azt illetően, hol, melyik európai nép körében, milyen nyelven, mennyire ismernek bennünket *valóságos* szellemóriásaink révén. Még boldogabban vonnám vissza, ha az is kiderülne, hogy ezt nem természetes kíváncsiságból vagy öncélú tudományos érdeklődésből teszik (bár az sem volna teljesen értelmetlen), hanem annak az érdekében, hogy stratégiai következtetésekhez jussanak: olyanokhoz például, hogy holmit lehetne és kellene tennie egy – létezését szintén gondosan rejtegető – okos magyar kultúrpolitikának az igazi értékek tisztességes piacra vitele, a kiáltó hiányok megszüntetése, az egyéni jó szándékok felkarolása, a kimagasló teljesítmények jutalmazása és hasonlók terén. Ehhez

ma már a „humán infrastruktúrát” is könnyen össze lehetne válogatnia külföldön élő, második hazájuk vagy egyszerűen csak lakóhelyük nyelvét többé-kevésbé anyanyelvi szinten beszélő magyarok köréből. Mi több: ez az ő *extra Hungariam* létüknek is közösségi értelmet adna. Tudomásom szerint éppen itt Svédországban, jelesül a stockholmi Magyar Házban mondta ki először Borbándi Gyula, a magyar emigrációs hullámok hű krónikása és pontos feltérképezője az 1980-as évek legvégén, hogy a világ alakulása következtében a magyar politikai emigráció mint olyan szükségképpen megszűnik, s ha fizikai állományában és lelki-szellemi sajátosságában meg akar maradni továbbra is külföldön élve, akkor valamiféle kulturális emigrációvá kell alakulnia. Ami nem azt jelenti, hogy ezentúl a *Nemzeti dal* vagy az *Egy gondolat bánt engemet* helyett a *Szeptember végéig*, netán a *Füstbe ment tervet* mondja el nekik egy ügyes kiscserkész valamilyen összejövetelükön, hanem azt, hogy kenyérkereső munkájukon kívül közhasznú magyar szellemi munkát is végezzenek – mondjuk: szórakozásból. Csak melleleg jegyzem meg, hogy Borbándi akkor még nem tudta: a külföldön élő magyarság a XXI. század új világában erőteljesen feltöltődik kiáramló magyar munkavállalókkal, nagyrészt értelmiségiekkel. Ezt mi már látjuk. És tapasztaljuk, hogy egyre halványul az éles választóvonal az eddig „gazdasági menekültek”- nek tekintett és ekként kissé lenézett munkavállalók és az „igazi emigránsok” között, kialakulóban van egy új, másfajta kohézió.

Jesszusom, milyen értekezésbe bocsátkoztam, milyen messzire jutva eredeti célomtól: arról a szerény híradástól, hogy egy svéd irodalmi *selfmademan* szerelmes lett a magyar nyelvbe, a magyar költészetbe, s elkezdett modern magyar klasszikusokat fordítani. És kiadni saját költéségén. További ideologizálás helyett ezzel a híradással próbálok hozzájárulni ahhoz, hogy otthon – értve ezen a Kárpát-medencei magyar nyelvterület nooszféráját – tudomást szerezzenek erről a hősiessé válalkozásról, valamint esetleg ahhoz is, hogy megkezdődjön, vagy ha már megkezdődött, bővüljön európai környezetünk monitorizálása a magyar kultúra értékeinek a köztudatban való megjelenése szempontjából.

Az irodalmi *selfmademan* neve Ove Berglund (az aránylag egyszerű

Ove Berglund

svéd helyesírási és kiejtési szabályok magyar körökben való meglehetősen ismeretlensége miatt jelzem, hogy ez *íve berlund*nak hangzik, mindkét szó első szótagján a hangsúllyal); becsületes foglalkozása orvos, ez idő szerint talán már nyugállományban; imponáló önkifejezési és verselési készsége ellenére eredeti költőként, az anyanyelvén, tudomásom szerint eddig nem jelentkezett, legalábbis megjelent kötettel nem; s magyarul

nem tud, a magyar költészetre általában és ennek két nagy alakjára különösképpen a magyar származású Georg Klein tumorbiológus svéd nyelvű esszéi hívták fel a figyelmét. A két nagy alak József Attila és Babits Mihály. Berglund doktor egyszerűen kíváncsi lett rá, ki az a költő, pontosabban mit is írt össze az a költő, akit köztiszteletben álló kollégája a XX. század egyetemes költészetének nagyjai közé helyez, s talált a környezetében egy magyart, akinek volt ideje, türelme és kellő svéd nyelvismerete ahhoz, hogy szóról szóra lefordítson neki néhány József Attila-verset. Ez eddig tény. Ami most következik, az alkotás-lélektani hipotézis: Berglund doktort nem elégitette ki a nyers szövegfordítás, többször hangosan felolvastatta magának a verseket, s aztán megpróbált a felolvasásból kihallott versritmus és a szemmel is látható szakaszbeosztás és rímképlet szerint svéd verset készíteni az adott tolmácsolásokból. És látá Ove, hogy amit teremtett, az jó. És megérté, hogy akit ő megszólaltatott svédül, az igazán nagy költő, akiben megszólalt magyarul az akkori – a két világháború közötti – s a mindenkor világon minden magyar és minden egyetemes emberi fájdalom és félelme, a test vágyakozása ételre, egészségre, a lélek vágyakozása bölcs

rendre és békére, szerelemre és testvéri gyöngédségre. A svéd orvos egyszerre fedezte fel a több mint fél évszázada halott magyar költőben önmagát, az embert és önmagában a költőt, aki képes a nagy magyar sorstársat a maga svéd kor- és sorstársainak tolmácsolni közös anyanyelvükön. Azt hiszem – ez is csak hipotézis, bár bizonyos tények alátámasztják –, hogy megijedt a felfedezéstől, s amikor már készen volt egy kötetnyi svéd verssel, hóna alá csapta a kéziratot, és elment vele anyni Svédországban élő magyarhoz, ahányból csak kinézte vagy ahányról csak azt mondták neki, hogy esetleg hozzá tud szólnia versszövegeihez. Így jutott el hozzám is. A megértés, az átérzés és újrateremtés katartikus élménye objektiválódott: egy halom papír lett belőle svéd nyelvű versekkel, amelyeket ő József Attila-versek fordításaként adott át nekem elolvasásra; semmit sem tudtam a keletkezés körülményeiről, s az egészében nagyszabású teljesítménytől lenyűgözve, de elég szigorúan – azaz tulajdonképpen csak igényesen – hívtam fel a figyelmét néhány formai eltérésre az eredeti versektől. Két dolgot hangsúlyoztam: hogy nem tudom, mennyire tekinti kötelezőnek a svéd műfordítás-elmélet a formai hűséget (a magyar annak tekinti), s hogy viszont tudom, látom a versszövegeiből, hogy őt a teljes formai hűségre is képessé teszi páratlan verselési készsége, éppen ezért teszem szóvá ezeket az apró eltéréseket, amelyekre akár legyinthenék is. Megsértődött. Nem: rosszul esett neki az én rideg professzionista hozzáállásom, amikor ő úgyszólván a szíve vérével írta át svédre József Attilát, s én azon kicsinyeskedem, hogy például az *Altató* jambikus sorait és furcsa-szomorkás asszonáncait ő trocheikus sorokra és csengő tiszta rímekre ültette át, tartalmilag a lehetőség legszélső határáig menő hűséggel. Most, hogy magam előtt látom az egész folyamatot, emberileg sajnálom, hogy fájdalmat okoztam neki suhogó Pegazus- szárnyai megnyirbálásának kísérletével – szakmailag azonban továbbra is fenntartom, hogy egy kötött formájú vershez úgy hozzátartozik a zenéje, mint egy szövegből és zenei hangokból álló dalhoz a melódia, s ha egy versfordításban bizonyos nyelven ki *lehet* hozni egy szövegből az eredeti zenéjét, akkor azt meg *kell* tenni, különben a vers nem az a vers lesz. Az emberi és a szakmai szempont mellett van azonban egy harmadik is: a szociális, a nemzeti, az irodalompolitikai; elismerem, hogy oko-

sabb lett volna több empátiával és kevesebb szakmai igénnyel viszonyulni Ove Berglund svéd orvos fordításaihoz, s főleg a gesztust értékelni és a lehetőséget látni bennük. A lehetőséget arra, hogy végre megindulhasson a svéd József Attila-recepció.

Ami persze nem rajtam múltott. Mert a nyers igazság az, hogy Georg Klein említett esszéjétől és néhány versfordítás szórványos közlésétől vagy kéziratban maradásától eltekintve (Csatlós János halála előtt készült fordításai például sehol sem jelentek meg), ez a nagy költő, ez a „fehérek közt egy európai”, nem került be a svéd irodalmi tudatba.

Nem arról van szó, hogy nem kapott Nobel-díjat, ami akkor még, amikor elméletileg kaphatott volna, nagyobb erkölcsi és szakmai érték volt mint napjainkban, hanem arról, hogy ez a tény két nemzet és két kultúra együttes vesztesége: a svédé éppúgy, mint a magyaré. És megint csak nem arról van szó, hogy minket nem szeretnek, hogy velünk nem törődnek, mert mi nem vagyunk tényező a világpolitikában, és a mi nyelvünk elszigetelt, és ezért irodalmi értékeink hozzáférhetetlenek, hanem arról, hogy mi magunk nagyon kevésbé, nagyon sután, nagyon kevés lelkesedéssel és meggyőződéssel kínáljuk a világnak szellemi kincseinket, különösen éppen az irodalmiakat. Bartók mélyreható recepciója a svéd zenei életben, Nagy Imre alakjának elevensége a svéd politikai és Puskás Ferencé a svéd sporttörténeti emlékezetben arról győz meg, hogy nem valami sajátos diszkrimináció áldozatai vagyunk.

Mindennek ellenére Ove Berglund nem talált kiadót saját bevezetőjével és Georg Klein előszavával ellátott József Attila-kötetére. Kiadta tehát, mint mondtam volt, a maga költségén, Henrik Edström barátja félig-meddig illusztrációnak szánt festményeinek mintegy két tucatnyi reprodukciójával, *En eld som bränner mig* címmel (a cím a *Kései sirató* nyolcadik sorának, „a tömény tűz eléget”-nek Berglund-féle svéd változata). A példányszám szerényen – és nagyképpen – „első ezer”-ként tűnik fel az impresszumban; a kötet 2004-ben jelent meg, és e sorok írásának idején, 2007-ben, még van belőle raktáron a szerzőnél. Tudomásom szerint nyilvános bemutatójára és árusítására eddig kétszer került sor: egyszer a stockholmi Magyar Házban, ahol magyarok vásárolták svéd ismerőseiknek, barátaiknak szánt ajándékképpen, másodsor pedig egy ugyancsak stockholmi kiállító teremben, ahol Henrik

Edström festményei is láthatók és megvásárolhatók voltak. Itt főleg svédekből állt a kicsiny, de lelkes közönség, és Ove Berglund felolvasásának spontán fogadtatásán lemérhető volt az őszinte érdeklődés, az őszinte csodálat; ha valamelyik nagy svéd kiadó piacukat otosztályának főnöke ott lett volna, bánhatta volna, hogy nem ők jelentették meg a kötetet háromszoros áron és legalább tízszeres példányszámban.

Számomra fontos verselméleti és olvasásszociológiai tanulással járt ez a bemutató. Egy alkalmi ismerős, akivel beszédbe elegyedtem, valószínűleg orvos, verskedvelő és -értő idősebb ember megjegyezte, hogy Ove Berglund József Attila-fordításai azért élményszerűek, mert ennyire mély intellektuális tartalmú versek ennyire hagyományos, azaz ennyire feszes, klasszikus versformában teljességgel elképzelhetetlenek a mai svéd költészetben. Kérdeztem, miért. Én nem vagyok szakember, válaszolta, de úgy gondolom, azért, mert a régi svéd költők úgy a XX. század első feléig annyira elnyűtték a nyelv könnyű rímelési és ritmizálási lehetőségeit, hogy a költők ma már általában csak tréfás vagy gúnyos verseket írnak kötött formákban. Miközben egyszerre meglepetésszerűen megértettem a svéd gyermekirodalom híres „szabad versei” keletkezésének hátterét (bár azok mellett itt tovább él a bűvös és virtuóz csengés-bongás is például Lennart Helsing leginkább a Weöres Sándoriakhoz hasonló gyermekverseiben), elszomorodva ismertem fel, milyen kár, hogy az élet – értsd: a kultúrában is eluralkodó merkantilizmus, a hajsza a legkönnyebben elérhető sikerért s a leggyorsabban megkereshető pénzért, valamint afféle indoktrináltság és bizonyos neosznobizmus – nem engedte, de legalábbis nem segítette az Ove Berglundban gyulladt „tömény tüzet” sokkal nagyobb nyilvánosság előtt lobogni, mint egy tavaszköszöntő máglyát.

A történet itt nem ér véget, s nem ér majd véget a következő történet végénél sem. A következő történet ugyanis az, hogy Berglund doktor töretlen kedvvel – sőt engedtesék meg úgy éreznem: most már hűséggel – elindult a modern magyar költészet egy újabb csúcának meghódítására, hozzáférhetővé tételére a svéd nyelven beszélők és gondolkodók számára. Már említettem, hogy Georg Klein esszéi két nagy költőnk iránt keltettek benne különös érdeklődést, József Attila és Babits Mihály iránt (a harmadik, akiről Klein mint világirodalmi értékről írt

széles ívelésű tanulmányt, az Madách, az ő főművét azonban már az 1930-as évek közepén átültette svédre Leffler Béla segítségével, ma már kissé nehézkesnek tűnően, Olof Lundgren: a *Människans tragedi* 1936-ban jelent meg Buday György fametszeteivel illusztrálva Stockholmban); maradt Babits, akivel Berglund doktor egyfelől átélhette az újraalkotás minden fáradságát, kínját és eufóriáját, másfelől óriási hézagot pótlóan gazdagíthatta a svéd fordításirodalmat.

Rohammal vette be a babitsi életmű egyedülálló magaslatát: a *Jónás könyve* átköltésével lepett meg mindannyiunkat, akikkel kapcsolatba került József Attila-kötetének válogatása, fordítása, forgalmazása során. Ezt egyetlen magyar segítőtárssal, egy másik orvoskollégával, Fenyő György doktorral valósította meg, szinte titokban; mi többiek csupán a szándékáról tudtunk, nem arról is, hogy már megkezdte az általunk gigászinak hitt munkát, sőt mire értesültünk róla, be is fejezte, mi több meg is jelentette *Jona* címmel, elegáns füzet formában, krétázott papíron, Björn Edlund színes illusztrációival, a Magyar Könyv Alapítvány támogatásával, de saját kiadásban, s ami a legkedvesebb meglepetés dedikált példányt kaptunk belőle, Babits saját – felesége számára készített – kézirásos tisztázatának a páratlan számú oldalakra helyezett svéd szöveggel párhuzamosan futó reprodukciójával a páros oldalakon.

Jómagam azon kevesek közé tartozom, akik ennél egy fázissal korábban értesültek a mű készüléséről: a költemény svéd szövege már megvolt, a kiadás lehetősége azonban még a levegőben lógott, amikor Ove Berglund egy szűk baráti körben elárulta, mit követett el. Izgatottan várta, hogy megkérdezzük, hogyan olvashatnánk vagy hallhatnánk a svéd tolmácsolást. Mikor egyikünk végre előállt a kérdéssel, eszébe jutott, hogy véletlenül éppen nála van a szöveg; nyomban elő is vette, s boldogan felolvasta – utána pedig, mintha sajnálta volna, hogy már a végére ért, lelkes előadást tartott a magyar nyelvről. Ő ugyan továbbra sem ért egy szót sem belőle, mondta, de amikor megbízható magyar barátja szóról szóra lefordít neki egy-egy Babits-sort, mindig elámul rajta, mi minden fér bele egy hatodfeles jambus tizenegy szótagjába (a *Jónás könyve* kevés kivétellel ötös és hatodfeles jambikus sorokból áll), s szinte szent borzongással észleli, hogy mindegyik magyar igének milyen sok szóalakja lehet, s azok mind *egymagukban* képesek kifejezni,

ki végzi, mikor végzi és hogyan végzi az ige jelölte cselekvést. Néha, mikor elgondolkozik ezen, úgy érzi, hogy ez valamiféle isteneknek való nyelv. Őrajta kívül mindannyian magyarok voltunk az említett baráti körben, s mindannyian szégyenkezve hallgattuk Berglund doktort. Szégyenkezve azért, hogy ezt egy magyarul nem tudó svéd ember mondja nekünk itt, Svédország fővárosában, mintha Jónás mondta volna Ninivében az ottaniaknak, hogy bűnösök vagytok; igen, bűnösnek éreztük magunkat minden magyar szóért, amit kényelmességből svéd szóval helyettesítünk a mindennapi beszédben, ami nehezen jut eszünkbe vagy netán már el is felejtettük, amit nem tanítottunk meg a unokáinknak, amit hagyunk központi idegrendszerünkben felhalmozott és őrzött szókincsünkből a semmibe gurulni, mint gyöngyszemeket egy elszakadt füzérről. Nekem külön eszembe jutott egy beszélgetésem egyik unokafiam kedves kis svéd barátnőjével, aki „tudományosan” akart megtanulni magyarul, nyelvtankönyvből, aztán éppen a szóalakok elképesztő sokaságától megrémülve lemondott róla; nem kár szegény magyar gyermekek agysejtjeit ennyire leterhelni egy ilyen nehéz nyelvvél, kérdezte, mire én – bizonyos léhasággal, amibe igazából ki-méletesen burkoltam be egy kis darab hirtelen megsejtett igazságot – azt válaszoltam: látod, éppen ezért van a magyar populációban az átlagnál több tehetség, mert a magyar gyermekek már anyanyelvük egyszerű megtanulásával több agysejtet fognak munkába a fejükben, mint más gyermekek. De vissza Ove Berglund mutatványához a szűk baráti körben. Elmondhatom, hogy a mi agysejtjeink a *Jónás könyve* soraival is meg vannak terhelve; majdnem mindannyian majdnem elejétől végig fejből tudjuk a hosszú költeményt; s ezért amikor Berglund doktor nagy átéléssel, kipirult arccal, széles taglejtések kíséretében felolvasta nekünk a maga svéd változatát, szinte fizikai gyönyörűséget éreztünk annak az élményétől, hogy a bennünk élő magyar és a fülünkön át belénk hatoló svéd versszöveg milyen pompásan összeillik egymással. Több ilyen összeillést, főleg egyes szakaszok végén, hangos nevetéssel is jutalmaztunk. A babitsi szövegben nagy adag groteskség van, néhol egészen a bibliai Jónás könyve verses paródiájaként hat (Szerb Antal írja *Világirodalom-történetében*, hogy vannak akik magát a bibliai könyvet is paródiának vélik: a prófétaság, de legalábbis a prófétai ira-

tok paródiájának), nevetni azonban egyáltalán nem lehet rajta; az eredeti költeményt átszövő groteszkség sokkal inkább torokszorító, mint nevetető. Mi tehát nem a szegény *malgré lui* próféta tengeri, ninivei, pusztai csetlés-botlásán, duzzogásán stb. neveltünk, hanem – ismétlem – az összeillések sikerességén, szellemességén, mint egy vicc csattanóján, amit az a tudtommal egyelőre megmagyarázatlan nyelvélektani igazság is erősített, hogy a rím önmagában, a rímelő sorok tartalmától elvonatkoztatva, alapvetően komikus hatású. Az az érzésem támadt, hogy Berglund doktor *Jonája* ebbe az irányba, vagyis a komikum felé viszi el a *Jónás könyve* kesernyés, legfennebb szánakozó – a kiszolgáltatott emberen szánakozó – groteszkségét, a sima gördülékenység felé viszi el a szöveg érdekességét, feloldja nyersességét, és aránylag kevésbé adja vissza ironikus bibliusságát. Lehet, hogy mindez a végleges, az útjára bocsátott svéd versszövegből is kimutatható volna. De ez egyrészt hosszúra nyúlna, másrészt a svéd nyelv ismeretét feltételeznék az olvasó részéről, harmadrészt pedig – nem volna különösebb értelme. A *Jónás könyve* tudatos, hogy úgy mondjam, míves borzosságaival együtt tökéletes mű, és Ove Berglund svéd fordítása a maga természetes szabadosságaival, sőt néhol önkényességeivel együtt alkotja újra éppen ezt a Babits egész költészetében is egyedülálló művet. Az elegáns füzet impresszumában nincs utalás a példányszámra, feltehető azonban, hogy ezúttal is az „első ezer”-ről van szó, s megjósolható, hogy nem lesz másodikja, mert sem a jelenlegi svéd irodalmi *establishment*, sem a jelenlegi magyar kultúrpolitika nem áll mögéje: nem készíti rá semmi, nem fűződvn hozzá különösebb érdeke (már az is csoda, hogy a Magyar Könyv Alapítványtól valakinek sikerült kisírnia egy kis hozzájárulást Berglund doktor kiadási költségeihez); csak „a Magyar Kultúra Lovagja” címet adományozó testületnek jutott eszébe a műfordítót lovaggá ütni, amit ő nemigen tudott hova tenni, de azért örült neki, és hagyta. Mindez végeredményben nem baj. Mai svéd költők kötetei sem jelennek meg sokkal nagyobb példányszámban, s verseik nem hatolnak sokkal mélyebbre az itteni nooszférában, mint ahogy Berglund doktor *Jonája* tenni fogja. És ha ezer svéd olvasó lelkében bármilyen halkán megszólal egy „mély zöngésű húr” Ove Berglund műfordítói „rózsafa vonójától”, akkor a svéd irodalmi tudat sok évtized késéssel ugyan, de

óriási lépést tett a modern magyar költészet felfedezése felé. Berglund doktor egyébként a sok évtizedes késést is igyekszik áthidalni. Felfedezte, hogy ma élő klasszikusai is vannak a magyar költészetnek, s nem kötelező, hogy Budapesten éljenek az illetők. Amikor a fentebbi sorokat írtam, egy svéd nyelvű Kányádi-kötet összeállításán dolgozott (ez a kötet csak mintegy kétharmad részben áll a saját fordításaiából, Kányádi-verseket ugyanis már tolmácsolt néhány magyar anyanyelvű svéd műfordító szép eredménnyel, s ő nagylelkűen ezeket is bevette a kötetbe); és most, amikor ezt a kiegészítést írom a fentebbiekhez, éppen a hagyományos göteborgi könyvfesztiválon mutatja be a svéd *Harmat a csillagont* a svéd közönségnek. Együtt a svéd *Kíváncsi holddal*, Kányádi hosszú – kisebb kötetnyi – tündéri gyermekversével, amelyet lázas és türelmetlen alkotókedvében közben szintén lefordított és megjelentetett, szintén saját kiadásában.

Megjelent a Hitel 2007 decemberi számában

Bernhard Nordh:
A hódtavi újtelepesek
(Nybyggarna vid Bäversjön)

Fordította: Bartha István és Hegyi Éva
Fésülte, magyarította a szerkesztő.
Gondozta: Aluuan Gabriella

Folytatás 20. számunkból

Huszonhetedik fejezet

A tavasz jó esztendővel kecsegtetett. Június elején a hegyvidék valamennyi szántóföldje megszabadult a hótakarótól. A napfény és az eső kiúzta a fagyot, s az újtelepesek, akik félévvel azelőtt még halálfélelemben éltek, most reménykedve gabonát vetettek és krumplit ültettek.

Helge is az irtásos földön dolgozott. A tavalyi trágya még az istálló mellett hevert kupacba rakva. Széthordta a szántóra, szétterítette, beboronálta a földbe, gabonát vetett, és egy langyos szombat este, majdnem négy véka burgonyát ültetett. Gudrunnak nem volt szabad segítenie. Helge betegesen féltette a megerőltetéstől. Ezért nem mentek le a lappkápolnához sem Szent Iván-napján. „Több mint hetven kilométert oda meg vissza, alig egy héttel a szülés után – Isten ments! Ilyen kockázatot nem vállalhat! Keresztelés nélkül is meglesz őszi a gyermek, s az anyakönyvezés sem sürgős. És a házat is be kell fejeznünk.” Tor kelre bízta ezt az üzenetet, hogy átadja a papnak, ha az érdeklődne róluk.

Szent Iván-napja után Anna állított be a kecskével. Szokásához híven most is magával hozta nehéz puskáját, amire most szüksége is lehetett, mert tavasz érkezésével egy nagy medve járkált a vidéken. Anna látta is a nyomát néhány kilométernyire Bäcklidentől, s figyelmeztette Helget, hogy biztosabb, ha éjszakára bent tartják az állatokat, és puskájuk töltve, mindig kéznél lesz.

Anna lent járt a lapp-kápolnánál, s volt mit mesélnie.

– Elég sok temetés volt. És három keresztelő! De az újtelepesek között nem volt esküvő. Per Omma és Torkel lánya térdet hajtottak a pap előtt. Per Omma olyan hangosan mondta az igent, hogy egész az ajtóig elhallatszott, de Sara éppen csak elsuttogta. Beritet a bokrok között látták egy falusi legénnyel. Az állítólag új telepet keres. Hiszen lehet vásárolni olyanoktól, akiknek régi papírjai vannak. Hogy Isakssont látták-é? Igen. Hosszasan beszélgetett a pandúrral...

Annának úgy rémlett, mintha Bäcklident is említette volna. A lány arca aggodalommal telt meg, amikor Isakssonról beszélt.

- Beszélned kell a pandúrral, a megsemmisült papírok miatt. Igen balul ütne ki a dolog, ha valaki más szerezné meg a birtoklevelet-modta Helge.

- Gudruntól nem vehetik el Bäcklident...

- Dehogynem, ha papírt kapnak rá. Apám azt mondja, hogy Mord sosem fizetett adót. A házat adó fejében lefoglalhatják, s a telepet új ember kapja meg. Hiszen, ha a papírok megvolnának, nyugodtan mehetnél a pandúrhoz s megmondhatnád, hogy ki fogod fizetni az adót. Akkor semmiképp sem tudnának titeket innen elűzni.

Gudrun, aki épp a gyermekkel volt elfoglalva odalépett hozzájuk s aziránt érdeklődött, hogy miről is beszélnek.

- Épp arról beszélünk, hogy nincsenek papírjaid.

- Papírjaim?

- Igen, a szerződések, amelyeket apád kapott, amikor ideköltözött.

Gudrun leült s összeráncolta homlokát. Nem tudott pontosan visszaemlékezni mindenre, ami hosszú betegsége alatt történt.

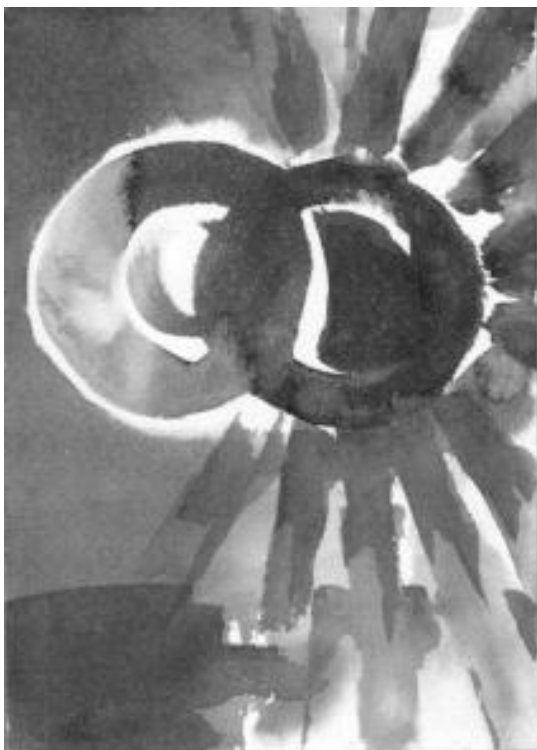
- Papír! – ismételte a szót. -De... valahol lenni kell írásnak. Anyám dugta el. Attól félt, hogy Mord valakinek eladja, ha nem lesz pálinkája.

Anna felugrott, arca lángolt a nagy buzgalomtól.

- Nem tudod hová dugta anyád?

Gudrun néhány másodpercig töprengett, majd felállt s futni kezdett a csűr felé. Helge és Anna utána siettek.

- Itt kell lennie!- mondta Gudrun s a tető felé mutatva kérte Helget, hogy emelje fel. Az eresz alatt kotorászott s egyszer csak nyírfaháncs-

Szelényi Lajos rajza

ból készült egyszerű táskafélét húzott elő. Anna majdnem kirántotta Gudrun kezéből, amikor nagy igyekezettel kinyitotta.

– Ez az! – ujjongott örömeiben – ezek a telep papírajai! – magyarázta. Most pedig olvassuk el! Szótagolni kezdte az elmosódott szöveget. Nyomatott betűket még csak tudott olvasni, de a kézírás kibetűzése nehezen ment. Mormolva követte az irtásos földről, a kaszálókról, a malomhelyről szóló sűrűn írott sorokat. Végre megtalálta, amit keresett.

Lelkesen mutatott rá a szövegre.

- Itt van! Húsz év adómentesség. S ez 1864. szeptember 16-án járt le. Négy éve, hogy Bäckliden adóköteles lett. Ez nem lehet túl nagy adó. Ha nincs pénzed, kölcsön kaphatod azt a tíz tallért, amit a kecskékért adtál. Azt hiszem, a pandúr megelégszik, ha kap valamit, hisz ínségév volt, és sokan tartoznak neki nagyobb adóval is.

- Ne aggódj a pénz miatt - mondta Helge, Anna figyelmességétől meghatódottan. Ezen a lányon sosem fog eligazodni.

- Akkor mielőbb eredj a pandúrhoz. Aztán menj el a paphoz is. Meg kell esküdnötök!

Enyhe pír futott át Gudrun arcán. Helgere nézett, aki nagy érdeklődéssel olvasott a papírokban, s úgy tett mintha Anna utóbbi megjegyzését nem hallotta volna. Pedig de mennyire, hogy hallotta. Megesküdni! Ez nem olyan egyszerű, ahogyan Anna gondolja. Elég kínos lesz majd rendezni a papírokat a pandúrnál.

- Őszire majd rendbe hozzuk – szólalt meg végre.

Anna Bäcklidenben maradt éjszakára. Az idő alkalmas volt a télire való kéreggyűjtésre. Anna magával vitte Helget az erdőbe, s megmutatta a zöld fenyőket. Mutatta, hogy melyiket döntse ki s hántsa le a kérgüket, aztán akassza ki a napra száradni. Ha Gudrun elfelejtette hogyan kell a kérget liszté őrölni, akkor ő szívesen segítségükre lesz. Kéregre mindenképp szükség van, még akkor is, ha jó termésű évet ad az Isten. Sohasem lehet annyira bőséges, hogy kéregliszt nélkül áttelelhessenek. Helge elhatározta, hogy megfogadja a lány tanácsát. Pazarlás tiszta lisztből kenyeret sütni, amikor van kéreg elég az erdőben.

A ház még mindig nem volt készen. Néhány gerendavastagsággal emelni kellett a falakat. A gerendák már ott feküdtek készen megfaragva, de egyedül Gudrun segítségével, Helge nem merte helyükre emelni. Nem akarta, hogy Gudrun megerőltesse magát.

Anna megígérte, hogy szól az apjának, és segítségével, talán már kaszálás kezdete előtt befejezhetik a házat. Helge addig sem maradt tétlenül. Sok-sok órába tellett, hánctot gyűjteni a tetőfedéshez, mivel a nyírfaerdő, ahol megfelelő hánctra akadt, elég messzire esett a háztól. Tűz felett tördelte a hosszú hánctnyalábokat, majd prés alá helyezte. Egyik reggel, alig százlépcsnyire az irtásos földtől, medveürülékét talált, de

nem szólt Gudrunnak, attól tartva, hogy nagyon megrémül. Ha majd ideje lesz, lelövi a veszélyes bestiát. A kecskéket a házhoz közel kötötte ki, s azt remélte, hogy a vadállat nappal nem merészkedik a házig. A puskát mindig keze ügyében tartotta.

Johann eljött. Alig egy nap alatt felrakták a még hiányzó gerendasorokat, s a hét végére a tetőt is felhúzták. A két férfi állványt épített a deszkafűrész számára, mert hiszen deszka és padló nélkül nem ház a ház, csupán nyomorult kuckó.

Másnap reggel hozzáláttak a fűrészeléshez. Egyikük fent állott az állványon, a másik pedig lent a földön – s szorgalmasan húzogatták a széles harcsafűrész, míg keresztül nem vágta a maguk elé fektetett gerendát. Aztán a deszkákat száradni tették. Őszig meg kell elégedniük a földpadlóval. A deszkafűrészelés nehéz és időt rabló munka, s a férfiak alig engedtek maguknak néhány órányi alvást. Ezekben a munkától terhes napokban kibújta a burgonya is.

Gudrun gondosan kiszedegette a burjánokat, szinte cirógatta a zsenge szárazakat, amint körülöttük hajladozott. A fiúcska éjjel nappal aludt. Helge úgy vélte, hogy fia aggasztóan kicsi. Johann azonban megnyugtatta, hogy a gyerkőc korához képest igen jól fejlett. A fű is dúsabban nőtt, mint remélni merték, s a björkneszi újtelepes hazamenésre gondolt: elérkezett a kaszálás ideje.

Teltek múltak a napok. A bäcklideni újtelepes kora reggeltől késő estig kaszált, Gudrun pedig izzadt a sok gereblyézéstől és a teregetéstől. Helge figyelmeztette, hogy lassabban dolgozzék, de Gudrun csak mosolygott, s még buzgóbban dolgozott. „Nem kell őt félteni! Most sokkal erősebb, mint azelőtt.”

Augusztus első hetében a csűr majdnem tele volt, s még sok karón száradt a drága széna.

Egy esős nap megzavarta ezt a szorgalmas munkát, s Helge kihasználva a kis pihenőt, átevezett Björknesbe megtudni, hogy Anna átjön-e néhány napra Bäcklidenbe. Merthogy szeretne lemenni a faluba, s nem szívesen hagyná Gudrun egyedül. Bár az utóbbi időben nem látott medvenyomot, de az ember sosem lehet eléggé biztos. Azt pedig nem hitte, hogy Gudrun bänni tud a puskával.

Anna megígérte, hogy átjön. Björknesben is elég jól álltak a széna-

csinálással, s ott úgyis annyi a dolgos kéz, hogy nélküle is meglesznek egy ideig. Azt kérdezte Helgetől, hogy Björknesből egyenesen akar-e a faluba menni...

- Igen, viheted a csónakot, mondta Helge. Szükségeitek lesz rá, ha majd a hálót kivetitek. A folyó bőségesen ontja most a halat.

Anna nyomban felkészült, hogy Bäcklidenbe evezzen. Helge elkísérte a csónakig.

- Hol a puskád? – kérdezte Anna meglepetten.

- Nem hoztam, úgy gondoltam, jobb, ha Gudrunnál hagyom.

- Itt az enyém, fogjad! – mondta Anna és anélkül, hogy választ várt volna, leakasztotta nyakából a puskaporos szarut meg a golyószacskót is. – Egy kicsit feljebb kell céloznod és jó adag löport tegyél bele, ha medvegolyóval töltöd.

Helge megköszönte. Puska nélkül járni a vadonban majdnem egyenlő a meztelenséggel. Anna ellökte a csónakot a parttól, s mire kijutott a szélesebb vízre, Helge is útban volt a falu felé.

Erdős, bozotos kietlen vidéken át, többnapos vándorlás előtt állt.

Hosszúra nyúlt a két nő várakozása Bäcklidenben. Négy nap telt el, de Helge még nem tért vissza.

Gudrun nyugtalankodott.

- Valami történt!

Anna nyugtatta, hogy hosszú az út oda meg vissza.

- De hiszen csak a pandúrhoz ment megmutatni a papírokat, s csak annyit szándékozott vásárolni, amennyit elbír a hátán.

- Lehet, hogy súlyos a terhe, és többször pihennie kell.

Gudrunt ezek a szavak nem nyugtatták meg. Helge azt ígérte, hogy három nap múlva visszajön.

„Biztosan történt valami! Érzem én ezt!”

A két nő a szénacsinálással bajlódott. Amikor a karókra terített széna megszáradt, hozzáfogtak a behordáshoz. Bäcklidenben már annyi volt a takarmány, hogyha kétszer annyi kecskéjük lett volna, az sem tudta volna elfogyasztani a tél folyamán.

És minden reggel kivetették a hálót. Apránként fogyott a só, csaknem tele hordó halat tettek el télire.

Anna az új házban készített magának puha szénaágyat. Gudrun továbbra is az istállóban hált, mert attól tartott, hogy éjjelenként máshol hidegben lesz a gyermek. Az új házban betették ugyan ablakokat, de az ajtódeszkák még száradtak, s az ajtónyílást még csak ideiglenesen lehetett eltorlaszolni, ezért aztán huzatos volt a helyiség.

Anna rosszul aludt. Nem a nehéz munka miatt. Igyekezett elhessegetni magától minden háborgató gondolatot, de azok egyre csak visszatértek, makacsul és tolakodóan jöttek, mintha örökre gyökeret akarnának verni a fejében. Gudrun már nem volt többé az a szegény Mária, aki oltalomra szorul. Egyre inkább a vetélytársnőt látta benne, aki együtt lakik azzal a férfival, akivel valamikor maga remélt új telepet építeni.

Néha, amikor a nehéz szénakupacokat cipelte, mélyeket sóhajtott

Arra gondolt, hogy ez a széna az övé lehetne. Az övé, meg Helgeé!

Éjszaka forró testtel feküdt, s a mennyezetet nézte, amelyet még nem kormozott be a füst. Szegény nyomorultnak érezte magát. Kínjában majdnem felkiáltott. „S a gyermek!” Igen, a gyermek is az övé lehetne.

Undorodott nyomorúságától.

Úgy érezte, hogy semmivel sem jobb, mint Mord, vagy akármelyik véres kezű gonosztevő, aki bűnös, törvénytelen életet él.

Ilyen szenvedések közepette Istenhez kiáltott, hogy szabadítsa meg a gonosztól.

Helge ötödik nap sem jött meg, s már maga Anna is töprengeni kezdett. Nem szerencsétlenségre gondolt, de van más, ami megakadályozhatja visszatérésében. Nagyapja szavai jutottak eszébe: „Helge talán gonosztevő, aki a vadonban keres menedéket”. Arra gondolt, hogy több minden ezt a feltevést igazolja. „Kerülte, hogy a faluba menjen. Lehet, hogy amikor Bäcklidenben bemutatta papírjait, a pandúr elfogta?”

Anna belegabalyodott töprengéseibe. „Helge nem lehet gonosztevő, mert nem olyanok a szemei...” Végül ezzel győzte meg magát.

Ezen a napon Gudrun alig dolgozott valamit. Hosszasan üldögélt, ölében ringatta gyermekét, mint, aki halottat gyászol.

Másnap Helge megérkezett. Borjas tehenet vezetett, hátizsákja majdnem ötven kilót nyomott. Gudrun felzokogott, amikor meglátta, Annára bízta a gyermeket, és Helge elé sietett.

Anna remegve tartotta térdén a fiúcskát, és mélyen belenézett a búzakék gyermekszemekbe. Hirtelen erős kísértés lett úrrá rajta, gyorsan kigombolta blúzát és mellére illesztette a gyermek száját. A fiúcska orra belefürödött a puha emlőbe. A lány arca lángvörös lett az izgalomtól. A gyermek néhány pillanatig nyugodtan feküdt, aztán elfordította fejét. Piciny száját fintorrá csücsörítette, szemében csalódás tükröződött.

Anna, amikor meghallotta Helge hangját, gyorsan összehúzta blúzát. A forróság még látszott az arcán, amikor a férfi belépett.

A fárasztó út végén Helge szükszavú volt. Annának mégis sikerült néhány dolgot kiszedni belőle. A tehenet a templomtól néhány kilométernyire fekvő faluban vette. Nehéz most állapotot vásárolni, - majdnem mindenütt kövér fű nőtt az idén. Helge elégedett volt a tehénvásárral.

- A pandúr látta a papírokat, átvette a hiányzó adót és bejegyezte.

- És a pap?

Anna szíve hevesen vert, amikor halkan megkérdezte. Helge a fejét rázta, nem találkozott a pappal.

- Akkor hát nem esküdtök a következő ünnepekor!

A férfi érthetetlenül motyogott valamit. Rosszul esett neki, hogy Anna az esküvőre emlékeztette, mert ő nem esküdhet. Örvendenie kelle-ne, hogy minden baj nélkül sikerült elintéznie a dolgát a pandúrnál.

„Nem tanácsos további csodákat kierőszakolni a sorstól – gondolta - az ilyesmi könnyen szerencsétlenséget okozhat.”

Anna újra kipirult. Igyekezett visszafojtani örömét: Helge és Gudrun nem esküdhetnek az ősszel.

Gudrun megtisztított hallal jött, s mialatt sütötte, Helge kicsomagolt. Erős ajtó-vassarkokat, zárat és szögeket vásárolt. Az élelmiszerek között legnagyobb csomagban a só volt. Egy darab gyolcsot, cérnát meg kötőfonalat is hozott, hogy Gudrun ruhát varrjon a gyermeknek. Legvégül két tarka gyapjúsálat vett elő.

- Ezt nektek hoztam, amiért oly ügyesek voltatok! – átnyújtotta a sálakat. Mindkettő pontosan egyforma volt. Gudrun hálás mosollyal vette át a sajátját, s félretette, mert sok tennivalója volt a tűz körül. Anna zavarában csak állt, s úgy tartotta kezében a sálat mintha a kezét égetné. Helge hozzá lépett.

- Hadd lám! - Kivette a lány kezéből a sálat, s Anna vállára borította. Aztán vigyázva összehúzta a lány álla alatt. Anna arcát vidáman színes keret övezte. Tekintete a férfiéval találkozott. De nyomban lesütötte szemét.

- Nem kellett volna – suttogtá.

A férfi nevetett.

- Dehogynem!

Vacsora után nyugovóra tértek.

Ezen az éjszakán, arcát a sálhoz simítva aludt Anna.

Másnap hazaindult. Gondolataiba merülve vándorolt a Björkmes felé vezető fenyves csúszós ösvényein. „Nem megyek többet Bäcklidenbe. Jobb, ha nem látom őket... „De tudta, hogyha Helge ismét segítségét kéri, nem képes majd megtagadni. „S a gyermek... Óvakodnom kell a csecsemőtől! Nem tanácsos az ilyen kis porontyot kézbe venni, ha már saját magának nem lehet gyermeke. De merre is vegyem az utam? Mindegy, akár merre, csak még egyszer ne kelljen Helge előtt állni s remegve, azt a furcsa forróságot érezni.”

Bäcklidenben mit sem sejtettek Anna tusakodásáról.

Mindenfelé még több takarmányt kaszáltak, sárgállott a vetés. Gudrun óvatos kezei az első burgonyafészket vizsgálták. Helge minden este az eget kémelte: tartott a fagytól. Sietett a szoba padlózásával, vasalta a külső ajtót, ágyat, asztalt és két széket készített.

És megérett a gabona, anélkül, hogy a fagy kárt tett volna benne. Egy áldott napon learatták a szorgalmas kezek, az új termés tető alá került. A krumplit télire a ház alá vermelték. A gazdagság láttán Gudrun szíve hálától repesett.

Ezekben a napokban egyházi ünnep volt a lappok kápolnájában, de a bäcklideniek, mert nem vettek róla tudomást, ez is nyomtalanul tovasiklott. Úgy gondolták, fontosabb dolgok is vannak, mint az esküvő, a keresztelő, meg az anyakönyvezés. Egy tehén, amely minden pillanatban megborjazhat, elég okot adott az otthonmaradásra.

Azon az estén, amikor Gudrun az első sajtár tejjel belépett a házba, csillagként ragyogott a szeme.

- Végre a mennybe jutottunk! – suttogtá lágyan.

A férfi átölelte, megcsókolta.

De amikor az asszony megfordult, hogy gyermekét szoptassa, Helge gondterhelten azt gondolta, hogy ő igen messze van a mennytől. A bő termést hozó esztendő örömein túl - riasztó rémeket látott.

Huszonyolcadik fejezet

Szelényi Lajos rajza

Anna ezen az őszön a lappokkal tartott. Kelet felé mentek. Inga veszekedett Johannal, amiért ilyen kalandba engedte. Johann úgy vélekedett, legidősebb lánya elég érett ahhoz, hogy a maga sorsáról döntsön. A lappok között legalább annyira megállja a helyét, mint akármelyik falusi gazda udvarán. Itthon úgy sem volna maradása.

Karácsony előtt Johann ellátogatott Bäcklidenbe.

A vadászatról beszélgettek Helgevel, mert az: most sokkal többet ígért, mint előző évben. Az enyhe tavasz oltalmába vette az erdő madarait, fiókáikat kikelthették, felnevelték. Nyúlban sem volt hiány. A róka – és a farkasodúkban is jól fejlett kölykök örültek az életnek.

Johann megtapogatta a falon kifeszített róka bőröket. Megállapíthatja, hogy a tisztításukban, kifeszítésükben hiba nincs.

- Úgy látom, vadásztál már mielőtt erre a vidékre vetődtél.

- Ejsze vadásztam.

- Sok a vad tífélétek?

- Most kevesebb, mint régen. Sokan járnak puskával.

- Nagy falvak vannak arrafelé?

Helge összeráncolta szemöldökét. Többre becsülte Johannt, mintsem hogy kíváncsiskodása miatt legorombítsa.

- Vannak hát, - elég nagy falvak - mondta vontatottan.

- Gondolom, jó vetések lehetnek arrafelé. Látom, jól bánsz a puskával. És a kaszával is. De azt még nem szoktad meg, hogy kéregőrletet keverj a lisztbe. Odalenn a fagy nem égeti meg a vetést?

- Nem. Sem a rozst, sem a búzát.

- Búza... csodálkozott Johann – Terem ott búza? – Ugyan biza, jó messziről jöttél.

Helge azt mondta, hogy soknapi járőföldre van a szülőfaluja, de a helység nevét nem említette. Hogy másra terelje a szót, megkérdezte, van-e Johannak kedve megnézni az egyik róka-csapdáját, amíg Gudrun valami ételt készít.

- Már kétszer elvitte a róka a csalétket, mindkétszer meglógott.

Helge a ház körül, széles területen, több egyszerű csapdát állított fel. Olyanokat, amilyeneket az itteni újtelepesek szoktak. A csapdák egyike az erdő szélétől mintegy ötvenméternyire, az istálló háta mögött volt. A földtől embermagasságyira egy fiatal fa csúcsát villásra fűrész-

szelte, a villaágra halat erősített csalétkül.

Johann észrevette a hibát.

- Készítsd mélyebbre a villát, s ne ilyen szélesre. A róka így könnyen kiránthatja a lábát...

- A többi csapda jobb - vélte Helge. - A jövő nyáron farkasvermet ások.

Johannt érdekelte a verem. Errefelé nem szoktak vermet ásni. A farkast vagy szíve üldözik, vagy pedig odújában ejtik el, amikor kölykei még kicsinyek. Egyébként a farkas inkább a lappok ellensége, mint az újtelepeseké.

- Gondolod, hogy belemegy majd a verembe?

- Persze, ha megfelelő csalétek is van benne. A kakas, ha végigkukorékolja az éjszakát, vonzza a farkast. Tavaszra szeretnék néhány tyúkot keríteni. Ha kikeltenek egy tucat tojást, s kakas is lesz, a fiatal kakas kitűnő farkascalétek.

- De mi lesz, ha a róka viszi el?

- Nem olyan könnyű a kakast elvinni! A róka ugyanolyan könnyen juthat a verembe, mint a farkas. Igaz ugyan, hogy nem sok köszönet lesz a rókafogásban, ha a farkas is ugyanazon éjjel talál jönni.

- Láttad-e a medvenyomot? – kérdezte Johann. – Valószínűleg egy nagy medve telet itt a Bäcklidentől északra elterülő hegyekben. A nyáron Junseleben megtépett egy tehenet, és a templomközséghez közel eső legelőn leütött néhány kecskét.

- Miből gondolod, hogy itt a közelben tartózkodik? Tavasz óta nem láttam medvenyomot.

- Nilssel követtük a bestia nyomát a havon, de a sötétség miatt vissza kellett térnünk. Másnapra pedig sok hó hullott. Tulajdonképpen azért jöttem, hogy figyelmeztesselek, ha ráakadsz a barlangjára, szólj át hozzánk, hogy segítségére legyünk. Nem tanácsos egymagadnak kikezdeni vele. Az ember, ha egy lövéssel nem teríti le, fagyos kezekkel nehezen döfheti le dárdájával.

Helge megígérte, hogy szólni fog, ha valami gyanúsat észlel erdei vándorlásai alkalmával.

Mire visszatértek a házba, elkészült a vacsora.

Helge elgondolkodott. Szerette volna Annát újra Bäcklidenbe hívni,

hogy mialatt ő a falut járja, Gudrun ne legyen egyedül. Nem szeretne volna Gudrun egy napnál hosszab ideig magára hagyni.

-Télre ment, vagy velük marad?

- Ezt bizony nem tudom. Gondolom, hogy szívesebben lenne asszony valamelyik újtelepen. Lehetséges, hogy valaki majd ráveti a szemét a faluból. Nem hiszem, nem nemet mondana, ha látná, hogy földhöz meg állatokhoz juthat. Alig hiszem, hogy szolgáló lesz belőle.

- De hiszen Björknesben sem kell tétlenkednie.

- Nem marad. Magam sem értem ezt, mert az elmúlt évben, nehéz lett volna rávenni arra, hogy velünk jöjjön, ha az éhség előzőtt volna benünket Björknesből. Egész nap, puskával a hátán, az erdőt járta, s arról beszélt, hogy írtásba fog. Mintha egymaga akart volna új telepet létesíteni. Az ősszel aztán valami más bújt belé... Azt hiszem jobb, ha nem szólunk a dolgába. Hagyjuk, hogy csináljon, amit akar. Az igaz, hogy nem örülnék, ha valamelyik lappkunyhóban válna asszony belőle. Nem jó, ha a lappok meg újtelepesek keverednek. A gyermekek miatt sem...

Besötétedett. Helge tanácsosnak tartotta, hogy Johann náluk éjszakkázzék. De Johann mindenképpen még aznap haza akart jutni. Kikísérte szomszédját. Nyugodt csillagos est volt, s a látóhatár peremén északi fény villant meg időnként.

- Hideg lesz az éjjel.

- Igen, üvöltöni fognak a farkasok. - Johann beigazította lábát a sílécbe. - Különös... mormogta inkább csak magának.

- Micsoda?

- Hát az, hogy a Simon lány valamennyire helyre jött. Visszakapta az eszét, amikor megszülte a gyereket. El sem hinném, ha nem a saját szememmel látom.

- Azért az nem ment olyan egyszerre - jegyezte meg Helge komolyan. - A tél óta állandóan javult az állapota.

Elmesélte azt az esetet, amikor Gudrun őrtjögött, mert Isaksson elvitte Näverbäckenből a szénát.

- Már akkor a javulás útján volt.

- Lehetséges – mondta Johann. Csodálatos. Ha akkor Mordnál hagyod, bizony mondom, nem lett volna ember belőle. Ha apám még élne, ő is csodálkozna, hogy mit tettél ezzel a lánnyal. Az öreg azt hitte, go-

nosztevő vagy, aki itt keres búvóhelyet .

- Úgy? ...Szóval ezt gondolta...? - dünnyögte Helge. Lángba borult arcát elrejtette a sötétség.

- Hanem azt nem értem, miért jöttél el arról a vidékről, ahol búza terem? S ahol a fagy nem emésztí a vetést. Akárhogy is van, megszorítom a kezed, amíg élsz tisztelni foglak, amiért segítettél Máriának emberré lenni. Közülünk ez senkinek sem sikerült volna. – Johann kezet nyújtott Helgenek. - Most aztán hadd menjek! Add át üdvözetem aszszonyodnak. – Marokra fogta sítóbját és útnak indult. eltűnt az éjszakában.

Helge még ott állt egy darabig. Ráérősen figyelte, amint Johann eltűnik az éjszakában.

Ezen a télen, a bő termés ellenére sem volt felesleg odafenn a hegyekben. A szántóföldek túl aprók voltak, ahhoz, hogy a kenyér tavaszig elég lehessen. A burgonyával is csínján kellett bánni, hogy ültetni való is maradjon. Igaz, hófajd elég akadt a hurokra, de ettől még ráfanyalodtak a rókahúsrá is. A hófajdot el kellett adni. Aki a jó esztendőben nem szerzett magának ruhát, az bizony holta napjáig is rongyokban járhatott. S az még fontosabb volt, hogy legyen mit a gyermekekre adni. Nagy bajban van az, akinek a gyermekei nem hagyhatják el az ágyat, mert nincs ruhájuk. És mindenféle szerszámot is be kell szerezni a bőrök árán: kaszát, fejszét, fűrész... Golyót, meg puskaport, és fonalat a halászhálókhöz. Ki kellett használni a bő esztendőt ahhoz, hogy a szűk esztendők kiáltó hiányait valahogy bepótolhassák.

Helgeék jobban álltak, mint általában a többiek.

Kicsi a család, s Helge tehetős volt, még az inségév alatt bevásárolhatott. Az egész hegyvidéken alig akadt olyan boldog asszony, mint Gudrun. Nyugtalan volt, amikor Helge késő estig nem tért haza, de egyébként nem voltak gondjai.

Helge néha szorongást érzett, amikor Simon lányát járnikelni látta képzelt paradicsomában. „Vajon visszaesik-e ismét abba a sötétségbe, ha valami csapás éri őket? S akkor megint ott ülne ringatódzva, lelógó kezekkel, fénytelen szemekkel?” Voltak éjszakái, amikor latolgatta, talán okosabb volna asszonyostól, gyermekestől eltűnni Bäckldenből.

Most, amikor a kora tavaszi havon még könnyű a közlekedés. Mert-hogy helyhez kötöten úgysem élhetnek soká, a tél csupán kegyelmi idő a számukra.

Félelemérzete fokozódott a februári bőrvásárkor. Szívdobogást kapott, amikor a pandúr közelébe került. Igyekezett mielőbb kikerülni a faluból, kevesebbet vásárolt, mint eredetileg tervezte.

Helge töprengővé vált: a menekülés nem könnyű. „Mit mondjak Gudrunnak, hogy megértse Bäcklidet el kell hagynunk? Mennyivel könnyebb lett volna a múlt télen, amikor akár a világ végéig is követett volna. Nem kérdezte, merre visz az út... De az állatok... azokat nem vihetjük magukkal...”

Helge igyekezett elúzni magától minden aggodalmat. „Bäckliden biztos hely. Legalább olyan biztos, mint bármely másik. Mord húsz hosszú esztendeig lakott itt. A vadon most sem rosszabb rejtkehely, mint azelőtt. Csak megházasodnom nem szabad. A nevem nem kerülhet az egyházi könyvekbe. Ha ezt sikerül elkerülnöm soha senki nem talál meg.

Lehetetlen volt Gudrunnak nem észrevenni, hogy Helgenek komoly aggodalmai vannak. Egyik este, amikor a férfi a szokottnál is lehangoltabbnak látszott, megkérdezte, hogy mi bántja. Helge az asztal felett megragadta Gudrun kezét:

- El kell költöznünk! – mondta fanyarul.

Az asszony megrezsent s búzakék szemei tágra nyitak a csodálkozástól.

- Elköltözni?! - tűnődött. – Miért kell innen elköltözni? Sehol sem lesz jobb dolgunk, mint itt.

A férfi sóhajtott. „Megmondjam neki...? Nem! Nem tehetem, mert nem tudhatom, hogy mily erősek azok a szálak, amelyek elválasztják őt a sötétségtől!” Morgott valamit. Megbánta, hogy szólt. Gudrun ijedten nézett rá.

- Nem mehetünk el, hisz házuk van... Jóságunk van, s még több földet kell feltörnünk, ha majd ásni lehet már. Mondd, hogy nem kell elköltöznünk! – esdeklően nézett a férfira.

Helge megértette, hogy lehetetlen elköltözniük. Másképp kell az őt fenyegető veszedelemmel szembenéznie.-

- Nem, nem hagyjuk el Bäcklident!- mondta határozottan, miközben keményen szorította Gudrun kezét.

Helge álmatlan éjszakáin továbbra is azon töprengett, hogyan hárítsa el majd a rettegett katasztrófát.

A nappalok egyre hosszabbodtak. Tavaszodott.

Huszonkilencedik fejezet

Helge hazafelé tartott az erdőből. Előző nap hurkokat vetett ki a bokrokra, ahol fajddürgésre számított, s most hat pórul járt fajdkakas lógott élettelenül a lombok között. A zsákmány éppen jól jött, mert a hal már igen sós volt a huzamos tárolás következtében. Még jó ideig eltart, míg a folyó megnyílik, s a téli halászatot még nem próbálta.

Amikor Helge megpillantotta a házát, erős recsenést hallott az erdő fái felől. Megállt. Ötvenméternyire, a bozótból jött a zaj. Lövésre készen tartott fegyverrel egy fatörzshöz lapult. Távolodó csörtetés jelezte, hogy súlyos állat halad az erdő mélye felé. A bokroktól nem látott semmit.

Előretartva puskáját a bozótig lopakodott, ahol hatalmas medve-mancsok nyomára bukkant. És akkor mintegy kétszáz lépésnyire, nagy, sötét árnyék surrant a fák között. Helge az izgalomtól lihegve megállt. Lemondott arról, hogy üldözőbe vegye a medvét. Nem volt felszerelve ahhoz, hogy medvére vadásszon: puskája söréttel töltve, a medveölő dárdája pedig otthon maradt. Éhes is volt, és azt gondolta, hogy még hosszú órákig eltarthat, amíg elejti a vadállatot.

Helge hazaért. Fiúcskáját sírva találta a padlón. Karjába a vette s várt, hogy Gudrun előkerüljön az istállóból. Kinyitotta az ajtót, és kiáltva hívta. Választ nem kapott. Letette a gyermeket. Szaladt az istállóhoz. Az ajtót kívülről bereteszelve találta. Mégis bement. Az éhező állatok látva, elébük rakott egy jó öllel. A fásszínbe sietett. A fejsze nem volt a helyén. „Gudrun tüzelőért ment az erdőbe” – gondolta.

Gyermekírást hallott. Kiáltotta még néhányszor Gudrun nevét, aztán bement a házba. Azzal nyugtatta magát, hogy a medve ritkán támad emberre, ha nem kapott sebet.

Megetette a gyermeket. Fia már nem kapott anyatejet, habzsolta a lisztpépet. Hideg volt a hamu a kályhában, tüzet gyújtott. Bizonyos volt abban, hogy Gudrun már több órája elment. Lefektette gyermekét, aztán nagy adag lőport s golyót tömött puskája csövébe, elővette a medveölő dárdáját és bezárta maga mögött az ajtót.

A tisztásokon, itt-ott apró foltokban, előbukkant a hó alól a föld, nem volt nehéz nyomon követnie Gudrun, helyenként a szánkója nyomai jól kivehetőek voltak a kemény kéreghavon. Az erdőben nagyokat kiáltott. A fák és bokrok mentén több szánkanyomot is látott. Gudrun többször is cipelt haza tűzrevalót. Helge a legfrissebb nyomot követte. Felhördült, amikor egy szél döntötte fenyő mellett véres színhelyre érkezett. Majd összerogyott fájdalmában, zihálva meredt a medvetalpnyomokra. A fenyő fölből kifordult gyökerénél Gudrun feküdt. Testét mindenütt annyira szétmarcangolta az állat, hogy alig bírta ránézni. Vad tekintettel pásztázta az erdőt, görcsösen markolta meg a dárdát. Ha meglátta volna a medvét, bizonyára rárontott volna. Az erdőben csönd volt, nesz sem hallatszott. Bénító, fojtó csend feküdt a vadonra.

Amikor újra működni kezdett az agya, nem gondolt a medvével, fogta a tetemtől néhány méternyire fekvő fejszét, ágakat vágott, szánkót készített, ráfektette a halottat, fenyőgallyakkal befedte, mintegy ravatalon, és indult hazafelé. Arca merev volt, lába remegett, nehezen lélegzett.

A gyermek még aludt. Néhány másodpercig elnézte kicsiny kerek arcocskáját. Pici szája Gudrunra emlékeztette. Megsimogatta fia szöke fejét. „Mi lesz ezzel a kicsiny anyátlan gyermekkel?”

A ház végében lévő kamrát raktárnak használták. Helge kicipelte onnan a halas hordót, a lisztet, a szedres és az áfonyás hordókat. A vetőmagot is ott tartották. „A gabona maradhat! Nem lesz baj abból, ha Gudrunnal egy helyen van...”

Helge kábultan behúzta a szánkót a kamrába és becsukta az ajtót. Nem evett, gépies mozdulatokkal kopasztotta a fajdkakasokat. Időnként, amikor a medvére gondolt, reszketett a dühtől.

A kisfiú felébredt. Felült. Körülnézett.

- Mamm-mamm!

A gügyögés szíven ütötte Helget. Ölébe vette a gyermeket, és a tűz mellé ült.

- Mamm-mamm! – hívta az anyját a kis árva.

- Mama elment, fiacskám – mondta keserűen a férfi. Messze, messze ment s most nekünk nélkülük kell boldogulnunk. – Úgy magyarázott a csecsemőnek, mintha az értené, hogy mit mond. A kis poronty jól érezte magát apja térdén, nevetgélt, belekapaszkodott apja hajába. Helge lefejtette a gyermek kezét, nem tűrhette nevetését. Ellátta éjszakára a gyermeket. Elrendezte az állatokat.

Amikor szürküllött, a ház melletti tisztás közepére nagy karót vert. Tudta, hogy amíg el nem pusztítja azt az átkozott vadállatot, nem lesz nyugodalma.

A hold kerek korongja sápadt fénnel árasztotta el a bäcklideni tájat. Nagy kő mellé húzódtott s az erdőt figyelte. Szeme belefájdult a nézésbe. Biztosra vette, hogy a medve nem távolodott el túlságosan messzire, arra számított, hogy a kecske mekegése odacsalogatja majd a gonosz vadállatot. Mozdulatlanul ült. Arca kőmerev. Kezeügyében puskája és a dárda. Órák teltek, mint a percek. A kecske valamikor elhallgatott. A ház és az istálló sötét árnyékot vetettek. Semmi nesz. A ház mögött, a túlsó parti erdős hegyek sötét körvonalukat mutatták. Helge türelmesen várt.

Amikor a szerencsétlen kecske rángatni kezdte a kötelét és halálra rémülten mekegett, Helge megragadta a puskáját. Az erdő mélyéből sötét árnyék vált ki és a holdsütötte tisztás felé közeledett. A medve egyenesen a kecskének tartott. Lompos szőre, mint valami lebernyeg csüngött rajta erőspofájából sűrű nyál folyt. A lövés eldőrdült. Az erdő óriása bődülten üvöltött, a kerges havat tépte, mancsai alól szertefröccsent a jég, miközben tovább folytatta útját a kecske felé.

Helge letette a puskát. Megragadta a dárdát, s nagyot ordítva kiugrott rejtekhelyéről, hogy megakadályozza a medvét abban, hogy kárt tegyen a kecskében. Magára is vonta a medve figyelmét. Hegyeken visszhangzó, vad bömböléssel cammogva közeledett a lompos bestia. Fejét előre-hátra lógatta, apró szemei vést jóslóan izzottak. Helge, előre szegzett dárdával a kőhöz hátrált. A jég csúszós volt s jól tudta, ha egyensúlyát veszti a csúszós jégen, a harc igen rövid lesz. A kő melletti hómentes

részig követte a két lábra állt, böszült medve s vadul csapkodott súlyos mancsaival. Aztán négy lábra ereszkedve oldalt húzódtott, hogy onnan támadjon. Helge, szilárd talaj érezve a lába alatt sziszegte:

- Gyere te.... te bestia!

S jött a medve bömbölve, csapkodva. A vadságnak s az erőnek orkánjaként vetette magát a férfira. Másodpercek múlva Helge vérző vállal, fegyvertelenül szaladt a kő körül. Nyomában a vérengző vadállat fájdalomában és dühében üvöltve megpróbált felkapaszkodni a kőre, hogy onnan vesse magát megsebzőjére. Helge kabátja ujját egyetlen mozdulattal letépte a súlyos mancs. Meg sem próbálta, hogy a házba meneküljön, hiszen az versenyfutás lett volna a halállal. A medve büzös lehelete időnként a Helge arcába csapódott. A golyó hatalmas lyukat tépett a medve mellébe, s a dárda is sebet ejtett rajta. Olykor lihegve megállt egy pillanatra, majd ordítva tovább kergette a férfit. A kecske szüntelenül mekegett az oszlopnál, de Helge ezt nem hallotta. Patakokban folyt róla a verejték, szédült, vörös ködben látta a Holdat. Iszonyúan fáj a válla, de előkapta kését, jóllehet tudta, hogy a medvével való közelharcban, nem használhatja anélkül, hogy őt magát halálra ne sebezzenek a súlyos mancsok. A küzdelem egyre lassúbbá vált. A medve lógó nyelvvel véres ösvényt taposott a kő körül. Helge megbotlott, csaknem elesett. Összeszedte minden erejét. És szúrt, döfött. A vadállat szívét célozta. A medve hörögve összeomlott lába előtt.

A Helge lába is megroggyant, térdre esett. Aztán imbolyogva, mintha részeg volna, feltápáskodott. A medve mozdulatlanul feküdt. Nem merte kihúzni belőle a kését. Óvatosan hátrált, félt, hogy a vadállat ismét talpra áll. Néhány lépésnyire a puskájába botlott. Nagy nehezen felemelte, és a házig vánszorgott vele.

Harmincadik fejezet

Gyereksírásra ébredt. Nyögve ült fel ágyában. Feje zúgott, torkában forró szárazságot érzett. Amikor a vizes vödörig ment, úgy érezte, hintázik vele a padló.

A nap már magasan állott, amikor ügyyel-bajjal, lihegve tüzet gyűjtött az üst alatt. A tűzhely falának támaszkodva letörölte arcáról az iz-

zadságot. Válla elmerevedett, bal karja megtagadta az engedelmisséget. Minden erejét össze kellett szednie ahhoz, hogy rendbe tegye a kicsit. Kásával etette. Ő maga semmit sem evett, csak vizet ivott. Szomjúság gyötörte. Mielőtt az istállóba indult, a vederben lévő maradék vízzel arcát hűtötte.

Az istállóban bögött a tehén, Helge megpróbált oda eljutni. A szédüléstől imbolyogva, összeszorított foggal, időnként pihenőt tartva járta az istállót, enni és inni adott az állatoknak. Aztán visszavászorgott a házba, alétan feküdt estig, mikor a gyereksírás ismét talpra kényszerítette. Éjszaka jajgatott fájdalmában, lázalmában Gudrunt hívta, figyelmeztette, hogy óvakodjék a medvétől. Később, felocsúdva, amiatt aggódott, hogy Gudrunknak nincs koporsója.

Állapota másnap sem javult, teste sebláztól égett. Kóválygó fejjel erőlködött, hogy ételt készítsen a gyermeknek. Kezét megégette, az istállóban elájult, félórányt hevert az állatok között. A fekvés sem használt. „Björknesbe kell mennem, hogy a fiúcskát megmentsem. Indult volna a két kilométeres útra, de képtelen volt magára húzni a kabátját. Önkívületben roskadt az asztal melletti székre, felsötteste az asztalra borult, nyilalló fejét fogta.

Amikor a gyermek újra sírni kezdett, feltápáskodott, tapogatva ke-reste puskáját és a lőporos kürtöt. Kivánszorgott a ház elé. Töltött és lőtt. Aztán újra töltött és lőtt. Mindaddig, amíg elfogyott a lőpora. Aztán a falnak támaszkodva az erdőt figyelte, onnan várta, hogy riasztó lövéseire választ kapjon. Körülötte a rengeteg, hegyek, hófedte csúcsok. A tisztáson, a kő körül hollók keringtek. Vészjósloán csendes volt a táj.

Helge napokig forgolódott fekhelyén, lázalmában összerosódtak a napok. Azt álmodta, hogy Gudrunnal együtt magas hegyeken, erős hóviharban vonszolja magát. Aztán hullámozó rozstáblához ér, kaszája kezében, és rettenetesen verejtékezik. Fiatal lányt látott, aki sírva kapaszkodott belé, s akinek megígérte, hogy ölni fog.

- Vízet! – suttogta Helge rekedten. – Vízet!

De senki sem adott neki vizet. A durván összeácsolt bölcsőben kislia sivalkodott, az éhség gyötörte.

A végzetes kimenetelű eset utáni negyedik napon Torkel állított be a

bäcklideni házba. Rénszarvasaival néhány mérföldnyire járt, az újteleptől vonultak, és Torkel kíváncsi volt Gudrun fiacskájára. Mindkettőjük apjának érezte magát. A ház előtti tisztáshoz érve látta, hogy mi történt. A medve élettelen teteme és az élettelen ház rosszat sejtetett. A házhoz sietett, feltépte az ajtót, néhány pillanatig tájékozódott, aztán a bölcsőhöz lépett. A gyermek alétlan feküdt.

Torkel megérintette az újtelepest.

- Helge!

Helge nem válaszolt, nem mozdult. Torkel meggyőződött róla, hogy lélegzik. Békén hagyta. Tüzet gyújtott, az istállóba sietett, takarmányt és vizet adott a kiéhezett állatoknak. Visszatérve a házba, megmosdatta a gyermeket, és enni adott neki. Ezután Helgen segített. Helge, nehezen tért magához. Lázasan bámult a lappra, és suttogva inni kért. Torkel meleg vizet adott neki.

- Hol van Mária?

Helge megtörölte izzadt homlokát.

- A mennyben! – suttogta később.

Torkel lélegzetvisszafojtva várt. Többet akart tudni. Helge villogó szemekkel, vadul integetett, csapkodott.

- Vannak a pokolban medvék? – kérdezte dühösen. – Mert nemsokára én is ott leszek és kést döfök minden vadállatba!

A lapp igyekezett megnyugtatni a beteget. Róla is csurgott a veríték.

- Azt mondd, Mária a mennyben van. Hol fekszik?

Helge a kamra felé mutatott. Komor képpel tért vissza. Megvizsgálta Helge sebeit. „Orvosságra és varázslatra lesz szüksége”. Elővette kését, elmormogott valami ráolvasást, és a kés pengéjét Helge vállsebének szélére fektette, hogy megkösse a betegséget, amíg erősebb gyógyszert szerez számára.

Helge arra kérte Torkelt, hogy fiát vigye Björknesbe.

- Johann majd gondját viseli... Az állatokat, ha nem akarja megtartani, adja el... Van egy kis pénzem... azt is add át neki. A csónak és minden felszerelésem legyen az övé. A házért is kaphat pénzt... Gudrunt koporsóban vigyétek le a kápolnához... Velem pedig ne bajlódjatok...

Süket csend telepedett a házra.

A lapp megfogta Helge élettelen kezét. Valamennyi idő múlva sietve elhagyta a házat.

Szürkületkor tért vissza. Vele volt Anna is. Csurgott róluk a veríték, futva jöttek. A lány a fát hozott, tüzet gyújtott. Aggódva figyelte az ágyon elterült Helget.

- Él?

Torkel, nem figyelt rá, nem válaszolt. Gyógyfüveket szórt a lobogó vízbe, közben olyan szavakat mormolt, amelyeket Anna nem értett.

Később bízatta Annát.

- Rakd rendbe a gyermeket, hogy aztán segíthess, amikor rára kom a gyógyerőt.

Anna tisztába tette a gyermeket, megetette s rendbe hozta az ágyát. Aztán térdére ültetve ringatta, simogatta, becézte. Időnként visszatartott lélegzettel hallgatódzott.

- Jóságos Isten, ne hagyd őt meghalni! - Fohászkodása remegő sóháj volt. Anna gondolatai összevissza száguldoztak, elviselhetetlen fájdalmat okoztak: a gyermekre borulva zokogott. „Mária... ó szegény Mária!”

Torkel leemelte a fazekat a tűzről, leszűrte a főzetről vizet, batyujából nyírfakérget vett elő, megfente kését, és a tűz fölé tartotta.

- Fektesd le a gyermeket és tarts nekem világot...

- Vágni fogsz? – kérdezte ijedten Anna.

- Erőt kell tennünk a beteg vérbe...

Anna szíve égő forgáccsal világított Helge arcába. A lapp maga felé fordította a sebesültet, szétzúzott vállát gyógynövény-főzettel mosta, késével belevágott a sebbe, és kenőcsöt tett rá. Közben érthetetlen varázsszavakat mormolt, mint, aki a litániát olvassa. Egy ingből tépett vászoncsikkokkal feszesen bekötötte a sebet, a megmaradt gyógyteával megitta Helget.

- Életben marad? – kérdezte Anna suttogó hangon.

- Ha a gyógyerő megteszi a magáét...

Anna vacsorát főzött. Sejtette, hogy Torkel aznap egy falást sem evett.

A lapp egy öl borókaágért ment Néhány gallyat a tűz fölé tartott, s amikor lángra lobbantak, minden sarkot alaposan kifüstölt velük. Égő

gallyal járt a kamrába is, ahonnan Anna rossz szagot érzett.

Torkel mohón evett.

- Helgének adjunk? – kérdezte a leány. Torkel a feját rázta.

- Holnap egy kis levest... – kopasztornt madarakat találtam a színben, azokból főzhetsz.

Torkel padlóra szórt halom szénán horkolva aludt. Anna összekaparta a paraszat a tűzhelyen. Az ágyhoz lépett és megsimította Helge homlokát, egy pillantást vetett a gyermekre, és lefeküdt a padlóra. Nehezen jött szemére álom, de aztán olyan mélyen aludt, hogy nem hallotta, amint Torkel zajtalanul kisurrant az ajtón.

A lapp Björknesbe sietett.

Az állatokat etette Anna, amikor Johann és Nils izzadva megpillantották a bäckliideni házat. Anna aztán fát aprított, és csak akkor vette észre, amikor azok már a közelébe értek.

- Jó korán indultatok! - köszöntötte őket örvendezve. - Torkel sem sokáig aludhatott.

Johann azt felelte, hogy a lapp már hajnali négy óra előtt Björknesben volt. Aztán érdeklődött:

- Hallom rosszul állnak itt a dolgok. Helge él?

- Éppen levest főznék. A medve ott fekszik! - mutatott Anna a tisztáson levő nagy kő felé. A két férfi odament. A kés még mindig a medve oldalában volt. Nils kihúzta.

- Ezt a szúrást nem csinálnám utána! – mondta elismerőleg Nils. – Ez ugyanaz a vadállat, amelyiket mi hajszoltunk az ősszel.

Johann bólintott.

- Valószínűleg ugyanaz – erősítette meg Nils véleményét Johann, és azt ajánlotta, hogy mielőbb ássák el a dögöt, bőre nem ér már egy lyukas garast sem.

- Előbb tegyük rendbe azt a szegény embert – mondta Nils.

Gudrunra gondolt.

A fivérek deszkát kerestek a fásszínben. Az építkezésből alig maradt deszka, így aztán az erdőre mentek fáért, a dombon lévő deszkafűrészelő állvány körül forgolódtak egész nap.

Amikor Anna gallyakkal megrakodva bement a házba, Helge feléb-

redt. Látszott rajta, hogy láza alább hagyott De erőtlen és bágyadt volt, a szemét is alig tudta nyitva tartani.

- Anna! –szólította a lányt elhaló hangon.

A lány az ágyhoz lépett. Helge megfogta a kezét.

- Te vagy az Anna? Azt hittem, a szemem káprázik. Hogy kerültél ide?

- Torkel értem jött.

A beteg hiába próbált felülni, ereje cserbenhagyta.

- A gyermek? Enni adj neki...

- Semmi baja! Levest főzök... Torkel mondta, hogy egészséges lesz...

A fajdyúk leves szép sárga színű volt, tetején zsírpettyek gyöngyöztek, és ínycsiklandóan párállott. Anna megkóstolta. Megtöltött egy bögrét, hűlni hagyta valamennyit, aztán Helget bízatta:

- Idd meg!

Az egyik karjára fektette a férfit, s addig nem engedte el, amíg a bögre ki nem ürült.

Anna a deszkafűrészelő férfiaknak is adott a levesből.

A férfiak nem sokat időztek a házban. A deszkából koporsót készítettek. Gudrun tetemét behelyezték, elénekeltek egy zsoltárt, s miután kivitték a koporsót, borókagallyal kifüstölték a kamrát. Keményen dolgoztak később is, amikor a medvét a fagyos földre elásták. Esteledett, mire elkészültek.

Johann az istállóban találta a lányát.

- Alighanem itt maradsz? - Kérdésnek és egyben kijelentésnek szánta érdeklődését.

A lány csodálkozott.

- Hova mennék? Hiszen a gyermek meg az állatok... Helge nem bologulhat magában és betegen.

Johann helyeslően bólintott.

- Igazad van - mondta. – Összeszegeltem hirtelen egy ágyat, hogy legyen, hol aludjál.

Anna hálásan pillantott az apjára.

A két férfi szánkóra tette Gudrun koporsóját, hogy az erdőben maradt hófoltokon és jeges földjén a temetőbe húzzák. Anna kint állt az

udvaron. Nézte, amíg az erdő sötétje elnyelte a halottas szánkót. Nagyot sóhajtva tért vissza a házba. Arra gondolt, hogy most aztán meg kell mutatnia, mit tud.

Folytatása következő számunkban

Forsman (Toma) Attila: Páncél (grafika)

Szelényi Lajos rajza

Hendi Péter**Mindent a svédékért!**

Egyszer, tizenkilenc évesen, írtam egy kisregényt, amely többé-kevésbé arról szólt, hogy tizenkilenc éves vagyok. Azóta kezdek egyre távolodni attól, amiről írok. Nem a lelkemben növekszik a távolság, hanem a megtörténés és a megírás közötti idő lesz egyre hosszabb. Nem tudom, mi lenne az elmúlt évek szerény termésének illetően átlaga. Húsz-huszonöt év? Vagy harminc? Tinédzser számára ez kvázi lehetetlen. Tudni kell persze, hogy akkoriban sürgősebb dolgom voltak, mint manapság. Találkozni Ildikóval, végre csókolózni vele, meginni egy pohár sört a nyári éjszakában, vagy találni egy lányt a kerthelyiségben, akivel, még mielőtt véget érne az éppen elkezdett zeneszám, kimehetek tviszteni a táncparketre. Ma már nem olyan sürgősek a dolgok. Talán ezért is érek rá olyannyira a megírásukkal.

Akkor futott ez át a fejemben, amikor a minap az Interneten beleakadtam egy svéd mondatba, amely azt mesélte, hogy a József Attila Színház kulisszái mögött egy svéd fordítónak elsősegély-tolmácsaként beléptem egy dohányfüstös helyiségbe, ahol aztán beszélgetni kezdtünk az addig barátaival poharazó magyar költővel. De hiszen én ezt meg akartam írni! Három hónappal ezelőtt Gergely Tamás is megkért rá. Úgy hallok, találkoztál Ovéval, szólt a Stockholmból küldött emil. Mért nem írsz róla egy retrospektív interjút? Igen ám, de annak már legalább nyolc hónapja! Ami akkor történt, arra én már nem, de az is lehet, hogy még nem emlékszem. Talán ha érni hagynánk kicsit a témát. Mondjuk, húsz-harminc évig. De vajon van-e még annyi időm? Ha az apám éveit tekintem, akkor éppen hogy igen. Ha hozzáadom az anyámét, és elosztom kettővel, akkor nem biztos. Szó, ami szó, jó lesz sietni.

József Attila, aki egyszer azt kérdezte magától, hogy hány hét a világ, József Attila azon a hétvégén lett volna százéves. Ha Pesten vagy, menj el, és nézd meg Ovét, jó fej nagyon, jött a drótposta Lacitól, Göteborgból. Aztán ott ültem a Petőfi Irodalmi Múzeumban, és hallgattam a német, francia, olasz, angol, török kiadók meg fordítók előadásait az elkészült vagy elkészülőben lévő, kiadott vagy kiadni remélt József Attila-kötetekről, és egyszerre olyan érzés fogott el, mintha Budapest nagyvárosának nehéz léptű sivatagaiból lélekemelő oázisba csöppentem volna. Volt abban valami rendkívüli, ahogy a fordítók a munkáikról beszéltek. Ha egyik nyelv után a másikon hallod Attilát, és néhány versére még eszperantó nyelven is ráismersz, ez már önmagában is: nem semmi. De nem erre gondolok, amikor azt mondom, rendkívüli, hanem arra a lelkesedésre, amellyel némelyikük megosztotta velünk a fordítás örömét. Jean-Paul Faucher-t már csak azért is rögtön megszerettem, mert megszólalásig hasonlított Sven Volterre. Szinte láttam magam előtt, amint a hetvenes évek elején a Harmadik Gusztávot játssza a göteborgi Városi Színházban. Na, itt van, már megint: a harminc év távolság! Kibújt a szög a zsákból. A francia költő persze nem svédül mesélte, hogy milyen nehéz volt lefordítania a *Cigány vagy! Amit adtál hízelegve, mind viszszaoptad az utolsó órán!* sorokat. Egy franciának, magyarázta, hogy ne mondjam, franciázta nekünk Jean-Paul, nem azt jelenti a cigány vagy, mint egy magyarnak. Aztán felolvasta a fordítása passzusát, amelyből nyelvének ismerete nélkül is érthette, s derült is rajta mindenki, hogy a mi Attilánk Tartuffe-nek nevezi, azaz letártüffözi a halott anyját. Persze lehetett volna ezen a megoldáson vitatkozni, akár a franciáknak a roma származású embertársaikhoz való viszonyát is boncolgatni, mindent lehetett volna, de az eredendő, szinte gyermeki örömmel párosuló jó szándékot kétségbe vonni, azt nem. Íme, a kulcs az oázishoz.

Ove Berglund lille Kjellnek fordította a kis Balázst. Persze nem a magyarok, hanem a svédok számára. Magabiztos angolját az ausztráliai Adorján István tolmácsolta, akivel később leültünk egy pohárra a Centrálban, ahol akkor még nem kellett két deci bort rendelni annak is, aki nem akart, csak egyet meginni. Én is fordítok, mondta István, és megmutatta az egyik angol fordítását. *Budapest éji, nagy álmát hozom.*

Így kezdődött a magyar eredeti, mondani sem kell róla, hogy Ady. Ma is ott a papírlap a szobám falán, ahová felragasztottam, mint valami ifjúkori ereklyét.

Beszélgj már egy kicsit az Ovéről is, hallom Tamást és persze saját magamat is. Ugye, nyilvánvaló, hogy bármilyen jól hangzott volna, a retrospektív interjú nem jön össze. Felettebb tiltakozik bennem valami az ellen, hogy előkeressem a kívül-belül gyönyörű *En eld som bränner mig* című kötetet, és mankó segítségével feltegyem a kérdéseket Ove Berglundnak, amelyeket akkor, jelen időben nem tettem fel. A Bonniers nem sietett a válasszal, így Ove saját maga adta ki a könyvet. Volt már erre példa az irodalom történetében, de amikor az áldozatot nem a szerző, hanem a fordító vállalja, az már egy kicsit olyasmi, amitől tátva marad a száj is. Mire utal ez a cím?, kérdezhetném most nagy eredetien Ovét, pedig tudom a választ. Akkor is, ha mást felelne, tudom, s az évek múltán talán egyre jobban fogok emlékezni rá, hogy őt magát, Ovét égeti a tűz. Ez jutott eszembe, amikor az Interneten ráakadtam arra a svéd mondatra. Hogy is volt?

Azon a szombat estén zsúfolásig megtelt a József Attila Színház nézőtere. Huszonöt magyar költő és író lépett fel, hogy felolvassa, elszavalja ki-ki a maga József Attila-versét. Lehet, hogy nem várom meg a végét, mondta Ove, és inkább a sor szélén ült le. Nem csodálkoztam, mert szorosan voltunk nagyon, egyre melegebb lett, és ő, aki nyersfordításokból dolgozik, nem is ért magyarul. A szünetben el is búcsúzott, de még megkért, segítsek neki, hogy beszélhessen Kányádi Sándorral, akit nem sokkal korábban láttunk a színpadon. Rögtön megértettem, hogy most rögtönről van szó, és nem volt kétségem, mindent latba vetek, hogy sikerüljön. Egyrészt mert Ove hazájában tíz évig voltam otthon, másrészt mert ő úgy hallgatta velünk Attilát, hogy közben aligha értette. Megérdemelte, hogy végre ő is labdába rúghasson. Színházi szünetnyi időm volt ezt elintézni. Lementünk a földszintre, ahonnan a nézőtéri felügyelő telefonált a színpad mögé, és már mentünk is, én és a svéd honfitársam, át a bejárat előterében dohányzók siserahadán, egészen addig a második bejáratig, ahová lépcső vezetett fel, és ahol már várt minket

valaki, aki tudta, hogy mit akarunk. Bravó! Most már csak őt kellett követni, aztán megszólítani a költőt, aki háttal ült nekünk, és akit személyesen egyikünk sem ismert. Mint a karikacsapás, futott át a fejemen, s a múltnak tengeréből még az a svéd mondat is felmerült, hogy *det går som smart*. Persze elkövettem egy kis esztétikai bakit, mert mielőtt a költőt megszólítottam, nem kértem elnézést az asztaltársaságától. Hohó, mondta is a hölgy, aki ott ült szemben, hát ez micsoda dolog! Bizony igaza volt, mentegetőztem is rögvest. Értse meg, kértem nyájasan, hogy micsoda hév repíti azt a magyart, aki egy svéd honfitársának segít. De hol égeti itt a tűz Ovét?, kérdezi Tamás. Ja igen, felelem neki, és meg is könnyebbülök, mert a dolgok ilyenén állása mellett el se kell mondanom, hogy mit fordítottam le és mit nem. Elég csak arra emlékezmem, hogy Ove előszedett a tarsolyából néhány papírlapot, és olvasni kezdte Kányádi Sándor versét Kányádi Sándornak, svédül.

Csinos volt az a nő tegnap este az asztalnál, mondta másnap délelőtt Ove, amikor felsétáltam vele a Várba. Úgy hiszem, ő szavalta a *Nagyon fáj-t*, próbáltam visszaemlékezni. Azt persze még nem tudhattam, hogy alig egy év múlva az ő szavaival fejezem majd be ezt a mesét. Mert amikor elmenőben újra elnézést kértem tőle, megértő mosollyal azt felelte: Mindent a svédékért!

Négy színész, egy vonósnégyes és egy svéd író játéka Budapesten

A budapesti Magyar Színház 2004. március végén mutatta be Niklas Radström BÚCSÚ-KVARTETT, 4 színészre és egy vonósnégyesre című két részes darabját. Négy évig volt repertoáron. A svéd szerző műve több szempontból is csemege volt. Meggyőzően bizonyítja ezt a színlap:

A próbateremben négy ember találkozik. Egy alkalmi kvartett tagjai. Emigránsok. Sorsuk az emigráción innen és túl elválaszthatatlanul összefonódott. Temetésre készülnek. Életükre rányomta bélyegét a közelmúlt történelme. Művészet és diktatúra, moralitás és lelkiismeret. Vajon mi az ára a művészetnek? És az életben maradásnak? Művész vagy ember: van-e választás? Lehet-e ars poetica az árulás? De ki árul el kit? Vajon a bűnös is áldozat? S miközben a négy zenész egymással és önmagával is számvetésre kényszerül, fel-felcsendül Sosztakovics...

A szereplők: IRINA, első hegedű KUBIK ANNA, HELGA, második hegedű CSERNUS MARIANN, JACK, brácsa CSERNA ANTAL SZERGEJ, cselló SZÉLYES IMRE Közreműködött a Mesto kvartett. Rendezte: PINCZÉS ISTVÁN, akivel Metz Katalin, *A vonósnégyes álarca lehull címmel* készített interjút a Magyar Nemzet számára. De előbb néhány mondat a rendezőről, akinek nagy része van az előadás sikerében:

PINCZÉS ISTVÁN a Kossuth Lajos Tudományegyetem magyar-angol szakán **1977-ben**, a Színház- és Filmművészeti Főiskola színházelmélet szakán **1982-ben** végzett. Először tanárként dolgozott, s az általa megalakított **Mimosz** pantomim együttesel megnyerte 1977-ben a Ki mit tud?-ot. **1978-tól 2002-ig** a debreceni **Csokonai Színház** tagja, 1978-tól a társulat rendezőasszisztense, 1983-tól rendezője, 1987-től főrendezője, 1997-től vezető rendezője, s közben két éven át megbízott igazgatója volt. **2003.** őszétől a **Pesti Magyar Színház** társulatának

tagja. Vendégművészként dolgozott **Budapest**en (Rocksínház, Vígsínház), **vidéken** (győri Kisfaludy színház, békéscsabai Jókai Színház, Szegedi Nemzeti Színház, kecskeméti Katona József Színház, székesfehérvári Vörösmarty Színház, tatabányai Jászai Mari Színház, Győri Nemzeti Színház, zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház), **határon túli magyar színházakban** (Sepsiszentgyörgy, Marosvásárhely, Szatmárnémeti, Nagyvárad, Szabadka, Komárom), nyári színházakban (Gyula, Diósgyőr, Debrecen, Esztergom, Nyíregyháza, Budapest-Bakács

Kubik Anna, Csernus Mariann, Cserna Antal, Szélyes Endre

tér), és **idegen nyelvű külföldi színházakban** (Japán, Finnország, Monaco). Rendezői munkája mellett tanít az USA-ban, Dániában, Ausztriában, Japánban és Koreában.

A vonósnégyes álarca lehull

„A Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztrel tüntették ki március idusán Pinczés Istvánt, aki Niklas Radström drámájának rendezésével mutatkozik be a Hevesi Sándor téri teátrumban. A bemutatón a svéd színműíró is jelen lesz. A rendező a lelkiismeretre apelláló, némely mű-

vész árulására utaló, izgalmas időszakú műről nyilatkozik lapunknak.

- A színházak nagy többsége sajnálatosan ódzkodik a kortárs drámák bemutatásáról, hát még, ha mifelénk ismeretlen, külföldi szerzőről van szó. Hogyan esett hát a választásuk Radström drámájára?

- A hazájában és a nagyvilágban igencsak elismert svéd drámaíró kötete néhány éve jelent meg Magyarországon, a benne publikált művek közül szemelte ki és javasolta számomra egyik kolléganőnk. Miután Iglódi István, a Magyar Színház igazgatója följánlotta, rendeznék valamit a

A Mesto kvartett

teátrumukban, több darab közül végül a Búcsú kvartett mellett döntöttem. Emellett szót az a körülmény is, hogy Csernus Mariann 75. születésnapját a rangos művésznő pályájához méltó feladattal szeretnénk volna megünnepelni, és Radström drámájában az egyik főszerep kiáltott utána.

- Csernus Mariann, mondhatni, egyenesen megtáltosodott az utóbbi időben, gyönyörű alakítást nyújtott legutóbb Gogol *Az orr* című novellájának színpadi változatában is. Milyen szerepeket kínál a darab a többi színésznek?

- Egytől egyig izgalmas szerep jut valahány főllépő művésznek, főkről főkra jutnak el a drámai végkifejletig, amikor is rendre lehull az álarc a szereplőkről, s a hosszas lelki viaskodásokkal teltített dialógussorozat nyomán elérkeznek egyfajta megtisztulásig. A négy szerepet négy kitűnő művész alakítja, az idős zenetanár Helgát Csernus Mariann, Szergejt, a karrierje kedvéért súlyos árulást elkövető csellóművészt Szélyes Imre, a fiatalabb zenészt Cserna Antal, feleségét, a későbbi szovjet-orosz emigránst, Irinát pedig Kubik Anna formálja meg.

Négyük váltakozó párbeszéde során bontakozik ki a drámai történet, melyet kelet-európai tragédiának is felfoghatnánk, hiszen nem egy példát szolgáltatott rá a kommunista diktatúra lélektorzító, jellemdeformáló abszurd mivolta. Radström mesteri fordulatokkal bonyolítja a cselekményt, amely voltaképp a négy szereplő, azaz, egy vonósnégyes művészeinek konfliktusokkal tűzdelt vitája, beszélgetése során bontakozik ki, mondhatni a lélek belsejében. A dráma nem külső eseményekben, hanem a belső történések síkján zajlik, s ennél fogva a színészek színpadi játékának intenzitásán múlik. Rendezői munkámban tehát kifejezetten erre kellett összpontosítanom, a lélektani folyamatok nyomon követésére, megértésére és kiemelésére, s a legkevésbé sem külsődleges szempontok „bevetésére”.

- Milyen drámát kell végigélniük a szereplőknek ahhoz, hogy mint említette, ennyire időszerűnek érezze Radström művét?

- Hosszadalmasan lehetne mesélni a dialógusok során kikerekedő történetet, de hadd fedezze föl magának a néző a benne foglaltak súlyos tanulságát. Mindenesetre ma, amikor a III/III-asok lelepleződésének viharos évadját is éljük, valósággal húsba vágó a svéd drámaíró darabjának témája. Nem kevesebbéről szól, mint egy szellemi atyját, vezetőjét, útját fiatalkorában egyengető, kedves professzorát árulja el egy pályakezdő csellóművész. Rendszeresen jelent róla a KGB-nek, mígnem a neves idős művészt állásából elbocsátják, meghurcolják, olyannyira, hogy jóval később az átéltek öngyilkosságra készítetik. Tegyük hozzá ehhez, hogy annak idején Szergejt egyenesen családtagként kezelte tanára. Az árulás jutalmaként a fiatal csellista, megjárta, de az államhatalom által titkosan legalizált szökéssel, egy koncertturné alkalmából Nyugaton maradhat, és ott ível föl látványos karrierje. A bűnt, amit elkövet,

mindvégig fátyol borítja, míg ki nem bugyan belőle egy különös elszólás során – épp annak a kvartett-társának, aki az elárult professzor lányaként, egy angol zenész feleségeként a darab jelen idejében már Nyugaton él. Irina szerepét Kubik Annak játssza, a szerző számára is juttat jócskán a drámai dialógusokból, a szenvedésből, váratlan megpróbáltatásokból, apja elvesztése, majd szembesülése annak árulójával, kamaszlánykori bálványozottjával, lelki viaskodásokkal terheli szerepét. A legbonyolultabb talán a Csernus Mariann formálta Helga alakja, akinek bölcsessége mögött keserves magánéleti válság rejlik, harminc éven át titkolta, ahogy fogyatékos gyermekét intézetben helyezte el, és sosem látogatta. Ezzel a lelkiismeret-furdalással éli életét, teljes erejét a szakmájába oltva. A színészek drámai összecsapásait egy valódi vonósnegyes muzsikája szakítja meg, illetve kíséri, melynek tagjai egy színpadi fátyolfüggöny mögött ülnek. Sosztakovics c-mol vonósnegyesét próbálják, melyet az orosz zeneszerző saját temetésére írt, s amelyet a darab szereplői most a professzor gyászszertartására próbálnak. Memento mori.

Magyar Nemzet, 2004.03.26.

NIKLAS RADSTRÖM

Niklas Radström (sz. 1953) a kortárs svéd irodalom egyik legkiemelkedőbb alakja. Regények, versek, forgatókönyvek, drámák szerzője. A svéd irodalmi nagydíj, az „August-díj” tulajdonosa és a Svéd Akadémia elitcsoportja, „A kilencek” tagja. 1953-ban született. Édesapja a korán elhunyt zseniális író, Par Radström. Niklas Radström sokáig ellenállt az írói pályának, színházzal, filmmel, újságírással foglalkozott. A híres svéd avantgard rendezőnőnek, Susan

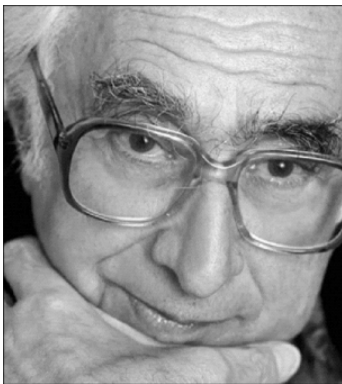
Ostennek volt állandó munkatársa. Osten beszélte rá, hogy közösen dolgozzanak; regényeket adaptáltak és programdarabokat írtak. De

hamarosan kiderült, hogy Niklas Radström több mint egyszerű bedolgozó dramaturg. Könnyed stílusa, nyelvi fantáziája még a legsematikusabb daraboknak is irodalmi értéket adott. Regényeket, verseket, később önálló drámákat írt, sikeres forgatókönyveknek volt a szerzője. Ma mint a svéd irodalmi nagydíj, az „**August-díj**” tulajdonosa és a **Svéd Akadémia elitsopotrjának** – „**De Nio**” – **A kilencek**” – tagja elismert és sikeres író. **FŐBB MŰVEI:** *Versek:* A csönddel rokon versek – 1975, Versek Sandro Pella Quercia életéről – 1979. *Regények:* A hold nem tudja – 1989, Mialatt az idő másra gondol – 1992, Angyal az árnyak között – 1993. *Színművek:* Hitler gyermekkora – 1985, Beszélj, mert olyan sötét van – 1977, A fületlen énekes – 1998, Úton a tenger felé – 1999, Kvartett – 1999.

Niklas Radström fiatal korában mindent megtett, hogy elkerülje az írói pályát. Édesapja, a korán elhunyt legendás prózaíró túlságosan nagy konkurenciát jelentett fiának. Niklas Radström színházi karrierje a Stockholmi városi színházban kezdődött, ahol sokáig dramaturgként és művészeti tanácsadóként dolgozott. Sok kihívó, vitát kavarázó előadásnak volt munkatársa, később szerzője. De igazán akkor találta meg a hangját, amikor nemet mert mondani az aktuális színházat éljenző kollégáinak, és előlépett apja árnyékából. Regényei, novellái és színművei ma már a svéd irodalom izgalmas új vonulatát képviselik. Míg Enquist a skandináv múltból meríti témáit, Radströmöt az orosz kulturális élet izgatja. Kielezett szituációkat és hatalmas emberi tragédiákat lát a közelmúlt történelmében, de mégsem történelmi drámákat ír. Az izgatja, hogy milyen morális fertőzéssel jár a diktatúra. Azt akarja a Sosztakovics mesterművet játszó művészeknek életével elmondani *Kvartett* – Magyarországon Búcsúkvartett címmel játszott – darabjában, hogy milyen könnyen rá lehet fogni gyengeségeinket a külső ellenségre, és azt, hogy a végső számadást csakis saját lelkiismeretünkkel kell elvégezni. Radström remekül ért a színpadi fogásokhoz, nemhiába volt hosszú ideig a svéd színházi élet egyik legfelkapottabb rendezőjének, Susan Ostennek a munkatársa. 2001 októberében egy nagy skandináv drámapályázat első díját nyerte el. A témát Dosztojevskij *Ördögök* című regényéhez írt jegyzeteiből merítette.

Barátság –távolból

Láng István 75. Születésnapjára

Egy több évtizedes barátság elfeledteti, hogy az évek közben múlnak, s nemcsak a barátság, hanem vele együtt az életkor is növekszik. Láng István 75 éves! Ötvenedik születésnapjára gitárdarabot ajánlottam. Már 25 éve volt?

1973-ban ismerkedtünk meg Reykjavíkban. Akkortájt már hat éve nem, vagy alig találkoztam magyar zeneszerzővel. Én nem jöhöttem Magyarországra, ők nemigen jártak

Skandináviában. Pistával örültünk egymásnak, bár igazán nem ismertük egymást. Egy főiskolai növendéknek a tíz évvel idősebbek még nem voltak beszélgetőpartnerek...

Kapcsolatom a magyar zenei élettel különben is nagyon sajátos volt. Szinte mindenkivel találkoztam. Kodályt és a vele egyidőseket mint szüleim tanárait ismertem, apám kortársai ráadásul az én tanárim voltak. Abban az időben csak elvétve volt egy-egy fiatalabb tanár a Főiskolán, így az ezután következő generációt inkább mint apám növendégeit ismertem. De velük volt a leglazább a kapcsolat az imént említett korkülönbség miatt.

Pista az ISCM az évi összejövetelére jött delegátusként. Egy héten keresztül naponta találkoztunk, beszélünk egymással: kialakult egy kapcsolat, amiből nagyon hamar barátság lett.

Szinte évenként összefutottunk valahol külföldön, időnként hivatalból is. Ő sokáig képviselte a magyar zeneszerzőket a különféle nemzetközi szervezetek összejövetelein, ahol itt-ott én is megfordultam.

Aztán amikor pár évvel később megnyílt előttünk a határ, és újból

látogatóba lehetett jönnünk Magyarországra, mindig Láng mesélte el, mit lehet látni, mit kell megnézni, mit hol lehet meghallgatni látogatásunk ideje alatt. De nemcsak híreket meg javaslatokat lehetett tőle kapni. 1972-ben alapítottam egy kamaraegyüttest, amelyet huszonöt éven át vezettem. Sok koncertet adtunk, sok darabot mutattunk be. Ez persze felkeltette az érdeklődést a magyar zeneszerzőkben is. De az érdeklődés nem mindig jelentette azt, hogy kottát, anyagot kapjunk. Talán még emlékszik valaki rá, milyen körülményes procedúra volt könyvet küldeni valakinek abban az időben... Láng Pista ebben is sokat segített: hozott magával kottákat, amikor külföldön járt. Sok zeneszerző köszönheti neki, hogy darabja, néha még kéziratból, megszólalt Svédországban. Többet mi mutattunk be, ha jól emlékszem.

Érdekes volt akkoriban megtapasztalni a magyar zene külföldi fogadtatását. Más egy mű a saját környezetében, ahol a szerző biztonságban tudja ismételni önmagát, környezete számára felismerhető hangzás- és kifejezésvilágát, és egészen más, ha ebből a környezetből kikerülve csak saját belső értékeire van hagyatva. Az ember sok olyan művel találkozik, amely a magyar, skót, kaliforniai vagy baszk értékek között megbecsült alkotás. Külföldre kikerülve aztán mégis úgy fogadják, mint egy tisztességgel megírt, de provinciális darabot: mint kuriózumot, amelyet egyszer érdekes lehet hallani, de többet nem kérünk belőle.

A nemzetközi megmérést nem mindig kellemes dolog; neves mestereknek kell megérezniük újból, milyen is az, ha valaki ismeretlen, mintha első darabját vinné közönség elé. Ilyenkor egy vállveregetés roppant kellemetlen ráismerés lehet. Mi elég sok magyar művet mutattunk be a svéd közönségnek, amit többé-kevésbé pozitívan fogadtak. De sokszor, főleg a hetvenes években, valóban a kuriózum kedvéért. Számunkra nagyon érdekes volt az, hogy koncertjeinken a legsikeresebb magyar művek a Láng-darabok voltak. Az előadók számára ugyanúgy, mint a közönségnek. Igaz, őszinte és kifejező muzsika, amely nem kíván sok magyarázatot. És mint ilyen, megtalálja a helyét a külföldi zenehallgatónál is. Valamikor a nyolcvanas évek elején járt nálunk néhány magyar író és költő. Kérdezték, hogyan látjuk

mi innen a mai magyar zenét. Én ezt akkor elég őszintén, körülbelül ugyanígy elmondtam. Nagyon nehezen tudták megérteni. Vagy nem is akarták. Az egyik közülük zenekritikákat írt abban az időben. Ezt a beszélgetést ki is adta kötetben. Ennek akkor nem örültem, nem akartam senkit megbántani, azt pedig, hogy engem idézett kommentár nélkül, nem találtam tisztességes dolognak. De talán jó, hogy így történt. Legalább nem csak egy születésnap ünnepi írásban kellett elmondanom, hogy Láng István ama kevés magyar zeneszerző egyike, akiknek művei a nemzetközi zenei életben is megállják a helyüket. Remélem, még sok új darabjának örülhetünk, és még sokáig öregedhet a barátságunk!

Maros Miklós

Lulich György fotója

Maros Miklós műveinek európai sikerei

MUZICA CONTEMPORANA

MÁJUS 16. PÉNTEK MŰFOLYAM

Saptamana muzicii contemporane
23-30 mai 2008

PROGRAM

Ziua 5 - Marti, 27 mai
17.00 Ateneul Roman

"27 MAI IN GLUMA, 27 MAI IN SERIOS"

Trio CONTRASTE

Ion Bogdan Stefanescu - flaut
Sorin Petrescu - pian
Doru Roman - percutie

Werner Heider - **Gassenhauer**
Miklos Haros - **Rush** (p. a. a.)
Herst Lohse - **AllerleiRauh**
Julia Cibulescu-Duran - **Un alt TILI** (p.a.a.)
Ion Bogdan Stefanescu - **MAMBO**
Liviu Danceanu - **The Epic Pyramid**
Dan Dedu - **Cartoon-Variations on a theme by Mozart**

Organizatori

Uniunea Compozitorilor si Muzicologilor din Romania,
Ministerul Culturii si Cultelor, Canalul Romania Cultural,
Canalul Romania Musical "George Enescu",
Societatea Romana de Radiodifuziune,
ARCLUB - Centrul de proiecte culturale al Primariei Municipiului Bucuresti

Örömmel adunk helyt ismét Maros Miklós stockholmi zeneszerző, folyóiratunk zenei rovatvezetőjének újabb sikereiről.

Áprilisban Maros Miklós szerzemény ősbemutatójára került sor Örebroban. A Gelland kettős előadását Werner Wolf Glaser rendezte. Az előadást két nap múlva megismételték Francia Református Templomban, másnap pedig Västeråsban.

Május 16-án a Bartók Rádió *Hallgassuk együtt a zeneszerzővel* című közkedvelt műsorában hallhattuk **Maros Miklós: Cinquetto (Madárcsicsergés)** című művét.

Május végén a temesvári Banatul Filharmonia, a Ion Bogdan Stefanescu - flaut, Sorin Petru - zongora, Doru Roman - ütőhangszer, ősbemutatójaként csendült fel Maros Miklós **Rush** című szerzeménye.

Két nappal később a *Jelenkori zene hetén*, a román főváros világhíres koncerttermében az **Ateneul Român**-ban megismételték az nagy érdeklődéssel hallgatott művet, amely a jelenkori román zeneszerzők művei mellett az előadás fénypontja volt.

EGY AGYONHALLGATOTT KÖLTŐ

Tollas Tibor (1920.december 21 – 1997. július 19)

Neve olyan, mintha egyfajta erkölcsi, politikai, irodalmi vízvázlasztó lenne.

Ha kimondjuk vagy leírjuk, hallgatóink vagy olvasóink rögtön mintha két táborra szakadnának. Noha vélhetőleg nem két egyenlő nagyságúra. De így volt ez mindig, mióta az 1956-os forradalom leverése után, menekültként, Tibor Bécsbe megérkezett. Mert azok, akik különböző okokból ellenérzéssel tekintettek rá, azonnal ráismertek: ő az igazi, a tényleges ellenfél! Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc eszméinek hű és bátor képviselője. Akit hitelesít közel tíz év szenvedése is Rákosiék börtöneiben. Ellenfelei jól tudták, hogy lejáratásával, ellene vezetett hazugság- és rágalomhadjárataikkal milyen jelentős csapást mérhetnek az 56-os magyar emigrációra, ha ezek sikerülnek. Ha velük sokakat megteveszteni tudnak.

Nem nehéz egyetérteni velük abban, hogy Tollas Tibor valóban a nyugati magyar emigráció egyik legjelentősebb, meghatározó alakja. Személyesebb dolgokra fordítva a szót az általánosabbakról, sietve ideírom, hogy Tiborhoz mindvégig baráti szálak fűztek, ha ez a barátság nem is mindig volt teljesen felhőtlen. Nevével 1957 tavaszán ismerkedtem meg egy jugoszláviai menekülttáborban, ahova valami úton-módon bejutott lapjának, a Nemzetörnek egy példánya. Föllelkesített, amit abban láttam, olvashattam. Az, hogy ilyen szellemű magyar lapot ad ki Ausztriában egy magyar költő. Hogy több és többfajta magyar lap is megjelenik Nyugaton, arról csak akkor szereztem értesülést, amikor pár hónappal később leszálltam a müncheni főpályaudvaron arról a vonatról, amelyik Jugoszláviából Norvégiába hozott.

Az újságírók ott egy egész sereg más magyarnyelvű kiadvánnyal is kipróbálták tudták magyar szellemi termékekre szomjazó szememet,

köztük az Irodalmi Újsággal, Látóhatárral, Katolikus Szemlével, Új Hungáriával, Bécsi Magyar Híradóval. Megvettem magamnak belőlük mindazt, amire csak futotta a belgrádi norvég nagykövettől útravalóul, útipénzként kapott német márkákból. Néhány héttel később már küldtem is hét versemet a Nemzetörnek. Tibor már a lap szeptember 1-i számában közölte a küldeményből. A következő lapszámból pedig kiderült, hogy versküldeményem úgy fogták fel Bécsben, mint részvételemet a lap verspályázatán, amit egyúttal meg is nyertem. A megosztott pályadíjból száz Schillinget ítélték oda nekem – ez lett első nyugati tiszteletdíjam. További meglepetésként ott találtam mind a hét versemet az október végén megjelentett „Füveskert”-ben, amelyik az „eredeti” váci börtönversek mellé kiegészítést kapott olyan később nevéssé vált nyugati magyar költők verseivel is, mint Löökkös Antal, Thinsz Géza, Vitéz György. Mindezt csak példaként említem itt meg Tibor önzetlen nyitottságára, konvencióktól idegen szerkesztői gyakorlatára.

Ettől kezdve rendszeresen jelentek meg írásaim a Nemzetörben. Tiborral személyesen is megismerkedtem még azon az őszön, amikor ő norvégiai magyar körök meghívására Oslóba látogatott. Ennek során közösen kerestük fel a nagy norvég költőt, Arnulf Överlandot, aki híressé vált szép verssel köszöntötte a magyar forradalmat. Ez a vers, fordításomban, megjelent a Nemzetörben is, meg a „Gloria Victis”-ben is (München 1966). Erre a könyvre, Tollas Tibor talán legfontosabb alkotására, később részletesebben kitérek.

Nemzetörbeli rendszeres közléseim és Tiborhoz fűződő baráti kapcsolatom sokakban ellenérzést vált ki. Élőszóban és levelekben próbáltak rávenni arra, hogy „szakítsak” Tiborral is, meg lapjával is. Különösen kitűnt ezen a téren az akkor Bécsben tanulmányokat folytató, egyébként Amerikában élő, Kannás Alajos költő és pszichológus. Baráti hangú levéláradata akkor apadt el egyik napról a másikra, amikor nyilvánvalóvá vált előtte, hogy nem tud eltávolítani a Nemzetörtől. Pedig akkor még nem tudhattam, hogy 1963 októberében is, meg 1965 nyarán is felkereste a budapesti belügyi szerveket, és segítségüket kérte a Tollas Tibor elleni akciójához. Ez a Kannás-féle befeketítő hadjárat Tollas Tibor ellen azonban eredménytelen maradt, hasonlóan a müncheni Benkő Zoltánnak és Mikófalvy Lajosnak az 1960-as évek második

felében indított akció-sorozatahoz, amely a „Fekete Füzet” (München 1967) megjelentetésével érte el csúcs- és végpontját. Ezekről az eseményekről és akciókról igen jól dokumentáltan megírt kis könyvben számol be a bécsi Juhász László a „Fehér Füzet. Tollas Tibor igazsága” című munkájában, melyet Lezsák Sándor Antológia kiadója jelentetett meg (Lakitelek 2006). Kannás aknamunkájának hatósugarára jellemző lehet, ezért megemlítem, hogy az ez év januárban fiatalon, 57 évesen elhunyt kiváló költőhöz, Nagy Gáspárhoz fűződő baráti kapcsolatom is Kannás miatt futott holtvágányra 2-3 évvel ezelőtt. Nagy Gáspár ugyanis, Kaliforniában járva, kapcsolatba került Kannás Alajossal, aki ekkor még mindig nem hagyott fel a Tollas Tibor és a Nemzetőr ellen folytatott aknamunkájával. Annyira nem, hogy még Nagy Gáspárt is sikerült meggyőznie, s a Kannást védő Gáspár nem fogadta el az én ellenérveimet se.

2006-ban Budapesten, a Mundus Magyar Egyetemi Kiadónál, Szokolczay Lajos szakavatott szerkesztésében, megjelentek Tollas Tibor összegyűjtött versei és műfordításai. Jól bizonyítja ez a vaskos kötet, hogy milyen gazdag és sokoldalú Tibor életműve. S nem csupán az úgynevezett „börtönversekre” lehet itt hivatkozni, bár már önmagukban ezek is maradandó dokumentumát képezik a korszak kultúrtörténetének. Legismertebb darabja, a „Bebádogoztak minden ablakot” nélkül nem képzelhető el egyetlen magát teljesnek tekintő antológia sem. Nem véletlen, hogy éppen ez a verse vált leginkább ismertté a világban szétosztóan élő magyarság között is. Köztudott, hogy gyakran, szinte évente kellett előadókörútra indulnia, hogy a Nemzetőr és annak különböző kiadványai megjelentetéséhez, munkájukhoz, ily módon szerezzen anyagi támogatást. Tiborék a magyarság szolgálataként fogták fel ezeket a körutakat, melyek jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy a magyar 1956 emlékét és a magyarsághoz való tartozás tudatát megőrizték a diaszpórában élő magyarok tízezrei. Előadóestjein Tollas Tibornak sikerült az, ami őelőtte csak nagyon kevés költőnek, sőt talán csupán Mécs Lászlónak (ha a több mint száz évvel korábban élő Petőfitől eltekintünk), t.i. hogy dinamikus fellépésével és előadásmódjával tömegeket ragadjon magával, összefogja és lelkesítse őket.

Nem szabadna elfeledni, hogy nagyhatású szavalóestjei fontos misz-

sziót képviseltek azáltal, hogy bejárva szinte a földkerekség egészét és eljutva nagyon sok kisebb-nagyobb magyar közösséghez, sikeresen járultak hozzá ahhoz, hogy ezek a hazájukat elhagyni kényszerült magyarok is megőrizték hűségüket a forradalomhoz és Magyarországhoz. Ezek a körutak Tollas Tibor életművének fontos és eklatáns részét képezik.

Nem ritkán olvashatunk olyan kijelentéseket, amelyek költészetét (elsősorban a kilenc éves raboskodása idején, valamint az emigrációs években írt politikai verseit) konzervatívnak, retorikusnak „bélyegzik”. Azaz maradínak. Mozgósítani, lelkesíteni azonban csak úgynevezett „retorikus” versekkel lehet. Másrészt Tibor költészetének távolról se ezek képezik az egészét és a többségét. Elég ehhez áttanulmányozni ezt a fentebb említett közel 750 oldalas, lírájának egészét a maga teljességében bemutató kötetet, amelyben megtaláljuk „magánverseit is”, melyekben családjáról, közelebbi szülőföldjéről, gyermekkori emlékeiről, a természetéről ír. Kiderül ebből az is, hogy ez a nyelvi-költői konzervatizmussal vádolt költő számos verssel cáfolja meg ezt az állítást, amikor úgynevezett kép-verseket tesz közzé, vagy egyéb nyelvi kísérletezésekkel él.

Én azonban költői-irodalmi működése kiteljesedésének, élete fő művének, legfontosabb vállalkozásának a „Gloria Victis”-ről. Az 1956-os magyar szabadságharc költői visszhangja a nagyvilágban” címmel Münchenben 1966-ban szerkesztésében megjelent antológiát tartom. Ez a gyűjtemény a világ költői színe-javának az 1956-os magyar forradalomról írt verseit tartalmazza, nyugati magyar költők fordításában. Ennek a költői anyagnak az egybegyűjtésére senki nem volt, nem lehetett nála alkalmasabb, aki nem csupán óriási ismeretségi körrel rendelkezett ehhez a világ minden szögletében, de semmiféle akadályt nem ismerő lelkesedéssel; és politikai és irodalmi szaktudással is. Volt persze körülötte számtalan költőbarát is, aki a maga nyelvterületén segítségére volt az aktuális anyag egybegyűjtésében, majd annak magyarra fordításában. De a LÉLEK e mögött a hosszú éveket átfogó, intenzív munka mögött – Tollas Tibor volt. Nála futottak össze a szálak. Ő tartotta a kapcsolatot mind az idegen költőkkel, mind pedig a fordítási munkák elvégzésére melléje állt barátokkal és azokkal, akik „csupán” beküldői voltak azoknak a verskincseknek, amikre erre-arra rábukkantak, tudatos kutatással vagy véletlenül ráleltek. Ezek között az idegen költők közt számtalan

nagy, elismert költőt találhatunk, de szívünket a névtelenebbek írásai is épp oly erővel ragadják meg, mert belőlük is a magyarság iránt érzett megbecsülésük és szeretetük és 1956 történelmi tettének elismerése sugárzik felénk.

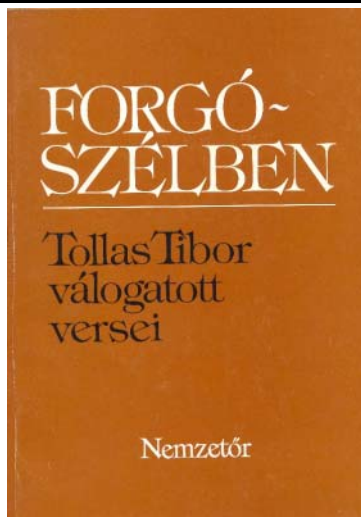
Fontosnak tartom annak a kiemelését, hogy a fordítói munkában olyan magyar költők is lelkesen részt vettek, akik egyébként nem tartoztak a Nemzetőr szerzői közé, vagy nem egészen értettek egyet a lap és Tollas Tibor politikai nézeteivel. De ennek az antológiának a fontosságát még ők is belátták.

Hadd zárjam a „Gloria Victis”-ről írt véleménynyilvánításomat, valomiasomat néhány mondattal, melyeket Tollas Tibor egy hozzám intézett leveléből idézek: „Végtelenül megörültem levelednek. Nemcsak azért, hogy újabb irodalomtörténetileg eddig ismeretlen versre bukkan-tál, hanem, hogy *érzed*, mennyire az utókornak szól ez a könyv és mennyire szép lesz, ha ezt a dokumentumot sikerül létre hozni.”

Szomorúan regisztráljuk, hogy a „Gloria Victis” létrehozása ellené-re, jelentős lírai életműve ellenére, felmérhetetlen fontosságú és fárad-ságot nem ismerő magyarságmentő munkássága ellenére és annak elle-nére is, hogy hazánk több, mint másfél évtizede már a demokratikus, bár buktatóktól távolról sem teljesen mentes fejlődés útján halad. Tol-las Tibor neve és életműve többé vagy kevésbe még ma is agyonhallga-tottnak mondható; hogy részben még ma is élni látszanak azok az ellene felhozott vádak, amelyeket pedig hivatalosan is megcáfoltak (lásd a leg-főbb ügyész 1991. június 11-én kelt törvényességi óvását, amelyik meg-állapítja, hogy Kecskési Tollas Tibor bűnügyében mind az első, mind a másodfokú ítélet megalapozatlan és törvénysértő volt). Le kell végre szögeznünk, hogy Tollas Tibor, életével és sokoldalú, a maga nemében páratlanul értékes tevékenységével a legteljesebb mértékben rászolgált arra, hogy 1956 utóéletével kapcsolatban nevét a legelsőik között említ-sük.

Sulyok Vince

Oslo, 2007 júniusában

FORGÓSZÉLBEN című kötetem, - közel 40 év válogatott versein keresztül - nemcsak a saját érzéseimet, élményeimet, hanem egy egész megpróbáltatott nemzedék sorsát is tükrözi. Pusztító háború, börtön, levert szabadságharc, idegenbe kényszerült élet problémáiról az utánunk jövőknek tanúságot tenni, úgy érzem, írói kötelesség.

Az első világháború után, 1920. december 21-én születtem a Borsod megyei Nagyharcra községben. Apám, Kohlmann Tamás ezredes, arra volt büszke, hogy nagyapjának testvére, Kohlmann József, császári tiszt, 1848-ban, mint tábornoki honvéd-ezredes az

osztrák és cári seregek ellen harcolt a magyar szabadságért. Anyám Kecskéssy Jolán, édesanyjától, született Geleji Katona Zsuzsannától, a református zsoldárfordító leszármazottjától, nemcsak a szülői házat, de a haza szeretetét is örökölte, melyet négy gyermekének adott tovább. 14 éves koromban az ő nevét vettem fel. Középiskolában egy évet Kőszegen, hét évet a Soproni Rákóczi Ferenc honvéd reáliskolai intézetben jártam. Innen kerültem Budapestre, a Ludovika Akadémiára. 1947-ben avattak hadnaggyá. Hadibeosztásban 1945 tavaszán Veszprém mellett mindkét kezemen súlyosan megsebesültem, 1945 után az ún. demokratikus honvédség tisztjeként szolgáltam. 1947-ben hamis vádakkal letartóztattak.

A kiszabott 10 év büntetésből 9 évet a Gyűjtőfogházban, a váci börtönben és a tatabányai rab-bányában töltöttem. 1956 júliusában, a politikai perek felülvizsgálatakor több társammal együtt szabadultam.

A váci börtönben gyűjtöttem egybe az első magyar „szamizdat” írásokat, a „Füveskertet”, összesen 12 kézzel írott füzetet, mely celláról-cellára vándorolt, majd falba rejtve várta sorsát. Három példányt sikerült közülük Nyugatra csempészni. Nagyrészt ezekből válogattuk a

Bécsben kiadott „Füveskert” versantológiát.

Az 56-os forradalomban a budapesti Nemzetőrség összekötő tisztjeként vettem részt. November első napjaiban rádión keresztül egy lap alapításának megbeszélésére hívtuk össze a „Füveskert” íróit. A lap végül is külföldön 1956. december 1-én, bécsi szerkesztésben, Münchenben jelent meg „Nemzetőr” címmel. Azóta megszakítás nélkül vagyok a lap szerkesztője és kiadója.

1958-ben Bécsben megnősültem. Magyar feleségem etnológus, 1963-tól a müncheni Néprajzi Múzeum tudományos munkatársa. Három gyermekem közül Tamás és Csilla Bécsben, Krisztina Münchenben született. „Forgósélben” című kötetem 5 önálló verseskönyvemből válogattam össze. „A mélyből” című ciklus eddig könyvben még kiadatlan költeményeimet tartalmazza. Néhány régebbi versemen kisebb-nagyobb változtatást végeztem. Az itt közölt szöveget tekintem véglegesnek.

Különös iróniája a sorsnak, hogy a szabad világban megjelent verseim, -akár a börtönben írottak - csak „csempészárúként” juthattak el a hazai közönséghez. Nagy elégtétel és nem várt ajándék számomra, hogy az utóbbi években, az 56 után felnőtt fiatal „búvópatak-nemzedék”-nél előítélet nélkül visszhangra találtak ezek a versek.

A jövőnek ők igazolnak, általuk oldoz fel a holnap.

T. T.

Tollas Tibor

VÍZVÁLASZTÓ

A hegy gerincén ért az alkony,
Köröttünk két nagy óceán.
Vizeink kelet és nyugat
Lejtőin keresnek utat,
Én állok az idők falán.
Nézem, mint Pompei pusztulását
A virasztó, hú katona.
Partunkat mossa mindkét tenger,
Magyarnak így marad az ember,
Ha nem tartozik sehova.
1945

FELELNI KELL

Lezsák Sándornak

Nagy erdőt látok, lombtalan,
- rossz álmaimban csupasz fákat,
fekete erdőt, ágain
emberek csüngnek, néma árnyak.

Himbálja testüket a szél,
a hold ezüstbe mártja őket,
kik túléltek halálukat,
a sírokból is felkelőket.

Távolról tompán döng a föld
- a félelem fogvacogása?-
vagy tán kivégző osztagok
dobpergése az éjszakába?

A kopaszfák mind T-alakban,
belőlük vádló kezek nőnek,
nevem betűzik vallatón:
az újra összeesküvőnek.

Két órán múltott, két tanún,
hogy túléltem huszonhét évem,
mikor bírói palástban
hóhér ítelt „a nép nevében”.

S túl börtönön, hét határon
szégyenpecsétjük kivirágzik:
hamis vádjuk megbocsájtom
s ártatlan hordozom halálig.

FORGÓSZÉLBEN

Ítélt idők forgószelében
halottak, foglyok, menekültek:
viharsodorta ágak, levelek,
a fát kerestük, gyökerünket.

De szétszórattunk a négy égtájra,
vérző tenyerünk drótsövénybe
kapaszkodott, s meztelen talpunk
ott fagyott rá a Don jegére.

S kik a romok közt otthon maradtak,
- füvek a szélben - meglapultak,
előlük befödtek az eget,
alóluk kitepték a múltat.

Mert nem úgy ítelt a sors felettünk:
ki hogy állt helyt a forgószélben,
- bilincs kötött, vagy gyermekláncfű? –
Nemcsak rajtunk múlt, - szerencsénken.

Falak közé zárt kilenc tavaszom
a korai szél fagya verte,
de jött egy ősz és kilenc napja
gazdagon kárpótolt helyette.

Idegen földön hazai égbolt
kilenc csillaga ragyog bennem,
otthoni fák, a régi társak
elkísértek, kiket szerettem.

Kezemben kilenc csillag világít,
visszük a remény kilenc mécsét,
s az éjszakában tüzet gyújtunk,
hol legsötétebb a sötétség.

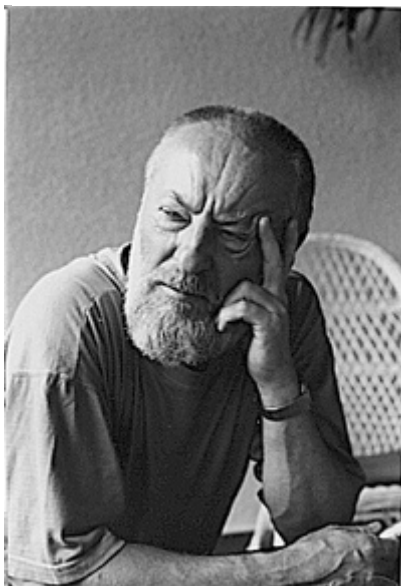
Tollas Tibor fáí

Huszonöt esztendővel ezelőtt, válogatott verseit tartalmazó kötetében lapozva mindenképpen felfigyel az olvasó számtalan, fákat, virágokat idéző hasonlataira: *„cserépní földben hordod át / csempészárúként kertedbe / honi virágok, régi fák / emlékét, színét, illatát, idegenbe átültetve, / e talpalatnyi hű hazát”,* *Így tanulom meg múltamat levetni, / az őszi fáknak végső vigaszát, / továbbnyújtózni, újra megszületni, / bölcsen, mint künn a boldog, néma fák”,* *„valamikor a fák is lábon jártak...”,* *„ Túl erdők várnak, / elhagyott társak, / dőlt törzsek, zsenge cserjék / átszűrök évek csendjét.”* *„Hol barátok, honi fák, / folyó-mormolta imák, / sirig vigyázatok ránk.”* *„...- De megbocsát a holnap, / ha kertünkben szabadság fája nő.”*

Tollas Tibor fáí csillapíthatatlan honvágának kifejezői. Két és fél-száznyi versét felölélő kötetében oly gyakran említ a fákat, amennyire hazaszeretetének elemi erővel feltörő érzéseit kell, hogy költészetének fundamentumába állítania a hazából való kirekesztettség okán.

Szokolczay Lajos írja évtizeddel ezelőtt megjelent gyűjteményes kötetének ajánlásában: *„...az ő „költészete a nyugati, sőt az egyetemes magyar irodalomban is egyedülálló jelenségnek számít. A hajdani katonatiszt előtt a börtönben világosodott meg történelmünk megannyi baljós mozzanata, személyiségét – parányi mécsém: a hitem – a „börtönvilágosság” szabadította föl. Lírájának klasszikus darabja, a *Bebádogoztak minden ablakot* mindennél világosabb protestálás a zsarnokság ellen. 1956 tavaszán ugyancsak a váci börtönben született *Összeomlás* című elbeszélő költeménye, amely a második világháború poklában szenvedő magyar hadsereg visszavonulását önéletrajzi elemeken keresztül idézi fel – megrázó erővel. Nyugatra menekülése után – a magyar forradalom igazságait”*

Jól jött Sulyok Vince visszaemlékezése Tollas Tiborra, amellyel lehetőségünk nyílt, arra hogy a mi, kissé skandináviai szemmel figyeljünk a nyugati régióban alkotó jeles elődünk költői, de hézagpótló kiadói munkásságára is. A szerkesztésében megjelent versantológia valamint a *Gloria Victis* két kötete, két szabadságharcunk máig értékes költői visszhangja a nagyvilágban. (tk)

Szelényi Lajos

festő, grafikus, művészeti író,
(Kulpény [Kulpin, YU], 1944.
március 15. -)

1962: érettségi a pécsi Művészeti
Gimnázium festő szakán, meste-
re: Lantos Ferenc; 1963-66: Ber-
zsenyi Dániel Tanárképző Főis-
kola népművelés-könyvtár szak,
Szombathely; 1973-74, Eötvös
Loránd Tudományegyetem Böl-
csészettudományi Kar; 1994-95:
Stockholms Universitet, eszme-
történet. Különböző grafikai kur-
zusok Stockholmban a 80-as
években. 1968-71: A Pécsi Mű-
hely alapító tagja és kiállításainak

résztevője. Tagja a svéd képzőművész szövetségnek, a Huddinge
Konstnärsklubbnak és a stockholmi Konstnärsklubbnak. Különböző
művészeti kurzusokat vezetett Svédországban és Finnországban, elő-
adásokat tart a magyar művészetről, grafikáról.

Egyéni kiállítások

- 1973 Pécsi Galéria, Pécs
- 1974 Józsefvárosi Galéria, Budapest
- 1978 XII. ker. Tanács, Budapest
- 1981 Könyvtár, Upplands Väsby (SVE)
- 1982 Ystad Konstn., Ystad
- 1983 G. Berto, Stockholm
- 1986 Városi Könyvtár, Södertälje
- 1991 Magyar Ház, Stockholm
- 1992 Tanácsi Kiállítóterem, Huddinge

- 1993 Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, Szombathely
- 1995 Södertälje Konstförening
- 1999 Magyar Kultúra Alapítvány, Budapest Antik Art, Modern Art Galéria, Budapest

Válogatott csoportos kiállítások

- 1968-71 Pécsi Műhely, Pécs
- 1989-90 Stockholm megye múzeumának vándorkiállításai
- 1997-től a Huddinge Konstnärsklubb tagjaként évente 2 kiállítás
- 1999 Hommage a Martyn, Pécs-Győr.

Köztéri művei

- zománcdekoráció (Pécsvárad, Művelődési Ház)
- zománcdekoráció (Pécs, Városi Könyvtár).

Művek közgyűjteményekben

- Magyar Kultúra Alapítvány, Budapest Megyei Múzeum, Stockholm.

Írásai

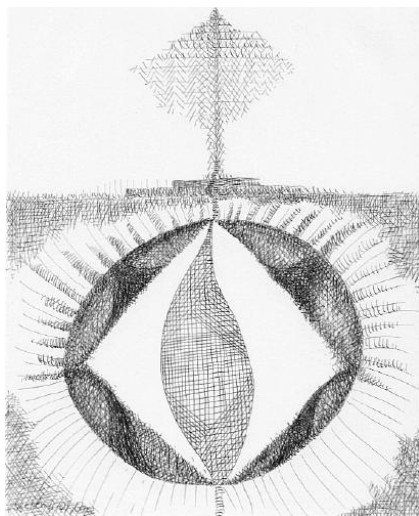
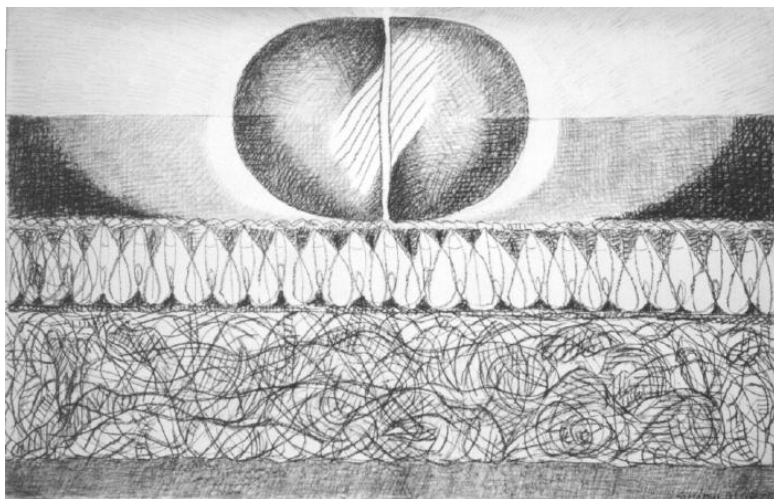
- A szombathelyi Szent Márton Céh, Szombathely, 1966
- Om Lajos Vajda (kat. bev., Södertälje Konsthall, 1990)
- Örök vitában önmagammal és a művészettel. ~ levele Banner Zoltánhoz, Napóra, 1990/4.
- SZELÉNYI-SZENTJÓBI A.: Csontváry (kat. tan. fordítása, 1994).

Irodalom

• BEKE L.: Pécsi jegyzetek fiatal művészekről, Magyar Építőművészet, 1970/5. • Nya gallerier satsar internationellt, Dagens Nyheter, 1983. október 28. • Konstnären har ordet, Sveriges Radio, 1984. szeptember 1. • Erotik mot seklets ondska, Mitt i Huddinge, 1989. január 24. • DUKE, CH.: Centraleuropeisk modernist med känslig pennföring, Länstidningen i Södertälje, 1995. október 12. • AKNAI T.: Pécsi Műhely, Jelenkor, 1995 • Gammal grafikteknik, Huddinge Allehandla, 1998. október 26. • KESERÜ K.: Hommage a Martyn (kat., 1999, Dokumentumok, visszaemlékezések: ~ és Martyn Ferenc).

Szelényi Lajos krétarajza

Szelényi Lajos rajzai

Flessler Lajos

Magyarországon született 1937-ben.

Amikor 1956-ban Svédországba menekült, öklözőként vált ismertté. Aztán Helsingborgban galériát nyitott, ahol északi és nemzetközi művészek avantgárd műveit állította ki. Vállalkozása mellett egyre több időt szentelt festészeti alkotásaira. A világ ismert és jelentős képzőművészeivel tartott kapcsolatot. Ma már a szakma avatott festője, akinek világszerte több kiállítása volt..

„Flessler festészeti stílusa kézzelfogható eljárások sora.. Alkotásainak dinamikája spontánul megmutatkozik festményei kompozíciójában. Alakzatai meglepetést keltően bukkannak elő, ábrázolt egyediek kifejező testtartása nagy benyomást keltenek. Festményei tartalmukban ellenállhatatlan hatásúak, erős érzékiséget sugároznak. Töredekes alakzatai dramatikusan tartalmúak, stílusát, egy szóval, „fragmentaristikusnak” nevezném.”

Teddy Brunius,
a Koppenhágai Művészettörténeti Egyetemen
nyugalmazott tanára

„Flessner Lajos a ritkább kategóriába sorolható látnok. Olyan szemlélő, aki explozív és dühös erőt kifejező látomásokat lát. Flessner képi tudatában vizuális visszaemlékezések lobbannak fel hirtelenül, és intenzíven. Legnagyobb technikai problémája ezeknek a felvillanó emlékképek megragadása és vászonra való átültetése volt. Ezért alakította ki a saját érdekes és különleges színapplikáló stílusát. A színeket palettakéssel keni festményeire. Kisebb-nagyobb erőfeszítéssel keni fel olajfestékfoltokat a vásznára.”

Oscar Reutersvärd,

a Lundi Egyetem Művészettudományi tanszékének
nyugalalmazott tanára

Kiállításai:

1994

Galleri Flessner, Helsingborg, Sweden

Skara Konsthall, Skara, Sweden

Gallery Robinson, Bruges, Belgium

1995

Markaryds Konsthall, Markaryd, Sweden

Stockholm Art Fair, Aminta Moss Gallery, USA

Borgeby Slott, Lund, Sweden

Art Now Gallery, Gothenburg, Sweden

Astra Hessle, Gothenburg, Sweden

1996

Galleri Viktoria, Gothenburg, Sweden

Konsthallen Hamnmagasinet, Varberg, Sweden

Pavillon Source Kind, Mondorf-les-Bains, Luxembourg

Galeri Walter Oster Neef, Mosel, Germany

Ascer Mortensson Gallery, Falsterbo, Sweden

Gallery Robinson, Knokke, Sweden

Galleri Flessner, Helsingborg, Sweden

Art Now Gallery, Gothenburg, Sweden

1997

Hotel Marina Plaza, Helsingborg, Sweden
Galleri Bacchus, Borås, Sweden
Galeri Im Postkeller, Burg/mosel, Germany
Galleri Flessner, Helsingborg, Sweden
Aminta Mss Gallery, San Francisco, USA
Landskrona Konsthall, Landskrona, Sweden
Ascer Martenssen Gallery, Lund, Sweden

1998

Galleri GV Viktoria, Gothenburg, Sweden
Kunstgalleriet, Odense, Denmark
Hourian Fine Art Gallery, San Francisco, USA
Galleri Flessner, Helsingborg, Sweden

1999

Stockholm Art Fair, Claes Distner Gallery, Sweden
Hourian Fine Art Gallery, San Francisco, USA
Konstgård Sårdals Kvarn, Halmstad, Sweden
Kunstgalleriet, Odense, Denmark
Salon d'Automne (Paris Montmartre), Paris, France

2000

Utställningssalongen, Stockholm, Sweden
Stockholm Art Fair, Claes Distner Gallery, Sweden
Salon de Printemps, Paris, France
Le Louvre, Paris, France
Galleri Maj, Karise, Denmark
Salons De l'Hotel, Club Vénus, Tunisia

2001

Konsthallen Hammagasinet, Varberg, Sweden
Le Salons de Printemp, Paris, France
Hotel Östersund, Östersund, Sweden
Konstgård Sårdalskvarn, Halmstad, Sweden
Venus-Club á Hammamet, Tunisia

2002

Grant Gallery, New York, USA
Galleri Flessner, Helsingborg, Sweden

Galleri GV Viktoria, Gothenburg, Sweden
Åsen, Anderstorp, Sweden

2003

Galleri 17, Stockholm, Sweden
Stockholm Art Fair, Sweden
Galleri GV Viktoria, Gothenburg, Sweden
Hotel Mollberg, Helsingborg, Sweden

2004

Galleri Flessner, Helsingborg, Sweden
Galleri Don Clarre, Torekov, Sweden
Nordic Art, Båstad, Sweden
Kunstgalleriet, Odense, Denmark
Art Now Gallery, Gothenburg, Sweden

2005

Rönnquist & Rönnquist, Malmö, Sweden
Molbrink, Uppsala, Sweden
Galleri Flessner, Helsingborg, Sweden
Galleri GV Viktoria, Båstad, Sweden
SEB/Bank, Nice, France
Swedish Consulate, Nice, France

2006

Galleri Slottet, Sunne, Sweden
Galleri Flessner, Båstad, Sweden
Galleri Svenshög, Lund, Sweden
Christersson Tandvårdsteam, Helsingborg, Sweden

2007

Galleri GV Viktoria, Gothenburg, Sweden
Galleri Flessner, Båstad, Sweden
Galleri Svenshög, Lund, Sweden
Venus-Club á Hammamet, Tunisia
Art Fair, Kuala Lumpur, Malaysia

2008

Stockholm Art Fair, Sollentuna, Sweden
Galleri Flessner, Båstad, Sweden

A DYNAMIC AND FRAGMENTERIST ARTIST

Artist Lajos Flessler's studio is well worth seeing, particularly, when one has the artist in action. This is where his swift, vigorous work by the easel takes place. Squeezed-out paint tubes are piling up in drifts. For palettes he uses plates of glass. The instrument for applying the paint on the canvas is the palette-knife which is operated firmly of softly and without too many sliding and sweeping movements. He wants to achieve a colouristic effect by means of a porous, ransparent depth of the surace, which is produced by a series of layers of paint that break the colours of previus layers, creating a sparkling effect. Dark patches appear to be illuminated from behund and underneath, so that the play of olours is perceived as atmosphere rather than surface.

The distinct changes in the imprints caused by the palette-knife create a relief-like texture and a mosaic distributed of colour. Mosaics usally produce a vibrato by means of the spaces between the spaces of the stone. Lajos Flessler's paintings have a correspondingly shimmering effect on the eye. The method of applying paint produces a pattern like that of slate slab. The colour has softness and creates an illusory motionm whereas the surface itself is hard. The painting takes place with a seemingly relaced ease, like a playful dance.

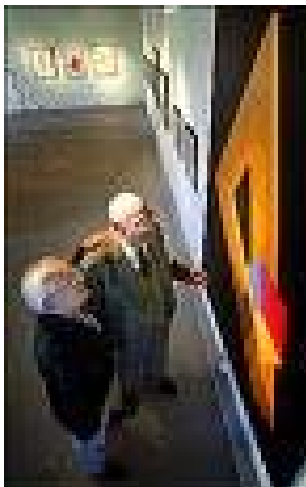
The artist grew up in Hungary and was trained to become a European top boxer. When he came to Sweden in 1956 he first made a name for himself as a boxer. Later, he opened an art gallery in Helsingborg with exhibitions of avant-garde art, both Nordic and international. In addition to his activity he spent more and more of his time on painting. Naturally, his contacts with leading artist in the world were of great importance to him. One may also see his method of working as a physical action, a dynamic movement that is spontaneously conveyed on to the composition. Shapes emerge in surprising manner, conveying the impression of a compisite dance with expressive body language. The content of the paintings is suggestivem communicating a strong feeling of sensuality. Fragmentary figures are suddenly endowed with rich dramatic content, and I would like to calls this staging "fragmentaristic".

Human and animal shapes are confronted with one another, with the play of motion, Changes of identity lend the figures an impression of being bird-people, dog-people, elephant-people. Love and hate, fear and weariness are reflected in patterns of movement in male and female creatures. Occasionally, the confrontations are intensified, creating an impression of sudden movements across the surface of painting. The visions are conveyed in oil without sketching.

The oil paint brings forth the illusion of beaten silver, curved gold and cupreous lustre. The hard surface sometimes gives the impression of lacquer or enamel. With their sparkling colouring and suggestive magic, these works can hardly be characterized abstract. In a literal sense, they can neither be called expressionist, since their form is clearly fixed, conveying ambiguous impressions. Nor are the paintings symbolist, since they do not impart and unambiguously literary or idealistic figurative language. Lajos Flessler's paintings are emotive and colouristic displays marked by intensive force which contributes to evasive, fragmentary meanings. The compositions adopt one single mode of expressions - suggestive metamorphoses of form meaning and color.

Teddy Brunius

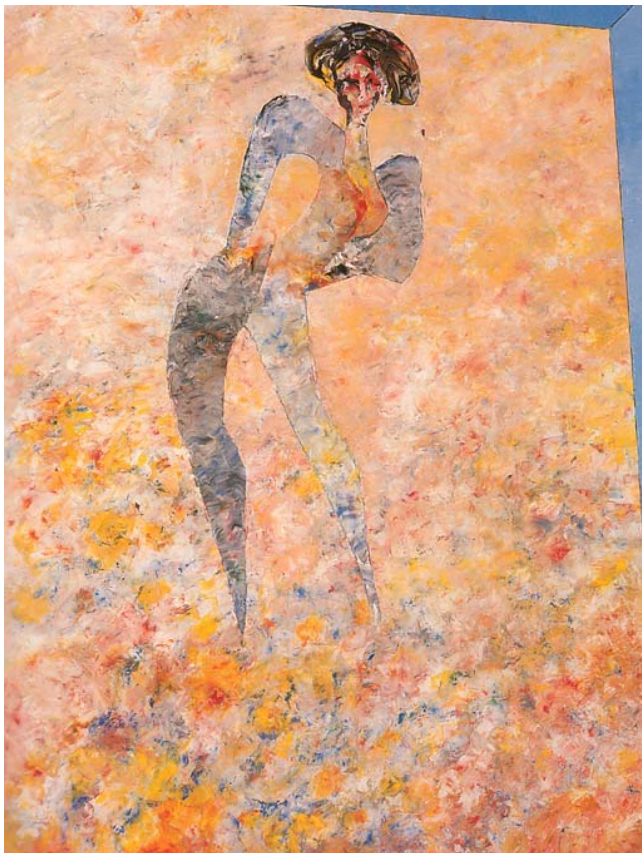
Emeritus Professor of History of Art
University of Copenhagen, Denmark

Flessler Lajos és Teddy Brunius

Flessler Lajos festménye

Flessler Lajos fetménye

Kosik József

1944-ben született Magyarországon, ahonnan 1967-ben költözött Svédországba. Tanulmányait a Göteborgi Művészeti Főiskolán végezte, ahol 1980-ban végzett. A 80-as évek közepén kezdett érdeklődni az absztrakt formák iránt, ennek hatására kialakult saját, egyedi stílusa. Festészetében fontos szerepet kap az optikai illúzió, a három dimenzió megjelenítése a vásznon. A 90-es évek közepén körbeutazta egész Indiát, majd Latin-Amerikát, végül Brazíliában telepedett le, ahol 1996-tól 2003-ig élt és alkotott. Egészen

addig, míg vissza nem tért Svédországba, ahol jelenleg kiállításokon mutatja be közel 30 év munkásságának alkotásait.

Kiállításai:

2003

Gallery Flesser Helsinborg, Gallery Victoria Göteborg

2004

Konst Galleryet Odense, Nordic Art Bastad, Gallery Flesser Helsinborg, Gallery Art Now Göteborg

2005

Gallery Flesser Helsinborg, Art Studio Paris-Montmartre Paris, Gallery Rönquist & Rönquist Malmö, Gallery Victoria Göteborg, Gallery Kim Anstensen Göteborg, Gallery Flesser Bastad

Tóth Károly Antal interjúja Adorjáni Imre Istvánnal**Út a magányos tüntetésig****Egy erdélyi magyar esete a Scania birodalommal****Előszó**

Midőn a munka és vagyon
Egymástól messzi esnek,
És a tökélyre vitt csalást
Mondhatni rendszeresnek...

(ARANY JÁNOS)

Egy olyan ember nyugati élményeiről szól ez a könyv, aki tudta ugyan, hogy a nagy pénzeket nem munkával keresik, mégis úgy hitte, hogy a szorgalom és a hozzáértés a „szabad világban” mégiscsak megbecsülésre talál, és meghozza a maga gyümölcsét. Egy Svédországban székelő nemzetközi óriáscéggel „jegyezte el magát” majd húsz esztendővel ezelőtt, és a sorra felbukkanó ellentétes jelek dacára, sokáig – talán túlságosan is sokáig – jóhiszeműen bízott viszonyuk szolidáris voltának kölcsönösségében.

Ma sem érti, tíz év után miért döntött úgy a vállalat vezetősége, hogy „ejti” őt. Ezt soha neki egyenesen és nyíltan senki meg nem mondta. Ehelyett inkább ürügyeket kreáltak, amelyeket a francia munkaügyi bíróság később egy mozdulattal félresöpört.

Lehet, a vele törtétek igazi okára találgatásokkal nehezen bukkanhatunk rá. Főnökei előtt azonban biztosan nem talált tetszésre, hogy nem hagyta szó nélkül az őt ért igazságtalanságokat. Mert nem tudta természetesnek venni a hátrányos megkülönböztetést. Egy cég urai számára valamely alkalmazott indokolt elégedetlensége is elegendő ok arra, hogy felmondjanak neki.

Adorjáni Imre István képes volt visszautasítani a lelépéséért

felajánlott nagy összeget, és megtagadni, hogy jószántából aláírja a felmondását. Mi több: elbocsátása után perre vitte az ügyét, és nem áttalott egyedül tüntetésre kiállni Svédországban a cég központi épülete elé. Mindez a pénz urai előtt „aberráns viselkedés”. Ők ahhoz szoktak, hogy a gazdasági hatalom előtt engedelmessé válnak az emberek.

*

Általában mindenki tudja, aki felnőtt korában elhagyja a szülőföldjét, hogy soha többé nem lesz igazán otthon a világban. Teljesen racionálisan átlátható, hogy ahova megy, az nem az a közeg, amit megszokott, és ha idegen országba távozik, az anyanyelvét akár el is vesztheti, de a másnyelvűség akkor sem lép ennek a helyébe. Napjainkban elvileg visszatérhet oda, ahonnan elszármazott, de már nem azt a világot találja, amelyet elhagyott. Márpedig csak az lehet az otthonunk, amelybe a lelkünkkel is belenőttünk. Mindennek az eléggé fájdalmas jelentősége csak akkor lesz számunkra igazán érthető, ha a róla való elvont tudás a tapasztalattal egészül ki.

Persze mindenki azon igyekszik, hogy otthon teremtse abban az új világban, amelybe elkerült. Egy jobb anyagi helyzet némi kárpótlást nyújthat azért, amit belül hiányolunk, és lehetővé teszi, hogy megszerezzük az otthon tárgyi külsőségeit.

De ahhoz, hogy jól érezzük magunkat, mindenképpen szükségünk van megbecsülésre. Márpedig a Nyugat – tisztelet az egyéni kivételeknek – nem sokra becsüli, inkább lenézi a keletről érkezőket, még ha ma nemzetközi egyezményekkel is alátámasztott társadalmi elvárás az, hogy megtűrje őket. Adorjáni Imre István esete ezt illusztrálja.

Magyarország egyik (jelenleg is hivatalban levő) miniszterelnöke nem oly rég erőteljesen kifogásolta, hogy a hazai fiatalság nem akar tömegesen az Európai Unió más országaiban megtelepedni. Mintha felhőborítónak tartaná, hogy a magyar ifjúság zöme a saját országában szeretné otthon érezni magát, és nem hajlandó az otthontalanság külföldi megtapasztalásával kísérletezni.

Persze vannak, akik ma is veszik a vándorbotot. Aki megy, az jó, ha számot vet azzal, hogy a több pénzért esetleg egyéniségének egy részével is fizetnie kell. Mert világunkban, amelyre a pénz birtokosai

mindinkább kiterjesztik hatalmukat, azoknak van több esélye az érvényesülésre, akik az anyagiakon kívül lehetőleg semmi máshoz nem kötődnek. Beleértve saját emberi méltóságukat is.

*

Ennek a munkának az alapját egy 2002 februárjában készült magnós interjú képezi. Az azután történtek leírásához levelek és telefonbeszélgetések szolgáltatták az anyagot, valamint az a nagy mennyiségű dokumentum, amelyet Adorjáni Imre István küldött el nekem. Számos esemény részleteit és összefüggéseit a villámposta segítségével tisztáztuk; együttműködésünk tehát folyamatos volt. Sok háttérforrást találtam a világhálón is.

Mindaz, ami történt, az interjúkészítés előtt sem volt ismeretlen előttem. Adorjáni Imrével 1988 nyarán ismerkedtünk meg, és attól kezdve gyakran hívott fel engem. A telefonbeszélgetéseink akkor váltak igazán sűrűvé, amikor a franciaországi Scania üzemben megindult ellene a hadjárat. Ennek minden mozzanatáról szinte naprakészen értesültem, de nem készítettem róluk jegyzeteket. Akkor még nem sejtettem, hogy később, sok munkával, megpróbálom majd mások számára is tanulságossá tenni az ő esetét.

Ez úton mondok köszönetet feleségemnek, Tóth Ilonának, valamint Takács Ferenc László barátomnak a szöveg javítását szolgáló fontos észrevételeikért.

Göteborg, 2006. május 25.

Tóth Károly Antal

A „Scania-lelkület” - Adorjáni Imre István

Melegen verő szív

A „Scania-lelkület” (svédül: „*Scania andan*”; Angers-ban:

„*l'Esprit Scania*”) egy kissé homályos, de talán éppen ezért sugallatos fogalom. Inkább csak utalni szoktak rá, a tartalmának tárgyyszerű megfogalmazásával én soha nem találkoztam. Ez a lelkület a vállalatnál dolgozó embereket hatja át (esetleg kell vagy kellene áthassa), egyéni és egyben közös ügyükké téve a cég érdekeit.

A 4-es kamion típus 1995-ös bevezetésére emlékezve, az európai reklámkampány irányítójával, Claes Torénnel jóval később készült interjú így szól az akkori időkről: „*Claes Torénre nagy hatással volt az a lelkesedés és lojalitás, amelyet minden együttműködőnél talált. – «A híres Scania-lelkület kézzelfogható volt. Ez úgy jön létre, hogy az emberek ismerik egymást, többek között azért, mert sokan már régen a vállalatnál voltak. Az összetartást tovább növelik a szervezett*

egyesületek és tevékenységek» – mondja”

Az erre a lelkületre vonatkozó leghatékonyabb megfogalmazást Leif Östlingnek, a konzern elnök vezérigazgatójának azokban a beszédeiben találtam, amelyeket a Scania-részvényesek 2002-es és 2003-as évi tanácskozásán mondott: „*A Scania tekintélye a mi globális szervezetünkben levő emberekre épül. Arra a technikára és minőségre, amelyet ők építenek be a termékeinkbe és az ügyfeleinkkel való kapcsolatba.*” Ez adja tekintélyét. „*Mi, a Scaniánál, mindent megteszünk, hogy megfeleljünk ennek a tekintélynek. Ezt csak elkötelezett munkatársak segítségével tudjuk megtenni, akik egy **melegen verő Scania-szívvvel** ügyfeleink érdekében fejlesztik termékeinket, szolgáltatásainkat és a finanszírozási lehetőségeket.*” Ez a szöveg mindkét alkalommal szó szerint így hangzott el.

A *melegen verő Scania-szívet*, amelyet én itt kiemeltem, még meghatónak is találhatná valaki, ha nem lenne sírnivalóan nevetséges, különösen, ha egybevetjük a vállalat belső viszonyainak valóságával.

Az azóta tartott két tanácskozáson (2004-ben és 2005-ben) a vezérigazgató az ilyen fellengzős megfogalmazásoktól tartózkodott.

Volt olyan kiadvány is, ahol őszintébb megnyilatkozásra leltem. A cég francia nyelvű belső lapjának egyik cikke az ügyfelek anyagi ügyeinek intézését vállaló Scania Finance France új vezetőjének kinevezése alkalmából, miközben dicséri az Európai Unió nagy ipari és kereskedelmi lehetőségeit, megjegyzi: „*A Csehországban, Szlovákiában, Luxemburgban létrehozott pénzügyi társaságok... azért vannak ott, hogy tanúskodjanak a Scania-lelkület európai voltáról.*” Ez leplezetlen bepillantást enged ennek a lelkületnek a piachódító törekvéseibe (lám, ettől mindjárt európaivá is lesz), és nyilván a fogalomnak nem ez az értelme volt az, amelyet Bernard Proux, az angers-i személyzeti igazgató kiröhögött, amikor gyötörtetésem során egyik alkalommal megkérdeztem tőle, hogy a viselkedésében hol van vajon az a híres Scania-lelkület.

T. K. A.: A „Scania-lelkület” minden bizonnyal a vállalati ideológia része. Ez egy magatartásformáló eszköz; a célja az, hogy az alkalmazottak az elvárt módon viszonyuljanak munkaadójukhoz. Kidolgozására és reklámozására – különösen az óriáscégek – mind

több pénzt és energiát áldoznak.

Itt sem történik másként. Egy belső üzemi kiadványban olvashatjuk: *„A Scania 2002-ben megfogalmazta, hogy mint globális szereplő hogyan fog eljárni mind belső, mind pedig külső kapcsolataiban. A kidolgozott stratégia szerint minden tevékenységének három központi érték a kiindulópontja: az ügyfél mindenekelőtt, az egyén iránti tisztelet és a minőség, valamint az OECD irányelvei.”*

Az idézett cikk szerint: *„A Scaniában egyáltalán nem jelent újdonságot az etikai elvek figyelembevétele; ez hagyományosan alapját képezi minden munkának, és feltételét annak, hogy folyamatosan egy gazdaságos termelésnövekedést hozzanak létre. Most csak annyival történik több, hogy konkretizálják a vállalat állásfoglalását.”*

A „Scania-lelkület” fogalma is régi, de ez szó szerint nem került bele a vállalati stratégia újonnan kidolgozott írásos dokumentumaiba. Ettől függetlenül halhatatlan és az etikai elvektől elválaszthatatlan. Mert miközben – mint az előbb hivatkozott szöveg megállapítja – az *„utóbbi két esztendőben a Scania etikai nézeteinek külön fejezetet szentelnek az évi jelentésben”*, Leif Östling vezérigazgató a részvényesek közgyűlésein éppen ebben a periódusban említi két ízben is a *melegen verő Scania-szíveket*.

Én barátja lennék egy olyan Scania-lelkületnek, amely szerint mindenkit igazságosan kezelnek és cselekedetei szerint ítélnék meg. De nem erről van szó.

Az előbbieken felsorolt három központi etikai érték cikkekben és beszédekben újra és újra előjön, a leggyakrabban és a legnagyobb hangsúllyal talán – hadd érezzék minél jobban érintve, megtisztelve magukat az alkalmazottak – az egyén iránti tisztelet.

Az OECD irányelvei közül kettő kapcsolódik az én esetemhez. Az egyik: *„Tiszteld az emberi jogokat, és segítsd elő mind a vállalat, mind pedig alkalmazottainak hosszú távú fejlődését.”* Mint a francia bírósági döntés is bizonyítja, a vállalat az én emberi jogaimat lényegében semmibe vette, és nem elég, hogy többször is hiába kértem, küldjenek továbbképzésre, végül még „hosszú távú” munkanélküliségre is ítélték. A másik: *„Minden érdekelttel oszd meg a lényeges információkat”*. Én mindmáig nem tudom, hogy – noha szakmailag csak elismeréssel

nyugtázták munkámat – miért akartak minden áron megszabadulni tőlem? Pedig számomra ez igazán „lényeges információ” lenne.

Vállalati etikai értékek

A Scania etikai vállalásait a *How is Scania Managed* (Hogyan vezetik a Scaniát; a továbbiakban: HSM) című brosúra foglalja össze, amelyet 2003 januárjában valamennyi Scania-főnökhöz eljuttattak.

„Minden főnök felel azért, hogy ezt az ismeretet átadja a munkatársainak, mert a belőle származó felelősség a vállalaton belül mindenkire kiterjed” – olvashatjuk Emma Norrmannak a Scania Worldból többször is idézett cikkében.

A HSM nagy hangsúlyt helyez a „központi etikai értékekre”, közülük is főleg az egyén tiszteletére. A velem szembeni „tisztelet” nem akadályozta meg őket abban, hogy az évek során többször is átverjenek. De – mint ennek tanúja voltam másokkal kapcsolatban is – a tisztelet formailag is csak addig él, amíg az egyénre szükségük van. Amikor nem kívánják többé kihasználni az embert, már a látszatot sem nagyon igyekeznek fenntartani.

Az egyén iránti tisztelet fontosságával kapcsolatban a HSM megjegyzi: *„A munkatársak véleményének a meghallgatása a mindennapi döntések alapját képezi.”* Mint emlékszünk, engem a végén azzal vádoltak, hogy bíráltam a feletteseim kapkodó, költséges és irracionális intézkedéseit, amelyekkel engem kiszorítani kívántak, és amelyek végül – elbocsátásom után – balesetekhez is vezettek. És ugyancsak ebben az időszakban – feltehetőleg a Scania központi értékeinek a nevében – tiltották meg, hogy egyáltalán szót kérjek a technológuscsoport gyűlésein a felvetődött mindennapi ügyekben. Vajon a kollégáim véleményének, egyéniségének szabad megnyilvánulását bizonyította az is, hogy sokan közülük féltek ekkoriban velem szóba állni, mellettem tanúskodni pedig csak egy merészkedett, az, aki a perem idején már nem volt a vállalat alkalmazottja?

Mint a következő példa bizonyítja, még egy főnök is kitörheti a nyakát, ha rosszul szól. Leif Östling elnök vezérigazgató 2003

decemberében a Holland Beers-hez utazott, amely a Scania leányvállalata. Én csak hallomásból, de lényeges tévedéseket kizáró forrásból ismerem az eseményeket. Östling leépítéseket szorgalmazott, mert ott több ember végezte azt a munkát, amelyet másutt kevesebb. Jan Terwee, a Beers igazgatója próbálta megmagyarázni, hogy ez miért nem megy Hollandiában. Allítólag Östling ezt válaszolta: *Eszméink összeegyeztethetetlenek. El vagy bocsátva.* Már aznap kijelölték az új igazgatót (egy svédet, aki addig talán Szlovákiában dolgozott), és a következő munkanapon a régi igazgatót már nem akarta beengedni a gyárba a kapus.

Ez a jelenség természetesen nemcsak a Scania konszernre jellemző. *„Mind nagyobb csend telepszik a svéd munkahelyekre. Az alkalmazottak már nem mernek nyíltan beszélni. Ennek okai: a leépítések, nehéz munkahelyet találni, de mindenekelőtt az a tény, hogy a munkahelyvédelmi törvény erőteljesen megromlott”* – mondja a Ny Teknik című folyóirat egyik cikkírója, majd Kurt Junesjö munkajogi szakértőt idézi: *„Sokan nem merik kimondani azt, amit gondolnak. Félnek, hogy megtorolják rajtuk, rosszabb esetben az állásukat is elveszíthetik.”*

Ugyanebből a cikkből: *„A svéd alkotmány szerint mindenkinek joga van a véleménynyilvánításhoz, ahhoz is, hogy információkkal szolgáljon a sajtónak vagy más kommunikációs csatornáknak. A magánvállalatoknál dolgozók számára azonban a törvény védelme meglehetősen gyenge. Sokan járnak pórul, ha bírálják a magáncégeknek tapasztalható viszonyokat. És a legfelsőbb hatóságnál, a munkaügyi bíróságnál a véleménynyilvánítás szabadságát szembeállítják a kötelező lojalitással, azzal, hogy nem szabad kárt okozni a vállalatnak.”*

Vagyis a lojalitás lényege az, hogy teljes odaadással dolgozol, de közben – bármi történjék is veled vagy körülötted – jobb, ha befogod a szádat, és engedelmes vagy.

Bé, mint becsületesség, bizalom, büszkeség

A HSM személyi politikáról szóló részében azt olvashatjuk, hogy a *„személyek közötti viszonyt a Scaniában a bizalom, a nyíltság és a*

becsületesség kell jellemezze...” Amikor a vállalattal szemben megnyertem a pert, és a vezetőkhöz fordultam, hogy a törvény által megállapított igazamból levonják a *becsületbeli* következtetéseket, vagy nem is válaszoltak, vagy „nyíltan” elutasítottak. S ha valaki elolvassa e könyv következő részeiben, mennyi *nyíltság* és *becsületesség* jellemezte a cég eljárását, amikor végre belementek, hogy kivizsgálják az ügyemet, nem hiszem, hogy sok *bizalom* ébred majd benne a Scania iránt.

T. K. A.: A Ceaușescu idejében Romániában kiadott könyvecske, a „kommunista embertípus” erkölcsi kódexe jut eszembe. Akkor ott mindenki számára nyilvánvaló volt, hogy a hatalom megfogalmazásai és a társadalmi gyakorlat között szakadék van. Úgy látszik, ez ma is ott húzódik a szabadságra, a demokráciára vonatkozó szép szavak és a valóság között: a közembert a kölcsönösség jegyében erkölcsi tartásra, a közösség érdekében önzetlen munkára szólítják fel, hogy aztán kiderüljön: mindezek olyan elvárások, amelyek a vezetőkre, a pozícióban levőkre nem érvényesek.

Figyeld meg a HSM szövegét: „*Két szó – a büszkeség és a bizalom – összefoglalja a Scania márka értékeit és azt a felfogást, hogy a vásárlók, az alkalmazottak és más érdekelttek részesedjenek belőle. A Scania azt akarja, hogy az emberek büszkék legyenek a Scaniával való kapcsolatukra, ugyanakkor bízzanak a vállalatban és annak termékeiben.*”

A büszkeség emlegetése már jóval e broszúra megjelenése előtt általános szokás volt. És be kell vallanom, hogy néhány esztendeig rám sem volt egészen hatástalan. Ez a vállalati agymosás része, amely fentről terjed lefelé, mert mindenkinek illik az eljáráóját, vagyis a kenyéradóját szajkózni. Ezzel a büszkeséggel mindenki telis-tele kellene legyen. Amint meglát valahol az úton egy Scania-kamiont, már dagadjon a melle, hogy lám, ezt ő gyártotta. Figyeld meg a tálalás módját: például maga Bengt Palmer volt technikai igazgató mondta, hogy nem is a fizetés a fontos, ez lehet akár kevesebb is, mint más cégeknél, a lényeges az a jó érzés, az az elégtétel, hogy láthatjuk az utakon a termékeinket. De a borsos fizetést és a borsos jutalmakat nem azok kapják, akik a terméket gyártották, hanem a főnökök. Ezek miért nem elégednek meg a büszkeséggel? Inkább azoknak emelnék a fizetését, akik valóban megdolgoztak a nyereségért!

Ember a középpontban

Most nem tudnám megmondani, melyik *Scania World*ben olvastam egy követendő példaként beállított esetet. Egy spanyol Scania-alkalmazotról van szó (talán Latin-Amerikában), akinek az volt a feladata, hogy valahol a hegyekben megjavítson egy meghibásodott kamiont. Útközben az ő autója is lerobbant, és sok kilométeren keresztül gyalog cipelte a nagy hidegben a cseréhez szükséges alkatrészt. A lába is kificamodott (vagy eltört?) a havas úton. Talán csak másnap ért oda, de előbb megjavította a teherautót, csak azután törődött a saját egészségével, és keresett valahol egy orvost. A cikk végkicsengése: ilyen emberek kellene a Scaniába!

T. K. A.: A szocialista realizmus korszakában a szovjetek által uralt országokban sok könyvet írtak és sok filmet készítettek hasonlóan önfeláldozó kommunista hőökről.

A hasonlóság abban is megnyilvánul, hogy közben – ahogy a kommunizmus tette – a Scania is azt vallja, hogy a legnagyobb érték az ember. Leif Östling vezérigazgató a Scania-részvényesek 2002 tavaszi közgyűlésén kijelentette: *„A mi saját Scania Production Systemünkkel már néhány éve egy masszív programot indítottunk. Ez egy gondolkodási mód, amely jelentős nyereséget hozott a hatékonyság és a rugalmasság területén. A Scania Production Systemben az ember áll a központban, nem a gépek vagy a komputerek. Már jócskán ezen az úton haladunk, és nagy elkötelezettséget tapasztalunk az alkalmazottainknál.”* Megállapította, hogy ennek következtében javult a minőség, nőtt a termelékenység, ugyanakkor csökkent a beteghiányzás és a balesetek száma. Szinte szó szerint ugyanezt a szöveget elmondta a következő két esztendő közgyűlése is, de 2005-ben valami miatt már nem ismételte meg.

Az angers-i munkások szakszervezetének, a CFDT-nek 2004. március 1-i faliújság-közleménye ezzel a címmel jelent meg: *A minőség összeegyeztethető kell legyen az emberek tiszteletével.* A szövege így kezdődik:

„Ha a Scania Production Angers gazdasági és termelési sikerességére gondolunk, hiszen a Scania csoportban az év legjobb termelő egységének lett kikiáltva, és nem feledkezünk meg a vállalat kitűnő szociális politikájáról sem, amelynek hírét a média a helyi és a nemzetközi sajtóban szüntelenül terjeszti, végül is azt hihetnénk, hogy a mi üzemünknel minden a legjobban megy.

A valóság azonban, sajnos, egészen más.”

A továbbiakat röviden összefoglalom:

Angers-ban az egyik szerelővonalon egy ellenőrző listát függesztettek ki, amely a Jók és a Rosszak nevét tünteti fel. A munkások kell egymást minősítsék rajta. Ez egy olyan felelősség a számukra,

amely valójában nem tartozna a feladataik közé, és nincs is hozzá kompetenciájuk. El lehet képzelni, hogy ez az intézkedés milyen hatással van az emberek közötti kapcsolatra és a munkahelyi légkörre.

A csoportvezetők egyike a minőség magas szintjének fenntartása érdekében havi összejöveteleket tart azokkal, akik kétszer hibáztak szerelés közben. Ez lehetővé teszi számára, hogy beosztottjaira erős lélektani nyomást gyakoroljon.

Az egyik részleg igazgatója – ahelyett, hogy a munkásokkal együttműködve, hatékony munkaterveket igyekezne kidolgozni a minőségi problémák megszüntetésére – a gyűléseken figyelmeztető leveleket oszt ki azoknak, akik szerelési hibát követtek el. Ezt a levelet minden törvényes alap nélkül az illető dossziéjához csatolják, és az ily módon egész további életében befolyásolja majd a karrierjét.

A szerelők nap mint nap ebben a munkakörnyezetben kell éljenek.

A CFDT megbízottjai korántsem ellenzik az elnök vezérigazgató által meghirdetett magas minőségi követelményeket, de elítélik azokat a módszereket, amelyekkel egyes vezetők ezt a célt elérni igyekeznek, miközben *„skrupulus nélkül tönkreteszik a vállalati légkört és az alkalmazottak motivációját”*.

A Scania Production Angers-nál a vállalati propaganda és Leif Östling vezérigazgató szép szavai ellenére is fennálló viszonyok az egyén tiszteletének és a jó légkörnek a hiányát, közvetkezésképp a kijelentések és a valóság ellentmondását bizonyítják. Pedig ez a helyzet anyagilag is érinti a részvénytulajdonosokat. A Netsurvey nevű vállalat egymillió alkalmazottat felölelő, több országra kiterjedő ankétja kimutatta, hogy *„a rossz főnökök, akik nem tudják a konfliktusokat megoldani, és nem tisztelik a munkatársaikat, mind a munkahelyi légkört, mind pedig a nyereséget befolyásolják”*. Az ankét eredményei szerint a rossz légkör miatt 20-25 százalékkal is csökkenhet a jövedelmezőség.

Sok nemzetiség és sok kultúra – szociálisan

A CFDT szakszervezetnek egy másik Angers-ban kifüggesztett falijúrság-közleménye Leif Östling elnök vezérigazgatónak egy

cikkéhez szól hozzá. Ennek szövege mindenekelőtt a cégen belüli diszkrimináció hiányát domborítja ki, a szakszervezeti kommentár viszont főleg a benne levő társadalmi vonatkozásokhoz kapcsolódik.

Lássuk először Östling írását egész terjedelmében.

„Mi, a Scania szervezetben, egy újabb sikeres évet hagyunk magunk mögött. Ez egy soknemzetiségű és sokkulturájú szervezet, melynek tevékenysége több mint 80 országra terjed ki. Együtt több mint 100 nemzetiséget képviselünk, és mindennapjainkban egy csomó különböző nyelvet beszélünk. Svédországban a Scania alkalmazottainak több mint 50 százaléka más országban született, és a södertäljei üzemünk falai között több mint 60 nyelvet beszélnek. A hollandiai Zwollében levő termelési egységünkben több mint 20 különböző nemzetiség dolgozik együtt. A Scania mostani és jövőbeli sikere nagyrészt abból ered, hogy globális szervezetünkben ez a sokféleség létezik.

A Scania hagyományosan egy férfiak uralta vállalat. Ma az alkalmazottaknak mintegy 20 százaléka nő. Ez egy nyilvánvaló kisebbség, de céltudatosan azon dolgozunk, hogy több nőt vegyünk fel a cégünkhöz. Ahogy mind több nő jelentkezik a technikai jellegű főiskolákra és egyetemekre, növekedni fog a Scaniában elhelyezkedni kívánó nők száma. Fokozatosan növekszik a vállalatunkon belül vezető funkciót betöltő nők száma is.

A kulturális háttér nagy szerepet játszik abban, hogy a megítélés szerint a férfiak, illetve a nők milyen hivatásokat és szerepeket tölthetnek be. Alapvető az egész globális szervezetünkben, hogy a legnagyobb tiszteletet – függetlenül annak etnikai vagy vallási háttérétől – az egyén iránt tanúsítunk. De nekünk arra is tekintettel kell lennünk, hogy ami az egyik kultúrában érvényes, az teljes mértékben tabu lehet egy másikban.

Ez nem akadály a annak, hogy mindenki, képességeitől függően, ugyanazzal a lehetőséggel bírjon önmaga megvalósítására a nagy Scania-szervezetben. Nemcsak elfogadnunk kell, hanem tiszteletben is kell tartanunk azt a tényt, hogy minden egyén más.

Ugyanilyen fontos, hogy a Scania szervezetének minden munkahelyén az emberek közötti kapcsolat és a társas érintkezés mindig őszinte és pozitív legyen, és semmi esetre sem sértő. A nyitottság és a

szerénység fontos egy multikulturális vállalatnál. Egy emberi és pozitív légkör kialakításával a problémákat – bármennyi eltérés legyen is közöttünk – egymás elé tárhatjuk, és így építő megoldásokat találhatunk rájuk. Ebben mi kimeríthetetlen forrást találunk termékeink minőségének javítására, de az ügyfelekkel kiépített kapcsolataink javítására is. Mindennek következtében teherautóink, buszaink és motorjaink vásárlói elégedettebbek lesznek.

Az egyén iránti tisztelet egyike azon alapvető értékeknek, amelyek egybekapcsolják a Scania vállalatot. Ez kiindulópont is, amikor a Scania vezetői tanítják és alkalmazzák a munkái irányító elveket.

A vállalatunk nagyrészt megszabadult azoktól a főnököktől, akik pozíciójukat, hatalmukat különböző megtorló intézkedések megtételére használják. És ami még rosszabb: szexuálisan megalázó megjegyzéseket tesznek vagy kihasználják a női alkalmazottakat.

A vállalatvezetés részéről erőteljesen felléptünk abban a néhány esetben, amikor hasonló zaklatások a tudomásunkra jutottak, és ily módon fogunk fellépni a jövőben is. Soha nem lehet elfogadni, hogy egy főnök a pozícióját a munkatársaival szemben kihasználhassa.

A Scania sikeressége nagymértékben multikulturális globális szervezetünkön alapul, és ez még inkább így lesz a jövőben. Az etnikai háttértől, vallási hittől vagy a nemtől független egymás iránti tiszteletnek mindig az első helyen kell állnia. Óvjuk meg ezt. Ez képezi az alapját egy eredményes Scaniának.”

A CFDT sajtókommentárját a fenti cikk megjelenése után mintegy három hónapra, 2003. június 11-én függesztették ki Angers-ban:

„Milyen szép szöveg, és milyen messze van a Scania Production Angers szociális politikájától. Azok a módszerek, amelyeket az igazgatóságunk a mi személyzeti igazgatónk vezényletével alkalmaz a munkavállalók számának csökkentésére (megegyezéssel felmondás, kényszer, manipuláció, közömbösség), egy egészen más valóságot mutatnak.

A pokoli munkaritmus, a hiányzások növekvő száma, a munkakörülmények romlása, a személyzeti igazgató távolmaradása a helyszín realitásaitól és az alkalmazottak napi problémáitól egy olyan

igazgató benyomását kelti, mint aki nem bírja szusszal. A Scania Angers-nál az egyén tiszteletének a hiánya a sikeres karrier forrása. Példát is mondhatunk: egy durvaságáról közismert menedzser ma a szerelővonal felelőse. (...)

Az átcsoportosítások kilátástalansága némely dolgozót arra kényszerít, amit szemérmesen kölcsönös megegyezéssel történő távozásnak szoktak hívni.” Ez „egy szerencsétlen foglalkoztatási politika bizonyítéka, amely csak a bizonytalanságot növeli.”

A helyzet „a Scania Production Angers valódi prioritásait bizonyítja. Ezeket pedig nem a biztonság, a munkakörülmények, a környezet képezik, hanem a termelékenység és a profit.

Az alkalmazottak alkalmazkodási képességét újra próbára tette a munkaritmus megváltoztatása. (...) A balesetek aránya – miután két évig azonos szinten állt – jelentősen megnövekedett, a munkahelyről való hiányzás szintén, és nagyon egyszerű lenne azt gondolni, hogy ebben az érdektelenség játssza a fő szerepet.”

Ugyanaz – etnikusan

Természetesen a vezérigazgató diszkrimináció-mentességet, a népek és kultúrák nagy Scanián belüli összeülekezését illető állításai sem felelnek meg a valóságnak.

Angers-ban magam is tanúja voltam egy idevágó esetnek.

Lopások történtek a gyárban. A munkásöltözőben pénzek, bankkártyák és más értékek tűntek el. Szerintem ezt közzé kellett volna tenni, hogy mindenki résen legyen. A Scaniánál azonban az ilyesmi titok, mert náluk nem történik semmi rossz. A fontos a kifelé mutatott látszat.

Egy tunéziai naponta bejárt hozzánk, noha egy másik cég alkalmazottja volt. Karbantartási munkákat végzett nálunk; szabadon mozgott a gyár egész területén. Az öltözőben is járt, talán valami zárat javított. Egyből ő lett a gyanús. Úgy egy hónappal később mesélte el nekem, hogy mi történt. Folyton hívogatták a csendőrségre, házkutatást tartottak nála, idegileg szépen kikészítették. Amikor a csendőrség hívogat valakit, az biztosan rosszabb annál, mint amikor engem Bernard

Proux hívogatott. Ő végig tagadta, hogy lopott volna. Aztán egy nap megtörtént a csoda: egy optikusnál azzal a kártyával fizettek, amelyet az öltözőből loptak el. Az optikus, amíg ott tette-vette a kártyát, felhívta közben a rendőrséget, és elkapták az illetőt. Egy francia ember volt, aki a vonalon szerelt. Az lopott, nem a tunéziai. Egy napon eltűnt a gyárból; nyilván felmondatták.

A tunéziaitól a rendőrség utólag bocsánatot kért. Elmondták neki: a Scania részéről nagy nyomás volt rajtuk, hogy kapják el hamar a tettest, s legyen vége a lopásnak. Ezért nyírták őt annyira. Nyilván a Scania emberei jelentették őt fel. Ezek nem szóltak neki később sem semmit, hanem a főnöke annál a cégnél, amelyiknél alkalmazásban volt, és amelyik átküldte hozzánk dolgozni, megfenyegette: ha reklamál, ha feljelentést tesz a Scania ellen, vagy Michel Cherrault, a Scania biztonsági embere ellen, kirúgják. A tunéziai szerint Proux is és Cherrault is gyűlöli az idegeneket.

A Scania vezetősége valódi állásfoglalását és gyakorlatát, amelyet átítat az etnikai hovatartozásra való odafigyelés, itthon, Svédországban is szép szavak mögé igyekszik bújtatni. Östling „büszkén” említi, hány nemzetiség dolgozik például a södertäljei gyárban, csak azt felejtí el hozzátenni, hogy a műhelyekben sok olyan külföldi származású svéd állampolgárt alkalmaznak munkásként, akiknek főiskolai vagy mérnöki végzettségük van. Gyakran svéd főiskolába jártak, de csak egyszerű szerelői feladatokat bíznak rájuk. Jellemző, hogy egyetlen magasabb beosztású bevándorlót sem találunk a különböző munkahelyeken.

Én sok más emberhez viszonyítva eleinte még jól is jártam, mert az anders-i gyár idejében történő beindításához szükségük volt az én tudásomra és operativitásomra. Ma már tudom: szó szerint kellett volna vennem, amit egyszer Anders Leine mondott nekem: én lehetek szakértő a Scaniában, de főnök nem. Lám még annak a kis FFU-csoportnak a vezetője sem lehettem, csak a munkáját végezhettem, míg az új meg nem érkezett. Ma, utólag, azt is értem, hogy amikor egy-két svéd főnök azt mondta nekem Angers-ban: „du är väran” (te a mienk vagy), ez nem azt jelentette, hogy „közénk tartozol” (mint én hittem akkor), hanem azt: most már mi rendelkezünk veled.

Az etnikai-faji megkülönböztetés Svédországban nemcsak a Scania sajátja. A külföldön született egyetemet végzettek „*„ötyszáz állást is megpályázhatnak anélkül, hogy egyetlen interjúra is elhívnák őket» - mondja Marie Linell Persson, a nemzetközi egyetemet végzettek munkaközvetítőjének a vezetője.*” Ugyancsak ő mondta: „*Általános gyakorlat, hogy a munkaadók nem veszik figyelembe a külföldinek hangzó nevűek által benyújtott álláskereső kéréseket.*” A legrosszabb helyzetben az afrikai és ázsiai bevándorlók, valamint leszármazottjaik vannak. Az Integrációs Hivatal nagyszabású felmérése bizonyítja, hogy „*Svédország nagy kompetencia-erőforrásokat veszít el, mert hagyja, hogy közgazdászok, orvosok, tanárok olyan munkát végezzenek, amelyhez nincs szükség magasabb képzettségre.*”

A külföldi eredetű alkalmazottak a Scaniában ugyanazért a munkáért kevesebb bért kapnak, mint svéd kollégáik. Ezt magamon is alaposan megtapasztalhattam. Diszkrimináció ez a javából, még akkor is, ha jóhiszeműségem, no meg a rövidtávú elvélési idő miatt lekéstem a feljelentést.

A jelenség általánosan elterjedt Svédországban, noha törvény tiltja. A munkahelyi diszkriminációra vonatkozó feljelentések száma rohamosan gyarapszik: 1999 és 2004 között 64%-kal növekedett; legtöbbjüknek etnikai-faji okai vannak. Pedig ez csak a jéghegy csúcsa. A megkülönböztetés a statisztikailag ismertnél valójában sokkal nagyobb. A témában készített tanulmányok szerint a diszkrimináltaknak csak 4%-a tesz feljelentést.

Södertäljében a gyakorlati szakon levő gimnazistáknak több mint fele külföldi származású, de közülük csak elvétve jut be valaki a Scania Ipariskolába. Hogy erről bizonyóságot szerezzünk, csak meg kellene nézni ezeknek az iskoláknak a katalógusait. Az alacsonyabb rendű faj ne zavarjon ott, ahol fizetést adnak a kiképzési időszak alatt.

A sajtóból ismerek egy ilyen esetet. A gyermek apja gambiai, az anyja finn. Nyolcvanadmagával felvételizett a Scania iskolájába. A tesztet értékelő tanárok szerint technikai ismeretek terén az első öt között volt, de hasonló eredményt ért el svéd nyelvből és matematikából

is. A felvételi után mindenkivel interjút készítettek (ez gyakorlatilag már alkalmazási interjú, mert akit ebbe az iskolába felvettek, az állást kap a vállalatnál), és így válogatták ki azt a negyvenet, akiket felvettek az iskolába. A fiú ezen a szűrőn kiesett. Mivel az anya a történetekre nem kapott világos magyarázatot a felvételit vezető tanártól, feljelentést tett. Az ügy kimeneteléről nincsenek információim.

Nem egy hasonló történetet lehetne még elmondani. Ez azt bizonyítja, hogy itt nem szörványos esetekről van szó, hanem egy tudatos, állandóan napirenden levő rasszista politikáról, amely sokakat reagálásra készítet. Ezért a politikáért a cég vezetősége a felelős, és minden jel arra mutat, hogy vele a cég mögött álló fő tulajdonosok is egyetértenek.

Ne tévesszen meg senkit az, hogy Leif Östling a svéd politikusokat bíráló egyik interjújában a munkaerő-bevándorlás mellett foglalt állást. Ez a véleménye nem az egyenjogúság igényéből ered, hanem abból az öt személyesen is érintő vállalati érdekből, hogy nagyobb és ezáltal olcsóbb legyen a munkaerő-választék. Az emberek érvényesülési lehetőségei – akárcsak ma – a jövőben is nagyrészt etnikai szempontoktól fognak függni. A Scania számára a cél nem az emberek jóléte, egyenjogúsága, az ország érdekeinek biztosítása, hanem mindig is a vállalati nyereség növelése lesz. Ez pedig az emberek skrupulus nélküli kihasználásából származik.

A külföldi munkaerő importjának gondolata nyilván nem Östling fejében született meg, hiszen már nagyon régi gyakorlat, bár ma új formái is vannak. A Scania vezére az eljárást rendszeresíteni szeretné, annak ellenére, hogy az utóbbi másfél évtizedben Svédországban jelentős munkanélküliség van. *„Svéd vállalatok külföldön keresnek mérnököket svédországi munkára – mindenekelőtt Oroszországban, Lengyelországban és Indiában –, a svédékénél jóval alacsonyabb bérért. Egy külföldi számítógépes mérnöknek havi 19.000 koronát ajánlanak fel egy olyan munkáért, amelyért egy svéd mérnök legkevesebb 24.000 koronát kapna.”* A fejlődő országokban ez a fizetés rendkívül magasnak tűnik, ezért az ottaniak szívesen idejönnek. Nagy részük bizonyára tudatosan vállalja a megkülönböztetést. A svéd

mérnökök szakszervezetének megbízottjától viszont az idézett cikkből megtudjuk: *„Ötszáz munkanélküli tagunk van, őket kellene először munkához juttatni. De a vállalatok inkább lefölszik a munkaerőpiacot a fejlődő országokban...”*

Miféle kultúra?

T. K. A.: A How Scania is Managed (HSM) című brosúrában olvashatjuk: „A közös létezési és gondolkodási módra épülő értékszerkezet a Scania vezetési filozófiájának alapját képezi...” Ez arra utal, hogy a Scaniának saját kultúrája van.

A HSM ezt többször is említi, és *testületi kultúrájának* nevezi. Például: *„A Scania egy erős védjegy. Mögötte egy erős testületi kultúra van, amely mindig az ügyfelet teszi az első helyre.”* A szöveg így folytatódik: *„Ugyanakkor a Scania kultúrájának alapvető jegye alkalmazottai tudásának, tapasztalatának, valamint azon vágyának a tisztelete, hogy munkájuk mindig jobb legyen.”* (I. m. 6. o.) Eddig gyanútlanul azt gondolhattuk volna, hogy a cég propagandaanyagai esetleg az *emberi személyiség tiszteletéről* szólnak, de itt kiderül, hogy a Scania a saját vállalati érdekeit szolgáló tulajdonságokat tiszteli az egyénben.

T. K. A.: A nemzetközi szupercégek „testületi kultúrája” sok jel szerint nehezen fér össze a nemzeti kultúrákkal. Gondolom, nem érzelmi indokok miatt, hanem mert a „testületi érdekek” a legtöbbször ellentétesek a nemzeti érdekekkel.

A pénzemberek gyakran az emberiséget megváltani hivatott szakemberek mezében jelennek meg a nyilvánosság előtt, és alapvető változtatásokat sürgetnek. Leif Östling is ezt tette az imént említett, 2003 őszén a *Dagens Nyheter* című központi svéd lapban megjelent interjúban (lásd Kalle Nilsson i. m., 46. számú jegyzet).

„Legalább olyan szívesen, mint az üzletről, Östling általában az európai és különösen a svédországi strukturális reformokról beszél.

- *Az egészségügyi rendszerünk az összeomlás felé halad. Az öreggondozás recseg-ropog egy mindinkább elöregedő lakosság nyomása alatt. Vannak állami vállalataink, mint a posta és az államvasutak, amelyek katasztrófálisak. Egy olyan jóléti rendszerünk van, amelynek fenntartására nincs többé pénzünk – harsogja.*

„Östling receptje szokványosan gazdaság szemléletű” – állapítja meg az interjú készítője. A vezérigazgató szerint csökkenteni kell az adókat, privatizálni az egészségügyet, és leépíteni a megerendszert. No és megnyitni a határokat a munkaerő-bevándorlás előtt. *„A Scania Baltikumba költöztetése helyett ő inkább a baltiakat költöztetné Svédországba.”* Itt jelenti ki Östling ezzel kapcsolatban azt is, hogy – noha a Balti tenger túlsó partján a költségszint alacsonyabb – *„a munkaerőköltségek oly kis részt foglalnak el a költségvetésben, hogy nem befolyásolják az üzemek elhelyezését”.*

Nagy kérdés, mennyire lehet hinni Östling állításainak, ha:

1. a Scania 2003 szeptemberében már eldöntötte, hogy a városi buszok gyártását a Katrineholmból Lengyelországba költözteti, és ez természetesen nem történhetett meg a vezérigazgató tudta nélkül;

2. ezt követően, a 2003. november 2-án megjelent interjúban azt állítja, hogy az üzemek költöztetését a bérek nem befolyásolják (lásd három bekezdéssel előbb);

3. egy 2004. május 2-i újságcikkben azt magyarázza, miért volt szükség a katrineholmi leépítésre: az autóbuszok *„gyártása munkaigényes tevékenység, ahol a munkaerő költségének nagy hatása van a nyereségre”,* ezért *„a legolcsóbb helyszínt kell megtalálnunk”* előállításuk számára. Amennyiben az EU-tagság következtében Lengyelországban is növekedni fognak a bérek, akkor az üzemet *„tovább költöztetjük...Még keletebbre ott van Ukrajna és Oroszország, amelyek alacsony költségszintű országok.”*

Vajon lehetséges-e, hogy Leif Östling vezérigazgató a 2003. november 2-án megjelent interjúban igazat mondott? Nyilván csak akkor, ha 2003 szeptemberében még nem tudta, hogy miért akarja a buszszerezést Lengyelországba költöztetni, de a következő év tavaszára már rájött.

A harmincéves katrineholmi buszgyártás felszámolása miatt (először

csak Södertäljébe akarták telepíteni) már 2002 első felében éles sajtópolémia zajlott Leif Östling és a svéd miniszterelnök, Göran Persson között. A vitába egy régi politikus, Thage G. Peterson is beleszólt, akit a kormány tárgyalni küldött a Scaniahoz a katrineholmi munkahelyek ügyében. Ő megállapította: „...drámai változás történt a gazdasági élet viszonyaiban az utóbbi tizenöt esztendő alatt... Új jelenség, hogy a vállalatok semmibe veszik Svédország kormányának a véleményét... Úgy tűnik, ma a tőke és a részvényesek rendelkeznek minden hatalommal, az alkalmazottak szava pedig semmit nem számít.”

T. K. A.: Vagyis a nemzetközi óriáscégek partikuláris és gátló tényezőnek tekintenek minden helyi érdekvédelemre szakosodott egyesületi és politikai képződményt, valamint azok törekvéseit.

Ennek több tünete is van. A svéd kormánynyilatkozatok mintha „feleselnének” a Leif Östling által mondottakkal. A tavalyi nyilatkozatban (2005. szeptember 13.) a miniszterelnök Svédországot egy olyan országnak tartja, melyre polgárai büszkék lehetnek. A jó gazdasági helyzetből származó erőt – mondta – „a munkanélküliség és a kirekesztettség megtörésére fogjuk felhasználni – nem pedig nagy adócsökkentésekre. Arra használjuk majd, hogy növeljük a biztonságot, nem pedig hogy csökkentsük azt.” Szerinte a „svéd jóléti rendszer sikeres, de távolról sincs egészen kiépítve.

Östling úgy tesz, mintha nem tudná (vagy csak nem érdekli), hogy egy magánosított beteggondozás elképzelhetetlen a nyereségesség elvének érvényesülése nélkül, ezért az anyagi terhek a betegekre hárulnak, és sokan kiszorulnak a megfelelő gyógykezelésből – mint ez eléggé ismert például az Egyesült Államokból. A kormánynyilatkozat szerint viszont: „Az egészségügyi rendszer működési formáiról szóló új törvény fogja biztosítani, hogy minden állampolgár egyenlő feltételek mellett részesüljön jó beteggondozásban. Az egészségügyet a szükségletek irányítják majd, nem a fizetési képesség. Semmilyen közpénzből működő egészségügyi intézmény nem biztosít majd előnyt a magánbiztosítók ügyfeleinek vagy működik a magánnyereség érdekei szerint.” Ez valóban rosszul hangozhat a nyereségre beállt agyú

emberek fülének.

A megyerendszer fölszámolására, helyettük nagy régiók létrehozására irányuló „korszerű” törekvések kétségtelenül a hatalom központosítására irányulnak, és csökkentik az emberek saját ügyeikbe

való beleszólásának a lehetőségét. Göteborg környékén több megye egyesítéséből néhány éve létrehoztak egy kísérleti tartományt. A hírek szerint rosszul működik, és az eredeti szerkezet visszaállítását latolgatják.

2002 novemberében, amikor Östling kirohant a politikai vezetők ellen, és javasolta a szabad munkaerő-bevándorlást, 237 ezer munkanélküli volt Svédországban. A tavalyi kormánynyilatkozat idején (2005 szeptemberében) több mint 263 ezer. Az ország azért nyissa meg a kapukat, hogy még több legyen? Vajon miért? Hogy a kereslet-kínálat törvénye értelmében olcsóbb legyen a munkaerő, s ezáltal több a vállalati nyereség?

T. K. A.: A Scania vezérigazgatója szerint „ma túl sok a populizmus a politikai rendszerben”. Ez nem az ő önálló gondolata. Ma valahányszor valaki arról szól, hogy tenni kellene valamit az egyre növekvő társadalmi egyenlőtlenségek ellen, hogy valamilyen módon meg kellene védelmezni a szegényeket és kiszolgáltatottakat, a liberálisok rögtön populizmust kiáltanak. Márpedig az államnak kötelessége valamennyi polgárával törődni, még ha ez megterheli is a költségvetést.

Napjainkban a törődések leépítése a világtrend. Az életszínvonal csökkenését a nemzetközi vállalatoknak módjukban van ki is erőszakolni. Csak egy példát mondok. A Saab – eredetileg svéd – gépkocsigyár ma amerikai tulajdonban van, részvényeinek többségét a General Motors vásárolta fel. Ennek a cégnek különböző érdekeltségei vannak szerte Európában. Földrészünkön egyike volt azoknak, akik bevezették azt a versenyt, amelyben az egyes országok szakszervezetei vesznek részt. A GM svédországi, németországi, belgiumi és angliai üzemei egy új gépkocsitípus bevezetésekor azon vetélkedhettek, hogy melyikük elégszik meg alacsonyabb munkabérrrel. A munkát a németországi Rüsselsheimban levő gyár kapta, mert ők 170 millió euróval kevesebb bért igényeltek. A svédek nem adták lejjebb, ezért – a kormány közvetítési kísérletei ellenére – 2004 óta több száz ember került az utcára Trollhättanban. Így néz ki ma a nemzetközi munkásszolidaritás. No és adott esetben ennyit érnek a szakszervezetek érdekvédelmi lehetőségei. De mintha a kormányok is mind tehetetlenebbek lennének.

T. K. A.: Ha az egyes országok és népek érdekei így érvényesülhetnek, akkor minden bizonytalanság nélkül nem is beszélhetünk többé nemzetstratégiákról, mert ezeket a vállalati stratégiák váltják fel.

Az biztos, hogy a nemzetekénél fontosabb lett ma a vállalati stratégia, mert a társadalom életének alfája és ómegája a pénz lett. Leif Östling többször is beszélt a Scaniaéről; én most a részvényesek 2003. április 25-én tartott évi közgyűlésén mondottakat idézem tőle:

„Gyakran megkérdezik tőlem, miben áll valójában a Scania stratégiája? A legegyszerűbben így lehetne megfogalmazni: jó összhangban az ügyfeleinkkel elég sok pénzt keresni ahhoz, hogy mind az ügyfelek, mind az alkalmazottak, mind a részvényesek, mind pedig a többi érdekelt számára egy hosszú távú jövedelmező növekedést biztosítsunk.”

A vállalatok vezetőségei úgy tekintik, hogy – a szabad verseny elvei szerint? – az ilyen stratégiákból állnak össze az emberi társadalom

alapvető céljai. Aki ezekből kimarad, az magára vessen. A hagyományos kultúrának, a nemzeti megmaradásra törekvésnek még lehetnek hasznosítható területei, de ezek szerintük hosszú távon elenyéssznek a vállalati világkultúra érdeklődéspontú olvasztótégelyében.

Példázat az alkalmazottal szembeni magatartáskultúráról

Franciaországban történt, de valószínűleg a „művelt Nyugat” bármelyik országában megeshet. Egy svéd lapban olvastam róla. Néhány szemelvényt idézek belőle, mert így az eset az olvasó számára életszerűbb.

„Párizs. A számítógépes ágazatban dolgozó egyik mérnök azt vette észre, hogy a vállalat, amelynél alkalmazásban volt, gyakran az ehhez szükséges speciális kiképzéssel nem rendelkező mérnököket bízott meg bizonyos munkák elvégzésével.

Először azt hitte, hogy véletlen tévedésről van szó. De aztán megtalálta a módszer leírását egy menedzseri kézikönyvben.

- A gondolat lényege az, hogy aki bizonytalan a munkájában, annak különösen nagy erőfeszítést kell tennie, ezért nagyobb lesz a termelékenysége. Amikor aztán ez az ember kimerül, már nem képes többre, akkor könnyen el lehet bocsátani. Hiszen végül is hiányzott a képzettsége az illető munkához.

Mindezt Bernard Salengro meséli el. Ő munkaügyi szakorvos, és a felsőbb tisztviselők CGC nevű nagy szakszervezetének egészségügyi tanácsadója. A CGC tagja sok mérnök is.

Munkaügyi orvosként gyanította ő, hogy a stressz növekvő probléma a francia munkahelyeken is. Hogy világosabb képet alkothasson erről, a CGC lapjában felhívást intézett a szakszervezet tagjaihoz, hogy írjanak neki a tapasztalataikról.

A válasz mennyisége magát az orvost is meglepte. Két évvel ezelőttig alig beszéltek stresszről a francia munkahelyekkel kapcsolatban.

- A munkanélküliség fenyegetése és az új technika okozta stresszről szóló beszámolókra számítottam – mondja. – Ezzel szemben az lepett

meg, hogy oly sok vállalati vezetőség tudatosan alkalmazza vezetési módszerként a stresszt és a zaklatást.

A cikk elején említett eset egy példa csupán. Egy konyhafelszereléseket árusító cég egyik részlegvezetője a következőket meséli el:

– A vállalat rendszeresen találkozókat szervezett a részlegvezetőkkel, ahol mindegyiküknek be kellett számolnia az eredményeiről. Ezt követően osztályoztak bennünket az árusítás bevételeinek nagysága szerint. Aki utolsónak jött ki, azt arra kényszerítették, hogy lehajított fővel körbejárjon a teremben, miközben a többiek pfojozták őt. En egy jó kereskedelmi iskolába jártam, és általában az elsők között szerepeltem, ezért nem sokat töprengtem az egészen.

– Aztán megnősültem, gyermekeim születtek, és már nem csak a munkám állt a figyelmem középpontjában. Egy napon én voltam az, aki utolsó lett az osztályozásban. Rettenetes volt. Úgy éreztem magam, mintha egy fal elé állítottak volna, hogy kivégezzenek.

Hogy a probléma méreteiről biztosabb képet alkosson, a CGC egy ankét készítését rendelte meg a Sofres nevű közvélemény-kutató intézettől.

A vizsgálat, amely egy évvel ezelőtt készült egy valamennyi franciaországi alkalmazottat reprezentáló mintán, kimutatta, hogy az emberek 70 százaléka érzi stresszesnek a munkáját.

Azóta több hasonló vizsgálatot is végeztek. Lényegében mindegyik ugyanarra az eredményre jutott.

Ez a háttere annak, hogy a munkahelyi stressz kérdése hamarosan figyelemmel kísért kérdés lett a francia szaktanácskozásokon és a tömegkommunikációban.

(...)

Nemcsak a technikai fejlődés okozza a stresszproblémákat – mondja Bernard Salengro. A helyzet sokat romlott amiatt, hogy oly sok hozzá nem értő vállalatvezető létezik.

– Ezek elitiskolákba jártak, és mindent tudnak például az aszinkronmotorokról. Aztán vezérigazgatók lesznek, és gépek helyett embereket fognak irányítani. Közülük sokan képtelenek meglátni, hogy

az emberek másként működnek, mint az elektromos motorok.

– Azt hiszik, hogy az emberi teljesítőképesség egy egyenes vonalú grafikonnal ábrázolható, mint az elektromos motoré. $y=x+b$, ezt könnyű kiszámítani. Van valahol egy felső határ, ahol a gépek felmondják a szolgálatot, de addig világos és egyszerű az összefüggés: ha növeled a munkamegterhelést, nagyobb lesz a teljesítmény.

– Én orvos vagyok, és tudom, hogy ez teljesen téves. Az emberi idegrendszer grafikonja fordított U alakú. Az optimális megterhelés, ahol az ember teljesítménye a legnagyobb, középen van.

– Baloldalt azok találhatók, akiknek túl kevés tennivalójuk van, akiket kiszorítanak, és nem kapnak értelmes munkafeladatokat. Ez tönkreteszi az embert.

– Éppoly rémes, amikor valaki a jobbszélre kerül. Ha a megterhelés túlságosan megnövekszik, a stresszvonal mind meredekebben zuhan az összeomlás felé.

Ez biológiai tény, és tanítani kellene a vállalati vezetők kiképzése során – mondja Bernard Salengro.

– Ugyanazok a génjeink vannak, mint a crô-magnoni embernek. Ez kitűnően beleillett kora körülményeibe. Amikor előjött a barlangjából, és meglátott egy grizzly medvét, a szíve riadót vert, és a stresszhormonok, mint a kortizol és az adrenalin, szétáradtak az egész testében. Készen állt a harcra vagy a futásra.

– De ha napjaink grizzly medvéje bejön az irodádba, és azt mondja, hogy rosszul végzed a munkádat, nem szaladhatsz el, és meg sem verekedhetsz vele. Ott kell ülnöd, és mosolyognod kell, miközben belül minden részed forr.

És a legrosszabb az, hogy minden héten jön. Az ember úgy van felépítve, hogy egy erős stresszt kibírjon néha-néha. Az igazán veszélyes egy gyakran visszatérő stressz, amelyre nincs módodban rendes választ adni.”

Mintha nyereségre vadászó grizzly medvék kezébe kerültünk volna. De „vállalati lelkület” címén nem az ő viszonyulásait foglalják össze, hanem az alkalmazottaknak a céggel szembeni kötelező magatartását és érzéseit.

Bőkezű jutalmak

A hét szakszervezet 2003. áprilisi felhívását kétségtelenül több olyan felháborodás-hullám váltotta ki, amelyek a megelőző időszakban végigsöpörtek a svéd társadalmon. Kispénzű emberek tömegei háborodtak fel azon, hogy a nagypénzűek a vállalatok vezetőségében betöltött pozíciójuknál fogva búsás jutalmakat, luxusnyugdíjakat és köznapi emberek számára elképzelhetetlen méretű fizetéseket élveznek. Az ezeken az összegeken felül a részvényeik után kapott osztalékot senki nem firtatta, hiszen ez a társadalmi megegyezés értelmében teljesen természetes és méltányos.

Leif Östling vezérigazgató is a vitatott személyek között volt, neki is része volt a felháborodások hullámainak dagadásában. 2001-ben ugyanis az ötmillió koronányi évi fizetése mellé még tízmilliót kapott, csak azért, hogy ne hagyja el a Scania vállalatot. A cég éppen bizonytalan helyzetben volt, és a vezetőség úgy ítélte meg, hogy csak Östling húzhatja ki a sárból a szekerüket. Az ilyenkor ajándékozott összeg angol neve „stay bonus”, amelyet az értelmező szótár szerint akkor kap ajándékként a nagyon fontosnak ítélt vezető pozícióban levő személy, ha fennáll a veszélye, hogy maradás helyett inkább a konkurenciához szegődik át. Östlinget ugyan senki sem gyanúsította távozási szándékkal, de valószínűleg meg akarták előzni, hogy ilyesmi eszébe jusson. Az azon évi „rendes” jutalma is mintegy ötmilliót tett ki, vagyis a 2001-es esztendőben Leif Östling a Scaniánál betöltött funkciójából eredően húszmillió koronát vágott zsebre. Ugyanakkor még egy szerződést is kötöttek vele, amely szerint öt esztendőn át évi tízmillió korona nyugdíj jár neki, amennyiben valamilyen fordulat következtében (például ha az akkori főtulajdonos, a Volkswagen eladná a részvényeit) elvesztené vezérigazgatói állását a Scaniánál.

Ennyi, pénzben is kifejezhető rajongás alapján a cikkíró úgy vélte, hogy esetében „*nem beszélhetünk ugyan egy észak-koreai típusú személyi kultuszról, de ebben az irányban tett néhány lépésről igen*”.

A szakszervezeti vezetők nyilatkozata a *Dagens Industri* (Napjaink

Ipara) című lap 2003. április 11-i számában jelent meg. Alapvetően azt a következtetést vonják le a helyzetből, hogy a vállalatok tulajdonosai, vagyis a részvényesek kellene megakadályozzák a vezetőség tagjainak adott túlzott jutalmak osztogatását. Ez fontos lenne egy normális fizetésrendszer fenntartásához.

„Elvesztették-e vajon az uralmat a tulajdonosok, valamint a gazdasági élet a nagyvállalatok fölött? Úgy tűnik, a vállalatok vezetőségei a saját zárt világukban élnek, ahol lényegtelen kockázattal óriási nyereségeket lehet beseperni. Hogyan tudunk megvédelmezni akkor egy olyan megfontolt fizetési szintet, amely megőrzi a svéd versenyképességet?

A tulajdonosok nagyobb felelősséget kell vállaljanak a fizetések kialakításában – szól nyolcszázezer alkalmazott érdekeit képviselő hét szakszervezet felhívása.”

(...)

„A vállalatok vezetőségeinek bőkezű alkalmazási feltételei és jutalmazási programja teljesen méltánytalan méreteket öltött. Sok esetben határozottan megbotránkozik rajtuk az ember.

A széleskörű bírálatok ellenére a vállalatvezetőségek zöme nem vette észre, hogy a beléjük vetett bizalom erősen megcsappant.

Nemcsak az egyes vállalatvezetők iránti bizalom sérült. Teljes joggal megkérdőjelezhető általában a gazdasági élet, valamint a piac képessége arra, hogy hatással legyen a nagyvállalatok irányítására.

A tékozló jövedelmi viszonyok a társadalom más csoportjaira és általában a fizetések alakulására is kihatnak.

A munkaadók hosszú időn át mértékletességet prédikáltak a bérből-fizetésből élőknek.

De a vállalatok vezetősége számára úgy látszik más szabályok érvényesek; a többiek meg kell értsék, hogy másként a svéd vállalatvezetőségek külföldre költöznek.

A munkaadóktól gyakran hallottunk elkötelezett nyilatkozatokat arról, hogy a fizetést és az egyéb jövedelmeket a teljesítményhez fogják szabni. Úgy látszik, a vezetőségre ez nem vonatkozik.

A magas fizetés mellett egy jutalmazási program is létezik, amely igen

csekély kockázattal, vagy minden kockázat nélkül hatalmas nyereségeket biztosít. Ehhez jön még egy kiadós extra nyugdíj is.”

(...)

„Mi úgy tartjuk, hogy a részvényesek évi tanácskozásain mindenekelőtt olyan kérdésekre kell súlyt helyezni, mint a tulajdonosok általi irányítás és a vállalatvezetőségek belső munkája, mint a vállalatvezetőségek jövedelme, valamint a vezetőség munkájának kiértékelése és tagjainak kinevezése.

A tulajdonosok jobban látható és aktívabb felelősségvállalása döntően hozzájárulhat ahhoz, hogy az emberek visszanyerjék a gazdasági életbe vetett bizalmukat.”

Kecskére a káposztát

Egy évvel később, 2003-ban az Investor részvényeseinek zöme megpróbálta megakadályozni a vezetőség saját maga számára igen kedvező opciós javaslatának érvénybe lépését. Lehetséges, hogy elhatározásukhoz ösztönzést kaptak a hét szakszervezeti vezető 2002-es nyilatkozatából is. A kérdésben a következőképp zajlott a szavazás:

„– Támogatja-e a közgyűlés a vezetőségnek a vezetők és a többi közreműködő serkentésére kidolgozott programját? – kérdezte Claes Beyer ügyvéd, aki kedden délután az Investor részvényeseinek közgyűlését vezette.

– Igen – válaszolt néhány hang a sötétből, egészen elöl, a pódium közelében.

– Támogatja-e a közgyűlés azt a javaslatot, hogy vessük el a vezetőség javaslatát?

– Igen! – harsogta 1200 részvénytulajdonos a stockholmi Djurgården (Állatkert) igen látogatott gyűléstermében.

– Megállapítom, hogy a közgyűlés egyhangulag a vezetőség javaslata mellett foglalt állást.

– Nem! – üvölti a terem.

Pontosan ahogy várható volt, kedden délután a részvényesek közgyűlését a jövedelmezési kérdések uralták. A vezetőségnek az

Investor alkalmazottait serkentő programra vonatkozó javaslata két részből áll: egy minden alkalmazottra vonatkozó opciós programból, valamint egy összetett opciós és részvényprogramból, amely csak a részvénytársaság vezérigazgatója és vezetői csoportja számára érvényes.”

A magyarázatot ugyanebből a cikkből idézzük:

„Mivel a részvényesek közgyűlései nemigen demokratikusak a szó szokásos értelmében, elég lett volna, ha Claes Beyer csak Pia Rundgren véleményét kéri ki, aki a Knut és Alice Wallenberg alapítványokat képviseli. Pia Rundgren a vezetőség javaslatát támogatta, és egymaga a jóváhagyott szavazói névjegyzék szavazatszámainak több mint a fele fölött rendelkezik.”

Ezért harsogott tehát hiába 1200 részvényes, ha az ő összesített szavazatuk nem ért fel egyetlen emberével.

Pia Rundgren természetesen nem a saját véleményét érvényesítette, hanem munkaadóját, a Wallenberg családot.

„Az Investor, amely meghatározó szerepet tölt be a svéd gazdasági életben, példaképként is működik más svéd vállalatok számára. Ezért elég szerencsétlen dolog, hogy az Investor vezetősége egy olyan javaslatot terjeszt elő, amely méreteiben nem túlságosan kihívó, de az opciós programja úgy van megformálva, hogy mi azt nem fogadhatjuk el” – mondta Tomas Nicolin, az egyik állami nyugdíjalap vezérigazgatója, aki az opciós program ellen szavazott, akár a jelenlevő részvényesek abszolút többsége.

Ha az Investor opciós programja nem is, a vezetőinek fizetése igencsak kihívó. *„Minden bizonnyal Svédország legjobban fizetett vezetői csoportja. Az Investor vezérigazgatója, Marcus Wallenberg melletti öt igazgató fizetése sokkal magasabb, mint a legtöbb svéd börze-vezérigazgatónak. Az Investor részvényeseinek szerdai közgyűlésén a nagy vita valójában a vezetők csoportjának fizetési szintjéről zajlott.*”

Marcus Wallenberg, az akkori vezérigazgató évi 13 millió koronát kapott fizetesként. Ha öt leszámítjuk, *„ az Investor vezetősége öt igazgatóból áll: egy nőből és négy férfiből. A csoport múlt évi fizetése összesen 40 millió koronára rúgott. Ez átlagban nyolcmillió koronát*

jelent fejenként. Ez egy olyan fizetés, amelynek hallatán a stockholmi tőzsde legtöbb igazgatója elzöldülhet.”

Ugyanis ezzel egy időben a tőzsde vezérigazgatóinak átlagfizetése évi 2,1 millió korona volt, a legnagyobb is csak 7 millió. Az SCA (Svenska Cellulosa Aktiebolaget, vagyis Svéd Cellulóz Részvénytársaság) tőzsdei értéke akkor 13 milliárd koronával több volt, mint az Investoré (mára ez megfordult), de a vezetősége tagjainak mindegyike „csak” 4,7 millió koronát kapott.

Az Investor idézett esetéből megállapíthatjuk, hogy a szakszervezetek vezetőinek közös felhívása hiábavalóan szólította fel a tulajdonosokat a vállalatvezetők mértéktelen fizetésének, jutalmainak és más juttatásainak a visszafogására. A részvényesek közgyűlésein, a szavazatok többségének birtokában, a főtulajdonosok döntenek el, mi történjen. Ezek bőségesen megfizetik a közös jövedelemből saját magukat, valamint az embereiket, hogy azok hűségesekek legyenek hozzájuk. Azoknak, akik megtermelik ezt az értéket, maradnak a növekvő követelmények, a leszorított bérek, valamint a „vállalati lelkület” szép szavai és nemes eszményei. A kisértvényesek ehhez – a pénz beszél, kutya ugat elve alapján – csak asszisztálhatnak.

A Scania valódi lelkülete

A legtermészetesebb dolog, ha egy vállalat a tárgyszerűség keretein belül megfogalmazza a saját szervezeti „filozófiáját”, amelyben leírja a tevékenységét, ismerteti termékeit, szolgáltatásait és ügyfeleit, ugyanakkor elmondja céljait is. Képtessé akkor kezd válni, amikor mindezt etikai vonatkozásokkal toldja meg, és kultúraként tünteti fel a hasznosításra irányultságot az e célra használt módszerekkel egyetemben. Ha végül a megvalósult etikai célok birodalmának tünteti fel a vállalatot, akkor a hamisság immár kézzelfoghatóvá lesz. A Scania önmagáról terjesztett propagandájában ennek lehetünk a tanúi.

Az önkép torzulásait a vezetőség egyes személyein is azonosíthatjuk. Leif Östling, a Scania konzern vezérigazgatója például a politikusokról rossz véleménnyel van, mert – mint megjegyezte – ma

nem mindegyikük végez egyetemet. „A jó elméleti képzés egy emberi képességgel jár együtt. Azt hiszem, ez a mi egyik nagy problémánk: túl kevésbé képzettek a politikusaink”

A svéd politikusok valószínűleg sem értelmileg, sem szemléletükben nem egészen állnak a helyzet magaslatán, különösen, ha globális tényezőkkel kell megmérkőzzenek. De ha Östling azt hiszi, hogy az emberi (vagyis humánus) „képzettség” az összegyűjtött egyetemi pontokkal van arányban, akkor nagyon téved. Pedig ezen a piederstälön ágálva osztogatja jó tanácsait a politikusoknak, leginkább akkor bírálva őket, amikor az ország és az emberek jól felfogott érdekeit védelmezik. Kétségtelen, hogy hozzájuk viszonyítva nemcsak szakmailag, de „emberileg” is képzetebbnak tartja magát. És valószínűleg mindazokat, akik az új kultúra, a világot uraló szupercégek nyomuló „kultúrája” mellett törnek lándzsát, lenézve mind a létező, élő nemzeti kultúrákat, mind pedig a saját személyüknél alacsonyabb szintűnek tartott embereket, nem utolsó sorban éppen az alkalmazottaikat.

T. K. A.: Mindaz, amit eddig az interjúban elmondtál, azt bizonyítja, hogy a valóságos Scania-lelkület az etikai jelszavakat az embereket eszközként tekintő nyereségvágya leplezésére használja csupán. Az ilyen manipulációs célzattal megkreált vállalati „lelkületek” és erkölcsi önjellemzések csak addig létezhetnek, amíg az emberek valóságismerete, igazságérzete le nem gyűri az üresnek bizonyult szép formák iránt is megnyilvánuló lelki vonzódásukat. És különösen, amíg önbecsülésük igénye erősebb nem lesz, mint a hazugságkórusához való csatlakozásra késztető sóvárgásuk az anyagi javak után.

Jegyzetek:

¹ Emma Norrman: Tiden går – och Scania består (Az idő múlik – és a Scania fennmarad). In: *Scania Inside* nr.7/2004. március 31., Södertälje

² Ezeknek a beszédeknek a szövegét mindig kiosztják a tanácskozás résztvevői között. Csak az újabbak találhatóak meg a Scania honlapján is.

³ Címe: Un nouveau barreur chez Scania Finance France (Új kormányos a Scania Finance France-nál). In: *Scania France* 76. szám, 2002. december, Angers

⁴ Emma Norrman: Scania's etiska riktlinjer – De värdefulla länken mellan företag och samhälle (A Scania etikai irányelvei – A vállalatot és a társadalmat összekötő értékes láncszemek). In: *Scania World* 2/2003, május, Södertälje, 4-5. oldal

⁵ OECD = Organisation for Economic Co-operation and Development. Magyarul: Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet.

⁶ Svédül: lagen om anställningsskydd

⁷ Karin Levander: Företagen skulle vinna på att lyssna på kritik – Kurt Junesjö hjälper dem som straffats för sin frispråkighet (A vállalatok csak nyernének, ha hallgatnának a bírálatra – Kurt Junesjö segíti azokat, akiket megbüntettek a szókimondásukért). In: *Ny Teknik* 2001:17, 2. rész, 2. oldal

⁸ La qualité doit passer par le respect des personnes

⁹ Låsd: Marie Funk: Dåligt arbetsklimat drar ner på lönsamheten (A rossz munkalétkör csökkentti a jövedelmezőséget). In: *Ny Teknik* 2003. január 2., 1. oldal

¹⁰ Leif Östling: Scania – ett mångkulturellt företag (A Scania egy multikulturális vállalat). In: *Scania World* 1/2003

¹¹ E bekezdés idézeteinek forrása: Johanna Hövenmark: Svenska arbetsgivare diskriminerar utlandsfödda akademiker (A svéd munkaadók hátrányosan megkülönböztetik a külföldön született egyetemet végzetteket). In: *Länstidningen Södertälje*, 2004. március 16.

¹² Lásd: Maria Wahlberg: Stort mörkertal för diskriminering (A diszkrimináció jelentős része nem kerül nyilvántartásba). In: *Svenska Dagbladet*, 2004. január 19.

¹³ Lásd: Mikael Ekelöf: Scaniaskola anmäls för diskriminering (A Scania iskoláját faji megkülönböztetés miatt feljelentették). In: *Länstidningen Södertälje*, 2002. május 22.

¹⁴ Kalle Nilsson: Scantias vd kritisk mot politikerna (A Scania vezérigazgatója bírálja a politikusokat). In: *Dagens Nyheter*, 2003. november 2.

¹⁵ Kerstin Lundell: Utländska ingenjörer får bottenlöner i svenska företag – Civilingenjörsförbundet kritiserar företag för att utnyttja utlänterna (A svéd vállalatok jóval kisebb bért adnak a külföldi mérnököknek – A Mérnökszövetség bírálja a vállalatokat, mert kihasználják a harmadik világ országait). In: *Ny Teknik* 2001:11 - 2. rész

¹⁶ Scania Årsredovisning 2003 – Scania - Viktiga händelser 2003 (A Scania 2003. évi jelentése – Scania –Fontos események 2003). Lásd a világhálón: http://swedish.annualreport2003.scania.com/thecompany_events.asp

¹⁷ Nils-Olov Ollevik: Scania bantar i Sverige (A Scania „karcúsít” Svédországban). In: *Svenska Dagbladet*, 2004. május 22.

¹⁸ Torbjörn Granström: Thage G. Peterson skrev argt svar till Östling (Thage G. Peterson haragos választ írt Östlingnek). In: *Länstidningen Södertälje*, 2002. május 8.

¹⁹ Regeringsförklaringen 13 september 2005. Lásd a világhálón: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/04/96/62/e95aaf41.pdf>

²⁰ Lásd: Kalle Nilsson i. m.

²¹ Lásd: Kalle Nilsson i. m.

²² Sänk lönen eller bli av med jobbet! Det är ett ultimatum som blir allt vanligare på arbetsplatser i Europa (Csökkentsd a bért, vagy nem lesz munkád. Egy mind gyakoribb ultimátum Európa munkahelyein). Lásd a svéd állami televízió honlapján: <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=26971&a=375531>

²³ Miki Agerberg: Jag är stolt övet att ha larmat om trakasserierna – Bernard Salengro har undersökt franska tjänstemäns arbetsmiljö

(Büszke vagyok, hogy felhívtam a figyelmet a zaklatásokra – Bernard Salengro megvizsgálta a francia tisztviselők munkahelyi környezetét). In: *Ny Teknik* 2001:17, 2. rész

²⁴ Bengt Carlsson: Ingen direktör får vara oersättlig (Egyetlen igazgatónak sem lenne szabad helyettesíthetetlennek lennie). *Dagens Nyheter*, 2002. május 18.

²⁵ Ledningens vidlyftiga villkor hotar svensk lönebildning (A vezetőség tékozló jövedelmi viszonyai a svéd fizetések alakulását veszélyeztetik). In: *Dagens Industri*, 2003. április 11.

²⁶ Az opció határidős ügylet, amelyik feljogosítja tulajdonosát, hogy meghatározott árfolyamon megvegyen vagy eladjon értékpapírt. Részletesebben lásd például www.penzportal.hu honlap *Szótár* rovatában.

²⁷ Nils-Olof Ollevik: Småägarna kördes över (A kistrészvényeseket legázolták). In: *Svenska Dagbladet*, 2004. március 24.

²⁸ *Vagyis* 2003-as.

²⁹ Ian Almgren: Investor toppar löneligan – Snittlönen för ledningen liger på åtta millioner kronor (Az Investor a fizetési galerik élén – A vezetőség átlagfizetése nyolc millió korona körül van). In: *Svenska Dagbladet*, 2004. március 25.

³⁰ Lásd: Kalle Nilsson i. m. – a kiemelés tőlem, A. I. I.

Tóth Károly Antal önmagáról

1942-ben születtem Szatmárnémetiben. Biológiát tanultam Kolozsvárott a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen (1960-65), majd környezet- és egészségvédelmet a Göteborgi Egyetemen (1991-92). Tizennyolc éven át tanítottam – főleg biológiát és kémiát – Nagyváradon. Ezt

követően Budapesten levéltári tudományos munkatárs voltam, Montrealban betanított nyomdaipari szakmunkás, Göteborgban pedig környezetvédelmi tanácsadó.

Négy gyermekem közül Csaba és Zsuzsanna Blanka Nagyváradon, Péter Loránd Budapesten, Márton András pedig Göteborgban született. Mindnyájan Svédországban élünk.

Nagyváradon egy közművelődési fórumnak, az Ady Endre Irodalmi Körnek a vezetésében vettem részt (1972-82), majd az Ellenpontok című földalatti lap (szamizdat) szerkesztésében (1982).

Írásaim – mindenekelőtt esszék, de tanulmányok, könyvismertető, vitairatok is – a Kárpát-medence és az emigráció számtalan magyar lapjában, valamint az *Exaudi* című svéd magánkiadású folyóiratban jelentek meg. A könyveket, amelyek a munkámból jöttek létre, lásd a lábjegyzetben.

Az utóbbi harmincegy esztendőt Tóth Ilonával, társammal és feleségemmel együtt „csináltuk végig”, beleértve az Ady-kör munkájának nagy részét, valamint az Ellenpontokban való működésünk egészét. Folyamatosan ő írásaim első bírálója. Észrevételei felbecsülhetetlen segítséget jelentenek nekem.

Göteborg, 2008. július 18.

Két saját kötet:

Hova-tovább? – Az Ellenpontok dokumentumai, esszék, tanulmányok. Magyar Ökumenikus Önképzőkör, Stockholm – Savaria University Press, Szombathely 1994

Út a magányos tüntetésig – Egy erdélyi magyar esete a Scania birodalommal. Interjú Adorjáni Imre Istvánnal. Magyar a magyarért Alapítvány kiadása (Kapu könyvek), Budapest, 2007

A nagyvádi szamizdat teljes anyagát sajtó alá rendeztem:

ELLENPONTOK, Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 2000

(Olvasható a <http://adatbank.transindex.ro/cedula.php?kod=480> világhálós címen.)

Malgot István:
A cigány hold / Sigøynermåne
Fordította: Horváti Eszter

2006 őszén jelent meg Norvégiában ez a figyelemre méltó kisregény. Hősnője egy meggyötört cigányasszony, aki költő barátjával beszélgetve és deszkalapokra festett képeivel emlékezik élete szörnyű meghurcoltatásaira. A deszkalapok képeskönyvként, vagy akár mozivászonnéként (nem véletlen, hogy a regény alapján film is készült) mutatják be élete éles jeleneteit. Különös dinamikát ad az elbeszélésnek ez a zuhatagként omló képzőn a dallamos, versjellegű szöveg mellett, amely tükörként mutat a történelemre. Az elbeszélésben három asszony összefonódó szenvedéstörténete bontakozik ki. Az ötvenhatos forradalom leverése után egy cellába kerül a fiatal, gyermekgyilkos cigánylány, egy roma énekesnő és a tanárnő, aki részt vett a forradalomban. Mímót, a még szinte gyerek cigánylányt, a besúgó szerepébe kényszerítik, hogy férközzön a tanítónő közelébe és információkat csaljon ki tőle. Az énekesnőnek is szabadságot ígérnek, ha hajlandó árulásra. A három nő kapcsolata, egymáshoz való viszonya tárul elénk a költői szöveg szövevénye által. Egymásra vetülnek a különféle megaláztatások; a „cigány lét” magyar társadalomba illeszkedés problémái, az ötvenhatos megtorlások eseményei és a női kiszolgáltatottság.

Malgot István (sz. 1941) szobrász, színházi rendező, író. Két éven át cigányszínházat vezetett. Ezalatt az idő alatt sikerült közelről megismernie a cigányság ellentmondásokról feszülő életét. A regényben sokszor említett „kettős ketrec fogságát” és annak bénító, kétségbeejtő hatását közelről élhette meg. A Hold színház szép reményekkel indult, rövid idő után elhalt, mert a társulat tagjai sorra házasulandó korbá léptek, és az oláh cigányok törvényei tiltják, hogy felnőtt, családos emberek olyan léha dolgokkal foglalkozzanak, mint a színház. Ezek a tapasztalatok biztosítják Malgot történetének hitelességét, annak ellenére, hogy női szerepbe bújik, ráadásul cigány nő szerepébe.

Szabó Magda: Az ajtó / Døren **Fordította Kemény Kari**

Végre a norvég közönség is olvashatja Szabó Magda csodálatos és megrázó regényét, *Az ajtó*-t, Kemény Kari fordításában. Bár nem ez az első Szabó Magda-fordítás norvég nyelvre – 1969-ben adták ki *Az Őzet (Rådyret)* – mégis mintha csak mostanra érett volna igazán meg a norvég közönség az író nő magával ragadó regényvilágára. Elragadtatott értékelésektől visszhangzottak a norvég sajtó irodalomrovatai, amikor 2006 őszén megjelent *Az ajtó*.

A történet bevallottan életrajzi ihletésű, az író nő saját maga és háztartási alkalmazottja közös történetét meséli el. Főhőse egy idős vidéki asszony, aki a szomszédos épület házfelügyelője, és aki e munkája mellett takarítást, és egyéb házimunkát vállal a környék lakóinál. A munka feltételeit és a fizetséget viszont ő maga szabja meg, nem a munkáltató. A hagyományos úr-cseléd téma így új fordulatot vesz és az alkalmazott kerül a mesélővé előlépett munkaadó - és így az olvasó – érdeklődésének középpontjába. Csaknem húsz évig szolgál az író nőnél és férjénél a kiszámíthatatlan, de nagyszerű Emerenc.

A két nő között érdekes, gyakran idegeket tépő, jelenetek játszódnak le. Az állandó huza-vonából rendszerint az öreg Emerenc lép ki győztesként, ellenfelét hol értetlen, hol hisztérikus, sértett állapotban hagyva. Ám az évek során egyre több titokba kap betekintést az író nő, s így lassan-lassan mégiscsak mély barátság bontakozik ki a történet két főszereplője között. Emerenc tigrisanyaként óvja titkait, annak ad csak belőlük, akit erre igazán méltónak talál. Az elbeszélő olvasója előtt sem oldja meg a csomót, nem oldja föl a szembeszökő zűrzavart, nem világítja meg a titkokat, csak akkor, amikor a környéken bonyodalom támad, amikor tragikus módon előtűnik a múlt.

Tar Károly: **Itt és ott**

Száznyolc vers, a szerző harminckilenc fénykép-felvételével díszítve
<http://mek.oszk.hu/05900/05941>

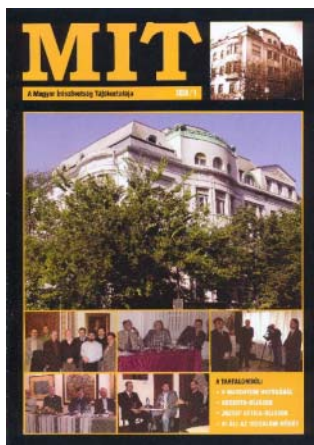
Verses kötet megjelenése ma már nem üzlet. Támogatás nélkül ez lehetetlen, illetve csak nagyon kis példányszámban lehetséges, ahogyan ezt az Ághegy Könyvek sorozata is próbálja, amikor a szerzők anyagi támogatásával jelenteti meg kö-

teteit. A pénztelen szerzők másik nagyszerű lehetősége: a Magyar Elektronikus Könyvtár, ahol immár hatezernél több, kötet olvasható.

Ki olvas ma már verset? A kérdésre jó feleletet ad a Magyar Elektronikus Könyvtár. Ugyanis, ha ebben az elszegényedő világban, amikor a kiadónak nem üzlet a verseskönyvek megjelenítése, és a szerzőnek nincs lehetősége, hogy magánkiadásban jelentesse kötetét, az olvasónak sincs pénze, arra hogy megvásárolja: a MEK-ről ingyenesen olvashatja.

A *Itt és ott* című, a szerző által készített borítóval és 39 fotójával maga szerkesztette kötetet, a MEK honlapjára felkerülése utáni hónapban, közel másfélszázan olvasták

Az Ághegy híre a nagyvilágban

MIT – A Magyar Írószövetség Tájékoztatója – 2008/1

Az Írószövetség rendezvényeiről szóló beszámolók között olvastuk:

„Skandináv irodalmi est: Tar Károly Ághegy (skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam) és Aniszi Kálmán Zimankó című elbeszéléskötetének bemutatóján közreműködtek Árkossy Ilona színművésznő és Hegedűs Imre János író. Az estet Vasy Géza, az Írószövetség elnöke nyitotta meg.”

Nyelvünk és Kultúránk - 2008/8

Öt oldalas bemutatkozó írás jelent meg a Nyelvünk és Kultúránk 2008/2 számában. A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának folyóirata az Ághegy céljának és eddigi eredményeinek ismertetésekor, a dél-svédországi magyarok családi lapját a Magyar Ligetet, és a két lap támogatására alakított Ághegy-Liget Baráti Társaság tevékenységét is bemutatja, felsorolja az eddig összeírt skandináviai magyar alkotókat is.

Az Ághegyet évekkal ezelőtt a MNyKNT fedezte fel, segítségével sikerült a folyóirat öt-öt számát magában foglaló II., III.,

és IV. kötetét megjelentetni. Az Ághegy szerkesztője a MNyKNT választmányi tagja.

Várad – 2008/8

Skandináviai magyar irodalom és művészet az Ághegyen

Bihari gyökerű pennás cimbora minap egy vaskos kötetet nyomott a kezembe, mondván: olvasd, hiszen neked temérdek időd van, s adj hírt e minőségi kiadvány létezése felől. Megköszöntem, hónom alá csaptam, hazavittem, s már napok óta csemegézem az Ághegy-skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam - 16-20. számának könyvbe kötött, közel hétszáz oldalas antológiáját.

Lapozgatva, böngészve a kötetet, elsősorban a műfaji sokszínűség jelzője tolu a tollamra. Nem véletlenül, hiszen felváltva vers, novella, regényrészlet, tanulmány, műfordítás, doktori dolgozat, kritika, művészportré és megemlékezés kap nyomdafestéket a szerkesztők jóvoltából. Közülük főleg az erdélyi kötődésű Tar Károly nevét kell kiemelni, aki e mindössze néhány esztendőös kiadvány megálmodója, alapító szerkesztője és életben tartója.

Aniszi Kálmánnak adott interjújában a harminchat megjelent kötettel rendelkező író, közíró megvallja: „Örömteremtő embernek születtem. (...) De a vállamra nehezedő évek során rájöttem arra, ha örömet akarunk szerezni másoknak, a jót kell cselekednünk, az igazat kell új-

rateremtenünk, a szépet újraálmodnunk. Szét kell szórniunk aranyainkat, mert csak az a miénk, amit másokba átültettünk, másokkal megértettünk, elfogadtatunk."

A terjedelmes interjúból többek között megtudhatjuk, hogy mintegy kétszázötven külső munkatársat tudhat magáénak az Ághegy. S ők zömmel Skandináviában - Svédországban, Norvégiában, Dániában - élő magyarok. Ide kívánczó adalék, hogy a folyóirat minden számában, számontartás végett, közlik az északi országokban élő magyar alkotók névsorát. Az írók, előadóművészek, film-, videó- és fotóművészek, zenészek, valamint a képzőművészek lajstromában olyan ismerős nevekre bukkanok, mint Gergely Tamás, Sall László, Telegdi Magda, Tóth Ilna, Tóth Károly, Veress Báborka, Veress Zoltán (erdélyi, váradi írók, költők), Dusa Ödön (előadóművész).

Külön kell szólnom az Ághegy Képtár mellékletéről, amely jó minőségű papírra nyomva, elegáns tálalásban közli az egyes műalkotások színes reprodukcióit. Ami a további rovatokat illeti: a legterjedelmesebb az Irodalom, melyben elsősorban a kötetes szemők műveit publikálják, de Rügyek címszó alatt fiatal tollforgatók alkotásai is terítékre kerülnek. Az Észak hírnökei rovat tölt be a lapfolyam híd szerepét. Itt elsősorban a műfordítóké-orvosoké, tanároké és más szakmákat űzőké-a pálya. A szerkesztők e csatornán keresztül szándékoznak közvetíteni a svéd, a norvég, a dán kultúrát Magyarország felé. A Járkáló rovatban esszéket, a Zene/szó oldalain pedig zeneszerzők, muzsikusok pályaképet olvashatjuk.

A Várad folyóirattal hozzávetőleg egyidős Ághegy egybe kötött 15-20. száma szinte sugallja az ötletet: a mi folyóiratunkat is jó volna így bekötte látni. Mondjuk száz-kétszáz példányban, s a legnagyobb magyar tékákhöz, bölcsészkarokhoz könyvtárakhoz eljuttatni. Akár azt is el tudom képzelni, hogy a könyvgyűjtők egynemelyike is hozzájuthatna, mondjuk, e célból megrendezett, nyilvános aukciókon. Ami folyóiratreklámnak sem lenne a legutolsó.

**Kreatív
- a kommunikációs
szakma lapja –
2008 május**

Balázs D. Attila **Hét határon túl** címmel terjedelmes, képes elemző írásából idézzük:

„Skandináviában is több újság szolgálja az ottani magyarokat. Igényes, informatív lapot ad ki Híradó címmel a Svédországi Magyarok Országos Szövetsége (SMOSZ), skandináviái ma-

gyar irodalmi és művészeti lapfolyamként hirdeti magát az Ághegy, a Magyar Liget családi lapot pedig a svédországi mellett izlandi és koppenhágai fiókszerkesztőség is segíti.

A külföldi magyar lapok nagyrészt támogatásból tartják el magukat. Az ebből adódó helyzetet a Svédországban élő Tar Károly szemléltette. Az ő ingyenes munkájának köszönhető a Magyar Liget alapítása, mely fél éve nem jelenik meg, de a tervek szerint hamarosan újraindul. A lap sokszorosítása és terjesztése a megszólított magyarok segítségével valósult meg eddig. A Híradó támogatása eddig a SMOSZ lapjaiból történt.

Az ugyancsak Tar Károlyhoz kapcsolódó Ághegy nyomtatását fedező összeget a szerkesztő ötven barátja adta össze.”

Irodalmi Jelen - 2008. június

Kulturális hírek

AZ ÁGHEGY-LAPFOLYAM 16-20. SZÁMA.

„Az Ághegy hídszerépének kiteljesítése céljából nagy szükségünk volna egyféle skandináv irodalmi-művészeti kalauzra"- írta a lap barátainak, munkatársainak az Ághegy szerkesztője, Tar Károly. És felhívására a skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam (vaskos, közel 700 oldalas, színes műmellékletekkel ellátott) 16-20. számában a Svédországban, Norvégiaiban, Finnországban, Dániában élő magyar írók, költők, kritikusok, művészek saját írásain kívül számos fordítás született a skandináviai irodalomból. Kár, hogy az északi országokon kívül kevés magyar olvasóhoz juthat el a színvonalas folyóirat.

Ausztáliai Kisújság – Hungarian Monthly Newspaper – 2008 május

Magyarországi tudósítás:

Skandináviai Est a Magyarok Házában

..így konferálta be Dr. Medvigy Endre irodalomkutató, művészeti igazgató, az MVSz Szent László Akadémia elnöke a Székely Ház Közhasznú Alapítvánnyal tartott közös rendezvényt, aminek főszereplője Tar Károly magyar - svéd író, szerkesztő, - az Ághegy skandináv - magyar irodalmi és művészeti lapfolyam IV. rangos kötete volt.

A skandináv Ághegyből, Tar Károly műveiből a székely származású Árkossy Ilona színművésznő mutatott be kifejező utéléssel részleteket. Tar Károly „ars poétikája”: „Ahol állsz, ott vedd meg a lábad!”- és ő megvetette! Ma közel 45 irodalmi alkotás áll mögötte. Ezen túl létrehozta a svéd magyarok családi lapját, a Magyar Ligetet.

Összefogta, megjelentette az alkotó skandináv magyarok, a képzőművészek, az irodalmárok, tudósok és filozófusok műveit. Megjelentette az I. a II., a III. és most már a IV. Ághegy kötetet, mintegy antológiát.

Tar Károly Erdélyben kezdte, eredeti hazájában kezdte irodalmi munkásságát, azonban Svédországban bontakozott ki teljes egészében. Az Ághegy ma 3000. oldalánál tart, és a svéd magyar rádión is lehet hallani részleteket belőle.

A rangos IV. Ághegyet először a stockholmi magyar követségen mutatták be. Majd Budapesten, az Írók Házában, - ill. Február 22-én a Magyarok Házában is sikere volt. Dr. Medvigy Endrén kívül Dr. Aniszi Kálmán esszéíró, publicista, egyetemi adjunktus és szerkesztő is méltatta Tar Károly munkásságát.

Aniszi Kálmánnak ugyanekkor mutatták be a „Zimankó” - című sikeres, igazságokkal teli elbeszélő kötetét, amely egy teljes külön estét is megérdemelne.

Jómagam is felszólaltam, mint magyar - svéd újságíró, és mint akinek a neve szerepel az Ághegyben - a skandináviai alkotók között. Megköszöntem Tar Károly fáradtságos munkásságát, amelyet a magyar nyelv és kultúra fenntartása érdekében fejtett ki, a Skandináv országokban.

Több ilyen Tar Károlyra lenne szüksége a magyarságnak a világ minden táján, országában - de még itthon is példaképül vehetnénk a saját nyelvünk, kultúránk és hagyományaink tudatos megőrzését és hirdetését.

Dr. Szalontai Éva

Kiállítás a stockholmi Óvárosban (Gamla Stan)

Május végén három képzőművész hölgy összefogott és *A három grácia* címmel közös kiállításon mutatták be műveiket .

A kiállítók Hälfors Inger (kerámia), Kelemen Kára (textilgrafika) és Tompa Anna (olaj- és vízfestékek) - a nőkről szólt.

Lulich György fotója

A skandináviai országokban élő magyar alkotók névsora

Írók

(prózaírók, költők, fordítók, tanulmányírók, kritikusok, közírók)

Antal Imre, Arvidson Sára, Balogh Beáta (1973), Bánáti Gabriella, Bartal Klári (1940), Bartha István, Békássy N. Albert (1942), Bendes Rita, Benedekné Szőke Amália, Berg (Böti) Olga, Bíró István, Bitay Zsolt (1973), Blénessy Zoltán, Bodoni-Lindh Anikó (1950), Bodor Attila, Borka László (1932), Boross Katalin, Boross Kálmán, Bozsodi László, Bruckner Zoltán, Burányi Gyula, Csák János, Csatlós János (1920-1993), Csikász Kollár Zsuzsanna, Csikzsögödi Szabó Zoltán (1957), Csillag János (1952), Czibik Gábor (1975), Deák Csaba (19), Dobos Éva, Dohi Alexandru, Domonkos István (1940), Döri Tibor (1936), Dusa Ödön (1943-2007), Eggens Magda (1924), Faludi Iván (1895-1978), Farkas Jenő, Fáskerti Mária, Fazakas Marianne (1956), Fodor Béla, Fodor Imre, Fonyó István (1942), Földesi Katalin, Fülöp Éva, Fülöp Géza, Gaál Zoltán, Garam Katalin, Gellért Tamás, Gergely Edit Edo (1978), Gergely Tamás, Gilice Zsuzsanna (1970), Gleichmann Gabi (1954), Göndör Ferenc (1928), Grünfeld Benny (1928), Gulbransen Weche, Gulyás Miklós (1938), Gyóni István (Stefan Westlund, 1938), Halász György (1935-), Hámori László (1911-1984), Harrer Gábor (1951), Havasi-Krasznai Erzsébet (1954), Hegedüs Zsolt, Hont Gábor (1953), Horváth Attila, Homoki Mária, Horváti Eszter, Hunyadi Viktória, Inczédi Gombos András (1940), Janáky Réka (1963), Járai János, Juhász Gyula, Kádár György, Kató János (1948), Kemény Ferenc (1917), Kesselbauer Gyöngyvér, Klein Éva, Klein György (Georg Klein, 1925), Kovács katáng Ferenc (1949), Kozák Katalin, Kulich Károly, Kunszenti-Kovács Dávid, Ladó József (1911), Lahovary Pál, Lakatos Júlia, Langer (Jo) Sophie (1912-1990), László Patricia (1971), Lázár Ervin Járkáló (1953), Lázár Júlia, Lázár Oszkár, Libik György (1919-1995), Lipcsey Andersson Emőke, Lőrinczi Borg Ágnes (1974), Lukács Zoltán, Márky Ildikó (1940), Martinovits Katalin, Mervel Ferenc (1936-2004), Mészáros Gabriela, Mihály Ferenc, Molnár Attila, Molnár-Broander Éva, Molnár István (1950), Móritz László, M. Veress Mária, Molnár Veress Pál, Müller Mária, Müller Teréz (1925), Nádasy Farkas Irén, Nalberg Zoltán (1941), Neufeld Róbert (1937), Ortman

1939), Pál Zsolt, Palotai Mária, Pándy Kálmán (1908-1988), Perger Dénes, Poeschl Mari, Publik Tony (1970), Røkenes K. Erzsébet, Rosenberg Ervin (1935), Roth Imre (1924), Rozsnyay Béla, Sall László (1961), Sánta Judit, Sára Erzsébet (Sara Elisabeth, 1952), Schapira Székely Zoltán (1955), Sebestyén Éva, Solymossy Olivér (1914-1986), Solymossy Péter, Straszer Boglárka, Sebestyén Gábor, Steiner János, Strassburger Ferenc (1941), Szalontai Éva, Sulyok Vince (1932), Svéd Frans (1923), Szabó Petra (1951), Szalay Sándor, Szarka István (1966), Szeles Judit (1969), Szende Stefana (1901-), Szente Imre (1922), Szilágyi László, Szöllösi Antal, Szűcs András, Szűts Gábor (1928), Tamás Gellért (1963), Tanító Béla (- 2008), Tanító Béláné, Tar Károly (1935), Tatár Mária Magdolna (1941), Thinsz Géza (1934-1990), Thurman Zoltán, Tompa Anna, Tóth Ildikó Irma Tóth Ilona, Tóth Károly Antal, Újvári Tünde, Veress Biborka, Veress Zoltán (1936), Vető János, Vető Jenő, Vincéfi Sándor, Vincze Iván, Vörös Márton (1900-1993), V. Telegdi Magda, Zichy Aladár (1925), Zsigmond Gyula, Zsurbej Magda (1935)

Zeneművészek

(zeneszerzők, zenei előadóművészek, könnyűzenészek)

Bercelly Montág Mária, Bogányi Bence, Bogányi Bernadett, Bogányi Gergely (1974), Bogányi Mária, Bogányi Tibor, Bukovinszky Dávid, Bukovinszky Marianna, Bukovinszky Valéria, Citron Zsuzsa, Csatószegei Judit, Deák Dénes, Deák Csaba (1932), Dénes Elemér, Gaál Zoltán, Grigoricza Olesen Panna, Gulyás Georg, Hentz Helga, Hibay Éva, Hirtling Béla, Jónás András, Juhász Gyula, Kádár György, Kerényi János, Kovács Erika, Marina Cristian, Maros Ilona, Maros Miklós, Mocos Imre, Molnár Dávid, Molnár Tibor, Pallay Gizella, Práda Kinga, Rózmán Ákos (1929—2005), Sinai Pál, Sólyom János, Stuber György, SzilvayCsaba, Szilvay Géza, Szilvay Réka, Szirányi László, Szirányi Mária, Szokolay Sándor, Tamás Gábor, Ungváry Tamás, Urbán Imre, Vas Tamás, Vásárhelyi Melinda, Vető János, Vincze Iván.

Előadóművészek

(rendező, színészek, énekművészek, mozgásművészek)

Balázs Beatrix, Benczédi Zsuzsa, Benyő (Fülöp) Krisztina, Bíró János, Bokány Ferenc, Bödös Krisztina, Dálnoki Dániel, Deák Dénes, Domonkos István, Dusa Ödön, Garlati Lajos, Fábián Mihály, Eszterhás Péter, Fodor Béla, Hibay Éva, Horváti Eszter, Kis Ildikó, Magyar Melinda, Misurák János, Molavi Mária, Mulvai Márta, Orbán Csaba, Páll Zsolt, Pető Tünde, Pintyi család, Práda Sagvik Kinga, Publik Antal, Rajta Erzsébet, Schapira Zoltán, Sólyom János, Stuber György, Székely Ágnes, Székely Zoltán, Szokolay Sándor, Szolnoki Zoltán, Tamás Gábor, Tálás Ernő, Wolf Judit, Urbán Csaba, Zsurbej Magda (1935).

Film-, videó- és fotóművészek

Balogh Sándor (1931-2006), Bánhegyi László, Bánovits András, (1955), Borbás István, Boros Kálmán, Buday Károly, Dombi László, Dusa Ödön (1942 - 2007) Fagyos István, Farkas István, Farkas Jenő, Hancz Imre, Herskó Anna, Herskó János (1926), Kemecsi Ferenc, Körmendi Dalma, Lulich Georg (Lulicsh György) (1953), Márton Zoltán (1962), Mihala Éva, Nádasi Róbert, Nagy Erika, Páhi István (1950), Szirányi László, Tiglezan József (1964), Ungváry Ildikó, Vető János.

Képzőművészek

(festőművészek, grafikusok, szobrászok, formatervező, textilművészek, építész, restaurátorok, művészettörténészek, műkedvelő képzőművészek)

Ambrus Lajos, Ajtony Imre (1932), Ács István (1959), Bartha Magda (1955), Belik Ferenc, Benczédi Ilona (1948), Birincsik József, Bodoni János, Boros Katalin (Catlin K. Schlosser), (1952), Boros Kálmán, Citrom Zoltán, Csanádi Ibolya (1953), Csiki Levente (1954), Csikós Tibor (1957), Csíkzsögödi Szabó Zoltán, Dániel Éva (1952), Dániel Lajos, Dávid Aladár, Demeter Zsuzsa, Dohi Alexandru, Drab Károly (1944), Farkas Ildikó, Farkas Kinga, Fazakas Ildikó, Fazakas Marianne, Flessner

Horváth István, Jiglund Krisztina, Kasza András, Kasza Ildikó, Kasza Imre (1952), Kertész Gábor, Kiss Pál László (1922-2007), Kormos László, Kossik József, Kovács Anna Mária, Kovács Emese, Kovács Gyula, Kovács Ferenc, Kuk László, Láposi Eszter, Láposi Sylvia, Lénárt István, Liknivist Mária, Lisztes István (1942), Löffler Ervin, Mayer Hella (1976), Mihály Ferenc, Mikudin István, Mikola Nándor (1911-2005), Miski Török Ágnes, Molnár Attila, Mocanu Elena Dorina, Mocos Imola, Mórítz Livia, Nagy Klára, Nemes Endre (1909- 1985), Némethy Sándor (1955), Olasz József, Patachich Csilla, Pettersson Kerstin, Pogány Gábor, Poeschl Mari, Popovics Zoltán, Rébner-Widengard Krisztina, Rothman Lenke (1929), Rozsnyay Béla, Solymosi Ágnes, Söshl Mária, Szabó Klára, Szabó Magdolna (1958), Szántó Kinga, Szakács Krisztina, Szalay Katalin, Szelényi Lajos, Szilágyi László, Szinnyei Kiss Ildikó, Sziráki Endre, Szirányi László, Tompa Anna, Tóth Albert, Tóth Attila, Tóth Tímea (1981), Urbán Attila (1977), Várkonyi Erika (1975), Venczel Árpád, Venczel Gyöngyi, Vető János, Vincefi Sándor, Wagner Nándor ().

**Kérjük az érdekelteket és olvasóinkat,
hogy bővítsék, helyesbítsék,
pontosítsák a névsort.**

Távbeszélő: 046 145 364, villámposta: tar.karoly@gmail.com

ÁGHEGY

www.hhrf.org/aghegy

Az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam mintegy háromszáz magyar származású alkotó műhelye.
Hídszerepet vállalt az északi országok és a hazai művelődés kapcsolatainak elmélyítésében.

Alapította és szerkeszti:

Tar Károly.

Munkatársak:

Békássy N. Albert, Kasza Imre, Kovács Ferenc (szerkesztő-helyettes),
Lőrinczi Borg Ágnes (titkár) Maros Miklós, Molnár István, Sulyok Vince,
Sztele Imre

*

Készül az Ághegy V. kötete

Kérjük a régi tagokat és az új érdeklődőket biztosítsák a maguk példányát
olyanformán, hogy minél előbb befizetik a

Plus Girot 105 29 43-6 Ag. Borg

számlára az igényelt köteteként 100-100 koronát. Kérjük, hogy tüntessék
fel nevüket és postacímüket is.

A skandináviai Ághegy-Liget Baráti Társaság

(Ághegy-Liget Vänskapsförening)

a Lundban alapított Magyar Liget című (a svédországi magyarok családi lapja) és az Ághegy lapfolyam alkotóival, támogatóival és barátaival együtt több száz lehetséges tagot számlál. Célja, az intézményes támogatást nélkülöző két lap életése és népszerűsítése, a magyar irodalmi és művészeti rendezvények rendszeresítése a skandináv országokban.

A Társaság 2005. Szeptemberétől a Svédországi Magyarok Országos Szövetségének tagja (www.smosz.org)

ÁGHEGY RÁDIÓ

2008 novemberében, a lundi LIFS - Över Gränser Rádió magyar adása mellett (Liget Rádió), indult az Ághegy Rádió.

Minden szombaton 16 órai kezdettel az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam hangos kiadását hallhatják az

FM 99,1 MHz hullámhosszon,

de hallgatható Interneten az egész világon: www.lifs.org/radio/aghegy címről.

Versek, novellák, folytatásos regény követik egymást a műsorban. Jelenkori skandináviai magyar írók, költők, képzőművészek, zeneszerzők és más alkotók jeleseit mutatja be az adás.

Az adás szerkesztője: **Tar Károly.**

Munkatársai:

Lőrincz Borg Ágnes, Aluuan Gabriella, Neagu Annamária

Az első tíz adás CD-lemezen is megjelent.

MAGYAR

Alapította 1999-ben Tar Károly

Liget

Skandináviában rengeteg
a liget (lund) — , de
Magyar Liget
csak egy van!

www.hhrf.org/magyarliget
Alapította 1999-ben Tar Károly

Szerkeszti:

Tar Károly

tar.karoly@gmail.com

Munkatársak:

Dr. Békássy N. Albert, albert@refnet.cz ;
Lőrinczi-Borg Ágnes, agnesborg@yahoo.se
Neag Annamária, anamaria.neag@gmail.com

Fiókszerkesztőségek:

Osló: Kovács Ferenc, ferenc.kovacs@media.uio.no;

Stockholm: Hegedűs Zsolt, zsoltson@gmail.com ,

Koppenhága: Lázár Ervin hamv.laz@get2net.dk;

Malmö: Dr. Szalontai Éva evaszal@axelero.hu

Budapest: Dr. Aniszi Kálmán aniszi_Kalman@g51.kibernet.hu

Ághegy Könyvek

Megjelen az Ághegy szerkesztőség és a KÖZDOK Kiadó gondozásában:

Tóth Ildikó: Múltbanéző - emlékkönyv

Tar Károly: Száraz oázis – színjáték-sorozat

Szakács Sándor Ferenc: Kettéhasadt lélek – jegyzetek a Biblia évében

Előkészületben:

Bernhard Nordh:A hódtavi újtelepesek (Nybyggarna vid Bäversjön) - regény
Fordította: Bartha István és Hegyi Éva
Átdolgozta: Tar Károly
Gondozta: Nagy Zoltán (1- 8. fejezet), Szász Enikő (9 - 26. fejezet), Aluuan Gabriella (27 - 33. fejezet)

Hegedűs Zsolt: Svédcsavar – regény – Mayer Hella rajzaival

Gergely Edo: Versek

Csillag János: Versek

Lőrinczi Ágnes: Versek

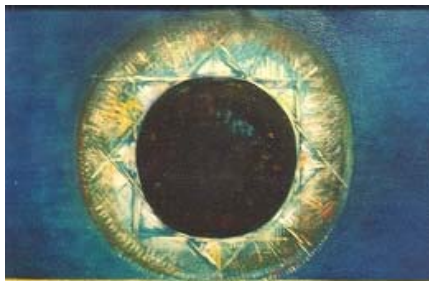
Havasi-Krasznai Erzsébet: Versek

Képtár melléklet

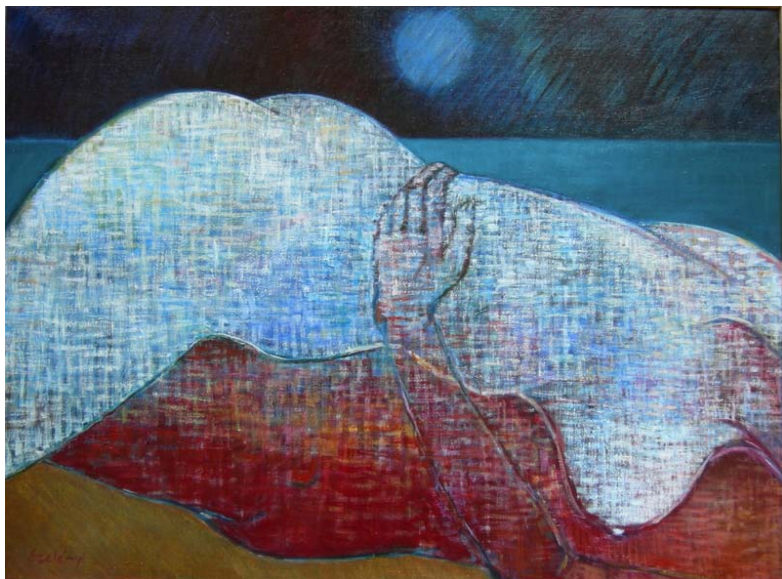
Szelényi Lajos munkái

Képtár melléklet

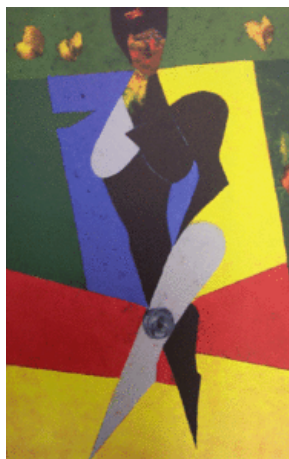

**Szelényi János
művei**

Képtár melléklet

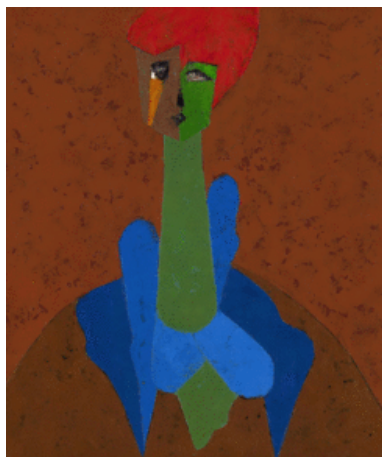
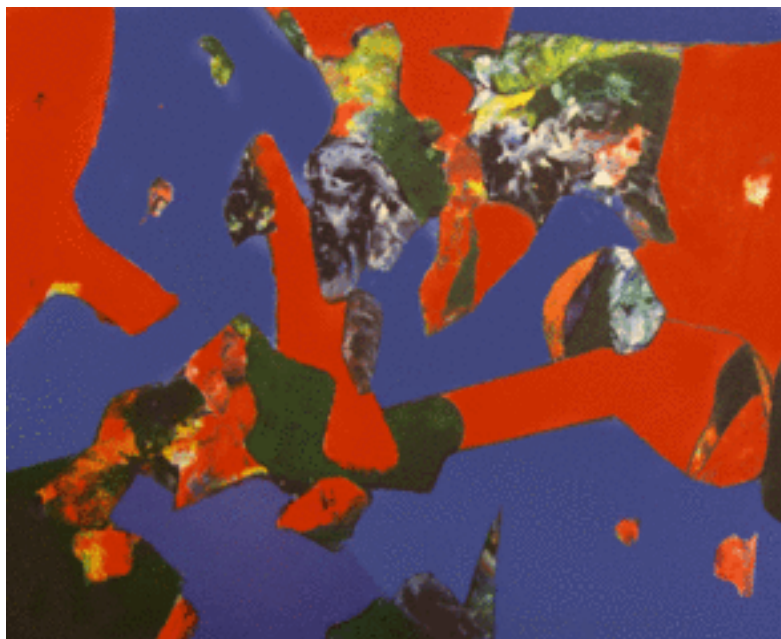

Képtár melléklet

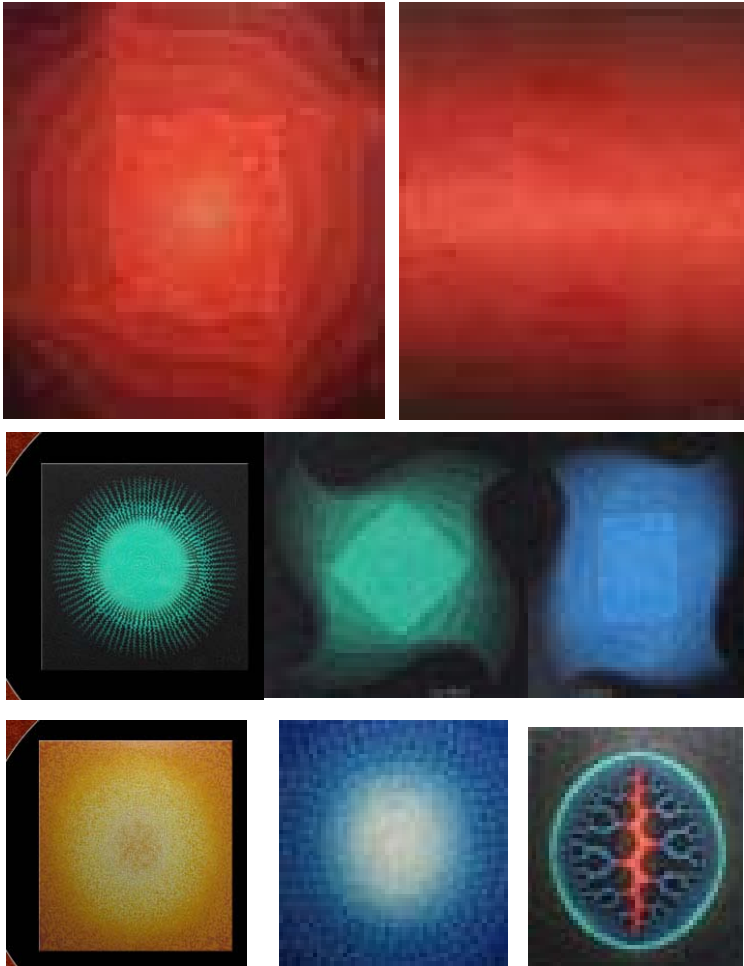
**Flesser
Lajos
képei**

Képtár melléklet

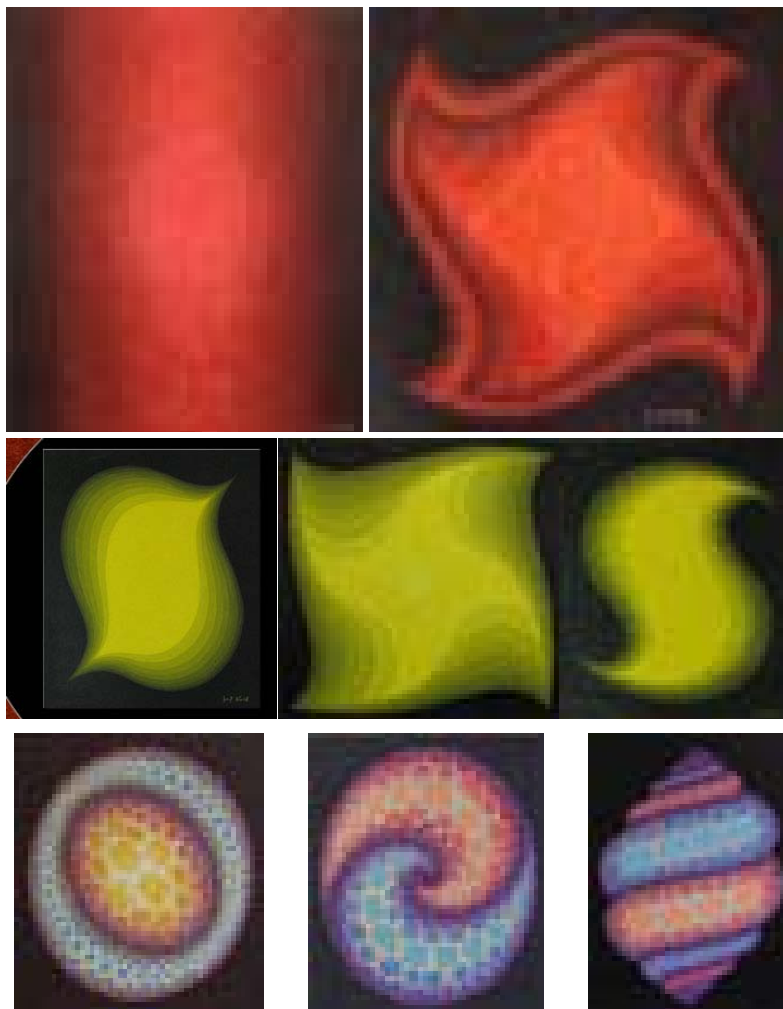
**Flessner
Lajos
képei**

Képtár melléklet

Kosik József munkái

Képtár melléklet

Kosik József munkái

Képtár melléklet

Kosik József: Fried of Dante (olaj)

Ághegy

Skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam

23 - 24. szám – 2947—3166 oldal.

ISSN 1650 – 8483

Honlap: www.hhrf.org/aghegy

Szerkesztőség: 222 40 LUND, Landsdomarevägen 1, Svédország,

Tel/fax: 004646 145 364, tar.karoly@gmail.com